

The Project Gutenberg eBook of Skandinaviasta: Novelli-kirja

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Skandinaviasta: Novelli-kirja

Author: Various

Translator: Aatto Suppanen

Release date: December 18, 2007 [eBook #23890]

Most recently updated: January 3, 2021

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK SKANDINAVIASTA: NOVELLI-KIRJA ***

Produced by Tapio Riikonen

SKANDINAVIASTA

Novelli-kirja

Suomenteli Aatto S. [Aatto Suppanen]

Porvoossa 1885.

Werner Söderström, kustantaja.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapainossa,
Helsingissä 1885.

SISÄLLYS:

Björnstjerne Björnson.

Isä

Kotkanpesä

Uskollisuus

Jonas Lie.

Nordfjordin hevonen

A. L. Kielland.

Rakkaus ja viattomuus

L. Dilling.

Kesäksi maalle
Kildenbauerin leski
Puhdas lippu
Kumpikin puolellansa väliaitaa

Holger Drachmann.

Kirkon laiva

J. P. Jakobsen.

Mogens

Henrik Pontoppidan

Rakkausjuttu
Kalastuskylä

A. Strindberg.

Paavo ja Petter
Herra Pentin vaimo

C. J. L. Almqvist.

Grimstahamin uutistalo

Rouva A. Ch. Edgren.

Lääkärin vaimo

Matilda Roos.

Katsaus pohjemmalle
Hulluinhuone
Burströmiläisten juttu

LUKIJALLE.

Kieltämättä esimerkki paljon vaikuttaa, olkoonpa se hyvä tai paha ja tulkoonpa se ihmisen huomioon millä tavalla hyvänsä. Esimerkki, s.o. kaikki ulkoapäin tulevat vaikutukset, ne ne oikeastaan ovat tehneet ja tekevät jokaisen ihmisen siksi, kuin hän on. Sillä vaikkapa lienee omaakin taipumusta jonnekin päin, niin esimerkki se sitäkin vahvistaa tai heikontaa; ja mitä useammin joku, varsinkin paha, esimerkki tulee huomioon sitä jokapäiväisemmäksi, tavallisemmaksi se käy, s.o. imeytyy huomaajaan itseensäkin, sulaa hänen olemukseensa, tulee tottumukseksi.

Niinpä novellitkin ovat lukijalle tuommoisia ulkoapäin tulevia vaikutuksia, vieläpä hyvin voimakkaita. Jos novellinkirjoittaja panee kertomukseensa minkälaituisia huonoja esimerkkejä hyvänsä, on hän pahantekijä, sillä hän yhdessä samanlaisten virkaveljiensä kanssa tekee lukijalle sen huonouden tottumukseksi, tylsyttää hänessä senvastaista hyvää. Kirjailijan edesvastaus on siis hyvin suuri.

Tältä kannalta olen näitä novelleja valitessani arvostellut ja suomennellessani vähin karsinut. Karsimista minulle älköön viaksi luettako, koska sillä olen hyvää tarkoittanut. Kirjallishistorialliseksi kokoelmaksi tämä Novelli-kirja ei muutenkaan sovellu vailinaisuutensa tähden, eikä myöskään tähän otettujen eri kirjailijain luonteenkuvaukseksi, sillä sitä en ole lainkaan tarkoittanut, vaan yksinomaan viatonta, ehkäpä samalla hiukan hyödyttävääkin lukemista.

Suomentaja.

BJÖRNSTJERNE BJÖRNSON.

Isä. — Kotkanpesä. — Uskollisuus.

ISÄ.

Se mies, josta tässä kerrotaan, oli seurakuntansa mahtavin isotilallinen: Tord Harjula. Hän seiso eräänä päivänä pappilan virkahuoneessa suorana ja vakavana.

"Minulle syntyi poika", sanoi hän, "ja tahtoisin saada sen kastetuksi."

"Mikä pannaan nimeksi?"

"Finni, isäni mukaan."

"Ja kummit?"

Ne luettiin, ja olivat ne seudun etevimpiä miehiä ja vaimoja isän suvusta.

"Onko mitään muuta?" kysyi pastori ylös katsahtaen.

Harjula seiso hetkisen vaiti; "minä tahtoisin mielelläni saada hänet kastetuksi yksiksensä", sanoi hän.

"Eli siis jonakin arkipäivänä?"

"Tulevana lauantaina kello kaksitoista."

"Onko vielä mitään muuta?" kysyi pastori.

"Ei ole mitään muuta." Harjula pyöritteli lakkiansa, ikäänkuin aikoi jo lähteä. Pastori nousi ylös.

"Vielä kuitenkin yksi asia", sanoi hän menen Tordin luo, ottaen häntä kiinni kädestä ja katsoen silmiin, "suokoon Jumala, että lapsi tulee sinulle siunaukseksi!"

Kuusitoista vuotta kului. Harjula seiso taaskin pappilan kammarissa.

"Sinä pysyt hyvin voimissasi, Tord", sanoi pastori, kun ei huomannut hänessä mitään muutosta.

"Eipä minulla olekaan mitään huolia", vastasi Tord.

Pastori ei siihen sanonut mitään, mutta kysyi hetkisen kuluttua: "No, mitäs sinulla tänään on asiana?"

"Minä nyt tulini puhumaan pojastani, joka huomenna pääsee ensi kerran Herran ehtoolliselle."

"Hän on reipas poika."

"Minä en huolinut maksaa teille, herra pastori, ennenkuin kuulen, mihinkä sijaan hän tulee kirkossa."

"Hän tulee ensimmäiseksi."

"Niin olen kuullut, ja tässä on kymmenen taaleria pastorille."

"Onko mitään muuta asiaa?" kysyi pastori, Tordin katsahtaen.

"Ei ole muuta."

Harjula läksi.

Kului taaskin kahdeksan vuotta. Silloin kuului eräänä päivänä kopinaa pastorin virkahuoneen porstuasta, sillä monta miestä tuli ja Harjula ensimmäisenä.

Pastori katsahti ylös ja tunsi Tordin. "Tuletpa sinä tänään oikein miehissä", sanoi hän.

"Panisin poikani kuulutuksiin; hän ottaisi vaimokseen Gudmundin tyttären Kaarinin, joka on tässä."

"Onhan hän seudun rikkain tyttö."

"Niinhän ne sanovat", vastasi Harjula, työntäen toisella kädellään tukkaansa pois otsalta.

Pastori istui hetkisen ikäänkuin ajatuksissansa; hän ei sanonut mitään, kirjoitti vain nimet kirjoihinsa ja miehet kirjoittivat alle.

Harjula pani kolme taaleria pöydälle.

"Yksihän minulle vain tulee", sanoi pastori.

"Tiedän kyllä; mutta hän on ainoa poikani, tahdon mielelläni hänen tähtensä maksaa runsaammin."

Pastori otti rahat vastaan. "Johan nyt olet kolmatta kertaa poikasi puolesta täällä, Tord."

"Mutta nytpä olenkin saanut hänet mieheksi", sanoi Harjula, pani kiinni kukkaronsa, heitti jäähyväiset ja läksi, miehet hitaasti jäljestä.

Neljäntoista päivän perästä soutivat isä ja poika tynnellä säällä lahden yli morsiamen kotiin puhumaan häistä.

"Teljo niin pyörii allani", sanoi poika ja nousi samassa sitä korjaamaan. Silloin lauta, jolla hän seisoi, luiskahti alta, poika levitti kätensä, kiljahti ja suistui veteen.

"Tartu airoon!" huusi isä, nousi ja ojensi airon.

Mutta poika, ojennettuaan pari kertaa käsiänsä, jäykistyi.

"Odota vähän!" huusi isä ja souti hänen luoksensa.

Vaan poika kääntyi seljälleen, katsoi isäänsä hyvin pitkään ja upposi.

Harjula ei ottanut sitä oikein uskoaksensa, hän piti venhettä paikoillaan ja katsoa tuijotti siihen kohtaan, josta poika oli vaipunut vedenpinnan alle, ikäänkuin pojan olisi ehdottomasti täytynyt vielä kohota. Mutta pinnalle nousi vain ilmarakkoja, sitte vielä muutamia ja vihdoin yksi suuri, ja se särkyi. Kirkkaana kuin peili oli jälleen vesi.

Kolme päivää ja yötä nähtiin isän soutelevan samassa paikassa, nukahtamatta ja muruakaan maistamatta. Hän etsi poikaansa. Kolmannen päivän aamuna hän hänet vihdoin löysi ja kantoi mäkien ylitse kotiinsa.

Noin vuosikausi lienee siitä päivästä kulunut. Silloin kuuli pastori myöhään eräänä syysiltana jonkun liikkuvan porstuan oven takana ja varovaisesti etsivän lukkoa. Hän avasi oven ja sisään astui pitkä, vaan kyyryinen, laiha ja harmaapäinen mies. Kauan katsoi pastori, ennenkuin tunsi hänet. Se oli Tord Harjula.

"Tuletko näin myöhään?" sanoi pastori ja seisoi hiljaa hänen edessänsä.

"Myöhäänhän tulen", vastasi Tord ja istuutui.

Pastorikin istuutui, ikäänkuin odotellen puheen alkua; kauan olivat he molemmat vaiti. Viimein sanoi Tord:

"Minulla on vähä mukanani, mitä antaisin köyhille; se pitäisi tehtämän pysyväiseksi rahastoksi ja poikani nimelle se olisi pantava."

Hän nousi ylös, pani rahaa pöydälle ja istuutui jälleen.

Pastori luki rahat.

"Onpa niitä paljo", sanoi hän.

"Puolet taloni hinnasta; eilen möin sen."

Pastori istui vaiti pitkän ajan; vihdoin kysyi hän, mutta lempeästi:

"Mitäkä nyt sitte aiot, Tord?"

"Jotakin parempaa."

Vielä he istuivat kotvasen, Tord katsellen lattiaa, pastori Tordia. Sitte sanoi pastori hiljaa ja hitaasti:

"Nyt, luulen mä, on poikasi vihdoin tullut sinulle siunaukseksi."

"Niin, nyt minäkin niin arvelen", sanoi Tord, katsahtaen ylös. Kaksi kyyneltä vierähti raskaina karpaloina alas hänen poskiansa pitkin.

KOTKANPESÄ.

Autintaloiksi sanottiin erästä pientä yksinäistä kylää, jonka ympärillä joka taholla oli korkeat tunturit. Syvällä laakson pohjassa oli maa viljelty ja hedelmällinen ja läpi juoksi leveä joki, tuntureilta tullen. Se laski järveen, joka oli vähän matkan päässä ja näkyi kylään hyvin pitkänä kaistaleena.

Pitkin Antinjärveä oli se mies soutaen tullut, joka ensinnä oli ruvennut laaksoa muokkaamaan. Hänen nimensä oli Antti, ja hänen jälkeläisiensä ne olivat tämän kylän asujamet.

Jotkut sanoivat hänen tänne paenneen erään murhan tähden, ja sentähden muka oli hänen sukunsa niin mustaverinen; toiset taas sanoivat mustaverisyyden syyksi tuntureja, jotka asujamilta peittivät auringon jo kello viisi iltapäivällä keskikesälläkin.

Tämän kylän yllä riippui kotkanpesä. Se oli kallion raossa ylhäällä tunturin kyljessä. Kaikki voivat nähdä, miten naaraskotka aina lensi pesäänsä, mutta ei kukaan voinut päästä sinne. Uros lenteli kylän päällä ja sieppasi välistä karitsan tai kilin, jopa kerran pienen lapsenkin, vieden kaikki ylös pesään; sen tähden oli seudussa elämä hyvin rauhaton, niin kauan kun kotkat saivat rauhassa pesiä tuolla ylhäällä.

Tarina kertoi ennen muinoin olleen kaksi veljestä, jotka olivat kiivenneet sinne ylös ja repineet pesän rikki; mutta nykyään ei kukaan kyennyt sinne pääsemään.

Aina kun kaksi sattui yhteen Antin kylässä, puhelivat he kotkanpesästä ja katsoivat sinne ylös. He tiesivät, milloin kotkat olivat tulleet tänä vuonna, mistä ne olivat mitään siepanneet kynsiinsä ja kuka viimeksi oli koettanut ylös kiivetä. Nuorukaiset harjoittelivat ihan lapsesta asti kallioille ja puihin kapuamista, voitteluja ja muuta voimainponnistusta, kerran päästäkseen ylös repimään pesää, niinkuin ne muinaiset veljekset.

Siihen aikaan, josta tässä kerrotaan, oli Antinkylän paras poika Leif, vaikk'ei hän ollut kylän omasta suvusta. Hänellä oli kähärä tukka ja pienet silmät; kaikenlaisissa leikeissä oli hän sukkela eikä ujostellut naistenkaan seurassa. Hän aikaisin uhkaeli kerran vielä nousevansa kotkanpesälle; mutta vanhat ihmiset arvelivat, ett'ei hänen sitä tarvitsisi niin julki kuuluttaa.

Se vain yhä yllytti häntä, niin että hän läksi koettamaan, ennenkuin vielä oli ehtinyt parhaasen ikäänkään. Oli kirkas päivä sunnuntaina iltapuolella alkukesällä. Silloin arvattiin kotkanpoikasien juuri olevan munasta päässeinä. Väkeä oli kokoutunut suuret joukot tunturin juurelle katsomaan; vanhat varoittivat, nuoret kehoittivat. Mutta Leif totteli vain omaa haluansa, odotteli, kunnes emä läksi pesästänsä, ja hypähti sitte kiinni puunoksaan monta jalkaa korkealle maasta. Se puu kasvoi kallion raossa, jota myöten Leif alkoi pyrkiä ylöspäin.

Pikku kiviä vieriskeli hänen jalkainsa alla, soraa ja multaa vierähti alas, muuten oli aivan hiljaista; joki vain taempana kohisi virtapaikoissa, vaikka sekin ääni kuului hiljaa ja lakkaamattomuutensa tähden pysyi huomaamatta.

Tunturi kävi kohta jyrkemmäksi; kauan riippui Leif ainoastaan toisen kätensä varassa, etsien tukea jalalleen, mutta ei voinut löytää. Moni, varsinkin naisista, kääntyi pois päin, sanoen, ett'ei hän tuota olisi tehnyt, jos hänellä vielä olisi vanhemmat elossa. Kuitenkin löysi hän vielä tukea, etsi uutta milloin kädellä, milloin jalalla, välistä aina luiskahtaen ja lipuen alaspäin, mutta yhä myöskin saaden jälleen jostakin särmästä kiinni. Alhaalla seisovaiset voivat kuulla toistensa hengityksen.

Silloin nousi pitkäkasvuinen, nuori tyttö kiveltä, jossa oli yksin istunut. Hänen sanottiin jo lapsena lupautuneen Leifille, vaikka Leif ei ollutkaan omasta suvusta. Hän ojensi kätensä ylöspäin ja huusi: "Leif, Leif, miksi näin teet?" Kaikki kääntyivät tyttöön päin; isä seiso vieressä ja katsoi häneen ankarasti, mutta tyttö ei häntä huomannut. "Tule alas, Leif!" huusi hän, "minä pidän sinusta eikä sinulla siellä ylhäällä ole mitään haettavaa!"

Leifin nähtiin miettivän vähän aikaa, pari silmänräpäystä vain, mutta sitte hän läksi yhä ylemmäksi. Hän oli vakava sekä kädeltä että jalalta, sentähden kävikin kauan kaikki hyvin. Mutta kohta hän sentään alkoi väsyä, sillä hän näkyi yhä useammin lepäävän. Pienoinen kivi läksi ikäänkuin enteensä

vierimään, ja kaikki, jotka alhaalla seisoivat, seurasivat sitä silmillänsä alas asti. Muutamat eivät jaksaneet kestää tuota näkyä, vaan läksivät pois. Tyttö yksin seisoi vielä kivellä käsiänsä väännellen ja ylös katsoen.

Leif tarttui taaskin kädellään ylemmäksi kiven särmään, mutta se petti, tyttö näki sen selvään; Leif tapasi toisella kädellään, sekin petti.

"Leif!" parkasi tyttö, niin että vuori soi vastaan ja kaikki muutkin yhtyivät huutoon. "Hän putoaa!" huusivat he ja ojensivat kätensä ylös, sekä miehet että naiset. Leif lipui, vieritti kanssaan kiviä, hiekkaa ja multaa; hän lipui lakkaamatta ja yhä sukkelammin. Kaikki kääntyivät pois, ja sitte kuulivat he takanansa rapisevaa ja rytisevää ääntä sekä vihdoin raskaan putoamisen, niinkuin kappaleen märkää maata.

Kun he jälleen rohkenivat katsoa sinne päin, makasi Leif siinä musertuneena, tuntemattomana. Tyttö makasi tunnotonna kivellä; isä kantoi hänet pois.

Nuoriso, joka oli enimmin kiihottanut Leifiä kiipeämiseen, ei nyt rohjennut ryhtyä edes auttamaan hänen pois korjaamistansa; muutamat eivät sietäneet katsoakaan häntä. Vanhojen täytyi siis käydä käsiksi. Vanhin mies tarttui Leifiin kiinni ja sanoi:

"Hullusti tämä kävi; mutta", lisäsi hän ylöspäin katsoen, "onpa kuitenkin hyvä, että on jotakin niin korkealla, ett'eivät kaikki pääse siihen käsiksi."

USKOLLISUUS.

Kaukana tasangolla kotiseudussani asui aviopari, jolla oli kuusi poikaa. He tekivät uskollisesti työtä hyvin suurella, vaan rappeutuneella tilalla, kunnes kirves tapaturmassa lopetti isännän elämän. Vaimo jäi yksin hoitamaan hankalaa maanviljelystä ja kuutta lastansa. Hän ei kuitenkaan menettänyt rohkeuttansa, vaan talutti kaksi vanhinta poikaa isänsä ruumisarkun luo ja otti heiltä siinä lupauksen, että pitäisivät huolta pienistä veljistänsä ja auttaisivat äitiänsä, mikäli Jumala heille soi voimia. Pojat tekivät lupauksen ja pitivätkin sen, kunnes nuorin heistä kävi rippikoulunsa. Silloin katsoivat he täyttäneensä, mitä luvanneet olivat. Vanhin nai varakkaan talollisen lesken ja häntä nuorempi kohta sen jälkeen lesken sisaren, joka myöskin oli varakkaanlainen.

Neljän jäljellejääneen veljeksien tuli nyt hallita kaikkea, vaikka tähän asti olivat olleet itse käskettävinä. Heillä ei tuntunut olevan kylliksi rohkeutta hallitukseen. He olivat lapsuudestaan asti aina olleet yksissä, joko kaksittain taikka kaikki neljä, ja nyt he vielä enemmän olivat, kun näet tarvitsivat toistensa neuvoa ja apua. Ei kukaan lausunut mitään ajatusta, ennenkuin tarkkaan tiesi toisienkin siihen yhtyvän, taikka oikeastaan ei kukaan tuntenut omaa mielipidettä, ennenkuin oli lukenut sen toisten kasvoista.

Varsinaisetta sopimuksetta syntyi heidän mielessään yhteinen, salainen päätös, ett'ei heidän pitänyt eroaman äitinsä eläessä. Mutta äiti itse tahtoi järjestellä toisin ja sai pojat taipumaan tuumaan. Talolle oli muokattu paljo uusia viljelyksiä, niin että tarvittiin enempi työntekijöitä. Sentähden ehdotti äiti, että molemmat vanhemmat saisivat irtaimesta osansa ja jakaisivat talon, niin että kaksi poikaa jäisi kummallekin puolelle. Vanhan huonerivin viereen oli uusi tehtävä; toinen pari muuttaisi siihen, toinen jäisi hänen luoksensa. Mutta niistä pojista, jotka erosivat eri leipään, piti toisen naida, sillä pitihän heillä olla tuvan ja karjan katsoja; ja äiti mainitsi, kenenkä tytön hän tahtoi miniäkseen.

Kaikki olivat taipuvaiset. Nyt oli vain selvitetävä, kenenkä tuli muuttaa, kenen jäädä, ja kenen muuttavista piti naida. Vanhin poika sanoi kyllä muuttavansa, vaan ei millään ehdolla naivansa, ja samoin kaikki toisetkin vastustelivat naimistuumaa kiven kovaan.

Vihdoin sopivat he niin äitinsä kanssa, että tyttö itse asian ratkaiskoon. Ja ylhäällä tunturilla karjatalossa kysyi äiti eräänä iltana häneltä, eikö hän tahtoisi tulla miniäksi Dalskogiin, eikä tytöllä ollut mitään sitä vastaan.

"No, minkä pojan sitte tahdot, sillä saatpa itse valita?"

Mutta sitä ei tyttö ollut ajatellut. Nyt hänen kuitenkin oli ajattelevainen, koska asia hänen valintaansa jäi.

"Saattaisihan se olla vanhinkin", arveli tyttö.

Vaan vanhinta tyttö ei voinut saada, kun se poika ei tahtonut naida.

Tyttö mainitsi sitte nuorimman; mutta se taas oli äitistä vähän hullunkurista, koska hän "juuri nuorin oli".

"No, sitte nuorimman edellinen."

"Miks'ei vanhimman jälkeinen?"

"Niin, miksikä ei vanhimman jälkeinen", vastasi tyttö, sillä häntähän hän juuri koko ajan oli arvellut ja sentähden jättänyt hänet mainitsematta. Mutta äiti aavisti, että koska vanhin ei suostunut naimaan, niin tottahan vanhimman jälkeinen ja tyttö pitivät toisistansa.

Vanhimman jälkeinen poika siis nai tytön ja vanhin veli muutti hänen luoksensa. Miten talo jaettiin, ei kukaan taloon kuulumaton saanut tietää; sillä he tekivät työtä yhdessä kuin ennenkin ja kokosivat vain milloin toiseen, milloin toiseen latoon.

Jonkun ajan kuluttua alkoi äiti tulla heikoksi. Hän tarvitsi lepoa eli toisin sanoen apua. Pojat päättivät palkata tytön, joka muutenkin oli heillä työssä.

Nuorimman piti kysymän tytöltä lehtiä riippiessä, sillä hän hänet paraiten tunsi.

Mutta poikapa lienee jo kauan itseksensä rakastanut tyttöä, sillä kun hänen piti kysymän häntä piiiaksi, sattuiivat hänen sanansa niin omituisesti, että tyttö luuli pojan kosivan ja vastasi heti myöntävästi.

Poika peljästy, meni heti veljiensä luo ja kertoi, miten hullusti nyt oli käynyt. Kaikki neljä tulivat vakaviksi, ei kukaan tohtinut sanoa ensi sanaa.

Mutta nuorimman edellinen näki nuorimman kasvoista, että hän todellakin rakasti tyttöä, ja siitä juuri hän puolestaan oli peljästynyt. Hän näet samalla aavisti oman kohtalonsa, joka oli vanhaksi pojaksi jääminen; sillä jos nuorin nai, niin ei hän voinut naida.

Se oli vähän kovaa, sillä hänelläkin oli mielessä joku, josta hän paljon piti; mutta eihän sitä nyt käynyt muuttaa.

Hän siis ensinnä lausui, että varmintahan tuo tytölle oli päästä taloon vaimoksi.

Heti olivat toiset veljet samaa mieltä ja menivät kotiin puhumaan äitille. Mutta äiti olikin tullut hyvin kipeäksi, niin että heidän oli odottaminen, kunnes äiti paranisi; vaan hän ei parannutkaan.

Sentähden he uudestaan neuvottelivat. Nuorin silloin sai aikaan päätöksen, että niin kauan kun äiti oli tilan omana, ei pitänyt mitään muutosta tapahtuman. Siihen tyydyttiin.

Kuusitoista vuotta makasi äiti. Kuusitoista vuotta hoiteli häntä tuleva miniä ääneti ja kärsivällisesti. Kuutenatoista vuotena yhtyivät pojat joka ilta hänen vuoteensa vieressä pitämään rukouksia ja pyhänä myöskin molemmat vanhimmat veljet.

Äiti noina hiljaisina hetkinä monesti pyysi heitä muistamaan sitä, joka lakkaamatta oli hoidellut häntä. Pojat käsittivät hänen tarkoituksensa ja lupasivat, mitä hän pyysi. Hän siunasi koko tuon pitkän ajan tautiansa, koska se antoi hänen nauttia äitin iloa ihan viimeiseen hetkeen asti; hän kiitti lapsiansa joka kerran, ja viimein se tapahtui viimeisen kerran.

Kun äiti kuoli, kokoutuivat kaikki kuusi poikaa kantamaan häntä hautaan. Paikkakunnassa oli tapana, että naisiakin tuli haudalle, ja tällä kertaa seurasi koko pitäjä, miehet ja naiset, jotka vain liikkeelle kykenivät, yksin lapsetkin. Ensin astui lukkari laulaen, sitte kuusi poikaa kantaen arkkua ja heidän jäljestänsä koko saattojoukko, kaikki laulaen, niin että se veisuu kuului neljänneksen päähän.

Kun ruumis oli haudattu ja pojat olivat luoneet haudan täyteen, läksi koko ihmisjoukko kirkkoon, sillä siellä oli nuorin poika samalla vihittävä. He olivat sen tahtoneet tapahtumaan näin, koskahan ne molemmat, haudaus ja häät, oikeastaan riippuvatkin toisistansa, jos syvemmälle katsotaan. Kirkossa puhui pappi, minun isävainaani, uskollisuudesta, puhui niin liikuttavasti, että minä, sattumalta oltuani kirkossa ja sieltä ulos päästyäni, olin näkevinäni tunturienkin olevan liikutettuina ja Jumalan koko suuren luonnon.

JONAS LIE.

NORDFJORDIN HEVONEN.

Johdatus.

Nordfjordin vehreät, vuoriset karjamaat ja tunturilaitumet ovat n.s. Nordfjordin hevosrodun kotiseudut. Aina erinomaisen hyväksi tunnettuna kulkee "fjordinhevonen" hevoskauppiaan kautta markkinoilta markkinoille sekä rannikoilla etelässä ja pohjassa että myöskin sisämaassa kauas Ruotsiin asti. Viime vuosina, kun ulkomaalaisetkin ovat huomanneet, miten hyviä nuo pienet, vilkkaat hevoset ovat ja miten notkeat niiden jalat kuin teräsjouset, on niitä myöty sekä keisari Napoleonille että englantilaisille. Onpa sitä myöskin koetettu seoittaa Arabian vuorihevosen kanssa, jonka kaltaiseksi sitä sanotaan monessa suhteessa. Kuten muutkin kuuluisat Norjan mahtiolennot on se vihdoin murtanut kotiseutunsa ahtaat rajat ja saavuttanut laveammalti koko Euroopassa mainetta. Ja sen se on hankkinut maanteillä, josta se itsekin on löydetty kuin helmi liasta.

Tuntureihin tottuneita fjordinhevoset ovat ja niin norjia, ett'eivät koskaan lipeä; jalat alla kuin rumpukapulat voivat ne juosta täyttä ravia kärrin edessä peninkulmia, ylä- ja alamäet milloinkaan hengästymättä. Nämä hevoset ne ovat saaneet englantilaiset harjoittelemaan kilpa-ajoa kärreillä Norjassa, jota sporttia he nyt koettavat kotiuttaa omassakin maassansa; heidän omat pitkäjalkaiset täysiroituiset hevossensa eivät kelpaisikaan alamäissä kilpailemaan. Nämä hevoset ne myöskin ovat saaneet kestää suurimman osan raskaasta kyyditsemisestä laajojen itäisten alojen kulkuteillä. Huokeat, helposti ruokitut ja nöyrät kun ovat sekä niin kestäväiset, ett'ei parempaa voi toivoakaan, ovat ne ihan kuin luodut kyytikärrien eteen.

Mutta jos se vanha sananparsi on tosi, että ihmisen tulee tuomiopäivänä seisoa kaikkien niiden elukkain edessä, joille hän on tehnyt paha ja joiden silloin sanotaan puhuvan ja syyttävän, niin todella moni kestikievarin isäntä ja hänen hevostensa ajaja saa pitkän syntiluettelon fjordinhevoselta, jonka nöyryyttä ja ripeyttä on niin säälimättä ja lakkaamatta väärin käytetty.

Ja niinhän tapahtuu osaksi vielä tänäkin päivänä, vaikka Norjan kansa muuten on niin hyvä kotieläimilleen; niin tapahtuu yleensä maanteillä, jospa siellä täällä jo onkin se epäkohta hiukan korjautunut. Tuskin on hevoseni palannut kuuden tai seitsemän neljänneksen pituisesta kyydistä, joka tie sen siis on täytynyt juosta edestakaisin, niin käy vain uudestaan aisoihin, sillä matkustavainen maltittomana odottelee hevosta ja uhraa kirjoittaa valituksenpäiväkirjaan. Melkein kaikki hevoset ovat kyydissä; paraimpia ja kalleimpia kun täytyy säästää huonolla kelillä, niin täytyy fjordilaisen lähteä uudestaan, vaikka onkin vielä ihan märkä. Ilta on myöhäinen ja kylmä, taikka on matkustaja suurella vaivalla vain päässyt kestikievarista toiseen piiskaamalla melkein liikkumatonta hevosta toisensa perästä, ja nyt huomaa hän ilokseen saaneensa oikein erinomaisen juoksijan ja sentähden käyttää hyväkseen tilaisuutta, päästäksensä niin pian kuin mahdollista nuo seitsemän neljänneestä. Laiha pikku hiirakko ei osaa puhua puolestansa, hänen jalo rotunsa ei siedä piiskaa, levottomasti hypähdellen joka kerran, kun piiska vain vilahtaakin hänen pelkäävään silmäänsä tai vingahtaa ilmassa, juoksee hevosparka matkan ehkä vielä nopeammin kuin aamukyydissä samana päivänä. Kelin aikaan kun joku puolihumalainen markkinoille menijä tai sieltä tulija istuu reessä tai joku rautatielle pyrkijä, joka on vähän myöhästynyt, ja semmoisiahan niitä sattuu joka päivä, niin silloin pidetään noita seitsemää neljänneestä vain kilparatana, jolla ripeää pikku elukkaa on oikein koeteltava. Jos se kaatuu, niin harvoin se nyt enää niin vanhana, kuin se nyt on, maksaa enempiä kuin kymmenen tai kaksitoista taaleria, jos muuten arvataankaan matkustajaa syypääksi hevosen kaatumiseen.

Kerran sitte hevonen pakahtuu ja alkaa vähitellen kompastella, vaan kestää vielä muutamia vuosia, kunnes se vihdoin syksyllä ammutaan, koska liian moni matkustaja alkaa valittaa sen kaatavan kärrit, ell'ei ohjia pidetä oikein kireellä. Aikaa kuitenkin vielä viivytetään kerta toisensa perästä; syysloassa täytyy sen vielä lähteä liikkeelle auttamaan vähän muita hevosia. Huonojen, nuoriteltujen kyytikärryjen edessä kaalaa se piiskan soidessa vettyneellä, melkein pohjattomalla savikkotiellä, katoaa välistä kokonaan sepälaudan takaa näkymättömiin, niin että ohjaketset riippuvat niin kuin ongensiimat, ja siitä se vielä autetaan ylös. Vihdoin sitte koittaa aamu, jolloin pyssy pamahtaa, pikku hiirakon onnellisin päivä siitä asti, kun hän irrallisena varsana juoksenteli Nordfjordin hevossaassa ja lapset sitä pihossa hyväilivät.

Toivottavasti on Jumala luonut ylösnousemuksen tällekin pienelle ja nöyrälle elukalle, joka on vain

saanut kärsiä, jota vain on rääkätty vuosikaudet, kunnes kuolema sitä vihdoin armahti; toivottavasti on toisessakin maailmassa tuoreita, vehreitä laitumia ja paljon kauniimpia tunturilaitumia kuin sen kotona Nordfjordissa.

I.

Nordfjordissa on tunturi Bjerkenaaven ja sen rinteellä melkein kuin kuvataulu seinällä talo Strömshagen pikku huoneineen. Joki juoksee hyvin virtaisena vähän alempana ja kuohuu kapeassa koskessa, jonka yli on asetettu muutamia hirsii porraspuiksi hevoselle ja miehelle.

Toisella puolella vähän viistoon joen poikki katsoen ihan sen rannalla on talo Evjen, nimensä saanut siitä, että joki tässä levähtää pienessä lahdelmassa, jonka rannalla kasvaa kaunis koivikko.

Kappaleen matkan päässä koskisillasta oli hevoshaan takana suuri vesakko, sovelias peltomaaksi. Siitä oli jo monta vuotta kestänyt kiivasta keräjäimistä molempien talojen välillä. Jon Evjen oli kaksikymmentä vuotta pitänyt tuohon vesakkometsään vievää tietä suljettuna kolmella seipäällä, jotka näyttivät hyvin viattomilta ja ohuilta: mutta oikeus katsoi niiden merkinneen aitaa, ja asia loppui niin, että Strömshagen tuomittiin siitä maasta osattomaksi.

Sen keräjäimisen tähden köyhtyi Strömshagenin isäntä. Hänen kuoltuaan, jäi leskelle vain velkainen talo ja poika Gjermund, joka silloin oli kahdenkolmatta vuoden vanha. Hän oli lyhyehkö ja harteava, mustatukkainen poika, tiheet kulmakarvat tummain silmien yllä, muoto vähän leveähkö, vaan viisaan ja vilkkaan näköinen. Hänen virhepuolensa oli jommoinkin kiivaus ja halu käyttää oman käden oikeutta siinäkin, missä hyvä sana vielä olisi kaikkii sovittanut. Ylpeyttä hänessä oli enempiäkin, kuin ihmisille tahtoi näyttää; jos milloin syttyi riita, lausui hän useimmiten, että sitä tai sitä tuskin olisikaan uskallettu tehdä kellekään isotaloiselle.

Evjenin asujamet olivat varakasta väkeä. Vanhin tytär Sigrid oli valkoverinen, pitkävartaloinen ja erinomaisen kaunis. Sitä paitsi hän myöskin oli ripeä kaikissa taloustoimissa, luonteeltaan hiljainen ja ryhdiltään arvoisa; kaikki, mitä hän puhui, kuului hyvin viisaalta ja älykkäältä, hänelläpä kotona sentähden olikin melkein kaikki valta. Kaikki sanoivat hänen näyttävän oikealta isotaloisesta tyttäreltä, ja paljopa niitä olikin, jotka tarjoilivat hänelle tiloja ja taloja, mutta kaikille kosijoillensä hän tähän asti oli antanut rukkaset. Vanhemmat tyytymättöminä arvelivat hänen joko tahtovan pysyä ikänsä tyttönä tai olevan sulhasen valinnassa tyhmemmän kuin muissa asioissa. Mutta Sigridin he kuitenkin antoivat tässäkin vallita. Eräänä sunnuntaina, kun seudun kolme rikkainta poikaa osoitti hänelle kirkolla tavatonta ylpeyttä — he olivat kaikki saaneet rukkaset — ei vanha Jon Evjen saattanut olla sanomatta, ett'ei hän muuta ymmärtänyt kuin että Sigrid hylkäsi kerrassaan kaikki, niin ett'ei kohta ollut jäljellä muita kuin Gjermund Strömshagen, joka aina riiteli kaikkien kanssa ja tuskin enää voi pysyä talonsa isäntänä. Niistä sanoista punastui Sigrid ja meni pois tuvasta, ja kun hän sittemmin jälleen palasi, näkyi silmistä selvään, että hän oli itkenyt. Jon kyllä älysi tyttärensä itkeneen tuon torunnan tähden, mutta ei kuitenkaan peruuttanut sanojansa.

Sigrid oli kasvaessaan ollut usein yhdessä Gjermundin kanssa; he olivat yhdessä leikkineet alhaalla joen rannalla ja ylhäällä koskisillalla; mutta heidän vanhempansa eivät niin tutut olleet, koska he eivät olleet sukua eivätkä talot samalla puolen jokea. Evjen ja Strömshagen eivät olleetkaan niin lähellä toisiansa, kuin ensi silmäyksellä olisi luullut; sillä varsinainen ylikulku-paikka oli melkoista alempana, jossa Evjenin puolelta tuleva tie meni joen poikki ja edelleen vuonoa kohti. Strömshagenista oli ainoastaan polku tai ratsutie sinne alas.

Mutta lapset, kuten jo sanottiin, leikkivät usein yhdessä. Kun Sigrid, kolmea vuotta nuorempi heistä, saapui joen rannalle koivikkoon, oli Gjermund tavallisesti toisella rannalla onkimassa. Kallion kielekkeeltä, joka oli puristanut joen kapeammaksi, saattoi hän vapansa varassa helposti hypätä Sigridin luo alemmalle rannalle. Kun sitte kylleksensä oli rakennellut sulkuja ja taloja Sigridille, palasi hän kotiin koskisillan kautta. Sinne saattoi tyttönen Gjermundia, mutta yli sillan oli häntä kielletty menemästä. Se oli vaarallista, oli hänen isänsä sanonut, eikä hänellä ollutkaan siellä toisella puolella mitään tekemistä.

Jutun aljettua kuitenkin kaikki muuttui toisin, vaan Sigrid ja Gjermund pysyivät vielä täysikasvuisinakin hyvinä ystävinä. Bjerkenaaven oli niin paljon korkeammalla, että Gjermund sieltä kesällä saattoi nähdä alas Evjeniin; hän itse silloin näytti vaan pienoiselta pilkulta tunturin laelta, mutta Sigrid hänet sentään aina huomasi. Gjermund kävi usein metsästävässä, ja monesti sattui hänen palatessaan sitä tietä, että he tapasivat toisensa metsässä, ja silloin he paljon puhelivat keskenänsä. Kirkolla heidän sitä vastoin oli ikäänkuin vähän vaikea katsoa toisiaan silmiin, vaikka he useimmiten seisivat hyvin likekkäin.

Strömshagenissa oli hiirakko hevonen, josta Gjermund suuresti ylpeili. Se oli hyvin kaunisvartaloinen,

leveärintainen, hienojalkainen ja sieväpäinen, jossa suuret silmät pyörivät ja pienet, vilkkaat korvat elivät. Muukalainen olisi sitä kyllä saattanut moittia notkoseljäksi, mutta sitä ei näillä seuduin minään vikana pidetty, kun tiedettiin semmoisten hevosten useimmiten olevan paraita ja tuon ominaisuuden tulevan vain siitä, että elukat ovat kasvaneet tuntureilla. Hiirakko oli kasvanut Strömshagenissa pienestä varsasta asti, ja nyt oli se kahdeksvuotias.

Aina se oli yhtä uutta, kun hiirakko palasi ylhäältä laitumilta ja hirnui talon veräjällä; se poikkesi vain katsomaan, mitenkä kotona jaksettiin, ja saamaan ehkä vähän suoloja tai muuta mieliruokaa. Mielellään se silloin, koira haukkuen ympärillensä, juoksi tallin ovelle ja pisti päänsä tuohon tuttuun pimeään huoneeseen, mutta kääntyi äkisti takaisin ja heilautti päätänsä, niin että tumma harja poistui silmiltä, ja käveli ympäri pihan, nuuhkien joka paikan, kunnes vihdoin seisattui tuvan ovelle. Siinä se rauhassa odotteli, mitä tapahtuva oli, ja jos odotus joskus sattui kestäämään liian kauan, katosi hiirakon pää ja ruumis vähitellen pieneen porstuaan, niin että ulos näkyivät vaan takajalat ja heiluva häntä ja tuvassa olijain täytyi ensin ajaa hiirakko pois, ennenkuin voivat saada oven auki.

Olipa muu karja mimmoinen hyvänsä — ja kevätpuolella se monesti saattoi olla hyvinkin huonossa tilassa, kun täällä niinkuin muuallakin karjamaiden seuduilla ollaan halukkaammat pitämään liian paljon elukoita kuin liian vähän — niin aina oli hiirakko lihava ja hyvässä karvassa. Kaikki tiesivät, vaikk'eivät siitä koskaan kovasti puhuneet, että tallinhaltija oli ottanut hiirakon erityiseksi suosikikseen. Senpätähden hiirakkokin aina, milloin irrallisena juoksi kartanolle, suorastaan meni ensinnä pilkistämään talliin, ja harjassa sillä oli taikapalmikko, joka juuri tuota haltijan nimikkoa merkitsee. Sitä ei kukaan saa purkaa, sillä silloin tulee hevonen yhtä laihaksi, kuin se ennen oli lihava ja kaunis.

Hiirakko oli myöskin osannut hankkia itselleen ystäviä Evjenissä. Siihen aikaan, kun se vielä oli vain pieni varsa ja käyskenteli jyrkässä hevossaassa Strömshagenin puolella, oli Sigrid ruvennut viskelemään sille leivänpaloja joen yli. Joka kerran kun hiirakko vain näki hänet, alkoi kuulua iloista hirnuntaa, ja hiirakko juoksi alamäkeen, pää suorana odottamassa, mitä tuleva oli, ja pudottaen suustansa viimeisen tuoreen heinätukun kulki se Sigridin mukaan pitkin rantaa toisella puolella.

Eräänä päivänä oli se varovaisesti koetellen astunut koskisillan yli ja tullut Evjenin pihaan, jossa Sigrid sisarinensa sille antoivat leipää ja suolaa suuret joukot. Vaikka Strömshagenin väki koettivat tuota vierailua estää, oli kestitys hiirakosta kuitenkin niin houkuttelevainen, että se aidoista ja sulkupuista huolimatta kohta pistäytyi sinne uudelleen. Muutaman kesäpäivän iltapuolella, kun hiirakko seisoi Evjenin pihalla, oli nuorin lapsi ryöminyt kaivolle, jossa ei ollut kantta eikä aitaa ympärillä. Jo oli lapsella kätet kaivon aukossa. Silloin hiirakko astui luo ja nosti vaatteista lapsen pois hyvän matkan päähän. Sen tapauksen jälkeen oli hiirakolla talossa jonkinlainen oleskeluoikeus. Jon Evjen ei muuten pitänyt hänen käynnistänsä, vaan ei nyt enää koskaan ajanut häntä poiskaan, ennenkin itse läksi, ja niin tapahtuikin heti, kun vain jotakin oli annettu suuhun. Hiirakko astui aina niin siivosti hiekkakäytävää myöten, koskaan polkematta nurmikolle tai muutenkaan niihin koskematta.

Kun Gjermund ratsasti kirkolle tai häihin tai alas keräjiin, sujui matka hiljaa, vaan tasaisesti; Gjermund kyllä tiesi ihmisten katselevan häntä ja sanovan hänen ylpeilevän hevosestaan. Hän ei myöskään ollut näkevinään, että niin paljon väkeä seisoi aina sen paikan ympärillä, johon hän sitoi hiirakkonsa. Jonkun kerran hän kuitenkin oli näyttänyt, mihin hepo kelpasi; hän oli ajanut maakauppiaasta vuonon rannalta ylös kotiinsa vähemmässä ajassa, tunnittain lukien, kuin peninkulmia oli matkaa; ja kapteeni lainasi sen aina sotaväen katselmukseen, joka pidettiin alhaalla tasangolla.

II.

Siitä asti, kun Evjenissä oli ruvennut käymään kosijoita, oli Gjermund alkanut ajaa kovemmin ja tullut yhä levottomammaksi. Pidoissa oli hän suurisuisempi, kuin nuoren miehen oikein olisi soveltunut; hän joi ja pelasi ylpeydessään mieluummin niiden kanssa, joilla oli varaa menettää paljon enempi kuin hänellä. Gjermund oli väkevä ja kyllin rohkea, että voi pitää kaukana itsestään taistelupukarit, joita aina on paikassansa kussakin. Enimmäkseen hän aina joutui sekä sanasotaan että käsikahakkaan seudun rikkaimpien poikien kanssa, varsinkin niiden, joilla hän arvasi saattavan olla asiaa Evjeniin. Siten joutui hän pahaan maineesen, eikä kukaan hänestä juuri pitänyt, vähimmän kaikista Jon Evjen.

Kerran särkyi lahonnut koskisilta. Vanhastaan oli talojen välillä sopimus, että se oli yhteisesti ylläpidettävä. Mutta kun Gjermund meni Evjeniin puhumaan asiasta, vastasi Jon välinpitämättömästi, ett'ei hän tarvinnut siltä eikä myöskään tiennyt, mitä Gjermund sillä teki. Jos tietä tarvittiin talojen välillä, niin olihan suuri maantie; koskisilta oli tehty ennen aikaan, jolloin maantietä vielä ei ollut.

Jon vastasi näin sentähden, että hän äskettäin oli saanut kuulla ihmisten sanovan, että on melkein vaarallista kulkea Evjeniin Gjermund Strömshagenin tähden ja että Sigrid kyllä hänestä pitää, kun hylkää kaikki muut kosijat. Jon oli myöskin kuullut Gjermundin käyvän metsällä Evjenin mailla, ja oli sentähden suutuksissaan sekä Gjermundiin että tyttärensä.

Sigrid seisoj ulkona kaivon luona jotakin työskennellen, kun Gjermund tuli. Hän tervehti, mutta ei mennyt mukana tupaan. Kun Gjermund palasi, oli Sigrid alempana mäen rinteessä yksinänsä; Gjermund katsahti vakavasti häneen.

"Nyt ei hiirakko enää pääse kosken yli, Sigrid;" sanoi hän. "Isäsi ei huoli muusta kuin maantiestä."

"Sehän se kaikissa tapauksissa sitte lieneekin lyhin, Gjermund!" vastasi hän hiljaa.

"Paljopa niitä on, jotka nyt päivillä sitä kulkevat," sanoi Gjermund katkerasti, "eikä minulla ole niinkuin heillä isotaloja perittävänä."

"Minä odotan, senhän sinä kyllä tiedät", sanoi tyttö vielä hiljemmin ja maahan katsoen.

"Jumala sinua siunatkoon niistä sanoista, Sigrid; kyllä ne välistä ovatkin hyvin tarpeen." Niin sanoen kääntyi Gjermund ja meni pois.

Molemmat he olivat kalpeat, ja keskustelun eli yhtymyksen, jolta se heistä tuntui, täytyi pihassa oljoiden tähden tapahtua vain sivumennen; mutta Gjermund otti muistoksi kukkivan kukkarohainän, joka Sigridillä oli kädessä.

Gjermund oli aina ollut katkeramielinen, kun ihmiset sanoivat, että hänen, kun ei sen rikkaampi ollut, pitäisi myöä hevosensa, josta voisi ehkä saada neljäkymmentä taaleria. Nyt hän ei enää huolinut, mitä kenkin puhui, vaan oli kaikkein ihmeeksi ystävällinen ja taipuisa kaikissa asioissa. Hän aikoikin myöä hiirakkonsa jollekin hyvälle isännälle, joka sitä hyvin hoitaisi. Ehkäpä sitte voisi sen joskus jollakin keinolla saada takaisin. Sillä nyt hän päätti lähteä kuljeksimaan hevoskauppiaana.

Tämän seudun talonpoikien ja tunturien tuolla puolella asuvain välillä oli aina ollut riitaa ja vihaa tunturilaitumista ja metsistä. He tappelivat, missä vain markkinoilla tapasivat toisensa, ja ylhäällä tuntureilla tapahtui paljo, joka ei soveltunut virastojen kuuluville tulla. Oli siis se aivan erinomainen näky, kun rikas Östen Storset sieltä ratsasti Evjeniin; hänen asiansa kyllä kaikki ymmärsivät ja saivat myöskin tietää hänen saaneen rukkaset. Siitä iloitsivat kaikki, mutta kaukaa Östenistä kuului hänen uhanneen kostaa Gjermund Strömshagenille, jonka hän tiesi syyksi onnettomuuteensa, silloin kun hän sitä kaikkein vähimmin oli sietävä. Hänellä oli rahaa lainassa monella taholla, mutta näillä seuduin hänellä tiettävästi ei ollut saamista keltään äyriäkään, niin että naurettiin vain hänen uhkauksilleen ja ihmeteltiin, mitenkä sen koston piti tapahtuman; sillä voimiltansa hän toki ei uskaltanut Gjermundiin käsiksi käydä.

Ennen juhannusta piti nimismies verorästien tähden huutokauppoja kirkolla. Tiedettiin yleensä, ett'ei niillä totta tarkoitettu, koska nimismies aina odotti veroa, kunnes kukin velallinen jaksoi maksaa, mutta järjestyksen tähden hänen kuitenkin täytyi niin toimia, ja nimismies se itse saikin kaikki huudot, kun muut eivät mitään tarjonneet. Tänä vuonna kuitenkin tuli joukko väkeä ratsastaen pihaan, kun huutokauppa juuri oli alkava; Östen Storset ynnä muutamia muita. He tervehtivät, istuutuivat ja kuuntelivat tarjouksia. Kun tuli hiirakon vuoro, joka oli myötävä viime vuoden veroista, tarjosi Östen kaksitoista taaleria. Nimismies katsoi vakavasti sinne päin ja selitti, ett'ei niin ollut seudun tapa ja että tarjous muutenkin oli hävyttömän alhainen.

"Huonopa se esivallan sijainen on, joka ei lakia tunne", vastasi Östen pilkallisesti, otti taskustaan lompakon ja näytti paperiraha-tukkuu; "minä luulin vasaran täällä niinkuin muuallakin paukahtavan korkeimmalle lailliselle huudolle."

Nimismies punastui, mutta huutokaupan täytyi hänen antaa mennä laillista menoansa.

Kun Gjermund kuuli, että hiirakko oli noin myötynä verosta ja että sitä nimismiehen renki oli tuleva noutamaan, harmistui hän ensin kovin ja mielti kostaa, mutta tuli sitte niin murheelliseksi, että istui tuntikausia paikaltaan liikahtamatta.

Samana päivänä, kun hiirakko oli pois vietävä, meni hän äkisti sitä taputtelemaan. Hän seisoj ajatuksiinsa vaipuneena pitkät ajat, kynänpäät hevosen seljällä, eikä ollenkaan huomannut, miten äitinsä monta kertaa tuli tuvan ovelle ja katseli huolestuneen näköisenä poikaansa, eikä hän myöskään nähnyt, miten äiti pyhäpuvussa meni alas Evjeniin päin.

Siellä hän tervehti tuvassa oljoita sanoen, että jos pikku Sigrid vielä tahtoi nähdä hiirakkoa, ennenkuin se pois vietiin, niin piti hänen nyt heti tulla, koska se kyllä ennen illallisen aikaa oli tapahtuva, ja nyt päivä jo oli puolisisa. Jotakin omituista oli tässä kalpeassa, mustamyssyisessä naisessa, niin että Sigridin vanhemmista hänen kehoituksensa tuntui ihan luonnolliselta; olihan hän aina ollut ystävällinen ja hyvä lapsille.

Vähän ajan perästä, joll'aikaa vanhukselle tarjottiin kahvia vehnäleivän kanssa, läksi Sigrid hänen

mukaansa paljain päin, vaan pyhäpuvussa, paitahihasillaan, jotka kirkkomatkoilla kuitenkin peitetään mustalla mekolla. Varjot jo olivat pitkät ja iltapäivän aurinko paistoi punertavana Bjerkenaavenin harjalta, välkkyen takaisin Strömshagenin ikkunoista, kun astujat kävelivät ylämäkeen joen vartta, toinen pieni ja kumarruksissa suuren, mustan päähineensä alla, toinen hoikka ja notkea, kullankarvaiset hiuspalmikot riippuvina. Mutta kumarruksissa oli hänenkin päänsä ajatusten painosta, joita nyt mielessä pyöri.

Heidän ehdittyänsä ylös pihaan tuli kolmaskin henkilö, nimismiehen renki. Gjermund oli pannut hevoselle paraat suitset päähän ja seisoj jo ratsustimet kädessä valmiina antamaan ne miehelle. Mutta nähtyään Sigridin hän säpsähti ja kalpeni häntä tervehtiessään. Äiti käskei miehen heti tupaan saamaan jotakin virvoitusta; hän ajatteli semmoisen kyllä olevan tarpeen, kun hänellä niin huono asia oli toimitettavana, ja olihan päivä muutenkin jo pitkälle kulunut.

Niin jäivät molemmat nuoret yksin hevosen luo. Sigrid asetti sen pään olallensa ja taputteli sen kaulaa; otti sitte taskustaan suolaa ja leipää, mutta hiirakko ei syönyt, vaikka kyllä oli vähän hirnunut Sigridin tullessa; se kaiketi nyt ymmärsi jotakin pahaa olevan tulossa. Gjermund seisoj ääneti, kyynärvarsin nojaten hevosen selkään. Vihdoin sanoi hän hiljaa:

"Näyttääpä siltä, kuin tänään läksisi talosta hiirakko ja vielä muitakin lisäksi, Sigrid!"

Silloin ojensi Sigrid hänelle hevosen seljän yli kätensä ja katsoi itkien häntä silmiin, niinkuin häneen sittekin luottaen. Molemmat he olivat jotenkin yhtä pitkät, vaan Sigridin tukka oli vaalea ja kasvot punakat, mutta Gjermundin tukka musta ja kasvot kalpeat.

"Minä koetan parastani, Sigrid;" sanoi Gjermund, ikäänkuin jatkaen hänen ajatuksiansa, "mutta vähä sitä nyt on millä alkaa."

"Sinun pitää ruveta kauppiaksi, Gjermund, ja olla varovainen ja viisas; niinhän on moni muukin kunnan mies näillä seuduin alkanut ennen sinua."

"Mitenkä tiesit minun sitä ajatelleenkaan?"

"Minä sen arvasin ja äitisi sen minulle myöskin sanoi."

Kun renki samassa tuli tuvasta, päästivät he toistensa kädet ja Sigrid kuiskasi vielä:

"Jumala kyllä auttaa, Gjermund, ja minä odotan."

Renki otti ohjat Gjermundin kädestä, joka vielä viimeisen kerran keveästi taputteli hevostansa jäähyväisiksi, ja vei vitkastelevan hiirakon pois. Kaikki kolme, jotka jäivät pihalle, astuivat sitte alas veräjälle ja erosivat.

Seuraavana aamuna ajoi Gjermund edellensä lehmää ja hiehoa tietä myöten alas vuonolle päin. Ne hän möi maakauppiaille, täytti laukkunsa rihkamoilla ja läksi kuljeskelemaan kauppianaan.

III.

Kului noin seitsemän vuotta. Muutamana aamuna istui erään itäisen tien varrella kestikievarissa herrasmies, joka myöhään edellisenä iltana oli tullut täyttä ravia ajaen äsken päättäneiltä markkinoilta ja ollut tässä yötä. Oli juuri kelirikon aika keväällä, niin että kyytihevosilla oli pahat päivät. Ikkuna oli auki päivänpaisteessa, ja mies, joka sen edessä istui, oli puettu kuin säädystänsä vähän kerskaileva kauppias, hopeanapit mekossa; hän näytti ajatuksiinsa vaipuneelta. Hänen edessään pöydällä oli olutta, leipää, juustoa ja voita sekä maljassa maitoa, jota hän tuontuostakin ryyppäsi, jota vastoin olutpullo oli vielä ihan koskematta. Silloin tällöin pani hän kätensä posken alle ja katsoi ulos ikkunasta.

Tämä mietteihinsä vaipunut mies oli Gjermund. Jotakin ryhdikästä näkyi nyt hänen kasvoistansa, ja kauan olisi niitä saanut tutkia, ennenkuin hänet olisi tuntenut siksi hyväntahtoiseksi, vaikka vähän pikaiseksi ja kiivaaksi nuorukaiseksi, joka ennen muinoin käveli Strömshagenissa vain kultastansa muistellen.

Kaksi ensimmäistä vuotta oli käynyt huonosti, varsinkin sentähden, että hän uskoi liian hyvää ihmisistä, jotka häntä pettelivät. Mutta sitte luotti hän vain itseensä eikä uskonut ketään, niin että kaikki rupesi käymään hyvästi, hyvinkin hyvästi. Rihkamoista ja kellonvaihoista oli hän kohonnut hevoskaupan alalle ja harjoitti sitä viimein suuressa määrässä. Nyt markkinoilla oli hän myönyt, mitä oli jäljellä koko viime vuoden hevoskarjasta, ja ostellut muutamaa metsäpalstaa.

Jo ammoin oli hän lähettänyt niin paljon rahaa kotiin, että äiti oli päässyt kaikista veloista. Mutta sitte arveli hän, ett'eipä olisi hulluinta, jos vielä odottaisi, kunnes saisi ostetuksi ne kaksi niittyä, jotka olivat

Bjerkenaavella ihan hänen talonsa vieressä. Ja kun oli päässyt niin varakkaaksi, ett'ei se osto enää ollut mahdollon, johtui hänelle mieleen, että mitäkähän Jon Evjen sanoisi, jos hän teettäisi uudet huoneet Strömshageniin alusta loppuun asti. Se hänen ajatuksensa vähitellen kasvoi niin, että talon viimein piti tulla semmoiseksi kuin nimismiehen kaksinkertainen kartano kirkolla. Hänellä oli jo paitsi velatonta Strömshagenia kaksitoista sataa taaleria koossa; mutta nyt hän mielti vielä odotella, kunnes jaksaisi ostaa naapuritalon Bjerkestrandenin, jolla oli tunturilla omat laitumet ja karjatalot ja joka muutenkin oli toista vertaa suurempi kuin Strömshagen. Sen toivoi hän onnistuvan kahden vuoden kuluttua, jos vain hyvin onnistui tuo metsänkauppa, johon hän nyt aikoi panna rahansa.

Kun kerran maiden ja rahan himo oli hänessä päässyt valtaan, ajatteli hän aina vain, mitä Jon Evjen oli sanova, eikä, mitä hänen tyttärensä ajatteli. Kaksi, kolme ensimmäistä vuotta, kun kaikki onnistui huonosti, oli Sigrid yksin hänen ajatuksissansa kaikkein puuhien osamiehenä. Mutta sittemmin oli Gjermund nähnyt ja kokenut niin paljon, että kaikesta oli hänelle vain jäänyt halu nähdä, mitenkä Jon Evjen, tuo keräjäjutun voittaja, oli kerran kumartava veräjällä, kun hän joskus kotiin ehti ja, luonnollisesti, läksi pyytämään tytärtä vaimoksensa.

Hän nyt hyvin punnitsi mielessänsä, oliko hänen lähteminen maantietä myöten metsää ostamaan vai jatkaminen kauppaansa, niinkuin tähänkin asti. Metsänkauppaa sanoivat muutamat hyvin vaaralliseksi.

Siinä hän istui poski käden varassa ja kuvitteli mielessään jo Bjerkestrandenin ja Strömshagenin olevan yhtenä talona, kun vaalea hevosenturpa nuuhkien nousi ikkunanlaudalle ja sysäsi hänen kyynyspäätänsä. Gjermund työnsi ystävällisen elukan hyvänluontoisesti syrjään, mutta kun turpa hiljaa hirnahdellen tuli takaisin, antoi hän sille puoleksi ajatuksissaan palasen leipää. Se oli pieni, sanomattoman laiha, hiirakko hevonen, harja lyhyeksi leikattuna, ja niin likainen koko elukka, kuin olisi se loassa vieriskellyt ja sitte sinänsä kuivanut; seljässä ja olkapäissä oli suuret haavat, länkien ja selkävyön lyöttämät. Pää riippui alhaalla niin kauan, kun leipää suussa oli, vaan sitte taas kohosi turpa ikkunaan. Sen silmistä juoksi vettä, niinkuin välistä sanotaan tapahtuvan, kun hevonen myödään, ja muutenkin se niin hyvillensä hieroi turpaansa ja levottomasti heilutteli lyhyeksi leikattua häntäänsä sekä tunkeutui yhä likemmäksi seinää.

Gjermund, tietämättänsä miten, — ehkäpä sentähden, että hän arvattavasti oli niin omituisella tuulella — johtui ajattelemaan hiirakkoa sinä päivänä, kun se vietiin pois Strömshagenista. Bjerkenaaven harmaine, turvekattoisine huoneineen ja joki alempana, punainen Evjenin talo toisella puolella, kaikki oli hän näkevinään ihan selvästi, kuin olisivat ne todellisina olleet hänen edessänsä. Kotimaillakin alkoi jo varmaankin lehti puhjeta puihin, ja äiti istui neulomus kädessä, ja väki puuhaili talon ympärillä kukin omassa toimeensa; alhaalla Evjenin pihalla istui vanha Jon ja kalpea, hoikka tyttö käveli mitään sanomatta, vaan silloin tällöin pistäysi pyhähihasillaan Strömshagenin emäntää tervehtimään ja viivähti aina hetkisen pihalla niinkuin sinäkin päivänä, jona hiirakko meni rengin kanssa ja Gjermund itse kohta jäljestä. Eipä Gjermund ollutkaan pitkään aikaan muistanut hiirakkoa; hänellä oli ollut niin monta hevosta sen jälkeen ja hän itse nähnyt monta ja jotain.

Hänen siinä niin istuessaan ajatuksissansa päivänpaisteessa ikkunan luona ja antaessaan hevoselle leipäpalan toisensa perästä, muuttui hänestä kaikki kummallisen todelliseksi. Hän oli tuntevinaan hevosen pään, sen pienet korvat ja kirkkaat silmät, se kun tuontuostakin ojensi turpansa ikkunaan ja vähän hirnahdelti; ja vieressä hän oli selvästi näkevinään solakan, valkoverisen tytön, joka itkien ojensi hänelle seljän ylitse kätensä ja pyysihäntä vain koettamaan onnea, luvaten itse puolestansa kyllä odottaa.

Mutta sitte taas hän luki hänen silmistänsä jotakin muuta ja hänen teki mieli vastustaa sitä näkyä kukkaronsa rahallisilla perusteilla; mutta tytön kasvot kuitenkin ylevästi sanoivat, mikäli hän niiden näköä muisti, että hän oli odottanut sulhoaan juuri hänen itsensä eikä hänen kukkaronsa tähden. Gjermund näytti yhä tuskallisemmalta, ja viimein hän todellakin lienee nähnyt jotakin elävää, joka hänen unelmansa vahvisti; sillä hän, ääneensä huudahtaen: "hiirakkohan se on!" hypähti seisoaalleen ja riensi ovesta ulos hevosen luo.

Gjermund seiso i ensin hetkisen hiljaa ja katseli hevosta, nosti sitte hiljaa länkiä ja muita hevoskaluja, joiden alla näkyi olevan haavoja, tutki jalat ja suitsilla revityn suun eikä väsynyt astumasta sen ympäri ja sitä joka puolelta tarkastelemasta.

"Niin, hiirakko se on, ja miten ne ovat sinua kohdelleet!" sanoi hän tuontuostakin.

Mutta taempana piili toinen ajatus, joka ei heti sanoiksi pukeutunut. Hän inholla työntäsi seljältä pois hevoskalut, jotka olivat nuoranpäistä ja nahkanpalasista huonosti kokoon solmiellut, ja talutti hyvin liikutettuna hevosen rappujen eteen, jossa kestikievari Antti Brunsbergen seiso i hyvin ihmeissään siitä, mitä näki. Mutta astuessaan muuttui Gjermund taas hevoskauppiaksi ja kysyi:

"Otatteko kahdeksan taaleria tästä hevoskonista, Brunsbergen. Ei se enää näy kauankaan kelpaavan

kyytihevoseksi, vaan minulla siitä aina voi olla kotona hyötyä kynnon aikaan."

"Ja kuitenkin ajoit sillä viime yönä täyttä kyytiä markkinoilta tullessasi, Gjermund, jos poika totta puhui."

Se pahastutti Gjermundia. Hän muisti olleensa markkina-iloissaan ja ajaneensa yöllä hirveän kovaan sekä käyttäneensä piiskaakin koko lujasti, kun kärrit tahtoivat uppoella. Hän siis vain sanoi:

"No, mitä tahdot siitä?"

Brunsborgen alkoi nyt laveasti ylistellä kaikkia hevosen hyviä ominaisuuksia. Hän oli ostanut sen erään prokuraattorin huutokaupasta, joka aina oli pitänyt vain hyviä hevosia, ja vasta se nyt oli ollut kolme vuotta kyytihevosena eikä vielä kaikkiaan vanhempi kuin yksitoista vuotta. Ijän Gjermund itse paraiten tiesi; hiirakko oli ainakin viidentoista vuoden vanha. Mutta hän ei virkkanut hevosesta mitään halventavaa. Kun Brunsborgen vihdoin sanoi ei myövänsä hevosta kahtakymmentä taaleria vähemmästä, luki Gjermund hänen ihmeekseen heti rahat penkille, tinkimättä yhtään.

Ja sitte Gjermund hiirakkoa pesi ja puhdisteli monta tuntia, kunnes vihdoin läksi ajamaan, hiirakko tyhjillänsä perästä juosten.

Mutta Brunsborgen kertoeli sitte monessakin iloisessa seurassa, miten hän kerran oli pettänyt hevoskaupassa itse Gjermund Strömshageninkin ja ollut niin perin viekas. "Paha vaan", sanoi hän kerran, ikäänkuin todellakin olisi ollut pahoittelemisen syytä, "ett'ei se vanha kyytikoni vielä ollut edes pakahtunutkaan."

IV.

Jon Evjen oli muutamia vuosia jo mietiskellyt Strömshagenia enemmän, kuin tunnustaa tahtoikaan. Hän kävi välistä tervehtimässä leskeä, ja kirkolla hän ja hänen vaimonsa useinkin puhelivat lesken kanssa. Sigridin vanhemmat tiesivät tyttärensä odottelevan Gjermundia; eikä heillä nyt viime vuosina enää ollutkaan mitään sanomista naimista vastaan; sillä olipa jo kotiseuduillekin levinnyt maine, että Gjermundista oli tullut varakas mies. He vain ihmettelivät, miksi hän ei tullut kotiin. Nuoremman tyttärensä he jo olivat ammin naittaneet.

Mutta viime aikoina oli talojen väli taas käynyt huonommaksi; lesken pari viimeistä tervehdyksillään oloa oli jäänyt Evjeniläisten puolelta rästiksi. Ja siihen oli syynä Sigrid, vaikka hän itse kävi useinkin ylätalossa, niinkuin ennen. Hän oli nyt kuudennellakolmatta vuodella, kalpeampi ja pitemmän näköinen kuin ennen, mutta yhtä kaunis kuitenkin. Viime aikoina oli vain hänen hiljaiseen ryhtiinsä tullut enempi mahtavuutta, niin että hän se johti ja hallitsi talon asiat. "Hänpähän sen sitte saakin", sanoi vanha Jon. Kun hänelle eräänä päivänä johtui mieleen, että hän oli silloin tehnyt Gjermundille väärin, kun ei ollut suostunut puoleltansa koskisillan tekoon, ja sitte kuuden vuoden kuluttua tahtoi korjata tylyytensä vedättämällä kaikki kahdeksan hirttä, jotka siltaan tarvittiin niin Sigrid sanoi, ett'eipä sitä taittu tarvitakaan, Jon katsahti silloin tyttärensä hyvin pitkään, vaan jätti kuitenkin työn sikseen.

Eräänä iltana huomattiin tavatonta liikettä Strömshagenissa, niin että siellä arvattiin jotakin tapahtuneen. Jon puheli siitä vaimonsa kanssa, mutta Sigridille he eivät mitään virkkaneet; eikä hän itse näyttänyt vielä mitään huomanneen.

Seuraavana aamuna oli Sigrid yksin joen rannassa sarkatukkaa kastelemassa. Aurinko valasi koko voimallaan Bjerkenaavenia; muutamien päivien kuluttua oli lähteminen ylös karjataloille. Sigridin siinä parillaan puuhatessa kuului toiselta puolelta koivikkomäeltä hirnuntaa, ja esiin astui hiirakko ihan elävänä. Se ojensi päätään niinkuin ennen muinoin ja seisoi paikallansa. Sigrid katsoi häntä hyvän aikaa ja silmät heruivat vähitellen täyteen kyyneliä.

"Minä jo luulin", virkkoi hän viimein, "hänen unhottaneen sinutkin, hiirakko!" Vaan heti hän kuitenkin lisäsi äänellä, josta väristen kaikui koko hänen loukattu ylpeytensä: "Mutta eipä sinulla ole hyvä ollut, sen näen, vähä sinusta on huolta pidetty koko tänä aikana!"

Niin sanoen hän äkisti kääntyi ja meni pois. Saran hän jätti siihen rannalle, sillä hän tunsi sydämissään, ett'ei Gjermundkaan nyt kaukana ollut. Tytön harmaihin silmiin, jotka muuten olivat niin kauniit ja lempeät, ilmestyi tuo ankaruus, jota Gjermund pelkäsi. Pihaan päästyään meni Sigrid töillensä, niinkuin ei mitään olisi tapahtunut.

Gjermund oli tullut kotiin edellisenä iltana; mutta häntä oli vielä enemmän ruvennut pelottamaan Sigridin tapaaminen, kun äitinsä kertoi hänelle, mitenkä asiat olivat joen toisella puolella. Aamusilla oli hän istunut koivikon takana ja nähnyt, miten Sigrid tunsi hiirakon. Kuultuaan Sigridin sanat ja nähtyään hänen poislähtevän ei hän uskaltanutkaan huutaa hänelle, niinkuin ensin oli aikonut. Hänestä tuntui

ihan, kuin jo olisi menettänyt Sigridin.

Muuten oli hän aina oma sanansaattajansa, mutta nyt hän, astuessaan pahoillaan kotiinsa, mietiskeli, ett'eiköhän ollut parasta laittaa ensin äitinsä alas puhelemaan tytön kanssa; ja äitin piti nousta hiirakolle selkään. Eihän tuo tie niin pitkä ollut, että sitä varten olisi ratsua tarvinnut, mutta Gjermund ajatteli Sigridin ehkä siten paremmin tajuavan tarkoituksen.

Niin päätettiin, vaikka äiti kyllä alussa vastusteli sanoen Gjermundin kyllä itsensäkin kelpaavan puhemieheksensä. Rahoista ja muista semmoisista äitin ei pitänyt mitään puhuman, vaan ainoastaan sanoman Gjermundin kovasti katuvan niin pitkällistä poissaoloansa, ett'ei nyt rohjennut tulla tervehtimään Sigridiä. Kun äiti ratsasti mäkeä myöten alas hiirakolla, joka nyt, kuukauden hyvällä hoidolla oltuaan, näytti aivan toiselta kuin kyytikärrien edestä lunastettaissa, jäi poika kotitupaan sykkivin sydämin odottelemaan. Se ratsastus oli aivan toisenlainen kuin ylvästelymatka, jota hän niin usein oli mielessään kuvitellut, miten muka Jon Evjen oli seisova portilla ja nöyrästi kumartava hänen tullessaan Sigridiä kosimaan.

Kun Strömshagenin leski saapui niin nöyrästi ajaen Evjeniin, arvattiin siellä heti jotakin olevan tulossa. Vanha Jon meni sisään ja puki mekon yllensä. Pihalle leski seisattui ja käyttäytyi ihan toisin, kuin tuon rikkaan ylvästelijän äitiltä oli odotettu. Tupaan astuttuaan hän niiasi syvään eikä tahtonut ruveta istumaankaan, vaan kaikin tavoin koki tehdä itseään ja mitä hänellä oli niin vähäiseksi ja arvottomaksi kuin suinkin. Semmoinen hän ei ollut koskaan köyhyytensä aikana ollut. Kun sitte mainittiin pojan tuloa, vastasi hän huoaten sen ilon hyvin vähäisen olevan, jos hänen aina piti istuskeleman kotona niin raskasmielisenä kuin nyt. Jon vaimoinensa niitä sanoja hyvin kummastelivat, mutta Sigrid katsahti tutkivaisesti leskeen ja punastui. Vihdoin vanhus sai sanotuksi oikean asiansa, että hän olikin nyt tullut vähän puhelemaan Sigridin kanssa.

Ja he molemmat läksivät toiseen tupaan. Sigridin astuessa pois tuvasta olivat hänen kasvonsa jotenkin kalpeat, muoto kylmä ja ylpeä. Jon pudisti päätänsä, katsoessaan hänen jälkeensä ja ajatteli taaskin tulevan tavalliset rukkaset. Vaan kun he vähän ajan perästä palasivat, oli tyttö punakka ja silmät vesissä mutta helposti nyt voi huomata, ett'ei se ollut surun itkua, ja kädet vapisivat, kuin olisi hän ollut aivan kiihkoissansa, ja itse hän välttämättömästi tahtoi auttaa Gjermundin äitin hevosen selkään.

Kun äiti ehti kotiin, sai Gjermund kuulla, mitä jo oli aavistanutkin, että todellakin oli ollut rukkaset jotenkin lähellä, mutta nyt olivat asiat sen verran alulla, että Gjermund kyllä saattoi itse lähteä niitä jatkamaan. Äiti sanoi nuo viimeiset sanat äänellä ja tavalla, joka saattoi Gjermundin hyvin ilostumaan, eikä hän sitte antanut äitillensä rauhaa, ennenkuin hän kertoi kaikki tarkoilleen.

Sigrid oli ensin sanonut hyvin kylmästi, uskovansa Gjermundin enemmän rakastavan rahojansa kuin häntä, sillä eihän hän muuten olisi niin kauan pysynyt poissa antamatta mitään tietoa; sentähden oli hänen mielestään parasta olla niinkuin ennenkin ja jättää kaikki enemmän puhelemiset, koska ne vain olivat ikävät kummallekin. Niin sanoessaan oli hän tarttunut ovenhakaan, pois lähteäksensä ja lopettaaksensa puhelun. Eikä hän sittekään tullut lähemmäksi, kun äiti pyyhkien silmiänsä sanoi, että ikäväpä loppu sitte olikin tuleva kaikille heidän nuoruutensa kärsimyksille. Siihen Sigrid vain vastasi, että tässä maailmassa kyllä saattaa taistella ja kärsiä niin monenlaista hyvää varten ja että hän itse tosin aina oli tarkoittanut vain yhtä, vaan Gjermund saanut mieleensä muutakin. Sitte oli vanhus selittänyt Gjermundin lopettavan kauppansa ja rupeavan talonpojaksi, jos vain Sigrid tahtoi tulla taloon emännäksi, vaan muuten tuskin hiirakko jaksaisi kantaa kotiin hänen terveisiänsä. Vasta silloin oli Sigrid äkisti painanut päänsä hänen syliinsä ja kiertänyt käsivartensa hänelle kaulaan ja itkenyt niin, ett'ei siitä ollut loppua tullakaan, mutta onnelliselta hän kuitenkin oli näyttänyt, kun vihdoin avasi silmänsä.

Samana iltana jo Gjermund kävi äitinensä Evjenissä pyytämässä vanhemmilta Sigridiä. Molemmat nuoret istuivat tuvan penkillä puolihämärässä eivätkä raaskineet päästää irti toistensa käsiä. Mutta Sigridin kuitenkin täytyi viimein lähteä eropuuron keittoon. Sinnepä Gjermundkin meni, ja kun puuro tuotiin pöydälle, oli se pohjaan palanut, joka kumma nyt ensi kerran tapahtui Sigridille. Vanha Jon arveli sen tulleen vain siitä, että siellä keittiössä kaiketi oli liian kuuma. Pari kertaa jo leski yritti lähtemään, ennenkuin sen viimein myöhään illalla sai aikaan.

Muutaman päivän kuluttua, kun juuri valmistauduttiin lähtemään ylös karjataloille, tulivat häät puheiksi. Nyt Gjermund koetti kiiruhtaa, mutta Sigrid puolestaan vaati aikaa.

Eräänä sunnuntai-aamuna syksyllä puettiin Sigrid morsiameksi. Kruunu hänellä oli päässä ja morsiushevonen odotteli rappujen edessä. Se oli entinen vanha hiirakko, ja täysissä voimissaan se nyt olikin, sekä keveä jalalta.

Tavattoman paljo oli sinä päivänä ihmisiä kokoutunut kirkkoon; kaikki tahtoivat nähdä kaunista,

muhkeaa morsiusparia. Kun Sigridillä oli kruunu päässä, olivat he molemmat yhdenkorkuiset, mutta leveistä hartioista huomasi kuitenkin Gjermundin jo ensi katsahduksella mieheksi.

Häät olivat ihan semmoiset, kuin kaikki olivat arvanneet niiden olevankin, kun kerran Sigrid Evjen oli morsiamena. Tavan mukaan kulki lahjusmalja ympäri tuvan. Vanha Jon silloin pani siihen Evjenin lahjoituskirjan; molemmilla nuoremmilla tytöillä oli perintötalot toivossa ja Evjen oli muutenkin tuleva Sigridille esikoisuusosoikeuden mukaan. Vanhukset jättivät maanviljelyksen nuoremmille ja tahtoivat edespäin elää rauhassa toisessa tuvassa, joka sitä varten juuri olikin tehty.

Nyt kun molemmat talot olivat Gjermundilla, sanoi Jon leikillä nuorten olutmaljaa juodessaan, että hänen velvollisuutensa se nyt oli tehdä tuo koskisiltakin.

"Koskisilta oli sillä tehty, kun he kaksi panivat kätensä yhteen," vastasi Gjermundin äiti, "mutta kauanpa Gjermund ja hiirakko saivat haeskella hirsii ympäri maailmaa."

"Niin kyllä, ja vähälläpä se oli kestää melkein liian kauan." Niin arveli ainakin Jon.

A. L. KJELLAND.

RAKKAUS JA VIATTOMUUS.

"Laittakaa vain niin, että joudutte yhteen!" sanoi rouva Olsen.

"Niin, en minäkään ymmärrä, miksi ette toimita häitänne nyt syksyksi", lausui vanhempi neiti Ludvigsen, joka ihaili todellista rakkautta.

"Niin teidän pitää!" virkkoi neiti Loviisa, varmaan tietäen pääsevänsä morsiusneitsyeksi.

"Mutta Sören sanoo, ett'ei hänellä ole varaa", vastasi kaikkiin näihin kehoituksiin morsian vähän surumielisesti.

"Eikö varaa!" ihmetteli neiti Ludvigsen. "Kuinka voikaan nuori tyttö päästää suustansa tuommoista sanaa! Jos jo nyt annat nuoren rakkautesi ympärille kasvaa noiden käytöllisten arvelemisten rikkaruohoa, mitä sitte jää jäljelle ihanteellisesta loistosta, jota vain rakkaus voi levittää elämään? Että mies saattaa ottaa lukuun semmoisetkin puolet ja kohdat, sen voi jotenkuten käsittää; mutta sivistynyt naissielu ihan rakkauden kukoistuksessa! Ei, ei, Maria, älä nyt Herran tähden anna noiden halpamaisten raha-asiain himmentää onneasi!"

"Älä mitenkään!" kehoitti neiti Loviisakin.

"Ja toisekseen", neuvoi rouva Olsen, "eihän sinun sulhasesi olekaan niin ihan ilman tuloja. Minun mieheni ja minä alotimme paljoa vähemmällä. Kyllä tiedän, mitä tahdot sanoa, että muka silloin ajat olivat toiset. Tottahan minä sen tiedän, ja ihmettelen vain, että sitä jaksatte yhä muistuttaa meille. Ettekö sitte usko, että juuri meillä vanhoilla, jotka olemme eläneet tuon käänneajan yli, on paras käsitys kaikesta, mitä silloin tarvittiin ja mitä nyt? Kun siis minä, kokenut emäntä, sanon, että sinun sulhasesi palkka, jonka hän saa minun mieheltäni, ja mitä hän muuten voi ansaita sivutuloja, riittää kylliksi talouden perustukseen, niin voittehan kyllä käsittää, että minä siinä otan lukuun myöskin olojen muutoksen."

Rouva Olsen oli ihan innostunut, vaikk'ei kukaan aikonutkaan vastustella häntä. Mutta häntä oli aina tämänlaatuissa keskusteluissa suututtanut varsinkin nuorten rouvain ihmettely, miten naurettavan huokeata kaikki oli ollut kolmekymmentä vuotta sitte. Sehän ikäänkuin vähensi hänen esikuvallisen emännyytensä arvoa.

Keskustelu vaikutti suuresti morsiameen, sillä hän luotti hyvin lujasti viisaasen ja kokoneesen rouva Olseniin. Ja rouva oli aina siitä asti, kun Maria joutui kihloihin tuomarin apulaiselle, pitänyt hänestä erinomaista huolta. Rouva Olsen oli toimiva vaimo, ja kun kaikki hänen omat lapsensa jo olivat täysikasvuiset ja naimisissa kukin tahollansa, tarvitsi hänen toimihalunsa jotakin vaikutusala, ja siksi soveltuivat erittäin hyvin nuoret kihlatut ja heidän asiansa.

Marian äiti sitä vastoin oli hyvin hiljainen. Hänen miehensä, jolla oli ollut jokin pieni virka, oli kuollut niin aikaisin, että eläke jäi hyvin pieneksi. Hän oli syntynyt ylhäisestä perheestä, jossa oli oppinut vain soittamaan pianota. Sitäkin taitoansa harjoittamasta oli hän jo ammoin lakannut, ja vähitellen oli hän tullut hyvin uskonnolliseksi ja haaveilevaksi.

"Kuulkaapas, hyvä Sören! Ettekö te aio pitää häitänne?" kysyi tuomari Olsen hyvántahtoisella ja lempeällä tavallaan.

"Kyllä," vastasi Sören hitaasti, "kun vain saan varoja."

"Varoja!" toisti tuomari, "ettepä, totta ollen, niin ihan varaton olekaan. Tiedänhän minä, että olette säästäneet —"

"Mitättömän vähän", virkkoi Sören.

"No jaa, vaikkapa vähänkin, mutta sehän osoittaa teillä olevan taipumusta säästämään, ja se taipumus on rahan arvoinen. Kun on niin hyvät paperit kuin teillä ja semmoisia tuttavuuksia pääkaupungissa, niin voittehan milloin hyvänsä ruveta hakemaan pienempiä virkoja ja kun kerran on virkamies-uralla, niin menee — senhän tiedätte — ihan itsestään eteenpäin."

Sören purasi kynäänsä ja näytti kahden vaiheella horjuvalta.

"Olettakaamme nyt", sanoi tuomari, "että jo entisen säästäväisyytenne tuloksilla voitte perustaa kodin suuritta veloitta, niin onhan teillä sitte palkkanne, puhumattakaan sivutuloista, joita tietysti aina voi sattua. Ja olisipa ihme, ell'ei teidän kelpoisenne mies saisi jotakin sivutyötä joutohetkiksi näin eteenpäin pyrkivässä kaupungissa, kuin meidän on."

Sören ajatteli koko aamupäivän tuomarin sanoja; yhä selvemmin hän huomasi liioittelevansa taloudellista pulaa, jonka oli tähän asti olettanut naimisesta seuraavan; olihan todellakin totta, että hänelle jäi konttoritöiltä hyvä joukko aikaa sivuansion varalle.

Hänen oli jääminen päivälliselle tuomarin luo, jossa morsiamenkin oli. Yleensä tapasivat he toisiansa yhtä usein tuomarin talossa kuin Marian kotona. Sillä rouva Möller, Marian äiti, oli vähitellen hankkinut erinomaisen taidon kääntää kaikki keskustelut uskonnollisiksi, eikä se tietysti ajan pitkään kovinkaan viehättänyt nuoria.

Päivällispöydässä puhuttiin pienestä, sievästä asunnosta, jonka rouva Olsen oli löytänyt; "oikea linnunpesä äskennaineille", kuten rouva sanoi. Sören sivumennen tiedusti, minkä verran se vuosittain maksoi, ja todellakin oli hyöry hänestä erittäin huokea asunnon sievyyteen verraten, mikäli rouva sitä kuvaili.

Kun rouva Olsen niin mielellään tahtoi joututtaa tämän avioliiton toteutumista, tuli se ensinnäkin — kuten jo viitattiin — siitä, että hän tarvitsi jotakin toimimista, ja toisekseen eli hänessä epäselvä halu nähdä tapahtuvan jotakin, mitä hyvänsä — nähdä jokin sielutieteellinen ilmiö, joka ei olekaan tavatonta pontevissa luonteissa, kun joutuvat pieniin, yksitoikkoisiin oloihin.

Tuomari työskenteli samaan suuntaan ensinnäkin rouvansa käskystä, ja toisekseen toivoi hän Sörenin, jouduttuaan naimisiin Marian kanssa, joka oli ollut melkein lapsen sijassa tuomarin talossa, kytkeytyvän vielä kiinteämmin konttoriin, eikä tuomari tiennyt parempaa apulaista mistään saavansa.

Päivällisen jälkeen kävelivät nuoret puutarhassa. He puhelivat kummallisella, ikäänkuin hengästyneen tavalla, kunnes Sören vihdoinkin keveällä äänellä kysäsi:

"Jos pitäisimme hääme tänä syksynä, mitäs siitä sanoisit?"

Maria ei muistanut kummastua; hän oli itse samaa ajatellut. Sentähden hän maahan katsellen vastasi:

"Niin, jos vain luulet meillä varaa olevan, niin ei minulla ole mitään sitä vastaan."

"Laskekaamme vähän lukua", sanoi Sören, vetäen morsiamensa mukanaan huvihuoneeseen.

Puolen tunnin kuluttua palasivat he sieltä käsitysten päiväpaisteeseen, ja heistä itsestäänkin loisti jonkinlainen päiväpaiste, kuten ainakin rohkean päätöksen perästä, joka on tehty tarkalla punnitsemisella ja miettimisellä.

Joku ehkä arvelee, ett'ei pidä ehdottomasti luottaa mihinkään luvunlaskun tulokseen yksistään sentähden, että kaksi rakastavaista on saanut kokoon samat numerot, varsinkaan silloin jos tuo lasku on koskenut toisaalla suurimman onnen ja toisaalla vielä pitkän odotuksen valitsemiseen.

Söreniä olikin noita numeroita poimiessa vähin epäilyttänyt. Hän muisti ylioppilas-aikanansa hyvin innokkaasti puhuneensa velvollisuuksista jälkeentulevia kohtaan ja filosofiallisilla perusteilla näyttäneensä rakkauden aina olevan itsekkään sekä asettaneensa ratkaistavaksi naurettavan kysymyksen, onko kellään ihan kieltämätöntä ja ehdotonta oikeutta hankkia lapsia maailmaan.

Aika ja käytöllinen elämä olivat onneksi saaneet hänet hylkäämään nuo tyhjät ja vahingolliset ajattelunkoelmat. Ja sitä paitsi hän oli liian siveä ja liian hyvin kasvatettu, voidakseen loukata mitään aavistamatonta morsiantansa ottamalla lukuun tuota rumaa aatetta, että heille ehkä voisi syntyä monta lasta. Onhan niin kaunista, että nuoret jättävät semmoiset asiat Herran ja haikaran huoleksi.

Suuri ilo syntyi tuomarin talossa ja melkein koko kaupunki joutui kun kuumeesen, kun levisi sanoma, että Sören aikoi pitää hänsä nyt syksyllä. Sillä kaikki, jotka saattoivat odottaa kutsuja niihin, iloitsivat jo kauan edeltäkäsän, ja jotka taas eivät voineet toivoa niihin pääsevänsä, olivat pahoillaan ja puhuivat pahaa sulhasesta ja morsiamesta; vaan ne, jotka tiesivät olevansa odottelevien luvussa, s.o. joista ei varmaan tiedetty, kutsuttuihinko vai kutsumattomiinko heidät oli luettava, ne olivat puolipyörreksissä levottomuudesta. Ja kaikki mielenliikutus on suuriarvoinen hiljaisissa pikkukaupungeissa.

Rouva Olsen oli rohkea nainen, vaan kuitenkin sykki hänen sydämensä levottomasti, kun hän oli menossa leskirouva Möllerin luo. Onkin tuo vähän pulmallista pyytää äitiltä lupaa tyttären häiden pitämiseen. Mutta rouva olisi voinut hyvin jättää kaikki epäilykset sikseen.

Sillä rouva Möller kammosi kaikenlaista ponnistusta ja puuhaa yhtä paljon kuin mitä hyvänsä syntiäkin, niin että hän tunsu mielessään oikeaa huojennusta, kun rouva Olsen lausui ehdotuksensa, joka tietysti tapahtui hyvin hellävaraisesti, niinkuin vain hän yksin oikein osasi. Rouva Möllerillä ei kuitenkaan ollut tapana milloinkaan osoittaa keveätä tai tyytyväistä mieltä. Hänestä kun kaikki todella oli vain "ristiä" tavalla tai toisella, niin hän nytkin antoi sanoistansa huomata, että hänen kärsiväisyytensä kyllä jaksoi kantaa minkä koetuksen hyvänsä.

Rouva Olsen palasi ilosta säteilevänä tuolta vierailultaan. Häneltä olisi puoli iloa mennyt hukkaan, ell'ei hän olisi saanut pitää häitä, sillä häiden pito oli hänen yksinomainen toimialansa. Silloin hän jätti säästäväisyyden sikseen ja tuli tyytyväisyydestä oikein miellyttäväksi, kun näet tunsu saavansa nyt käyttäa koko työkykyänsä. Ja sitä paitsi oli tuo virka tuotteliaskin; Olseneilla oli aina ollut vähänen varoja säästössä, vaikk'ei siitä koskaan puhuttu.

Niin siis pidettiin häät, ja komeat ne olivatkin. Neiti Ludvigsen oli kirjoittanut totisesta rakkaudesta loppusoinnuttoman runoelman, joka laulettiin pöydässä, ja Loviisa oli kaunein kaikista morsiusneitsyeistä.

Nuori pari muutti rouva Olsenin löytämään linnunpesään, alkaakseen tuota puoleksi tajuttua juhlallisen autuuden aikaa, jota englantilaiset sanovat "hunajakuuksi", koska se on liian suloinen, saksalaiset "koruviikoksi", koska sen loisto niin pian katoaa, ja norjalaiset "vehnäleivän päiviksi", koska niiden jäljestä tulee tavallisen arkiruoan aika.

Mutta Sörenin talossa kesti vehnäleivän päiviä kauan, ja kun Herra antoi heille pienen kultakutrisen enkelin, oli heidän onnensa niin suuri, kuin yleensä suinkin saattaa toivoa tässä suruisessa maailmassa.

Tulotkin nuo riittivät jotakuinkin, vaikk'ei Sören paha kyllä saanutkaan kotia perustetuksi ihan velkautumatta; mutta aikaa myöten hän kyllä toivoi niiden asiain selviävän.

Niin, aikaa myöten! Vuosi kului toisensa perästä, ja joka vuosi lahjoitti Herra Sörenille pienen kultakutrisen enkelin. Kuuden vuoden kuluttua heillä siis oli ummelleen viisi lasta. Pieni, toimeliaasti eteenpäin pyrkivä kaupunki oli entisellään, Sörenillä oli yhä sama toimi ja tuomarin perhe ihan kuin ennenkin. Mutta Söreniä itseään ei kukaan enää tuntenut samaksi mieheksi.

On huolia ja raskaita kohtalon iskuja, joiden sanotaan voivan yhdessä yössä tehdä miehen tukan harmaaksi. Semmoisia ei ollut tullut Sörenin osaksi. Vaan hänen tukkansa oli harmaantunut, selkensä kyyristynyt ja koko mies vanhennut ennen aikojansa pitkällisestä, halpamaisesta huolesta — elatuksenhuolista.

Elatuksenhuolilla on sama sija huolien luvussa kuin hammastaudilla muiden tautien joukossa. Sitä kipua ei voi kukistaa julkitaistelulla; se ei, niinkuin hermokuume tai muu "oikea" tauti, kehity nopeanlaisesti ja sitte kuoleta tai kostuta. Niinkuin hammastauti on pitkä ja yksitoikkoinen kuin lettimoto, niin elatuksenhuoletkin kietoutuvat uhrinsa ympäri harmaaksi sumuksi; ne pukeutuvat joka

aamu miehen ylle kuluneiden vaatteiden mukana, ja harvoin makaa uhri niin sikeästi, että ne kokonaan olisivat unhotuksissa.

Juuri tuossa pitkässä taistelussa yhä likemmäksi tunkeutuvaa köyhyyttä vastaan oli Sören itse kulunut. Ja kuitenkin oli hän ollut hyvin tarkka.

Mutta tarkkuus on kahdenlainen: toimiva ja kärsivä. Kärsivä tarkkuus eli säästäväisyys mietiskelee yöt ja päivät, kuinka vain saisi äyrinkään säästymään; toimiva tarkkuus eli huolellisuus miettii yhtä kiihkeästi, kuinka ansaitsisi taalerinkaan edes. Säästäväisyys on omituista pohjoismaissa, huolellisuus suurissa yhteiskunnissa, varsinkin Amerikassa.

Sören koetti voimiaan säästäväisyyden alalla. Hän kaiket joutoaikansa ja vähin työaikanaankin mietiskeli vaan kaikenlaista säästöä ja menojen vähennystä. Mutta joko hänellä nyt ei ollut oikeaa onnea taikka — ja sepä se luonnollisemmalta näyttääkin — hänen tulonsa todellakin olivat liian pienet vaimon ja viiden lapsen elää, samapa se; hänen raha-asiansa rappeutuivat rappeutumistaan.

Kaikki paikat näyttävät maailmassa olevan niin täynnä, ja kuitenkin on aina joitakuita ihmisiä, jotka hapuilevat joka taholla. Sören ei ollut semmoinen, hän vain turhaan etsiskeli tuota sivutyötä, joka niin hänelle itselleen kuin hänen morsiamelleenkin oli kajastanut epäselvänä, vaan rikkaana ansionlähteenä. Ainahan niitä on ihmisiä, jotka tahtovat auttaa toiverikkaita nuoria miehiä, he kun itsekin kykenevät auttamaan itseänsä; vaan puutteenalaisista perheenisistä ei juuri kukaan huoli.

Sörenillä oli ollut paljon ystäviä. Ei kyllä voi sanoa heidän luopuneen hänestä, mutta hän itse ikäänkuin hävisi heidän näkyvistänsä. Jos he sattuivat yhteen, olivat he molemmin puolin ikäänkuin vähän hämillänsä. Söreniä nyt ei enää miellyttänyt se, mikä muita, ja toisia ei lainkaan haluttanut kuulla hänen selittelyjään, miten ankarasti hän työskenteli ja miten kalliiksi elämä kuitenkin tulee.

Ja jos hänet joskus kutsuttiin herrain kemuihin jonkun nuoruuden-ystävän luo, kävi hänelle niinkuin tavallisesti muillekin, jotka jokapäiväisessä elämässään elää kituuttavat hyvin niukalla; hän söi ja joi liiaksi. Iloisesta, siististä ja varovaisesta Sörenistä tuli jonkinlainen narri, joka piti epäselviä puheita ja jonka ympärille seuran nuoret pilkkakirveet atrian jälkeen kokoontuivat ilvehtimään. Mutta pahimmin vaikutti hänen ystäviinsä se, että hän oli ruvennut huolimattomaksi ja välinpitämättömäksi vaatteuksessaan.

Sören näet ennen oli ollut siinä suhteessa erittäin tarkka; ylioppilasaikanaan sanottiin häntä "siistiksi Söreniksi". Ja vielä perheenisänäkin oli hän kauan osannut hyvästi siistiä huonoja vaatteitansa. Mutta kun ankara pakko oli hänet saanut pitämään kutakin vaatekappaletta luonnottoman pitkän ajan, oli hänen turhamaisuutensa vähitellen poistunut. Ja kun mies kerran menettää siisteyden aistin, menettää hän sen ihan kokonaan. Vaimon täytyi ruveta muistuttamaan, milloin aina uuden nutun hankkiminen oli ehdottoman tarpeen, ja kun hänen irtanaiset kauluksensa tulivat liian repaleisiksi laidoista, leikkeli hän ne saksilla tasaisiksi.

Itsellään Sörenillä oli niin paljon muuta ajattelemista, raukalla. Mutta jos tuli vieraita konttoriin tai Sörenin oli astuminen sisään jostakin ovesta, oli hänellä ihan omituinen tapansa syläistä nuttura kauluksen neniin ja hieraltaa niitä kädellään. Se oli ainoa jäännös ennen muinoin "siistin Sörenin" siisteydentunnosta, niinkuin eläintieteen tutkijat saattavat löytää eläimistä joidenkuiden elimien jäännöksiä, jotka niiksi vähäisiksi merkeiksi ovat kuihtuneet vain käyttämättömyyden tähden.

Pahin vihollinen Sörenillä kuitenkin oli omassa itsessään. Hän oli nuoruudessaan harjoitellut filosofiallista mietiskelyä, ja nyt sattui välistä tuo onneton ajattelemisen halu elpymään ja kumosi kaikki vastaväitteet ja käänsi hänen päätelmänsä ihan mullin mallin.

Ja niin hänelle aina kävi ajattellessaan lapsiansa.

Kun hän katseli noita pikku olentoja, joiden hoito — se hänen täytyi itsekseen myöntää — ajan pitkään jäi yhä enemmän takapajulle, oli hänen ihan mahdoton pitää niitä enää kultakutrisina enkeleinä, jommoisina Herra ne oli hänelle antanut. Hänen täytyi tunnustaa, ett'ei Herra semmoisia lahjoja lähettele ihan ilman ihmisen tahdotta, ja silloin kysyi Sören itseltänsä: Onko minulla ollut oikeus niitä hankkia? Hän muisteli omaa elämäänsä, joka oli alkanut onnellisissa oloissa. Hän oli kasvanut mukavassa ja varakkaassa kodissa; hänen isänsä — jokin virkamies — oli hankkinut hänelle parimman kasvatuksen, mitä koko maassa oli tarjona; hän oli varsin hyvin varustettu elämän taisteluun, vaan kuinka hän oli taistelunsa suorittanut?

Ja mitä oli hänellä antaa lapsillensa varuksiksi taisteluun, johon hän heidät lähetti? He saivat alottaa elämänsä köyhyydessä ja puutteessa, joka oli kätkevä heidän silmiltänsä; he oppivat aikaisin tuntemaan, mikä suuri erotus oli odotusten ja elämän vaatimusten sekä toisella puolen ulkonaisen toimeentulon välillä; ja huonosta kodista he ehkä saivat perinnöksi raskaimman perinnön, kuin ihmiselle koskaan voi tulla kannettavaksi elämän läpi: köyhyyden ja vaatelijaan mielen.

Sören koetti vakuuttaa itselleen, että Herra heitä kyllä auttaa. Mutta hän kohta häpesi, sillä hän tunsu tuon vain olevan aran omantuntensa nukuttelemista.

Ne ajatukset olivat hänen pahin kiusauksensa, mutta totta puhuen ne harvoin kuitenkin häntä vaivasivat; sillä Sören oli tullut tarmottomaksi ja välinpitämättömäksi. Niinpä ajatteli tuomarikin. "Hän oli aikoinaan", oli hänellä tapana sanoa, "oikein kelpo mies, tuo minun apulaiseni. Mutta näettehän, ajattelematon naiminen ja monta lasta j.n.e. — sanalla sanoen, hänestä ei ole enää juuri mihinkään."

Huonossa puvussa ja huonolla ruoalla, velkoja ja huolia silmät korvat täynnä, oli hän väsynyt ja kuihtunut saamatta tehdyksi mitään. Elämä kulki tavallista kulkuaan ja vaivaloisesti rehmi Sören mukana. Hänet näyttivät kaikki muut unhottaneen paitsi Herra, joka, kuten jo sanottiin, melkein joka vuosi lahjoitti hänelle pienen kultakutrisen enkelin.

Maria oli ollut miehellensä mukana uskollisena vaimona nämä kuusi vuotta ja päässyt myöskin samaan päätökseen.

Ensi vuosi avioliitosta oli kulunut hurmaavana, autuaana unena. Kun hän nosti pienen, kultakutrisen enkelin ihmettelevien ystäviensä ihailtavaksi, oli hän kaunis, täydellinen kuva äitiniilosta, ja neiti Ludvigsen sanoi: "Kas tuossa totinen, oikea, kelvollinen rakkaus!"

Mutta kohta tuli rouva Olsenin "lunnunpesä" liian ahtaaksi; perhe lisäytyi, vaan tulot pysyivät entisellään. Päivästä päivään kasvoi hänelle uusia huolia ja velvollisuuksia. Ja Maria ryhtyi voimakkaasti toimeen, sillä hän oli rohkea ja ymmärtäväinen vaimo.

Ei ole mitään mieltä ylentävää tuo talon hoito, jossa on paljo pieniä lapsia, vaan ei varoja, millä tyydyttää pienimmäkään mukavuuden ja miellyttävyyden vaatimukset. Sitä paitsi hän ei ollut juuri koskaan oikein terve, vaan aina milloin lapsivuoteeseen tulemassa tai siitä pääsemässä. Aamusta iltaan puuhatessaan menetti hän tavallisen iloisuutensa, mieli muuttui katkeraksi, ja välistä kysyi hän itseltänsä, mitenkä oikeastaan olikaan asiat.

Hän näki ajatuksissaan, miten halukkaasti nuoret tytöt menevät naimisiin ja miten itsetyytyväisellä mielellä nuoret miehet heitä kosivat. Hän muisteli omia kokemuksiaan ja tunsu vähin, että häntä oli petetty.

Mutta Marialla ei ollut oikeutta niin ajatella, sen hän tunsu, sillä hänkin oli saanut hyvän kasvatuksen.

Se elämäkäsitys, johon häntä aikaisin oli totutettu, oli ainoa, joka voi säilyttää hänelle elämässä ihanteellisen puolen. Ei mikään halpamainen, jokapäiväinen elämän tarkastelu ollut koskaan pimittänyt hänen kehitystänsä. Hän tiesi rakkauden olevan kaikista maallisista asioista kauneimman, olevan ylempänä järkeäkin ja esiytyvän avioliitossa. Mitä lapsiin tulee, oli hän oppinut punastumaan, kun niitä vain mainittiinkaan.

Maria oli aina tarkasti valinnut luettavansa. Paljon oli hän tutkinut vakavia kirjoja naisen velvollisuuksista; hän tiesi naisen onnen olevan tulla miehen rakastetuksi ja naisen tarkoituksena piti hän vaimoksi joutumista. Hän tunsu ihmisten pahuuden, miten he monesti toimittelevat vastuksia kahden rakastavaisen tielle, vaan tiesi myöskin että totinen rakkaus aina voittaa kaikki esteet ja pääse tarkoituksensa perille. Ja kun muutamia ihmisiä kukistui elämän taistelussa, niin tiesi hän sen riippuvan vain siitä että he eivät pysyneet uskollisina ihanteillensa, ja ihanteeseen hän lujasti luotti, vaikk'ei tiennyt, mitä se olikaan:

Hän tunsu runoilijat, joita sai lukea, ja rakasti niitä. Paljo oli lempirunoja, joita hän ymmärsi vain puoleksi, mutta niistä hän juuri piti erittäin paljon. Hän tiesi avioliiton olevan jotakin vakavaa, hyvin vakavaa, johon tarvitaan avuksi pappiakin, ja tiesi avioliitot päätettävän taivaassa, niinkuin kihlaukset useimmiten päätetään tanssisalissa. Mutta kun hän noina nuoruutensa päivinä ajatteli sitä vakavaa suhdetta, oli se hänestä kuin taikametsä, jossa lemmen enkelit tekevät seppeleitä ja haikarat tuovat pieniä kultakutrisia enkeleitä, ja pienen majan edessä, joka kuitenkin on siksi kyllin suuri, että siihen mahtuu kaiken maailman onnellisuus, istuu aatteellinen aviopari ihastuneena katsellen vaan toinen toistansa silmiin.

Eikä kellään koskaan ollut niin huonoa aistia, että olisi sanonut hänelle: "Antakaa anteeksi, hyvä neiti! ettekö tahtoisu tulla toiselle puolelle ja katsahtaa hetkisen asiaa, sieltäkin päin." Ajatelkaas, jos tuo kaikki ei olisikaan muuta kuin paperista tehtyjä koristuksia?

Nyt oli Sörenin nuorella vaimolla kyllicksi aikaa tutkia korukuvan nureaa puolta.

Rouva Olsen oli alussa käynyt vähä väliä häntä tervehtimässä ja sylin täydeltä jakelemassa hänelle neuvoja ja nuhteita. Sekä Sören että Maria olivat monesti jo ihan kyllästyneet häneen, mutta he olivat niin suuressa kiitollisuuden velassa samaselle rouva Olsenille.

Mutta vähitellen laimeni vanhan rouvan into. Kun nuoren parin asunto ei aina ollut niin puhdas, niin hyvin järjestetty ja malliksi kelpaava, että hän olisi voinut ylpeillä sen aikaansaamis-toimestansa, niin hän vähitellen hävisi sieltä kokonaan; ja jos rouva Sören joissakin yksityisissä tapauksissa meni häneltä pyytämään neuvoa, oli rouva Olsen niin kopea, ett'ei nuoren rouvan mieli tehnyt monesti häntä vaivata. Mutta jos joissakin pidoissa satuttiin puhumaan tuomarin apulaisesta ja joku lausui säälivänsä vaimoparkaa, jolla oli niin monta lasta ja vähä varoja, silloin rouva Olsen hyvin voimakkaasti lausui: "Minä vakuutan teille, että vaikka Marialla olisi monta vertaa enempikin tuhlataksensa eikä ainoatakaan lasta, niin ei sittekään riittäisi, Näettekös, hän on —" ja rouva Olsen näytti käsillään, kuinka Maria muka levitteli rahaa vain kouran täydeltä.

Maria ei usein käynyt pidoissa; vaan jos hän joskus sinne menikin jo kyllä kymmenestikin käännytyssä ja korjatussa morsiuspuvussa, sai hän tavallisesti istua jossakin nurkassa tai pitää ikävää keskustelua jonkun samanlaisessa pulassa elävän perheenäitin kanssa kalliista ajasta ja vaatelijaista piiiosta.

Nuoret naiset, joiden ympärille herrat kokoutuivat keskelle laattiaa tai johonkin sivuhuoneeseen, mistä vain löysivät paraat tuolit venyöksensä, kuiskailivat toisilleen: "Miten kurjan ikävää on, kun nuoret rouvat eivät koskaan osaa puhua muusta kuin taloudesta ja lapsenvaatteista."

Ensi aikoina oli Marian luona useinkin käynyt hänen entisiä ystäviänsä. He olivat ihastuksissaan sievään asuntoon, ja pientä kultakutrista enkeliä oli oikein suojeltava heidän hyväilyiltänsä. Mutta jos joku heistä nyt sattui eksymään hänen luoksensa, oli kaikki ihan toisin. Mitään kultakutrista enkeliä puhtaissa, koruommelluissa ja silkkinauhoilla kukitelluissa leningeissä ei enää ollut näyteltävänä. Lapset, joita ei koskaan ilman valmistusta käynyt näyttää kellekään, ajettiin äkkipikaa ulos, niin että kaikki leikkikalut jäivät ympäri lattiaa, puoleksi pureskellut voileivät tuoleille ja koko huoneesen omituinen haju, jota korkeintaan voi sietää omilla lapsillaan.

Päivästä päivään kului hänen elämänsä lakkaamattomassa puuhassa. Monesti, kun hänen täytyi kuulla miehensä valittelevan, mitenkä ankarasti hän aina työskenteli, ajatteli hän jonkinlaisella uhkamielisyydellä: "Kumpaisellakohan meistä on raskaampi työ suoritettavana?"

Yhdessä suhteessa hän oli onnellisempi kuin miehensä. Hänellä ei ollut aavistustakaan filosofiasta; milloin hän ikäänkuin varkain sai säästetyksi hetkisen hiljaista rauhaa, kulkivat hänen ajatuksensa ihan toista tietä kuin filosoofi-raukan.

Hänellä ei ollut mitään hopeakaluja puhdistellaksensa eikä kultakoruja itseään kaunistellaksensa. Mutta sydämmen syvimässä nurkassa oli hänellä tallella kaikki muistot ensimmäisestä avioliiton vuodesta, tuosta tarumaisesta riemuvuodesta. Ja hän puhdisteli niitä muistojansa, piti ne niin kiittävinä, että ne vuosi vuodelta tulivat yhä kirkkaammiksi.

Mutta eipä silloinkaan, kun väsynyt ja mielipahasta uupunut perheenäiti ihan salaa koristelihe tuolla ihanuudella, voinut siitä levitä loistoa hänen nykyiseen elämäänsä. Hän tuskin tiesi mitään yhteyttä olevan tuon entisen kultakutristen ja punaisilla silkkinauhoilla koristellun enkelin ja nykyisen viisivuotiaan pojan välillä, joka pitkällänsä kaiveli hiekkaa pimeässä pihassa. Ne silmänräpäykset eksyttivät hänet kaikesta yhdenjaksoisuudesta; se oli kuin unijuoman humalaa.

Kun häntä sitte huudettiin johonkin taloudenpuuhaan tai joku lapsista tuotiin kadulta sisään, suuri raamu otsassa, kätki hän heti aarteensa piiloon ja tavallisella, toivottoman väsymyksen tunteella antautui lukemattomiin velvollisuuksiinsa ja huoliinsa.

Niin oli käynyt tälle avioliitolle, ja niin pyrki tämä aviopari eteenpäin. Molemmat he vetivät samaa raskasta kuormaa; mutta vetivätkö he yhdessä? Surullista on, mutta totta: kun soimi on tyhjä, pureksivat hevoset toisiansa.

Oli suuret kahvikutsut neiti Ludvigsenien luona — pelkkiä naimattomia.

"Sillä naimisissa olevat naiset ovat niin jokapäiväisiä", sanoi vanhempi neiti Ludvigsen.

"Ovatpa tottakin!" myönsi Loviisa.

Iloisia kaikki olivat ja vilkkaita, kuten tavallista semmoisissa seuroissa ja tilaisuuksissa. Keskustelu kiertäessään kaupunkia pistäytyi myöskin Sörenin kotiin. Kaikki olivat siitä yksimieliset, että se avioliitto oli hyvin onneton ja talo surkuteltava; muutamats säälivät, toiset moittivat.

Silloin ryhtyi vanhempi neiti Ludvigsen juhmallisesti lausumaan: "Minä teille sanon, missä kohden avioliitossa vika on, sillä minä tunnen asian perinpohjin. Jo ennenkuin Maria joutui naimisiin, oli hänellä jotakin luvunlaskun tapaista, halpaa jokapäiväisyyttä, jota ei lainkaan saa olla totisessa, oikeassa ja puhtaassa rakkaudessa. Se sitte on kehittynyt ja kostanut julmasti molemmille. Tosinhan heillä ei ole paljoa millä elää; mutta mitä se vaikuttaisi kahteen, jotka todella rakastavat toisiansa? Eihän onni

lainkaan riipu rikkaudesta. Pikemmin rakkaus juuri köyhimmässä kodeissa kauneimmin osoittaa kaikkivaltaansa. Ja kuka heitä muuten voikaan sanoa köyhiksi? Eikö Herra ole heille runsaasti antanut terveitä ja pulskia lapsia? Kas, se juuri on heidän rikkautensa! Ja jos heidän sydämensä vain olisivat olleet täynnä totista, oikeaa ja puhdasta rakkautta, niin — niin —"

Neiti Ludvigsen vähän hämmentyi.

"Niin mitä?" kysyi muuan rohkea nuori nainen.

"Niin", jatkoi neiti Ludvigsen arvokkaasti, "olisimme kyllin saaneet nähdä heidän elämänsä tien kääntyneen ihan toiselle suunnalle."

Rohkea nuori nainen seiso häpeissään.

Synty äänettömyys, jonka kestäessä neiti Ludvigsenin sanat painuivat syvälle kaikkien sydämiin. He kaikki tunsivat tuon olevan totta; kaikki levottomuus ja epäily, mikä muutamien mielessä kyti, katosi kerrassaan. Kaikki vahvistuivat kauniissa ja horjumattomassa uskossaan oikeaan, totiseen ja puhtaaseen rakkauteen; sillä he näet kaikki olivat nuoria naisia.

L. DILLING.

Kesäksi maalle. — Kildenbauerin leski. — Puhdas lippu. — Kumpikin puolellansa väliaitaa.

KESÄKSI MAALLE.

I.

Herman Terning on jonakin toimitusmiehenä eräässä konttorissa, ja hänen vaimonsa on ylhäinen, joka asia on hyvin kiusallinen näinä kalleina aikoina, jos miehellä on vain kolmekymmentä taaleria kuukaudessa tuloja.

Rouva Terning on vanhan, eläkettä nauttivan upseerin tytär ja hänellä on monta ylhäistä tuttua. Ne kaikki tietysti muuttavat kesäkuukausiksi maalle asumaan ja kysyvät, mihinkä Terningin perhe lähtee.

"Me emme vielä ole ihan tarkoin päättäneet", sanoo rouva. "Mieheni ei vielä oikein tiedä, minkä paikan hän valitsee."

Sen verran siinä onkin totta, ett'ei Terning lainkaan tiedä muuta kuin vaimoineen ja lapsineen "syödä leipänsä otsansa hiessä" pääkaupungissa kuumina kesäkuukausina, kunnes hänet vihdoin herätetään onnellisesta tietämättömyydestään.

Kun hän muutamana päivänä kesäkuussa tavallisuuden mukaan tuli kotiin päivälliselle, seiso rouva ja jakoi keittoa synkännäköisenä. Niin juhlalliselta hän ei ollut näyttänyt siitä asti, kun viimeksi sai uuden silkkileningin.

"Terning," sanoi hän, "katsopas lapsiasi."

Terning katsahti molempiin poikiinsa hämmästyen.

"Etkö näe, miten kalpeat heidän kasvonsa ovat?"

Se tutkiminen oli isälle melkein mahdotonta, koska nuorempi oli kirjannut kasvonsa mustikkahillo-lusikalla, jota hän kuljetteli kaikissa muissa paikoissa kasvoillansa, vaan ei suussansa, ja vanhempi poika taasen oli pistänyt koko yläpuolen ruumistansa piirongin laatikkoon.

"Ne ihan kuihtuvat tässä tukalassa kaupungin ilmassa, ell'ei ajoissa vielä tapahdu muutosta."

"Mitä tarkoitat?"

"Meidän pitää muuttaa kesäksi maalle."

"Tahdotko ehkä, että minun pitäisi ostaa komea huvila?"

"Terning," sanoi rouva arvokkaasti, "ennen muinoin kerran saatoin toivoakin pääseväni asumaan huviloihin. Se aika on nyt jo ollut ja mennyt, enkä minä ole koskaan valittanut; mutta yhtä minä nyt sinulta pyydän: älä loukkaa minua tuommoisilla muistutuksilla."

"Mutta, hyvä Teodora —"

"Minun tarkoitukseni oli vain," jatkoi rouva, "että vuokraisimme pari yksinkertaista huonetta jostakin talonpoikais-talosta."

"Jospa vain nyt voisi löytää semmoisen paikan", sanoi Terning, alkaen jo vähän horjua.

"Se paikka, joka Pedersenillä oli viime kesänä, on nyt tyhjänä. Siinä on kaksi huonetta ja yhteinen kyökki talonväen kanssa, puutarha ja muita mukavuuksia, eikä se maksa kuin 10 taaleria kuukaudessa, ja se on huokea, kun talo on kuitenkin niin lähellä kaupunkia, neljänneksen päässä rautatien- asemalta. Sinä saisit tulla joka ilta viimeisellä junalla maalle ja aamusilla palata kaupunkiin. Sinullekin se tekisi niin hyvää, tuo maa-ilma."

"Niin, sillähän lailla minä todellakin tulisin vain makaamaan maalla, sillä päivillähän en saisi siellä olla."

"Entä pyhäpäivät sitte?"

"Niin, pyhinä, niin. Siinä sinä olet oikeassa. Saatammehan arvella asiaa."

"Ensi sunnuntaina lähemme katsomaan huoneita."

"Eihän tuo katsominen vahingoita", sanoi hän, vaan itsekseen hän mielessänsä vähensi kuukauspalkastansa 10 taaleria ja mietiskeli, mitenkä noilla jäävillä 20:llä hän itse eläisi kaupungissa ja vaimo maalla, puhumattakaan, mitä oli menevä lakkaamattomiin matkalippuihin, rahtiin ynnä muuhun.

Rouvan kasvot olivat kuin kirkas päiväpaiste ia hän suuteli miestänsä ruoalta päästyä.

Terning katseli suruisesti kattoon, ja kasvot venyivät tavallista pitemmiksi. Ehkäpä sen vaikutti vain se, että hän paraillaan kaiveli hampaitansa.

Huoneita käytiin katsomassa ja ne vuokrattiinkin. Terningin perhe valmistelihe maalle lähtöön, niinkuin kaikki muutkin sievistyneet ihmiset jo olivat tehneet.

II.

Pari viimeistä päivää ennen muuttoa oli rouva Terningillä hirveän kiire järjestellessään. Hän maalautti ikkunat liidulla, repi alas peilit ja kartiinit ja asetteli kaikkia mahdollisia tavaroita mahdottomimpiin paikkoihin, kuten näytti, ihan ilman mitään muuta syytä kuin osoittaakseen vain Terningille, miten huonoa on asua talossa, josta emäntä on poissa.

Rouva Terning teki pienen pilkistyskolon ikkunan liitumaaliin ja katsoi kadun yli.

"Konkordia on kotona, mutta eipähän tule tänne. Muuten hän kyllä juoksee, kun vain näkee tänne vieraita tulevan, varsinkin miesvieraita. Nyt hän on varmaankin arvannut, että minä olen poislähdössä, ja sentähden se kateudessaan tietysti ei tahdo suoda minulle sitä iloa, että saisin kertoa maalle muutosta hänelle. Liisa!" sanoi hän kääntyen palvelustytön puoleen, "menepä neiti Riegelin luo ja pyydä häntä olemaan hyvä ja tulemaan tänne silmänräpäyksen ajaksi. Minä tahtoisin niin mielelläni tavata häntä."

Konkordia Riegel tietysti oli rouvan paras ystävä. Hän oli orpo ja eli koruompelulla ja vierailulla, ijältään "vähän" yli kaksikymmentä, mutta hyvin suorapuheinen ikäiseksensä. Hän puhui lakkaamatta inholla "kelvottomista miehistä, jotka aina koettavat kietoa ja petellä tyttöraukkoja", vaikk'ei vielä kukaan kelvoton, mikäli tiedettiin, tähän päivään asti ollut edes yrittänytkään pettää häntä, ja ystävänsä rouva Terning lohdutellen vakuutti hänen vatedeskin saavan siinä suhteessa olla ihan rauhassa.

"Teitpä oikein ystävällisesti, kun tulit, hyvä Konkordia", sanoi rouva, neiti Riegelin hypähtäessä

ovesta sisään. "Minulla on niin tulinen kiire. Me muutamme huomenna maalle."

"Vai maalle! Kuulehan kaikkia!"

"Mihinkä sinä kesäksi menet?"

"Minä tietysti olen kaupungissa, niinkuin sekä sinä että minä aina tähän asti olemme olleet."

"Konkordia-raukka, minä en käsitä, mitenkä sinä voit täällä tulla toimeen. Sinun pitää nyt hyvin usein käydä meillä siellä maalla ja oikein tuulettaa kaupungin tomut itsestäsi."

"Tuhat kiitosta, se oli oikein liian ystävällistä."

"Kas niin, nytpä luulen jo kaikki olevan järjestyksessä", sanoi rouva, täytettyään pari nojatuolia pikku kapineilla ja asetettuaan ompelupöydän alassuin sohvapöydälle.

"Milloinka sinä lähdet?"

"Huomenna kello yhdeksän junalla."

"Minä tulen silloin vielä asemalle", sanoi neiti pois mennessään.

Seuraavana päivänä kello 9 läksi juna puhkaen matkaan ja vei rouva Terningin sekä lapset pois kaupungin kuumuudesta maaelämän iloihin.

Neiti Riegel seisoi hymyillen asemasillalla ja nyykytti päätään niin, että olisi luullut hänen kaulanikamiensa nyrjähtävän; rouva Terning puolestaan huiskutti nenäliinaansa niin kauan, kun suinkin voi häntä erottaa. Olisi melkein luullut hänen lähtevän käymään ainakin Austraaliassa.

Terning itse ei konttoritöiltään voinut tulla tähän juhlalliseen erokohtaukseen.

Hän söi sitte aikansa kahdeksan äyrin päivällisen höyrykeittiössä ja läksi kotiinsa levähtämään. Mutta sohva oli täpösen täynnä valokuvia ja muuta rojua, sängyt olivat maalla ja tuolit muissa viroissa, eikä missään ollut tyhjää paikkaa.

Mies parka istuutui sentähden kokoon kääriytyille lattiamatoille ja aikoi hiukan nukahtaa, vaan torakhtaessaan kieri lattialle ja löi päänsä seinään.

Harmistuneena nousi hän ylös ja muisti, ett'ei vielä ollut saanut tavallista kahviansakaan.

"Hyvänen aika toki," mutisi hän, "miksikä en voisi suoda itselleni sen verran iloa, että joisin kahvini luonnon helmassa niinkuin ennen poikamiehenä, kun vaimonikin on maalla raitista ilmaa nauttimassa?"

Ottaen hattunsa läksi hän Tivolin puistoon.

Muutaman pöydän luona tapasi hän kolme vanhaa ystävää; kaksi oli valtion virkamiestä ja kolmas kauppamatkustaja.

Suuri ilo nousi tietysti yhtymisestä, ja monta kuppia kahvia lisinensä toi ilo mukanaan.

Kello neljän aikaan nousi Terning, aikoen lähteä.

"Joutavia!" sanoi kauppamatkustaja. "Pidetäänpä nyt toki pientä iloa. Hoi! tuokaapa neljä pulloa seltterä ja jäätä ja kaksi pulloa punssia!"

"Minun täytyy joutua konttoriin."

"Voithan lähettää sanan, ett'et jaksu oikein hyvin. Meidän virastossa ollaan tavallisesti poissa pari päivää viikossa", sanoi toinen notaarius.

Vähän aikaa arveltuansa myöntyi Terning, sana lähetettiin ja punssi juotiin iloiten ja riemuiten.

Sitte tuli Reinin viiniä, sitte taas punssia, ja vihdoin tuli Terningin isäntä ja seisattui pöydän luo.

"Te ette voi oikein hyvin, herra Terning?" kysyi hän.

"En, minulla — minun — päätäni pakottaa niin kovin", tavoitteli Terning punastuen.

"Hyvin luonnollista", sanoi tukkukauppias, pulloihin katsahtaen. "Mutta kun pelkään päätautinne palaavan useamminkin enkä minä voi pitää kivuloista väkeä konttorissani, niin lienee parasta meidän erota tämän kuun lopussa." Ja niin sanoen hän meni.

Kun Terning iltasella saapui maalle vaimonsa luo, oli koko hänen olemuksensa yli levinnyt suruisuuden ja punssin tuoksu. Lempeällä äänellä ilmoitti hän menettäneensä paikkansa.

Ulkona satoi rankasti ja roiskui sitä sisäänkin ikkunoista, niin että pieniä purosia kasvoi lattialle.

Rouvan kyyneleet sekautuivat sadeveteen, ja pienet Terningit itkivät, kun mammakin itki.

Semmoinen oli Terningien ensimmäinen ilta maalla.

III.

Erittäin mukavan asunnon Terningit olivat saaneetkin. Koko talossa oli kolme huonetta. Niistä oli Terningeillä kaksi. Makuuhuone tosin oli melkoisen pieni ja umpinainen, mutta olihan lisäksi tilava sali, yksinkertaisesti, vaan sievästi koristeltu värikkäillä ruhtinaallisten henkilöiden kuvilla ja vanhoihin teekannuihin istutetuilla paperikukilla.

Tosinhan katto oli hyvin matalalla ja ikkunat laitettut niin, ett'ei niitä huolinut avata eikä niistä katsella uloskaan; mutta toden totta, eihän maalla niin tarkkaa lukua tarvitse kaikista pitää. Kun ilma on kaunis, niin saahan sitä olla ulkona.

Olihan talossa pieni kaunis puutarha ja siinä kasvoi kaalia ja piooneja sekä kolme näivettynttä omenapuuta, joiden välille oli pingoitettu nuoria vaatteiden kuivausta varten. Sitä paitsi oli suuri piha, jossa lapset saivat kieriskellä hiekassa sekä leikkiä hanhien ja porsaiden kanssa; ja keskellä pihaa oli lätäkkö, josta lehmät eivät huolineet juoda, mutta erinomaisen mukava se oli pikku lasten hukuttautua. Tämä kaikki nyt oli niin maalaista ja kaunista.

Ensi päivät rouva Terning nautti nauttimallakin maaelämän iloja; mutta ajan pitkään hänestä kuitenkin alkoi tuntua liian yksitoikkoiselta tuo yksin istuminen ompeluksinensa ja siirtyminen toiselta seinältä toiselle, että edes vähänkin varjon löytäisi, varsinkin kun ainoana huvituksina oli vain estellä poikia juoksemasta lätäkköön ja hanhia tarttumasta heidän sääriinsä.

Palvelustyttö käveli omin päinsä, kuin olisi ollut siitä vähän nyreissänsä, että oli lainkaan tullut tähän maa-ilmaan, talon emäntä oli ihan kuuro ja hänen miehensä heränneiden lahkolainen. Hän oli pari kertaa koettanut kääntää rouvaakin, mutta kun huomasi saarnaavansa yhtä kuuroille korville kuin vaimonsakin, kohteli hän sitte häntä äännettömällä ylenkatseella.

Rouva Terningin suurinna ilona oli siis miehensä tulo illoin kaupungista; mutta ei sekään ilo pysynyt eheänä, sillä Terningin kasvot synkistyivät päivä päivältä.

"Oletko sinä sairas, ukkoseni?" kysyi rouva eräänä iltana.

"En, mutta toivoton."

"Luuletko sitte todellakin menettäväsi paikkasi, sen tähden että vain sen yhden ainoan kerran olit — hm — vähän — hm."

Terning pusersi huulensa yhteen ja leikki kiivaasti kynäveitsellään.

"Ei se vaan paikka yksin ole," sanoi hän, "mutta minä en yleensä ymmärrä, kuinka tästä oikein selviämmekään. Ei ole vielä kulunut puoltakaan kuukautta, vaan koko kuun palkka jo on mennyt ja enempikin."

"Sinun pitää sitte kaiketi ottaa laina."

"Ei minulle kukaan anna lainaksi äyriäkään."

"Entä Pietari-setä sitte?"

"Hän on meitä auttanut jo niin monta kertaa."

"Kyllä hän vieläkin auttaa. Kuulepas, arvaapas mitä? Minulle johtui juuri mieleen hyvä ajatus. Se miesparka on kaiketi ihan kuolemaisillaan siellä kaupungin hirveässä kuumuudessa, hän kun on niin lihava. Me kutsumme hänet tänne sunnuntaina yhdessä Konkordia Riegelin kanssa."

"Mitä siitä apua olisi?"

"Sekin nyt oli kysymys. Me laitamme tietysti hänelle kaikki niin hauskaksi kuin mahdollista, ja kun ukko sitte on oikein hyvällä tuulella, niin istuudun minä hänen viereensä ja katson häntä oikein ystävällisesti silmiin — näin!"

"No, ja sitte?"

"Ja otan kiinni poskiparrasta — näin!"

"Eipä hänellä olekaan poskipartaa."

"No, korvista sitte, sinä hiuksenhalkasija, ja annan hänelle aika suutelon — näin. Luuletko hänen silloin pääsevän vähemmällä irti kuin parikymmenisen paperilla?"

"Sä pikku veitikka; kyllä pitäisikin olla sydän kivistä, jos sinulta voisi mitään kieltää, kun tuolla tavalla puhelet", sanoi Terning ja syleili hellästi vaimoansa.

IV.

Lauantaina iltapuoleen oli rouva ahkerassa puuhassa, hän pyyhkieli pölyä ja siisti kaikin tavoin huonetta, katsoen vähäväliä kelloa.

"Liisa, sinun pitää mennä asemalle, ottamaan vastaan Terningiä."

Liisa istui kyökin penkillä, yksityiseen kirjeenvaihtoonsa kiintyneenä, ja maalaili vaan rauhassa suunnattoman suuria variksenvarpaita ruusunpunaiselle paperille eikä ollut tietävinäänkään rouvasta.

"Liisa, sinun pitää mennä asemalle tuomaan pari ruokakoria, jotka mieheni tuo mukanaan."

"Harvoin!"

"Mitä siinä mollikoit?"

"Minä olen pestautunut palvelemaan teillä kaupungissa enkä täällä maalla makaamaan ja raatamaan ja vetämään suuria koreja puolen peninkulman matkoja ja joutumaan humalaisten tai härkien tai muiden petojen käsiin."

"Laittaudu nyt heti matkaan taikka minä —!"

"Jos ajatte minut asemalle, niin menenkin minä junalla."

"Ole hyvä, mene, mihinkä haluat", tiuskasi rouva, kääntyen pois.

"Hyvä oli, että te olitte kuulemassa. Rouva antoi minulle luvan lähteä pois", sanoi Liisa kuurolle talonemännälle, joka hymyili tyhmän tavalla eikä tietysti ollut kuullut sanaakaan.

Hetkisen kuluttua palasi Liisa matkapuvussa ja hattulipas kädessä.

"Hyvästi sitte, rouva! Voikaa hyvin."

"Aiotko siis todellakin lähteä pois?"

"Aion, aion kyllä, ja ihan totta se on."

"Mihinkä sitte arvelet mennä?"

"Oh, kyllä minulla on pari sulhasta kaupungissa, ja useampia saan, jos tarvitsen, niin että kyllä minä toimeen tulen."

Ja niin sanoen hän ystävällisesti nyykäytti rouvalle päätään jäähyväisiksi ja läksi iloisesti astumaan.

Tunnin kuluttua saapui Terning kotiin, koreja vaivalla kantaen.

"Minä tuon terveisiä Liisalta", sanoi hän. "Minä puhelin hänen kanssansa asemalla."

"Hyväpä oli, että hän meni matkoihinsa; hän olisi muuten kiusannut minut kuoliaaksi, jos olisi kauemmin viipynyt."

Terning laski korit maahan. Rouva rupesi tarkastelemaan.

"Hyvänen aika, Terning, kun olet särkenyt lamppuöljypullon tiellä, niin että öljyä on juossut paistiin ja ruskosokuriin, jota aioin panna jäljisteeseen. Mitä nyt pitää tehdä?"

"Paisti pestään ja sokuri kaadetaan toiseen pussiin. Paperiinhan se öljy vain on käynyt."

"Niinkö luulet?"

"Niinpä niin. Ja muuten eihän täältä voi mitään saada sijaan, niin että sitä nyt täytyy käyttää."

"Sinä olet oikeassa, ukkoseni; kun ollaan maalla, niin eihän käy kaikkea valikoiminen." Ja rouva tyyntyi.

Sunnuntai alkoi lämpimänä ja kirkkaana. Rouvan täytyi pysyä kotona lapsia katsomassa ja taloa siistimässä, vaan Terning läksi ottamaan vastaan vieraita.

Setä Pietari oli vanha poikamies, ja Terning hänen ainoa perillisensä. Hänellä oli sianlihan kauppa, niin että hänellä arkipäivinä oli kädet ja vaatteet rasvassa ja hän yleensä näytti "hyvin roskamaiselta", kuten rouva Terning sanoi, vaan muuten oli siisti ja kunnan mies. Hyvin lihava hän myöskin oli, surumielinen ja hyvin pikainen.

Juuri kun Terning saapui aseman sillalle, tunkeutui setä Pietari ulos vaunujen ovesta, puhkaen kuin veturi. Hänen jäljestänsä hyppäsi neiti Riegel ulos. Hänellä oli yllä valkoinen leninki ja takana tulipunainen nauhasolmeke, päässä japanilainen hattu, lemmenkukka-seppeleellä ja ruusunnupuilla koristeltu, ja kädessä kitara.

"Miten hyvin teitte, kun otitte mukaanne kitaran, niin saamme vähän kuulla soittoa ja laulua", sanoi nuorempi Terning.

"Vaan ette usko, miten paljon vastusta se meille tuotti tiellä", sanoi neiti. "Ajatelkaahan vain, eräs puukauppias Drammenista luuli setäänne ja minua kuljeksiviksi saksalaisiksi musikanteiksi ja tarjosi minulle rahaa, jos laulaisin hänelle vähäsen."

"Ja sitte kysyi hän, enkö minä ollut torvensoittaja, koska näytin niin paisuneelta", sanoi setä Pietari. "Ja kun minä hänelle vastasin olevani silavan kauppias, sanoi hän minun luultavasti matkustelevan, päästäkseni vähän vähemmälle omasta silavastani. Niin, olipa meillä todellakin oikein hauskoja matkakumppaneja."

"Ilma kuitenkin teidän onneksenne on ollut erittäin kaunis", sanoi Terning maantiellä. "On oikein suloista matkustaa näin ihanassa päiväpaisteessa."

"Niin, erittäin hupaista on istua, kahdeksan henkeä sullottuna pörhövaatteella päällystettyihin ja topattuihin vaunuihin. Jos on sattunut vilustumaan, niin voi siinä saada oikein hikoilulääkettä. Minä en käsitä, kuinka te, neiti, jaksatte kantaa kaikki nuo monet hameenne."

Neiti Riegel käänsi punastuen alas katseensa ja katkasi tien varrelta voikukan käteensä.

"Eikö tämä tie aio koskaan loppuakaan?" kysyi setä Pietari, pyyhkien lakkaamatta otsaansa ja viuhtoen nenäliinallaan pois karpäsiä.

"Puolen tunnin päästä me kyllä olemme perillä", sanoi Terning puolustukseksi.

"Puolen tunnin päästä", ähki setä Pietari. "Jospa nyt istuisin kotonani viileässä huoneessani! En minä käsitä, miten järjelliset ihmiset voivat ollenkaan lähteä maalle."

V.

Rouva Terning seisoi pihalla, pitäen vanhempaa poikaansa kiinni kädestä, ottamassa vastaan vieraitansa.

"Hyvää päivää, hyvää päivää, setä, tervetuloa maalle! Hyvää päivää, hyvä Konkordia! Ah, et usko, miten minä olen sinua ikävöinyt."

Ja sitte alkoivat suutelemiset ja syleilemiset.

"Nyt pitää pikku Pietarin kauniisti tervehtiä setää."

"Ei, minä en tahdo."

"Miksi et sitte tahdo tervehtiä minua, poikaseni?"

"Kun mamma sanoo sinua niin roskamaiseksi."

"Eiväthän kaikki ihmiset voi olla niin sievät ja siistit kuin mamma", sanoi setä Pietari, ihan tulipunaisena kiukusta.

"Milloinka minä niin olen sanonut, kelvoton poika!" huudahti rouva ja näpisti häntä kovasti korvasta.

"Varovampi sinun pitäisi olla eikä antaa lasten kuulla semmoisia sanoja", virkkoi neiti Riegel lempeästi.

"Ne sanat lienee varmaankin Liisa opettanut pojalle. Jo kaiketi Terning on teille kertonut, että se itsepäinen vetelys läksi tiehensä juuri nyt, kun olisin enimmin tarvinnut häntä."

"En minä ole kauan vastuksinasi", sanoi setä Pietari. "Minä palaan heti kaupunkiin iltapäivän ensi junalla."

Terning vei vieraansa sisään.

"Tässä näette, miten sievä asunto meillä on."

"Minusta teillä on paljoa sievempi asunto siellä kaupungissa."

"No, entä maa-ilma sitte, hyvä setä?"

"Kyllä minusta täällä aika hyvä ilma on", sanoi setä.

"Tuskinhan täällä voi hengittää paistinhajulta ja kyökinhä'ältä."

"Mutta puutarha meillä on. Se sinun pitää nähdä, rakas Konkordia."

Rouva ja neiti läksivät kävelemään kaalimaahan.

"Eikö täällä ole kaunista ja raitista?" sanoi rouva juuri, kun joku märkä lapsenvaate löi häntä kasvoihin.

"Kyllä, erinomaisen hauskaa", sanoi neiti ja kumartui nuoran alitse. "Jos vaan ei noista vaatteista niin tippuisi vettä."

"Meidän täytyy kuivata niitä täällä, sillä pihan puolelta ne porsaas repisivät ja söisivät."

"Tietysti, tietysti."

"Mutta nyt sinun pitää antaa anteeksi, minun täytyy mennä sisään vähäksi ajaksi. Minä pelkään, että vasikanpaisti palaa."

"Älä minusta ollenkaan huoli. Minä kävelen vähän katselemassa seutua."

Terning oli tällä välin saanut setän asetetuksi kiikkutuoliin ulos seinänviereen.

He istuivat varjossa ja puhelivat. Setä poltteli piippuansa ja oli jo sangen hyvällä tuulella. Mutta äkisti he molemmat hypähtivät hirmuisesta hätähuudosta ja näkivät neiti Riegelin tulevan juosten pitkin pihaa, koko hanhijoukko perästä ja jäljempänä juoksi emäsika monen porsaansa kanssa, olematta oikeastaan osallisena huvittelussa, vaan iloisina katsellen näytelmää, kuin muutkin ihastuneet katsojat.

Neiti oli nostanut hameensa niin ylös, että hanhi hyvin mukavasti saattoi hakata hänen pohkeitansa, ja paetessaan oli hän juuri pudottanut hattunsa.

Emäsika tietysti katsoi sitä oikein verrattomaksi saaliiksi, riensi heti siihen hampain kiinni, ja muutamassa minutissa oli se japanilainen taideteos revittynä ja jaettuna perheelle. Emällä itsellään oli suuri kappale kupua suussa ja porsaas riemuiten juoksennellessaan mielihyvin pureksivat ruusunpuuja ja lemmenkukkia.

Neiti seisattui kauhistuneena ja katsahti ylöspäin, ikäänkuin huutaakseen taivaasta apua hatullensa.

Terning ja setä Pietari riensivät apuun. Pietari löi paksulla kepillään hanhea päähän, niin että se tupertui maahan. Sitte poikasi hän kantapäällään kaulalle, kunnes lintu tukehtui. Koko ajan seisoi hän ja katseli voittoisasti ympärilleen kuin Apollo Pyton-käärmettä tallatessaan.

Eipä hänen riemunsa kauan kestänyt, sillä kuuro talonemäntä juoksi raivoissaan ulos.

"Kylläpä tänne nyt olemme saaneet kelpo väkeä! Hyökätä tuolla lailla köyhäin ihmisten kotieläinten kimppuun ja tappaa niitä pyhänä keskellä päivää, kun vielä ukkoni on Jumalan huoneessa!"

"Minä maksan linnun", sanoi setä majesteetillisesti.

"Ettekö ole tappaneet? Voitteko vielä kieltää? Enkö nähnyt ihan omilla silmilläni ehkä?"

"No, minä maksan sen, sanon minä!"

"Valehtelenko minä, vai mitä höpiset? En minä valehtele, minä, mutta te olette valehtelija ja petturi, kun voitte seisoa tuossa ja sanoa, ett'ette tappaneet hanheani."

"Onko tuo akka ihan hullu?"

"Ei, mutta ihan kuuro hän on", sanoi Terning. "Antakaa hänelle taaleri, niin hän ymmärtää paremmin."

Setä Pietari ojensi hänelle taalerin.

"Kas, se oli viisain sana, kuin teiltä olen tänään kuullut", sanoi emäntä paljoa leppeämmin. "Mutta liian vähä tässä on. Hanhi maksaa puolitoista taaleria ja höyhenet sitä paitsi."

Setä antoi hänelle vielä yhden taalerin. "Kas tässä, ja mene nyt jo sen kanssa vaikka minne!"

"Niin, paljon kiitoksia, nyt minä jo olen ihan tyytyväinen. Olisitte sanoneet sen heti alussa, niin ei meillä olisi mitään riitaa syntynyt." Hymyillen ja niiaillen peräytyi hän pois.

"Tuosta saat, nyt voit miehellesi laittaa hanhenpaistia", sanoi setä, antaen hanhen rouva Terningille.

"Paljon kiitoksia. Olettehan te, setä, oikein jalo metsästäjä. Mutta lähtekäämme nyt saamaan vähän päivällistä."

Paisti tuli pöydälle. Setän mielestä oli siinä vähän omituinen maku, mutta ei hän kumminkaan mitään sanonut. Kun jäljistettä maisteltiin, oli se vieläkin katkerampaa.

"Onpa tässä herkussa varsin omituinen maku."

Rouva Terning punastui ja katsahti mieheensä.

"Minusta se maistuu arsenikilta", sanoi neiti ja katsoi terävästi rouvaan.

"Mahdollista kyllä", vastasi rouva. "Minä en koskaan ole syönyt arsenikkia, enkä siis tunne sen makua."

"Hyvältä tämä ainakaan ei maistu", sanoi setä Pietari ja pani pois lusikan.

Terning söi hyytelöä suunnattomat joukot eikä virkkanut sanaakaan.

Pöydästä noustua jäivät neiti ja setä Pietari vähäksi ajaksi kahden kesken.

"Herra Terning," sanoi hän, "minä mielelläni kysyisin teiltä jotakin. Te ehkä pidätte sitä kummallisena ja luonnottomanakin, mutta omatuntoni pakottaa minua."

Setä katsoi häneen kummastuneena.

"Sanokaa, eikö teillä tunnu vatsanpakotusta?"

"Vatsanpakotustako?"

"Niin juuri. Minun vatsaani pakottaa, ja minulle johtuu mieleen — niin, ehkä se on hyvin väärin —."

"Mitä tarkoitatte?"

"Johtui mieleen, että — että jäljiste oli — oli —."

"Myrkytettykö!" huudahti setä.

"Niin juuri. Mutta hyvänen aika, miten kalpea te olette!"

"Niin, en minäkään voi hyvin."

"Näettekös, jäljistehän tuotiin valmiiksi talrikeille pantuna, ja helpostihan voi sokurin sijasta ottaa vähän arsenikkia. Minä näin Terningin ja rouvan katsahtavan pöydässä toisiinsa."

"Ettehän toki luulle omien sukulaisteni rupeavan minua myrkyttämään? Vaikka — eipähän tuo ehkä liene niin ihan mahdotontakaan. Myrkytyksethän ovat niin uusimuotiset nykyään."

"Te olette rikas, Terning on ainoa perillisenne ja —"

"Minä lähden kotiin!" huusi setä ihan harmaana kasvoiltansa. "Minun täytyy päästä lääkärin puheille!"

"Oletko kipeä, setä?" kysyi Terning, astuen juuri sisään.

"Pitää sinun toki ensin juoda kahvia", sanoi rouva, tullen kahvitarjottimen kanssa.

"En huoli, kiitoksia hyvin paljon. Jo sain kylliksi — jälkiruoostasikin!"

"Sinä tiedät siis —."

"Niin, minä tiedän kaikki!"

"Tietysti on taas tämä hyvä Konkordia ollut lavertelemassa myrkyllisellä kielellään. Sehän se vanhojen mamselien ainoa ilo onkin, että saavat toimeen eripuraisuutta ihmisten ja sukulaisten välillä."

"Oh, ei sinun pitäisi puhua myrkyllisistä asioista, Teodora", vastasi neiti.

"Hyvät lapset, mitenkä olikaan teillä sydäntä surmata minut vanha mies!"

"Mutta, herranen aika, setä, eihän tuosta nyt vähästä lamppuöljyn hajusta kuole."

"Lamppuöljyä!" huusi setä ihan tulipunaisena kiukusta. "Senkötähden minun siis piti olla hikoilemassa kuin saunassa rautatiellä, sitäkö varten astua puoli peninkulmaa pölyssä ja kuumuudessa, riidellä pahanilkisten akkojen kanssa ja maksaa 2 taaleria laihasta hanhenruojasta — kaikki vaan sitä huvia varten, että täällä saisin lamppuöljyssä keitettyä jäljisteen roskaa!"

"No, hyvä setä!"

"Missä minun hattuni on? Minä lähden heti paikalla."

"Tuossa paikassa tulee sadetta, setä. Kyllä sinun pitää ainakin odottaa, kunnes se ohitse menee", sanoi Terning.

"Satakoon vaikka korvosta kaataen, sama se. Minä lähden kotiin heti paikalla. Missä minun hattuni on?" sanon minä.

"Se on porsailla", sanoi pikku Pietari riemuiten.

"Porsaillako?"

"Niin, ne pitivät niin paljon täti Konkordian hatusta, sentähden annoin minä niille setänkin hatun."

"Voi hattuani, oikeaa panama-hattuani! Se maksoi 8 taaleria."

Äänetön kauhistus seurasi tätä tietoa. Setä Pietari ensinnä keskeytti vait'olon.

"Minä lähden hatutta."

"Ota nyt ainakin tämä päähäsi", sanoi Terning, antaen hänelle vanhan hattunsa. Se oli liian pieni ja kieri lakkaamatta alas niskaan.

Neiti Riegel sitoi nenäliinan päähänsä.

"Hyvästi, rouva Terning. Minä lupaan, että kauan kyllä kuluu, ennenkuin minun myrkyllinen kieleni toiste loukkaa teidän korvianne."

"Kiitoksia siitä, neiti Riegel. Siinä todellakin teette hyvin ystävällisesti."

"Hyvästi, rouva Terning!"

"Hyvästi, neiti Riegel!"

"Hyvästi", murisi setä Pietari lähtien astumaan, neiti Riegeliä kainalosta taluttaen.

Niinkuin Terning oli sanonut, rupesi satamaan, ennenkuin vieraat vielä kovinkaan pitkälle ehtivät, ja läpimärkinä pääsivät he lähimpään taloon, josta hyvillä sanoilla ja runsaalla maksulla saivat hevosen ja vanhat kärrit kyytiin asemalle.

Sinikirjainen sateenvarjo, jonka lainasivat talosta, suojeli heitä hyvin vähän sateelta.

"Oiva huvimatka tämä!" sanoi neiti.

"Sen turhamaisen Teodoran syytä se kaikki tyyni on. Miksikä pitää köyhäin ihmisten, joilla on vaan nimeksi tuloja, ruveta matkimaan ylhäisiä ja vetelehtää maalla?"

"Ei, heidän pitäisi odottaa, kunnes saavat periä teidät, niin sittehän voivat ostaa oman maatilän."

"Heidän ei pidä saamaan äyriäkään minulta. Minä teen heidät perinnöttömiksi."

"Minä olenkin jo kauan ihmetellyt, miksi ette jo ennemmin ole naineet, herra Terning."

"Mitä? Niin — niin, te olette oikeassa. Sehän se olisi helpoin keino saada heidät syrjään. Ettekö luule, että se todellakin oikein suututtaisi Teodoraa?"

"Se nyt on tietty. Puhumattakaan siitä, miten suloista se olisi teille itsellenne, jos olisi luonanne nainen, joka hoitelisi ja huvittelisi teitä. Ette savistakaan, miten rauhallista ja hauskaa naineella miehellä on."

"Entä naidulla naisella sitte?"

"Kyllä, tietysti naisella myöskin."

"Mutta eipä ole ketään, joka huolisi niin 'roskamaisesta' miehestä, kuin minä olen."

"Oi, herra Terning, kuinka voitte niin puhua?" sanoi neiti ja käänsi punastuen katseensa alaspäin. "Tahtoisitteko — huolisitteko te minusta?"

"Kyllä, kiitoksia vain, tahdon niin mielelläni."

"Onko se teillä ihan täyttä totta?"

"Ettekö sitte ole huomanneet ystävällisistä silmäyksistäni, että minä jo kauan olen rakastanut teitä?"

"En, en todellakaan ole huomannut."

"Voi niitä miehiä, miten ne kuitenkin ovat sokeat!"

Terning katseli ympärilleen ja näytti olevan jossakin pulassa.

"Mitä nyt, ystäväiseni?" kysyi neiti.

"Minä tahtoisin niin mielelläni syleillä sinua, mutta en saata sateenvarjolta."

"Tule vain, niin minä pidän sitä sen aikaa", sanoi neiti.

Pietari Terning kiersi kätensä hänelle kaulaan ja suudella läjäytti häntä miehen tavalla.

"Olkaapa hiljaa kärryissä, muuten saattavat ne kaatua, sillä toinen vieteri on rikkinäinen", sanoi kyytipoika.

Neiti vetäytyi kainosti pois rakastettunsa sylistä, ja kohta he jo pääsivätkin asemalle, tullen ihan paraiksi ennen junan lähtöä. Ilman muita onnettomuuksia saapuivat he sitte pääkaupunkiin.

Parin päivän kuluttua saivat Terningit kauniin kihlakortin, johon oli latinalaisilla kirjaimilla painettu:

Pietari Terning
Konkordia Riegel.

Sinä päivänä ajoi rouva Terning pois uuden palvelustyttönsä ja antoi pikku Pietarille kahdesti vitsaa.

VI.

Terningin perhe on jälleen kaupungissa, huonekalut entisessä järjestyksessä, rouvan kultakello ja silkkileninki panttilaitoksessa.

Kaikki on talossa vanhalla paikallaan paitsi Terning, sillä hän on menettänyt paikkansa; mutta syksyllä hän ottaa setä Pietarin sianlihakaupan, hän kun itse aikoo luopua siitä.

Rouva Terningä tosin vähän kammottaa, että hänen miehensä nyt pitää tuleman rasvakouraksi ja vaatteiltaan roskamaiseksi; mutta hän lohduttelee mieltänsä, että ehkäpä siitä talouskin tulee vähän rasvaisemmaksi kuin tähän asti.

Setä Pietari tuntee olevansa perin onnellinen, kun häät ovat jo niin lähellä; ei hän enää voi elää riidassa lähimpien sukulaistensa kanssa. Hän on toimittanut sovinnon, ja Konkordian ja Teodoran ystävyys on yhtä harras kuin ennen.

Neiti Riegel varustelee pukineitansa ja juoksee lakkaamatta rouva Terningin luona kysymässä neuvoa, kuinka monta kyynärää silkkiharsoa menee morsiushuntuun, pitääkö hänen ottaa paksua vai tavallista silkkikangasta leningiksi, punaistako vai viheriäistä kangasta hän valitsee salin huonekalujen päällykseksi, ja kaikkea muuta semmoista.

"Minä sinua varmaankin väsyttän, hyvä Teodora; mutta eihän minulla ole ketään muutakaan, jolta voisin kysellä, ja tiedäthän, että minä olen tuommainen pieni, ymmärtämätön tytönriepu, ett'en itsestäni tiedä mitään."

"Sua, viatonta pikku olentoa", sanoo rouva Terning ja hymyilee, kuin aikoisii purra häntä.

* * * * *

On synkkä syysilta. Terningin piika istuu kyökissään savuavan lampun ääressä ja odottelee isäntäväkeänsä.

Pietari Terning ja neiti Riegel näet viettävät nyt häitänsä Suuressa ravintolassa.

Vaunut seisattuvat portaiden eteen, piika juoksee avaamaan, ja kohta astuu Herman Terning rouvinensa sisään.

Teodora päästelee yltään koko joukon saaleja ja sadevaippoja ja vaipuu nojatuoliin.

"Ah, miten väsyksissä minä olen! Hyvä toki, että se kaikki nyt on ohitse."

"Miten ihastunut setä oli vaimoonsa", sanoo Terning.

"Morsian oli paljoa enemmän ihastunut uuteen silkkileninkiinsä kuin mieheensä. Minulla oli niin hyvä halu kaataa pullo punaista viiniä hänen päällensä."

"Ruoka oli hyvä."

"Entä puheet," sanoi rouva, "oivallisethan nekin olivat. Muistatko jumaluusopin kandidaattia, miten hän kertoi setän löytäneen rakkahansa vehreäin puiden varjosta, eikä koko likitienoilla ollut muita puita kuin ne kolme vanhaa omenapuun rahjusta, ja niistä todellakaan ei tullut varjoa. Rankkasateessa, vanhan sateenvarjon alla he kihloihin joutuivat."

"Ja siinä sateessa meidän perintömmekin hukkuu. Se huvitus meille kävi vähän kalliiksi."

"Koko minun oloni siellä maalla oli vain lakkaamattomia vastuksia," sanoi rouva, nousten ylös. "Konkordia on minua hyvin kiusannut; mutta tottapahan kerran vielä tulee kostonkin hetki. Paras toivoni on, että hän ja hänen miehensä joutuisivat kesäksi maalle."

KILDENBAUERIN LESKI.

Niin, Kildenbauer tietysti oli kuollut; mutta hänen leskensä eli.

Kildenbauer oli nyt enkeli.

Niin sanoi pappi, joka piti ruumissaarnan, ja tottapa se on uskottava; sillä ainahan pitää uskoa, mitä pappi sanoo.

Kildenbauerin leski ei lainkaan ollut mikään enkeli. Asianajajan rouva sanoi hänen olevan jokin ihan päinvastainen olento; mutta sitä ei pidä uskoa. Sillä tiedättehän, miten paha naiset puhuvat toisistansa, varsinkin jos vielä ovat sukua.

Kildenbauerilla oli ollut pääkaupungissa suuri siirtomaan-tavarain kauppa ja sen lisäksi oli hän vähin autellut lähimäisiänsä pienillä rahalainoilla, joista otti vain 50 prosenttia korkoa.

Kildenbauerin kuoltua jatkoi rouva jonkun aikaa liikettä nimellä: Kildenbauerin leski; mutta sitte hän äkisti möi loppuun kaikki, mitä hänellä oli, ja luopui kokonaan kauppatoimista.

Hän oli niin hirveän rikas, ett'ei hänen enää tarvinnut kaupustella, sanoivat ihmiset.

Tosin kyllä toiset sanoivat Kildenbauerin viime aikoinaan menettäneen koko omaisuutensa eräässä

hurjanrohkeassa yrityksessä, mutta se tietysti vain oli loruja.

Kuinka Kildenbauerin leski joutui tähän kaupunkiin?

Niin, se on kokonainen eri historia, joka alkaa kuin tuommoinen sanomalehti-novelli:

Oli pimeä syysilta. Myrsky vinkui, sade rapisi ikkunoita vasten, ja kaikki oli niinkuin tavallisesti romaanin ensimmäisessä luvussa, milloin rakastavaiset eivät saa toisiansa sen lopulla.

Pitkin autiota katua pienessä kaupungissa vaelsi pitkä olento vaippaan kääriytyneenä. Se oli Kildenbauerin leski.

Pääkaupungissa liikkui kolera-rutto, sentähden oli Kildenbauerin leski paennut tänne pikkukaupunkiin, jossa hänellä oli sisar naimisissa asianajaja Bisbyllä.

Merkkillistä kyllä muisti hän nyt äkisti sisartansa, vaikka muuten olisi saattanut luulla hänen jo kokonaan unhottaneen rouva Bisbyn osoitteen.

Ainakin oli Kildenbauerin leski jättänyt vastaamatta pariin kirjeeseen, jotka sisar oli kirjoittanut hänelle parin pienen rahalainan tähden.

Asianajaja Bisbyllä oli suuri perhe ja pienet tulot, ja mitä hän ansaitsi, tuhlassa vaimo taloudessa.

Rouva Bisby oli noita taloudellisia naisia, jotka saattavat miehensä vararikkoon ainoastaan sillä, että asuskelevat liian paljon kyökissä.

Se voi monesti olla yhtä tyhmää kuin miehen käynti liian usein ravintoloissa.

Niinkuin pyhä neitsyt aina ilmestyy uskoville katolilaisille vaaleassa pilvessä, niin ilmestyi rouva Bisby aina kyökkihöyryjen pilvessä, ja hänen suurin ilonsa koko tässä maailmassa oli tehdä jäljisteeksi "makeaa laatikkoa".

Muuten hän oli hyväsydäminen vaimo, joka ei koskaan laskenut köyhää ravitsematta pois menemään, ja Bisby-perheen kasvavilla jäsenillä, kymmenellä luvultaan, oli aina suussa jotakin pureksittavaa.

Oli, kuten jo sanottiin, pimeä syysilta.

Ovikelloa soitettiin kovasti, ja kohta sen jälkeen riensi asianajaja hätäillen kyökkiin vaimonsa luo.

"Kildenbauerin leski tuli."

Rouva pyyhki toivottomana käsiään.

"Ei meillä onnettomilla ihmisillä koskaan pidä oleman muuta kuin surua ja vastuksia."

Keskellä lattiaa seiso i pitkäkasvuinen vaimo. Kaapun hän jo oli heittänyt yltänsä. Vanha, musta leninki verhosi hänen hoikkaa vartaloansa. Kasvot olivat kalpeat ja kulmikkaat, silmät mustat ja syvälle painuneet, ja valkoinen tukka näkyi pörröisenä huonohkon pitsimyssyn alta.

"No, herranen aika, Tea, mitä varten nyt tänne olet tullut?"

"Olipa tuokin tapa tervehtiä sisartansa. Etkö ole iloinenkaan, kun näet minut?"

"Kyllä, tietysti, mutta tämä oli niin odottamatonta."

"Minua alkoi väsyttää pääkaupungissa eläminen. Ja nyt olen päättänyt elää lopun ikäni rauhassa teidän luonanne."

Rouva Bisby ihan peljästy.

"Meillä — meillä on niin vähä tilaa —."

"Oh, ei minulla ole suuria vaatimuksia. Voithan muuttaa vain sängyn tähän saliin, niin kyllä minä tähän yhteen huoneeseen tyydyn."

"Mutta mitenkä, jos vieraita tulee?"

"Vieraitako? Teidän asemassanne ei toki koskaan pidettäne syönti- eikä juontikemuja? *Minulla* kyllä on varaa käyttää luonani vieraita, mutta *minä* en sitä koskaan tee."

"Lapset, tulkaapa nyt sisään ja tervehtikää kauniisti täti Teaa."

Asianajaja Bisbyn jälkeläiset, kymmenen luvultaan, tottelivat kehoitusta.

"Ovatko nämä lapset kaikki sinun omiasi?"

Rouva Bisbyn se täytyi myöntää.

"Eipä sitte olekaan kumma, että täällä on vähän tiukkaa elämä. *Minulla* on varaa siksi, että voisi lapsiakin olla, mutta *minulla* ei ole niitä koskaan ollut."

"Tässä on vanhin tyttäreni Andrea. Hän on kelpo tyttö, joka ei ole oppinut kieliä, ei musiikkia eikä muuta semmoista roskaa, vaan hänet on kasvatettu tulemaan kelvolliseksi emännäksi."

"Hauskaa kuulla", sanoi Kildenbauerin leski. "Pidähän vain käytöksesi hyvänä, niin että voin olla sinuun tyytyväinen. Minulla kyllä on muutamia ropoja, eikä kukaan ole lähempi perimään niitä kuin omat sukulaiseni."

Rouva Bisbyn muoto vähän kirkastui.

"Koska meille nyt on tullut niin harvinainen vieras, niin luulenpa, että minun on parasta mennä tekemään jäljisteeksi vähän 'makeaa laatikkoa'", sanoi hän.

Niin tuli Kildenbauerin leski taloon.

Tämäpä leski ei ollut mikään hauska talossa pidettävä.

Hänellä oli aina sanomaton, muille kiusallinen halu tarkastella asianajajan asiapapereita ja samalla hän käytti talossa jonkilaisena poliisina, niin että kasvavat Bisbyt, kymmenen luvultaan, pakenivat mihin vain pääsivät ja söivät voileipiänsä pimeimmissä nurkissa, kun vilahdukseltaan näkivät tatin hoikan olennon.

Andrea-raukkaa, joka oli valittu hänen onnelliseksi perilliseksi, piti hän ihan orjanansa, eikä rouva Bisby saanut, niinkuin ennen, rauhassa lukea lakia piioilleen. Kildenbauerin leski epäili kaikkia ihmisiä yleensä ja sisartansa erittäin.

Ei päivää kulunut, jona hän ei olisi onnettoman rouva Bisbyn syyttänyt näpistäneen hansikat, steariinikynttilän, lankakerän tai muuta semmoista, jotka aarteet Kildenbauerin leski sitte tavallisesti aina löysi omista laatikoistansa tai kätköistänsä.

Hän ei koskaan käynyt missään ja harvoin hänellä oli vieraita luonansa; asianajajan siistin salin, jossa oli ompeluksilla koristellut matot ja sohvatyynyt, muutti hän yht'äkkiä rojuhuoneeksi, johon kokosi vanhoja arkkuja, koreja ynnä muuta semmoista.

Oli oikein merkillistä, että kaikki pikkukaupungin ihmiset tulivat erittäin kohteliaiksi Bisbyille siitä asti, kun Kildenbauerin leski muutti heille asumaan.

Sekä leipuri että teurastaja heille nyt mielellään antoivat tavaroitansa tuota tuonemmaksi rahatta, ja kauppias pyysi heitä kiven kovaan ottamaan rihkamia vain häneltä kirjalla, ja kaikki asianajajan ystävät tarjosivat hänelle hyvin kohteliaasti pikkulainoja määrättömäksi ajaksi.

Ja Andrea sitte, "rikas neiti Bisby, joka pääsee Kildenbauerin lesken perilliseksi!" Tuli ihan muotiasiaksi kaupungin nuorilla herroilla mielistellä ja ihailta häntä; mitä enemmän hyviä ominaisuuksia herrat hänessä huomasivat, sitä useampia vikoja löysivät rouvat, varsinkin ne, joilla jo oli naimakelpoisia tyttäriä.

Jos herrat puhuivat hänen ystävällisistä sinisilmistään, sanoivat rouvat niitä kieroiksi; jos herrat ylistelivät hänen vartaloansa, oli hän rouvien mielestä vääräselkäinen, ja jos herroja miellytti hänen suloinen, naisellinen käytöksensä, moittivat kaikki naiset häntä sydämmettömäksi keikailijaksi.

"Rikas neiti Bisby" itse istui vain tätinsä huoneessa ja kuunteli kärsivällisesti toruja, joita Kildenbauerin lesken suusta hänelle sateli, eikä vähääkään aavistanut olevansa niin suuren ja vilkkaan huomion esineenä.

Hän vain ahkerasti istui työnsä yli kumartuneena ja lohdutteli mieltänsä suloisilla rakkauden-unelmilla.

Jokaisellahan nuorella tytöllä on ihanteensa, ja niin oli Andrea Bisbylläkin. Hän rakasti, mutta toivottomasti.

Hänen rakkautensa esine asui toisella puolen katua ja oli asioitsija Oskar Rurik.

Kun ei ken tässä maailmassa pääse miksiäkään muuksi, niin rupeaa asioitsijaksi. Sentähden niitä asioitsijoita tässä maailmassa onkin niin paljo.

Asioitsija Rurikilla oli musta kähärätukka, eikä koko kaupungissa kellään muulla mustaa kähärätukkaa ollut; ja sitte oli hän niin murhenäytelmän-omainen, eikä koko kaupungissa ollut ketään muuta, joka olisi niin murhenäytelmän-omainen ollut; sentähden kaikki nuoret neidet häntä oikein jumaloitsivat.

Sillä viime jouluna oli näytetty "Aksel ja Valborg" tuomarin salissa, joka oli koristettu puhtailla lakanoilla ja vehreillä seppeleillä, niin että sen muka piti olla Trondhjemin tuomiokirkko, ja silloin näytteli tuomarin tytär Valborgina Telemarkin kansallispuvussa ja asioitsija Rurik esitti Akselia porvarinpuvussa, valkoiset hansikat käsissä, ja oli niin hirveän suloinen ja murhenäytelmän-omainen; ja siitä asti kerrottiin hänen olevan salaa kihloissa tuomarin tyttären kanssa.

Ihmekö siis, että Andrea Bisby piti rakkauttansa toivottomana. Kuinka hän, niin mitätön tyttönen, voi yrittääkään kilpailla tuomarin ylpeän ja kauniin tyttären kanssa.

Rurik varmaankin tuskin oli häntä edes huomannutkaan. Hän ei ainakaan aavistanut, että pari ystävällistä tytönsilmää tarkasteli häntä, kartiinien takaa sill'aikaa, kun hän istui huoneessansa jouten, ja kun he toisilleen sattuiivat tulemaan vastaan kadulla, ei ollenkaan Rurikkia kummastuttanut, että hänen välinpitämätön tervehdyksensä kohotti purpurapilvet tytön kasvoille. Andrea tietysti on rakastunut, lapsiparka, ajatteli hän ehkä. Sehän oli niin tavallista, että semmoista aina sai nähdä.

Mutta nyt näytti siltä, kuin olisi Kildenbauerin leski koskenut asioitsija Rurikkiinkin taikasauvallaan.

Hänen tervehdyksensä rupesivat viime aikoina muuttumaan yhä ystävällisemmiksi, kaksi kertaa hän jo oli kävellyt Andrean kanssa kadulla ja ollut oikein miellyttävä, ja viime sunnuntaina hän lähetti Andrealle kauniin kukkavihkon.

Olipa sitte tulossa suuret tanssiaiset, ja hyvin voi kuvitella mielessään Andrean ihastuksen, kun asioitsija Rurik eräänä päivänä kävi vieraisilla asianajajan talossa pyytämässä kunniaa saada olla neiti Andrean huvikumppani.

Myöhemmin samana päivänä tuli vielä viisi nuorta herraa pyytämään samaa kunniaa, ja sillä välin tuli asianajaja itse kotiin iloissansa kertoen saaneensa kolme uutta asiaa ajettavaksensa ja yhden konkurssipesän selvittääksensä.

Rouva Bisby tuli melkein hulluksi kaikesta tuosta onnesta. Hän meni liikutettuna kyökkiin ja laittoi jäljisteeksi vähän makeaa laatikkoa, huolimatta ollenkaan Kildenbauerin leskestä, joka hyvin ankarasti syytteli häntä hävinneen 25-äyrisen tähden.

Niin tuli tanssiaisilta.

Miten Andrea oli kaunis uudessa valkoisessa leningissään, sinisilmät säteilevinä viattomuudesta ja ilosta!

Ja miten ihmeen hyviä kaikki ihmiset olivat!

Rouvat ja neidet näyttivät hammasta, ihan kuin olisivat tahtoneet syödä hänet elävältä vanilji-hyytelön kanssa, ja herrat melkein tappelemalla riitelivät, ken heistä kulloinkin oli saava kunnian tanssia hänen kanssansa.

Entä Andrea itse?

Hän tanssi ja nautti huvia, niinkuin ainoastaan nuori, kaunis tyttö voi huvitella ensimmäisissä tansseissa.

Hän ei huomannut lainkaan ihmettelyä, jolla kaikki katselivat häntä. Hän näki vain yhdet kauniit tummat silmät, jotka ystävällisesti katsoivat häneen, kertaakaan kääntymättä tuomarin tyttäreeseen päin, joka oli ihan keltainen kiukusta keltaisessa silkkileningissään, joka oli koristeltu tulipunaisilla ruusuköynnös-kuvilla.

Seuraavana päivänä tiesi koko kaupunki, että asioitsija Rurik ja neiti Bisby olivat kihloissa, ja kuukauden kuluttua jaettiin kihlakortit.

Kildenbauerin leskellä ei ollut mitään sitä vastaan.

"Mitä useampia lapsia vain saat toimitetuksi talosta, sitä parempi", sanoi hän. "Vielä sinulle niitä kylliksi jääkin. Tosinhan tulen suuresti kaipaamaan Andreaa, mutta onneksi on jo Henriette niin suuri, että hän kykenee minua auttelemaan ja pitämään huolta vaatteistani."

Häät olivat hyvin oivalliset, ja kaikki vieraat antoivat kalleita morsiuslahjoja.

Kildenbauerin leski antoi kaksi vanhaa hopealusikkaa.

"Narrimaista se on vain, tuo kallisten morsiuslahjojen toimittaminen", sanoi hän. "Minulla on varaa antaa kalleita lahjoja, mutta minä niitä en anna."

Ja se oli kaikkien mielestä hyvin älykkäästi ja ymmärtäväisesti tehty.

Kildenbauerin leski ei tahtonut näytellä rikkauttansa.

Tiesiväthän sitä paitsi kaikki Andrean saaneen myötäjaisiksi 50,000 kruunua.

Sen kertoi yliopettajan rouva, ja silloin se oli varmaa; sillä hän oli jäsenenä sekä pakanain lähetys- että sunnuntain oikein käyttämisen seuroissa, joissa ei koskaan puhuttu muusta kuin kanssaihmisistänsä.

Asioitsija Rurik sitä ei myöskään suoraan kieltänyt. Hän hymyili vain ja sanoi itse paraiten tietävänsä, miten paljon oli saanut; mutta varmaankaan summa ei liene varsin pieni ollut, sillä hänen liikkeensä vaurastui lyhyessä ajassa hyvin kukoistavaksi.

Kaikki sekä tukku- että pikku-kauppiaat rupesivat yht'äkkiä kilvan pyrkimään asioihin hänen kanssansa, ja kohta oli Rurikin asioimistoimisto kuuluisin koko kaupungissa, jopa ympäristölläkin.

Andrea oli rakastettava vaimo ja toimellinen emäntä.

Kildenbauerin leski oli jo kantanut kaksi pientä asioitsija Rurikkia kasteelle, ja ihmiset kuiskailivat oikein satumaisen suurista kumminlahjoista.

Mutta Kildenbauerin leski alkoi jo vähitellen tulla hyvin vanhaksi, ja ijän mukana kasvoi hänessä yhä pahanilkisyyskin.

Hän juoksenteli kadun poikki edestakaisin, vaivaten molempia perheitä parhaan kykynsä mukaan ja koettaen kylvää eripuraisuutta ja riitaa äitin ja tyttären, vävyn ja apen välille.

Ei mikään ollut hänelle mieleen. Häntä muka kaikin tavoin vain rääkättiin ja loukattiin, pidettiin näljällä ja hyljeksittiin.

Asianajajaa hän sanoi petturiksi, sisartansa syytteli rumimmista rikoksista, pikku Rurikkeja näpisteli, leikkiessään muka, mustelmille, ja Bisby-perheen kasvavat jäsenet, kymmenen luvultansa, elivät kauniin nuoruutensa ajan alinomaisessa tuskassa ja pelossa, ett'ei vain korilot tai tohvelit sattuisi päähän lentämään.

Vihdoin tuli Kildenbauerin leski kipeäksi, ja luonnollisesti haettiin pappi hänen luoksensa.

Niinkuin monet muutkin ihmiset piti myöskin Kildenbauerin leski pappia jonakin sielunlääkärinä, joka on haettava vasta ihan viimeisessä tiukassa.

Eletään koko ikä ilkeänä ja töissä, jotka kaikki ovat enemmän tai vähemmän pahoja, ja kun tunnetaan kuoleman olevan tulossa, silloin pappi tulkoon.

Se on mieluista ja turvallista perheelle. Sielunpaimen silloin kirjoittaa reseptin, jonka mukaan voi uskontoa nauttia sopivin annoksin, ja siten luullaan olevansa ihan parattu kaikista synneistä ja jälkeenjääneet voivat huoletta ilmoittaa sanomissa sen tai sen nyt saaneen edullisen viran paremmassa maailmassa.

Kildenbauerin leski makasi siinä, lähimmät sukulaiset ympärillensä. Kuivettuneella, vapisevalla kädellä osoitti hän ympäri huonetta.

"Tuolla ylimmässä piironginlaatikossa on raha-arkkunen ja siinä puhtaat rahani. Minä en ole koskaan huolinut panna mitään pankkeihin. Ei siinä paljoa olekaan, mutta aina toki vähä. Se jaettakoon kahteen yhtä suureen osaan sisarelleni ja Andrealle. Mutta arkku avattakoon vasta hautajaisten seuraavana päivänä."

"Älä puhukaan kuolemasta", sanoi rouva Bisby, "vielähän sinä saatat elää kauankin."

"Kyllä kaiketihan sinä muka pahoillasi olet, että minut aika jättää", sanoi Kildenbauerin leski katkerasti "Etpä tuota ole ollut, niinkuin sisaren tulee olla, Helena, ja paljon paha minä myöskin olen kärsinyt sekä mieheltäsi että lapsiltasi. Ell'en olisi ollut niin kärsivällinen ja tyytyväinen, niin en koskaan olisi näin kauan saanut olleeksi sinun talossasi; mutta olkoon se kaikki nyt anteeksi annettu ja

unhotettu. Vaikka kyllähän sinun pitää myöntää, että mitä niihin vanhoihin mustiin hansikkaihin tulee, jotka hävisivät viime viikolla, niin niistä tosin jo olivat sormenpäät rikki, vaan kyllä niitä vielä olisi sopinut käyttää, ja se ei lainkaan ollut sisarellisesti tehty — mutta älkäämme nyt enää siitä puhuko."

Rouva Bisby ei katsonut maksavan vaivaa ruveta puolustelemaan itseänsä syytöstä vastaan.

"Kulta- ja hopeakaluni jaettakoon tasan sinun ja Rurikin lapsille, mutta annettakoon heille vasta sitte, kun tulevat täysikasvuiksi, muuten ne turmelevat ne. Ne elävät turmelevat kaikki, mitä vain käsiinsä saavat."

Hän oli vähän aikaa vaiti ja huoautti syvään.

"Mitä hautajaisiin tulee, niin pitää niiden olla hyvät, vaan yksinkertaiset. Minulla on varaa toimittaa komeatkin hautajaiset, mutta minä en huoli semmoisesta narripelistä. Saattojoukolle voit tarjota viiniä ja torttua — 1:50:n portviini kelpaa kyllin — ja lähimmät sukulaiset saatat kutsua päivällisellekin. Mutta ei mitään ylellisyyttä! Kalaa ja paistia; enempiä ei tarvitse."

"Eikö mielestäsi pitäisi laittaa vähän makeaa laatikkoa jäljisteeksi?" sanoi rouva Bisby nyhykien.

"Kyllä, hyvin minusta nähden. Yhden asian vielä sanon sinulle, Helena. Minä tahdon maata arkussani hyvästi, alle pane pari uusia paraita palttinalakanoitani. Minä kyllä tiedän, se olisi hyvin sinun tapaistasi, että panisit minulle vanhat lakanat ja itse pitäisit uudet, sillä sehän aina on ollut suurin vikasi, että olet ollut niin hirveän itsekäs."

Hänen äänensä heikkoni heikkonemistaan.

"Ja itsekkäisyys — se — on — suuri — suuri pahe."

Hänen päänsä vaipui tyynylle, ja Kildenbauerin leskeä ei enää ollut elävien luvussa.

Hautajaiset olivat erinomaisen kauniit ja juhlalliset, kuusista oli tehty kunniaportti, ja kukilla koristellun arkun edessä astuivat kasvavat Bisbyt, kymmenen luvultaan, uusissa mustissa vaatteissa, seppeleitä käsivarsilla, ja heistä oli niin hauskaa olla hautajaisissa.

Sekä tuomari että kaikki kaupungin ylhäisö olivat mukana saatossa; muuan virastaan erotettu tullimies, jossa piili epäilemätön runoilijakyky, oli kirjoittanut kauniin ruumisvirren, joka oli painettu mustalaitaiselle paperille, ja kun pappi lopetti puheensa, astui porvarikoulun yliopettaja esiin lausumaan vainajalle jäähyväiset kaupungin porvareilta.

"Tosin hän ei varsin monta vuotta elänyt keskellämme, mutta kuitenkin siksi kauan, että me kaikki olemme oppineet kunnioittamaan häntä vaatimattomasta ja kerskailemattomasta toimeliaisuudestaan, ja paljon hyvää hän on hiljaisuudessa tehnyt", lopetti hän, lempeästi ja nuhtelevaisesti katsahtaen asioitsija Rurikkiin, joka seisoj hartana, alla päin ja koneentapaisesti lukien hattunsa sisusta.

Seuraavana päivänä avattiin raha-arkkunen. Siinä oli 400 kruunua hopeaa ja vanhoja, arvottomia papereja.

"400 kruunua vain!" huudahti rouva Bisby. "Siinä siis palkinto kaikesta, mitä meillä hänestä näinä vuosina on ollut vastusta ja kiusaa! Ilman meitä olisi hän nähnyt nälkää, ja kuitenkin kohteli hän meitä, kuin me oli olisimme hänen armoleipäänsä syöneet."

"Onneksi olemme nyt niin jaloillamme, ett'emme perintöä tarvitsekaan", sanoi asianajaja. "Vaikka hyvähän tuo sittekin olisi ollut."

Andrea meni sivuhuoneeseen ja Rurik jäljestä. Siellä kiersi Andrea itkien hänelle kätensä kaulaan.

"Anna anteeksi, Oskar, älä suutu minuun, enhän minä sille mitä voi!"

"Mitä minun pitäisi antaa anteeksi?"

"Ett'et saanutkaan perintöä Kildenbauerin leskeltä. Ah, Oskar, kyllähän tiedän, ett'et koskaan olisi huolinut minusta, mitättömästä pikku tytöstä, jos perintöä ei olisi ollut toivossa."

Rurik otti häntä ystävällisesti kädestä.

"Myönnän kyllä, että se toivo se alussa vähän vaikutti, mutta kohtapa opin sinua rakastamaan oman itsesi tähden, ja olen nyt iloinen, että vast'edes saat nähdä, ett'ei minun rakkauteni perustu mihinkään rahallisiin toivoihin."

"Mutta petyithän kuitenkin tätin perinnössä."

"En pettynyt. Häntähän minun on kiittäminen, että nyt olen varakas mies, johon kaikki rajattomasti luottavat, ja ennen kaikkea olenhan saanut kunnollisen ja uskollisen pikku vaimon, ja se olikin paras perintö, mitä Kildenbauerin leskeltä olisin voinut saada. Yliopettaja oli oikeassa. Vainaja teki paljon hyvää salassa."

Niin, lohduttakaamme sillä mieltämme, että joka ihminen tekee edes jotakin hyvää tässä maailmassa, vaikka olkoonkin muuten paha niinkuin Kildenbauerin leski.

PUHDAS LIPPU.

Tiedättehän varmaankin, minkä näköinen Norjan lippu on?

Siinä on punainen pohja, sininen ja valkoinen risti, ja yhdessä nurkassa unionin-merkki, jossa on Ruotsin värit, keltainen ja sininen.

Mutta se lippu ei ole puhdas lippu, sanovat muutamat. Me emme tahdo mitään tuommoista merkkiä, että muka olemme yhtä Ruotsin kanssa, sillä me olemme itsenäiset, me norjalaiset, hirveän itsenäiset. Unioni-merkki on saatava pois lipusta, sitte se vasta on puhdas.

Nämä nyt olivat vain pari valasevaa huomautusta, ja ne saattavat olla hyödylliset, vaikka yleensä kaikki tuommoiset muistutukset ovat hyvin ikävät, kuten moni muukin hyödyllinen tässä maailmassa.

Nyt alkaa itse kertomus, ja se on lyhyt ja yksinkertainen.

Erästä esikaupungista ei rakennusinnon ylhäishenki monine rikkaine seuralaisineen vielä ollut saanut työnnettyksi kaikkia alhaismuotoisia huoneita pois tieltänsä. Kaksi kartanoa oli siellä vierekkäin. Toinen oli suuri ja komea, siinä oli kiviportaat, kipsikoristukset ja rautapalkongit; toinen vanha ja rappeutunut, ikkunat vinossa ja puiset käsipuut mädänneet.

Hupaiset talot ne muuten molemmat olivat, eikä rikkaan näköinen talo siltä ollenkaan ollut ylpeä, vaikka siinä ikkunat olivat peililasista ja tornit katolla, joka huoneessa merkitsee samaa kuin korulasit silmillä ja korkea hattu päässä ihmisellä, ja kuten tietty, on moni semmoinen mies hyvinkin ylpeä.

Köyhä talo nojautui tutunomaisesti rikasta taloa vasten, ja aurinko pistäytyi esiin paksun pilven takaa, hymyili ystävällisesti, ikäänkuin olisi sanonut:

Niin, se on oikein, olkaa vain hyvät toisianne kohtaan, ei mitään säätyerotusta! Eläköön vapaus ja tasa-arvoisuus, sillä tänäänhän on vapauden päivä!

Ja niin olikin, sillä nyt oli toukokuun 17 päivä ja toinen pääsiäispäivä.

Suuressa talossa oli hyvin iloista.

Toisessa kerrassa asui nuori mies, joka äsken oli tullut täys'ikäiseksi, ja nyt ryhtyi todenteolla tuhlaamaan varoja, jotka hänen isänsä oli säästänyt. Sentähden hän nyt aluksi piti remuavat sampanjakemut.

Alakerrassa asui kapteeni, jonka tytär harrasti soittoa ja laulua — kaikkihan tytöt nykyään ovatkin musiikin harrastajia — ja hän lauloi kurkun täydeltä kohti taivasta, kuten aina muulloinkin, milloin toisessa kerrassa oli vieraita.

Kolmannen kerran leskirouvalla oli tuttuja teenjuonnissa, ja siellä kulki keskustelu kymmenen hevosen voimalla yleisen ilon kestäessä.

Viereisessä talossa oli kaikki kuin kuollutta.

Kaikki olivat lähteneet katsomaan lippuretkä ja juhlakulkua, niin panttikauppiaan leski ja ranskalaiset silitystyöt, jotka talossa olivat ylhäisönä, kuin myöskin nuohojakisälli ja hevosrautatien puhdistaja perheineensä.

Piha, tavallisesti ihan täynnä kuivavia vaatteita ja rähiseviä lapsia, oli nyt tyhjä. Lapset, kaikki puhtaiksi pestyinä ja päivän kunniaksi lakritsia suussa, olivat kävelemässä vanhempainsa kanssa, ja kaikilla lapsilla liput kädessä.

Köyhän talon köyhimmässä huoneessa istui vaimo. Hän oli kerran ehkä ollut kauniskin. Kukapa sen niin tarkoin voi tietää. Sillä kun suru ja puute vain lyövät kasvoihin kylmällä kädellään, lakastuvat poskien ruusut ja silmän loisto sammuu ainiaaksi.

Vaimo istui kumarruksissa pienen sängyn luona, joka oli nostettu ikkunan eteen auringon paisteeseen. Siinä lepäsi alusillansa kukoistava lapsen pää; mutta silmässä paloi kuumeen tuli ja poskien ruusut olivat niitä, joilla kuolema koristelee uhrejansa, ennenkuin lähtee heitä kuljettamaan pimeää tietä.

Riemuitsevain lasten ääniä kuului ulkoa. Joukko pikkupoikia, liput kädessä, kulki ohitse iloisesti hurraten.

"Mamma!"

"Mitä, lapseni?"

"Nosta minut ikkunalle; minä tahtoisin katsella ulos."

Äiti nosti hänet.

"Mamma, mintähden ovat kaikki pojat niin iloiset?"

"Sentähden että nyt on toukokuun 17 päivä, Norjan vapaudenpäivä. Tänä päivänä kulkevat aina kaikki siivot pikkupojat, liput kädessä, pitkissä riveissä pitkin katuja."

"Enkö minä sitte ole siivo poika?"

"Olet kyllä."

"Minä tahdon myöskin saada lipun ja lähteä joukkoon."

"Niin pääsetkin, kunhan tulet terveeksi."

"Milloinkas minä tulen terveeksi?"

"Milloin Jumala tahtoo"

Äiti kääri peitteen pojan ympärille, otti hänet käsivarrelleen ja istuutui avonaisen ikkunan eteen.

Täys'ikäisen nuorukaisen vieraat olivat menneet ulos palkongille, jokaisella sampanjalasi kädessä. Keskellä seisoivat isäntä viskellen leivoksia ja appelsiineja pojille, jotka niistä keskenään riitelivät. Isännällä oli kädessä suuri lapsenlippu.

Hän oli pitkävärtaloineen nuori mies, puettu ihan viimeisimmän muodin mukaan, kasvot kauniit ja kalpeat, ja silmien ympärillä tuo väsymyksen merkki, jota nykyajan nuoret herrat pitävät suurimpana loistona.

"Hurraa päivän kunniaksi, pojat!" Yleinen riemu.

Sairas lapsi kumartui ulos ikkunasta.

"Mamma, minä tahtoisin myöskin lipun, niin antaisi tuo siisti herra minullekin leivoksia ja appelsiineja."

"Minulla ei ole lippua."

"Pyydä sitte Jumalalta."

"Ei Jumala meille aina anna, mitä me pyydämme."

"Jumala on paha!" sanoi lapsi itkien.

"Vaiti, pikku Kalle, niin et saa sanoa."

"Minä tahdon lipun, minä tahdon lipun", riiteli Kalle itsepäisästi ja itkien.

Äiti laski hänet hiljaa vuoteelle. Poika peitti kasvonsa tyynyjen väliin, hänen pikku ruumiinsa oikein vapisi mielenliikutuksesta, hän yhä itki kiivaasti ja vaati lakkaamatta lippua.

Lapsijoukko oli mennyt edelleen; mutta avonaisesta ikkunasta kaikui naapuritalosta sampanjalasien kilinää, naurua ja mieltymyshuutoja; kapteenin musiikillinen tytär liritteli kuin kanarialintu.

"Anna lippu, anna lippu!"

"Ole nyt kiltti, lapseni, ja makaa aivan hiljaa, niin minä menen ulos katsomaan, eikö hyvä Jumala lähetä meille pienoista lippua."

"Älä viivy kauan, mamma!"

Äiti silitti tukkaansa peilin edessä ja järjesteli hiukan huonoa pukuansa. Hän näet oli nainen, eikä oikea nainen kadota koskaan kaunoaistiansa. Sitte läksi hän.

Lapsi makasi hiljaa, silmät vielä kosteina kyynelistä.

Sampanjassa on aina jotakin juhlallista, ja sen elähyttävää voimaa on paljon ylistelty sekä suorasanaisesti että runoissa, ja syystä kyllä. Sillä ei mikään ole ihanampaa kuin sampanjajuhla, kun komeasti valaistussa salissa pöytä on kokoon vajota hopeain ja kristallien, kukkain ja hedelmien painosta ja kun kauniit, juhlapukuiset naiset kohottavat tuota kuohuvaa juomaa ruusuhuulillensa. Mutta nuoren miehen talossa, vaikka se kuinka komea olisi, ei sampanjajuhla aina semmoiselta näytä. Sikarin savua pilvittäin, kalpeita, unisia tai viinistä hyvin hehkuvia kasvoja, rikotuita lasia, appelsiinin kuoria ja juustonmuruja pöydällä, tupakantuhkaa huonekalujen sametilla ja sammuneita tulitikkuja kaikkialla lattiamatoilla — semmoiselta näytti täys'ikäisen isännän juhlahuone.

Hän itse seisoi peilipöydällä, pieni lippu kädessä; vieraat joivat hänen maljaansa, ken tietää, kuinka monetta kertaa.

Koputusta kuului ovelta. Leski seiso avonaisessa ovesa vavisten ja hämillänsä. Muuan herroista juoksi heti hänen luoksensa.

"Kas tyttö; annas kun syleilen sinua, enkeliseni!"

Leski peräytyi askeleen.

"Oh, antakaa anteeksi, minä luulin teitä nuoreksi ja kauniiksi."

"Niin, ammoiden sitte," sanoi hän hymyillen väsyneesti.

"Mitä te tahdotte?"

"Minä — minä tahtoisin — minä — antakaa tuo lippu minulle!" sanoi hän, rohkaisten mieltänsä ja mennen isännän luo, joka yhä seiso pöydällä.

"Oletteko hullu?"

"Minulla on lapsi, pikku poika; hän on kuolemaisillaan ja tahtoo saada toukokuun 17 päivän lipun. Ei hänellä enää ole pitkältä aikaa jäljellä, minä tahtoisin niin mielelläni ilahuttaa häntä vähän viime hetkillänsä. Hänellä raukalla on ollutkin niin vähä iloa tässä elossa!"

Isäntä oli laskeutunut maahan peilipöydältä, lippu yhä vielä kädessä.

Muut vieraat olivat panneet lasinsa pöydälle ja asettuneet piiriin isännän ja lesken ympärille.

"Antakaa se minulle. Olettehan te ylioppilas, eikö totta? Poikakin on ylioppilaan lapsi, hänen isänsä oli ylioppilas niinkuin tekin.

"Vai niin!"

"Minä olin hänen vihitty vaimonsa," sanoi leski, vähänen ylevyyden loistoa väsyneissä silmissä. "Hän kuoli vuoden kuluttua häistämme. Hänkin oli nuori, kaunis ja rikas herra, mutta hän joi liian paljon sampanjaa ja hänellä oli liian paljon ystäviä, ja kun jouduimme naimisiin, oli hänen terveytensä jo turmiolla. Mutta kulutanhan tässä hukkaan aikaa. Antakaa minulle lippu, hyvä herra ylioppilas, pienokainen odottaa."

"Minä itse tuon sen. Missä te asutte?"

"Tässä vieressä. Toinen ovi, kun tulette portaita myöten."

"Hyvä."

"Ettehan ole pahastuneet minuun."

"En suinkaan. Minä tulen paikalla."

"Kiitoksia paljon." Ja leski läksi.

Isäntä pyysi hiljaisuutta.

"Fredrik aikoo puhua!" huusivat vieraat ja vaikenivat.

"Hyvät ystävät — niin, sillä olettehan ystäviäni, ainakin niin kauan, kun voin tarjota teille sampanjaa?"

"Rupeatko katkeramieliseksi?"

"Hyvät ystävät siis, kuinka olemme käyttäneet tämän päivän? Olemme tuhlanneet rahaa. Kuinka käytämme lopun päivästä?"

"Tuhlaamme rahaa!"

"No, emmekö voisi juoda vähän vähemmin viiniä tänä iltana ja huviksemme ja vaihteeksi olla hyväntekeväiset; onhan sekin nyt ihan uusimuotista. Tässä on hattu, ken antaa roposen köyhälle leskelle?"

"Hyvä, hyvä!"

"Tässä on viisi kruunua."

"Minä annan kymmenen."

"Minulla on vain kaksi."

"Annahan otan teatterilippuun ja olutpulloon, niin saa hän kaikki, mitä jää."

"Minä annan viisi kruunua, mutta pane minun edestäni huomeiseen asti, Fredrik."

"Enköhän pane kerrassaan kymmenen; etpähän sinä koskaan maksa sitä kuitenkaan takaisin."

Ja isäntä pani paperirahan hattuun.

"Nyt lähden. Juokaa minun sampanjaani niin paljon, kuin haluttaa. Ehkä tämä onkin viimeinen kerta," mutisi hän itseksensä ja otti vähän jälkiruokaa tuomisiksi.

Sairas lapsi makasi, silmät oveen käännettynä. Iloinen hymyily valasi hänen kasvonsa, kun Fredrik astui sisään, lippu kädessä.

"Oletko sinä Jumala?"

"En, poikaseni, minä olen vain ihminen ja hyvin huono ihminen. Mutta katsos, hyvä Jumala lähetti minut tänne ja sanoi: tuossa viereisessä talossa on pieni sairastalon poika. Hänelle sinun pitää antaa tämä lippu minulta ja sanoa, että jos hän on hyvin kiltti, niin saa hän kerran tulla minun luokseni taivaaseen."

"Onko siellä hauskaa taivaassa?"

"Hyvin hauskaa. Siellä kaikki pienet enkelipoikaset astuskelevat koko päivän juhlasaatossa, punaiset silkkiliput kultakeppiä päissä, ja syövät manteleja ja rusinoita, eivät juo muuta kuin samp..."

Hän vaikenä äkisti hämillänsä, mutta jatkoi heti rohkeasti:

"Ja juovat vain selltterivettä vaapukanmehun kanssa."

Sen miedompaa juomaa hän ei tuntenut.

"Onko se hyvää?"

"En minä siitä pidä, mutta maku on monenlainen, ja enkelit siihen ovat hyvin ihastuneet."

Hän istuutui sängyn laidalle.

"Nyt panemme lipun pystyyn tuohon päänpohjiin ja rupeamme leikkimään, niin että tulee oikein hauskaa; mutta emme voi, ennenkuin mamma ottaa minun hattuni. Mitä siinä on, sen saatte korjata talteenne," sanoi hän hiljemmin.

"Ovatko nämä rahat kaikki minulle aiotut?"

"Ovat."

"Mutta tässä lienee jokin erehdys; onhan tässä joukossa sadan kruunun paperikin."

"Ei, kyllä se ihan oikein on. Parilla ystävälläni ei ollut pientä rahaa, ja muuan pani sitte heidän puolestansa. Se on kaikki lahjaksi herroilta, jotka olivat siellä ylhäällä. Minulta se ei ole."

"Jumala teitä siunatkoon! Te olette hyvä ihminen."

Lahjan tuoja oli liiaksi kiintynyt leikkiinsä pienoisen kanssa, voidakseen kuulla lesken sanoja.

"Tässä on suuri appelsiini, minä panen sen tähän peitteelle ja luen kolmeen asti, ja kumpi sen ensin ehtii saada kiinni, saa sen pitääkin. Yks', kaks', kolme — sinä sait sen!"

Pienoinen oikein riemuitsi.

"Tässä on manteleja. Sinä sait enimmät, mutta minä sain suuren, ja siinä on kaksi sydäntä. Nyt leikimme filippiiniä. Kumpi meistä huomenna, kun tapaamme toisemme, ensiksi sanoo: hyvää huomenta, filippiini! hän saa uuden hopeakruunun, jossa on reikä laidassa, pitääkseen kaulassa punaisessa silkkinauhassa, ja se on sama kuin metalji yhteiskunnallisista ansioista. No niin, sinä et sitä vielä ymmärrä, mutta samapa se."

Pojan silmät katsoivat niin tarkkaan häneen.

"Mutta tässä se paras kaikista on, ja sen saat sinä ihan yksin."

"Tämä on sokurikakun latva. Nainen tuossa ylinnä, jolla on punainen hame, on vapaudenjumatatar, sanoi leipuri. Hän on hyvin makea, sillä se on tehty paljaasta sokurista. Pään saat huoletta puraista, se ei vahingoita; mutta punaista hametta et saa syödä, siinä on arsenikkia, joka on hyvin vaarallista. Monta ihmistä on jo tullut myrkytetyksi, kun ovat koskeneet vapaudenjumatattaren punaiseen hameeseen."

Lapsi kuunteli ihastuksissaan hänen puhettansa, vaikk'ei ymmärtänyt puoliakaan sanoja.

"Mamma, mamma, näin hauskesti en koskaan ole leikkinyt!"

"Mutta nyt olet väsyksissä, nyt pitää sinun levätä vähän!" sanoi äiti, pannen lipunvarren hänen käteensä, niin että lippu peitti hänen rintansa.

"Mamma!"

"Mitä nyt, lapseni?"

"Minä pyydän Jumalalta anteeksi, että sanoin häntä pahaksi. Hän on hyvin hyvä, kun lähetti tänne niin hyvän herran."

Hän makasi vähän aikaa, silmät ummessa; sitte avasi hän ne vielä kerran, hymyili ystävällisesti ja sulki ne jälleen.

Kalpeilta huulilta läksi vienoinen puhallus, niinkuin kynttilää sammuttaessa, ja kuolema oli ainiaaksi sammuttanut hänen elämänsä valon.

Äiti istui kalpeana ja ääneti sängyn vieressä. Raskain suru on useinkin kyyneliton.

Fredrik nousi, lähteäkseen.

"Jääkää hyvästi, huomenna tapaamme toisemme."

"Kiitoksia kaikesta!" Muuta ei leski saanut sanotuksi.

Fredrikin asunnossa oli ilo korkeimmillaan.

"Tuossahan isäntä jo tulee, eläköön hän!"

"Mutta näytähän ihan siltä, kuin tulisit hautajaisista."

"Niinhän tulenkin," sanoi hän istuutuen ääneti.

Hetkisen kuluttua nousi hän ja otti lasin.

"Isäntä tahtoo puhua!"

"Hyvät ystävät. Syy, jonka tähden teidät olen kutsunut tänne, ei ole ainoastaan päivän yleinen merkitys, vaan myöskin sen merkitys minun omassa elämässäni. Aamupäivällä minä kosin nuorta tyttöä ja sain myöntävän vastauksen. Nimen kyllä saatte perästäpäin kuulla. Hänen maljansa! Sen juomme sampanjassa."

Hän pani lasin niin kovasti pois, että se särkyi.

"Ja tämä oli viimeinen lasi sampanjaa, jonka join, ennenkuin saan tutkintoni suoritetuksi yliopistossa. Huomenesta alkaen rupean tekemään työtä enkä tuhlaamaan terveyttäni ja omaisuuttani hurjalla elämällä. En tahdo, että vaimon, jonka tänään kihlasin, kerran tarvitsisi sanoa kuin leski äsken: hän joi liian paljon sampanjaa ja hänellä oli liian paljo ystäviä."

"Oletpa tullut surumieliseksi naapuritalossa."

"En surumieliseksi, vaan vakavaksi. Ensi kerran elämässäni seisoin nyt kuoleman kanssa vastakkain."

"Pienoinen siis on kuollut?"

"Hän kuoli, enkä koskaan olisi uskonut kuolemaa niin kauniiksi. Poikanen erosi hymy huulilla ja vapauden päivän aurinko levitti säteensä seppeleeksi hänen päänsä ympärille, ja Norjan lippu oli hänen peitteenänsä".

"Oikeinhan sinä rupeat runoilemaan!"

"Oliko lipussa unioni-merkki?" sanoi muuan puolihumalainen veitikka, koettaen olla oikein sukkela.

"Sitä en katsonut; mutta sen tiedän, että lippu, joka verhosi viattoman lapsen ruumista, kun sielu liiteli ijankaikkista valoa kohti, se lippu oli puhdas."

KUMPIKIN PUOLELLANSA VÄLIAITAA.

I.

Kuuma on pääkaupungissa, hirveän kuuma. Huoneet oikein hikoilevat ja katukivillä voisi paistinkin kypseksi saada. Ihmiset kävelevät keltaisten pummulisten päivänvarjojensa suojassa ja jättävät viimeiset pikku rahansa virvoittavaan vesipuotiin.

Semmoisen kuumuuden aikana pakenevat pääkaupungista kaikki, jotka vain suinkin irti pääsevät, niin tukkukauppias, joka virvoitteleke jossakin suositussa kylpypaikassa tai omassa mukavassa huvilassaan, kuin notaariuskin, joka perheineen asettuu johonkin helteiseen huoneeseen aivan kaupungin portin ulkopuolelle, voidakseen elää iloisessa tiedossa, että hekin ovat maalla.

Merenrannoilla kylpypaikoissa on tähän aikaan paljon vieraita, sehän nyt tietty on. Kellä ei ole varaa oleskella suurissa, kalleissa kylpylaitoksissa, he menevät pieniin lastaus- ja kalastuspaikkoihin, joissa saa vähemmästäkin rahasta kylleksensä nauttia puhdasta ilmaa ja harjoittaa virkistävää uintia.

Semmoinen pikku paikka on Laurkullen, Mossin ja Fredriksstadin välillä. Kesällä on siellä vakinaisista asujamista melkein ainoastaan vaimot ja lapset jäljellä, kun näet kaikki miehet ovat merillä, paitsi laivuri-vanhuksia ja muutamia kalastajia. Mutta sen sijaan on siellä viime vuosina ollut koko joukko kylpyvieraita, kaikkialla laivuri-matamien pienissä, sievissä huoneissa.

Matami Bomb on laivurin vaimo. Mies on meriä kyntämässä, ja matamilla kotona on huolina neljän lapsen ja kahden lehmän hoito, joista viimeinmainitut selvästi näkyvät saavan enimmän hellyyden osaksensa. No, eipä sentään lapsiakaan laiminlyödä, mutta hyvin ankarasti niitä kasvatetaan. Matamilla näet on tapana rangaista kaikkia, jos yksikin heistä tekee pahojansa, ja kun hyvin usein niin käy, että joku heistä kaikkia opetuksia ei muistaa jaksaa, niin nuoret Bombit hyvin usein kuria saavat.

Talossa on myöskin laivurin veljentytär Julia Bomb, nuori orpotyttö yhdeksännellätoista vuodelta, jonka toimenä on ainiaan kannella matamin nuorinta, vuoden vanhaa silmäterää ja muuten pitää kunnossa lasten vaatteet. Matami Bomb on suuri, vahvavartaloinen nainen, kirjavakasvoinen ja punatukkainen. Yllä hänellä aina on punainen yööröijy, hihat ylös käärittyinä, lyhyt musta hame ja jalassa rumiksi levinneet kengät. Julia on kaunis tyttö, jonka suurista silmistä pilkistää aina veitikkamaisuutta vaikka hänen asemansa muuten onkin hyvin tukala.

Matami Bombin lähin naapuri ja pahin vihemies on laivurivanhus Olsen, joka asuu ihan viereisessä talossa. Molempien talojen ja puutarhain erottajana on väliaita, ja se ehkä estääkin riitaisuuden kehittymästä käsikahakaksi, vaikka se muuten kyllä kiivaana pysyy. Milloin se ilmautuu halveksivana äänettömyytenä, milloin äkäisenä sanasotana ja milloin pieninä ystäväntöinä molemmin puolin, niinkuin

esimerkiksi että matami aina kaataa astiain pesuvedet juoksemaan Olsenin portille, ja Olsenin suurimpana huvituksena on pyydellä eläviä rottia ja laskea ne väliaidan raoista matamin pihan puolelle.

Olsen ei enää merille mene, mutta muuten on hän vielä vahva, ketterä ukko, joka enimmänsä aikansa kuluttelee kalastamisella. Kalanpyydöillä käydessään pauhaa hän aina kaloille ja kotona aina vaimollensa, vaikka hän kyllä pitää sekä kaloista että vaimostansa.

Kaikki Olsenin lapset ovat naimisissa eri tahoilla. Ainoastaan nuorin poika Juhana on tätä nykyä kotona. Hän on perimies ja taittoi viime matkalla jalkansa, niin että hänen piti jäädä kotiin kokoomaan voimia seuraavaksi kevääksi. Silloin saa hän itse laivan kuljettaaksensa. Kaunisvartaloineen mies hän on, neljännelläkolmatta vuodella, kähärätukkainen, valkoverinen ja ystävällisen näköinen kasvoiltaan.

Montagu- ja Kapulet-sukujen historia uudistuu. Julia on Juhana Olsenista löytänyt Romeonsa, ja perhevihasta huolimatta kasvaa rakkaus heidän nuorissa sydämissään rehevämmin kuin matami Bombin sokuriherneet.

II.

Paljo on vieraita Laurkullenissa. Sekä Olsen että matami Bomb ovat saaneet huoneensa hyyrätyksi kylpyvieraille. Olsenin talossa asuu nuori lääkäri, lääketieteen kandidaatti Ravn, ja neidet Konstanse ja Alvilda Knegt, kaksi sisarusta, joista vanhempi Konstanse toimittaa äitillisen ystävän virkaa ja nuorempi, Alvilda, koettaa olla "suloinen" ja "vallaton". Hän on pieni, nykeränenäinen tyttö, jolla on päässä paksu tukku vaaleankellertävää tukkaa, käherrätynä niin, että näyttää villakoiran karvalta. Molemmat ovat opettajattarina jossakin tyttökoulussa ja erittäin valmiit menemään naimisiin. Konstanse on kuitenkin tehnyt viisaan päätöksen laittaa niin, että sisar ensin tulee toimitetuksi aviosäätyyn, niin kauan kun vielä on jommoinkin paikka saatavissa hänelle. Itse hän jo on niin lakastusijällä, että kaikissa tapauksissa on antautuminen polkuhinnasta.

Luonnollisesti sisarukset katselevat kandidaatti Ravnia oikeaksi löytötavaraksi ja määräävät hänet jo neiti Alvildan onnelliseksi puolisoiksi.

Matami Bombin luona asuu rouva Velker, nuori leski vähän kolmannellakymmenellä, tyttärensä Fannin kanssa. Hänen miehensä oli asianajaja ja kuoli pari vuotta sitte, elettyään muutamia vuosia onnellisessa avioliitossa.

Näyttää melkein siltä, kuin olisi sattumus toimittanut naapuruksille väärät hyryläiset; sillä matami Bomb ei voi kärsiä rouva Velkeriä, vaan sen sijaan matamin ja neiti Knegtien välille on kasvanut melkein liikuttavan sydämmellinen ystävyys, jota vastoin Olsen hyvin usein käy sanasotaa neiti Knegtien kanssa.

Eräänä iltana istuivat neidet Knegt asuntonsa rapuilla matamin tullessa navetasta, maitokiulu kädessä.

"Ah, tekö se olette, hyvä rouva Bomb, ja aina ahkerana ja toimeliaana", sanoi neiti Konstanse; molemmilta puolilta lähestyttiin väliaitaa puhellaksensa hetkinen.

"Niinpä niin, täytyyhän sitä."

"Mutta se nuori nainen, joka teillä on talossanne, eikö hän voisi kyllin kyllä hoitaa lehmiä?"

"Juliako!" sanoi matami halveksivasti. "Kylläpä siitäkin riittää, jos hän saisi edes lapsetkaan katsotuksi. En minä koskaan uskoisi lehmiäni sen hutikon käsiin."

"Hän näyttää hyvin vastenmieliseltä", sanoi neiti Alvilda.

"Jospa tietäisitte, miten paljon huolta se tyttö on tuottanut minulle kevytmielisyydellään!"

"Voi teitä onnetonta, rouva!"

"Eihän hän toki liene siveetön?" kysyi Alvilda.

"Vaiti, lapsi, semmoista sinä et saa kysellä", torui Konstanse.

"Voitteko uskoakaan! eräänä iltana, kun luulin hänen jo olevan nukkumassa, tapaankin hänet seisomasta puutarhassa", sanoi matami.

"Seisoiko hän todellakin alhaalla puutarhassa?" kysyi Konstanse harmistuneena.

"Kyllä, ja mikä vielä pahempi, hän seisoikin tyhjän sillitynnyrin päällä, joka oli asetettu väliaitaa vasten

pystyyn, ja toisella puolella oli Juhana Olsen noussut portaille."

"Jos minä täst'edes enää häntä tervehdin, hyvä rouva, niin teen sen vain kunnioituksesta teitä kohtaan."

"Ja tiedättekö, mitä he tekivät?" jatkoi matami.

Konstanse pudisti päätänsä.

"He seisoivat ja suutelivat toisiansa. Mitäs siitä sanotte?"

"Alvilda, hyvä lapsi, mene pois etemmäksi", sanoi Konstanse lempeästi. "Tämmöiset jutut eivät sovi nuorelle viattomalle olennolle, niinkuin sinä olet."

"Voi sinua, Konstanse, miten hirveän ankara sinä aina olet."

"Tuolla tulee armollinen rouva", sanoi matami, kun rouva Velker samassa astui Fannin kanssa pihaan.

"Minua hävettäisi sekä Jumalan että ihmisten edessä pitää sinistä nauharuusuja rinnassani, jos mieheni oli vasta kaksi vuotta sitte kuollut, niinkuin rouva Velkerin", sanoi Alvilda.

Matami Bombin huomio kääntyi nyt pikku Antoniin.

"No, onhan se tuo pikku porsas taas vesitynnyriä sotkemassa!" — pari korvapuustia — "ja siinä sinä, Amalia, istut ihan rauhassa ja katsoa töllötät vain!" — enempi korvapuusteja — "Adolfiina, missä sinä olet?"

Lapsi, jota huudettiin, tuli ulos.

"Minä olen istunut sisällä ja lukenut katkismusta."

"Kyllä minä sinulle opetan katkismuksen, sinä pentu!" kuului tukkapölyn ja korvapuustien säestykseksi, "miksi et katso pienempiä sisaruksiasi?"

"Mutta, hyvä matami Bomb, eihän teidän siitä pidä lyödä lapsianne, että he lukevat läksyjänsä", sanoi rouva Velker.

"Olkaa hyvä, rouva, pyydän minä, ja jättäkää lasteni kasvatus ihan omaksi huolekseni", sanoi matami. "Minä en annakaan niiden tottua syömään muiden puutarhoista marjanraakaleita enkä kaivelemaan koloja muiden hyviin, kiillotettuihin sohvapöytiin."

"Minun tietääkseni ei minun tyttäreni ole syönyt teidän raakaleitane eikä turmellut sohvapöytiänne; mutta jos kuitenkin niin on tapahtunut, niin kyllä minä vahinkonne korvaan", sanoi rouva Velker ja astui sisään.

Neidet Knegt siirtyivät myöskin pois, ja matami läksi omille askareille.

Iltasilla istui rouva Velker lukien. Pikku Fanni oli jo nukkunut. Ovelta kuului koputusta ja Julia astui sisään sukkasillaan.

"Antakaa anteeksi, rouva Velker, että tulen näin myöhään; mutta minulla olisi niin tärkeitä puhuttavaa teille."

"Mitähän sitte, Julia?"

"En oikein tiedä, tohdinko sitä sanoakaan."

"No hyvänen, olenko minä sitte niin pelottava?"

"Ette, vaan päinvastoin, ja sentähden minä kaikkein ensiksi pyydän teitä olemaan niin hyvä, ett'ette kohtele minua niin hyvästi, milloin täti näkee."

"Siinäkö kaikki on?"

"Ei, vielä minä pyytäisin teiltä suurta apua."

"Saadaan nähdä, sanohan se ensin."

"Se on pitkä juttu."

"No, käy sitte tähän istumaan ja kerro se kaikkienensa. Tätäsi on kaiketi jo nukkumassa, niin ett'ei meitä kukaan häiritse."

"Tunnettehan perimies Olsenin?" kysyi Julia vähän punastuen.

"Tunnen toki; mitä hänestä?"

"Näettekös, hän istui puutarhassansa, ja minä istuin ommellen huvihuoneessamme, ja niin jouduimme, en tiedä miten, puhelemaan keskenämme, ja niin tapasimme, en tiedä miten, toisiamme melkein joka päivä — ja niin — niin rupesimme pitämään paljon toisistamme —."

"Etkä tiedä miten?"

"En, se tapahtui niin salaa, ja eräänä iltana sitte — sitte —."

"Mitä sitte?"

"Kysyi hän minulta, enkö rupeaisi hänen morsiameksensa, ja niin me lupasimme, kumpikin omalla puolellansa väliaitaa, olla toisillemme ainiaan uskolliset.

"Tämähän on ihan kuin Pyramuksen ja Tisben historia."

"Sitä minä en tunne. Asuvatko he Kristianiassa?"

"Ei, he asuivat Babylonissa. Mutta kerrohan edelleen."

"Katsokaas, hän tahtoi viimein saada kihlasuutelon; mutta aidan raot olivat liian pienet."

"Ihan kuin Pyramuksella ja Tisbelläkin."

"Hän nousi sentähden portaille ja minä tyhjän tynnyrin päälle; mutta kun me juuri syleilimme ja suutelimme toisiamme aidan yli, tuli täti."

"Ja jutun loppu?"

"Niin, loppu oli se, että täti on siitä asti pitänyt minua sisällä ja vartioinut kuin vankia. Jo on neljättä viikkoa kulunut siitä, kun tulin kihloihin, enkä ole saanut sanaakaan puhutuksi sulhaseni kanssa."

"Mutta en minä oikein tajua, mitenkä voisin auttaa teitä."

"Kyllä se helppo on", sanoi Julia, ottaen taskustaan kokoon käännetyn paperin, "minä olen tähän kirjoittanut muutamia ystävällisiä sanoja, ja nyt pyytäisin teitä — älkää vain pahastuko — pyytäisin teitä olemaan hyvä ja viemään hänelle kirjeen. Voittehan te helposti keksiä asiaa, käydäksenne Olseneja tervehtimässä."

"Vai niin, pitääkö minun ruveta teidän lempikirjeidenne kuljettajaksi, sä, pikku veitikka? No, kyllä koetan parastani. Mutta eihän kirje ole suljettukaan."

"Ei, minulla ei ollut yhtään kuorta."

"Niitä kyllä minulta saat."

"Etteköhän olisi hyvä ja kirjoittaisi päällekirjoitustakin. Minä tuhraan niin huonosti."

"Kyllä minä sen teen", sanoi rouva Velker, pani kirjeen kuoreen ja kirjoitti Julian sanojen mukaan: Herra Perimies Juhana Olsenille Laurkulleniin. "Osoitehan muuten onkin tarpeeton, kun kirjettä ei postiin panna."

Julia nousi, lähteäksensä pois.

"Kiitoksia paljo hyvyydestänne, rouva. Olkaa nyt hyvä ja muistakaa moittia minua tädille oikein, niin ett'ei hän rupea epäilemään. Sanokaa, ett'en minä pidä huonetta puhtaana ja että olen tullut itsepäiseksi ja nenäkkääksi viime aikoina. Sillä, kyllähän todella olenkin. Hyvää yötä!"

"Hyvää yötä!" vastasi rouva Velker, ottaen lamppunsa ja menen makuuhuoneeseen.

"Hirmuinen se on tuo rakkaus", mutisi hän. "Se osaa tehdä pikkuisen maalaistytön vilpistelijäksi, kuin olisi hän vanha hovineitsyt."

Rouva Velker nukkui ja uneksi suudelleensa tohtori Ravnian aidanraosta ja sentähden matami Bomb nyt häntä piti vankina karjotassa, jossa hänellä ei ollut kovinkaan hauska elämä, ruokana vain nauriita ja äsken siivilöityä maitoa.

III.

Seuraavana päivänä olivat Olsenin salissa koossa sekä isäntäväki että vieraat kahvipöydän ympärillä, kun rouva Velker astui sisään, taluttaen Fannia kädestä.

"Älkää ollenkaan häiriytykö", sanoi hän.

"Hyvinpä todellakin teitte, kun tulitte tervehtimään naapurejanne", sanoi Olsen. "Olettehan asuneet tässä vieressä jo kolme viikkoa. Olkaa hyvä, käykää sohvaan istumaan."

"Kiitoksia, minä käyn tänne poikanne luo."

"Minä istun tohtorin luona", sanoi pikku Fanni ja kiipesi hänen polvellensa.

"He ovat varmaankin vanhat tutut", sanoi Olsen.

"Ovat", vastasi rouva Velker; "kun Fanni kolme kuukautta sitte oli sairaana, oli herra Ravn lääkärinämme, ja suureksi osaksi on minun kiittäminen häntä siitä, että Fanni vielä on elossa."

"Te arvaatte minun vähäisen apuni liian suureksi, hyvä rouva", sanoi tohtori.

"Kas niin, muija, vanha nuhjus, älä nyt istu siinä kuin pilvistä pudonnut, vaan kaada rouvalle kahvia."

"Johan minä juuri kaadan", vastasi vaimo. "Älkää vain peljästykö", jatkoi hän kääntyen rouva Velkeriin päin. "Ei hän sentään niin paha ole, kuin sanoista kuuluu."

"Mitenkä viihdytte täällä kotona?" kysyi rouva perimieheltä istuessaan ja miettiessään, mitenkä saisi paraiten kirjeensä annetuksi.

"Ikävänlaista täällä vähän on."

"Mutta sentähden koetetaan huvitukseksi keksiä pieniä rakkausseikkoja, hi hi hi", nauroi Alvilda.

"Vaiti sä, paha, vallaton lapsi", nuhteli Konstanse. "Ihanhan sinä saat perimiehen punastumaan."

Rouva Velker tunsi myöskin veren nousevan kasvoihinsa.

"Ai, miten punainen te olette, rouva Velker!" sanoi Konstanse.

"Kivistäkö teiltä päätä."

"Täällä on niin kuuma", sanoi hän ja meni ikkunan luo, joka oli auki.

Alvilda ja Konstanse katsahtivat toisiaan silmiin. Tohtori pureskeli kiivaasti viiksiänsä.

"Onko tuo priki vai kuunari, herra perimies, tuo laiva, joka näkyy tuolta kaukaa?" kysyi rouva Velker, pistäen päänsä ulos ikkunasta.

Juhana nousi ja meni rouvan luo: "Priki se on."

"Minulla on teille kirje Julialta", kuiskasi rouva.

Juhana säpsähti ja hänen silmänsä säihkyivät ilosta.

"Asettukaa minun taakseni, niin koetan pistää sen käteenne", kuiskasi rouva ja lisäsi kovaan: "Ah, miten nopeasti tuo pikku alus kulkee!"

"Voisinpa vaikka vannoa, että tuolla rouvalla on salaisuuksia puhuttavana perimiehelle", kuiskasi Alvilda, kuitenkin niin kovasti, että Ravn sen saattoi kuulla.

"Älä katsele heitä, lapsi", supisi Konstanse. "On oikein hirveätä nähdä, miten rouva häntä mielistelee."

Tohtori hypitteli levottomasti pikku Fannia polvellansa.

Samassa koetti rouva Velker pistää kirjettä Juhanalle, mutta Juhana liikautti niin taitamattomasti kättänsä, että kirje putosi lattialle.

"Teiltä putosi kirje, rouva Velker", sanoi Konstanse.

"Minun se ei ole", sanoi rouva Velker, koettaen olla ihan välinpitämättömän näköinen.

"Ei, se — se — on minun", änkytti Juhana, ottaen sen ja pistäen kiireesti taskuunsa.

Rouva Velker palasi jälleen istumaan pöydän luo.

"Joko nyt jäädyitte?" sanoi Konstanse, ivallisesti hymyillen.

Perimies oli kuin tulisilla hiilillä.

"Kyllä minun pitänee mennä alas katsomaan, onko vene kunnollisesti sidottu kiinni", sanoi hän kumartaen ja läksi.

Keskustelua vielä jatkettiin hetkinen, mutta se alkoi hyvin laimeta.

Tohtori, joka yleensä oli hyvin puhelias ja leikillinen, oli nyt ääneti ja puuhaili enimmäkseen vain pikku Fannin kanssa.

Rouva Velker nousi, lähteäkseen pois. Kaikki seurasivat häntä.

Porstuan lattialla oli auki revitty kirjeenkuori. Alvilda, astuen viimeisenä, kumartui sukkelasti ja otti sen, kenenkään huomaamatta.

Tohtori ja neidet menivät alas puutarhaan. Huvihuoneessa otti Alvilda kuoren taskustansa.

"Kas vain, miten ylhäisiä tuttavuuksia nuorella Olsenilla on. Tämän kuoren löysin porstuasta. Tuoksuavaa, vaaleanharmaata paperia ja nimikirjaimet M. V... Sehän voi varsin hyvin merkitä 'Maria Velker' ja katsokaahan tätä, tohtori, miten kaunista naisen käsialaa!"

Tohtori kalpeni. Hän tunsu vallan hyvin sekä kuoren että käsialan. Fannin sairauden aikana oli hän monta kertaa saanut kirjelippuja hänen äitiltänsä.

"Tunnetteko ehkä käsialan?"

"Antakaa anteeksi, hyvä neiti, mutta minusta on vähän sopimatonta noin tirkistellä toisten ihmisten kirjeihin", sanoi Ravn, nousi kiivaasti ja läksi pois puutarhasta.

Konstanse katsoi hänen jälkeensä.

"Eipähän aavistukseni minua siis pettänytkään", sanoi hän, "tohtori todellakin rakastaa rouva Velkeriä. Sillä häneltä se tuo perimiehelle tullut kirje oli, sen nyt tiedän varmaan. Voi kuitenkin, miten ihmiset voivat olla kevytmielisiä! Että vanha leski voi tuolla lailla antautua rakkausseikkailuihin poikanulikan kanssa, sitä minä en voi käsittää, ja missä he ovatkaan toisiinsa tutustuneet, on minulle ihan aavistamatonta."

"Minä todellakin lähden tervehtimään rouva Snaddermeijeriä", sanoi Alvilda. "Varmaankin huvittaa sekä häntä että tyttäriä tuo rouva Velkerin rakkausjuttu."

"Ja minä lähden neiti Bulmen luo. Hänelle tulee tänä iltana vieraita teelle. Kylpyvieraiden ainakin pitää saaman tietää, minkälatuinen nainen hän on, tuo itserakas olento."

"Ensin pitää meidän lähteä sisään vähän pukeutumaan."

Hetkisen kuluttua astuskelivat sisarukset kumpikin suunnallensa paraan kykynsä mukaan panettelemaan leski raukkaa; monta hurskasta silmäystä kääntyi sinä ilman Laurkullenista taivasta kohti, kaikki olivat kauhistuksissaan rouva Velkerin kevytmielisestä käytöksestä.

IV.

Seuraavana aamuna poikkesi rouva Velker uimaan mennessään asuintalonsa navetan ovelle, koska matami Bomb juuri siellä näkyi puuhailevan, ja sanoi:

"Minun täytyy todellakin pyytää teitä, matami, käskemään neiti Juliaa puhdistamaan huoneet paremmin."

"Niin, onhan hän oikein huolimatton, vai kuinka?"

"Hirveän. hätikkö."

"Siinä nyt näette, että niin on, kuin aina olen sanonutkin."

"Alussa minä kyllä pidin hänestä paljon, mutta olen pettynyt oikein pahasti. Ja miten nenäkkääksi hän on tullut!"

"Herranen aika, sitä teidän ei todellakaan tarvitse sanoa, niin hyvin minä sen jo itse tiedän", sanoi

matami ihastuen.

"Mutta olkaa huoletta, kyllä minä rupean nyt paremmin katsomaan hänen puuhiansa."

"Siinä teettekin ihan oikein, rouva Velker."

Sanottuaan toisillensa jäähyväiset, alkoi matami lypsää edelleen.

"Onpa hän kuitenkin oikein hupainen ja ymmärtäväinen rouva, kun vain vähän tutustuu häneen ensin", mietiskeli matami.

Tuskin ehti rouva Velker tielle portista, kun jo Alvilda riensi minkä kerkesi matamin luo.

"Niin, te ehkä jo tiedätte sen suuren uutisen?"

"Minkä uutisen sitte?"

"Että rouva Velker ja perimies Olsen ovat salaa kihloissa."

"Lorua se on, sanon minä."

"Se on ihan totinen tosi."

Ja kirjahistoria ilmestyi nyt Alvildan suupainosta monin verroin kaunistettuna.

"Nyt minä käsitan, minkä tähden rouva on niin ruvennut yht'äkkiä vihaamaan Juliaa. Hän luonnollisesti on luulevainen — ha ha ha!"

"Luonnollisesti. Hi hi hi!"

"Entä vanha laivuri! Hän tietysti hyvin ihastuu, kun saa niin ylhäisen miniän! Ho ho ho!" nauraa röhötti matami ja sysäsi ystävytydessään Alvildaan niin kovasti, että hän vähällä oli kaatua nurin niskoin.

Kylvyn jälkeen käveli rouva Velker metsään päin tyttärensä kanssa. Juhana tuli juosten hänen jäljestänsä.

"Saan kiittää tuhannesti ystävydestänne," sanoi hän. "Ette usko, miten tulin iloiseksi, kun sain jotakin tietoa tyttö-raukalta. Tätinsä vartioitsee häntä kuin lohikäärme."

"Ettekö voisi lähettää hänelle pari riviä vastaukseksi?"

"Kyllä, tässä on hänelle kirje, mutta me näette olemme molemmat hyvin huonot kirjoittajat, ja jospa vain saisitte laitetuksi niin, että me pääsisimme puhelemaan, niin tekisitte meidät molemmat onnellisiksi."

"Sepä ei ole niinkään helppoa."

"Iltapuolella lähdemme, isä ja minä, tuonne saareen. Ettekö te ja pikku Fanni ja Julia voisi tulla mukaan?"

"Kyllä koetan parastani."

"Tuhannet kiitokset. Hyvästi, rouva Velker!"

Samassa tuli tohtori kävelymatkaltaan. Hän tervehti kylmästi ja aikoi mennä ohitse.

"Mihinkä niin kiire, herra tohtori?"

"Kotiin."

"Ettekö edes pysähdy tai sano meille ystävällistä sanaa?"

"Minä pelkäsin häiritseväni, kun näin, ett'ette olleet yksin."

"Minä puhuin vain pari sanaa perimies Olsenin kanssa. Hän on hyvin kelpo mies."

"Hyvin kelpo mies."

"Tekeekö meressä uinti yhä vielä teille hyvää?" kysyi rouva.

"Kyllä, kiitoksia kysymästä. Minä lähdän parin päivän perästä."

"Joko nyt?"

"Jo, sillä siitä taudista, jonka tähden tänne tulia, olen nyt ihan parantunut," sanoi hän omituisella äänenpainolla, kumarsi syvään ja läksi pois.

"Miten kylmä hän oli ja kummallinen!" ajatteli rouva, "Minä lienen varmaankin loukannut häntä."

Etempänä tapasi hän muutamia naisia, jotka myöskin olivat kylpyvieraita. He tervehtivät kylmästi ja ylpeästi.

"Miten kaikki ihmiset ovat tänään kylmiä ja epäkohteliaita! Vaan se luultavasti tulee vain siitä, että minä itse olen niin erittäin hyvällä mielellä. Onhan tuo tunne niin suloinen, kun tietää voivansa edistää toisten onnea, vaikka melkein häpeänkin itseäni, kun niin kavalasti petän matami Bombia."

Kun Juhana palasi kotiinsa, istui isä sohvassa hyvin juhlallisen näköisenä. Matami Olsen istui itkien.

"Mitä täällä on merrassa?"

"Ei mitään muuta," sanoi laivuri, "kuin että järjellinen ihminen voi menettää järkensä, kun on tuommoinen kelvoton narri poikana ja tuommoinen nuhjus vaimona, joka menee ja kihlaa köyhän ja ylhäisen lesken. Niin, ujella vain, äiti. Kyllä sinulla on syytäkin. Eihän koko Laurkullenissa ole muusta puhuttakaan."

"Mutta, hyvä Isä, Olsen, enhän minä ole kihlannut rouva Velkeriä," nyyhkytti matami.

"En minäkään," sanoi Juhana, istuutuen kiikkutuoliin.

"Etkö?"

"E-en," sanoi Juhana, kiikkuen kovasti edestakaisin ja ylös katsomatta, "minulla — minulla on morsian jo ennestään. En minä useampia tarvitse."

"Ja kuka se sitte on, jos saan kysyä?"

"Julia Bomb."

"Matami Bombin sukulainen," huudahti äiti. "Minä en ikänäni anna siihen suostumustani."

"Ja kenenkä luulet sitä pyytävänkään?" sanoi isä Olsen. "Julia on sievä ja kelpo tyttö ja liian hyvä olemaan siinä talossa tuon vanhan noidan luona. Mutta mitenkä sen kirjejutun laita on?"

Juhana kertoi rouva Velkerin avun ja nyt aiotun veneretken.

"Oikein kelpo nainen tuo rouva Velker, oikein hyvä ja kelpo nainen! Saatpahan nähdä, että hän pettää matamin, niin että sujahtaa vain, ja toimittaa tytön sinulle ihan suoraan syliisi, poika. Ha ha ha!"

Alhaalla puutarhassa istuivat lääkäri ja molemmat neidet.

"Te olette niin synkkämielinen, tohtori," sanoi Alvilda. "Nyt minä näytän teille jotakin hauskaa."

Samalla juoksi hän matami Bombin puutarhaan.

"Saanko luvan?" huusi hän mennessään läävän ohitse.

"Olkaa niin hyvä."

Alvilda näytti tyhjää tynnyriä, joka vielä oli siinä, niinkuin se Julialta oli jäänyt.

"Tähän tynnyriin se historia liittyy. Se on tarina Pyramuksesta ja Tisbestä uutena painoksena."

"Ja te olette varmaankin toimittaneet sen julaistuksi. Onko se hauskakin?"

"Hyvin hauska! Kuulkaahan vain: ennen muinoin, se oli muutamia päiviä sitte, asui täällä nuori nainen ja tuolla puolella nuori merimies. Ja he rakastivat toisiansa ja yhtyivät väliaidan luona joka ilta. Mutta kun heistä vihdoinkin alkoi tuntua liian väsyttävältä tuo pelkkä toistensa katseleminen, johtui Laurkullenin Tisben mieleen oivallinen ajatus, kiivetä tämän tynnyrin päälle — näin —."

"Alvilda, vallaton, mitä nyt teet?"

"Ja Pyramus otti portaat, joille hän nousi omalla puolellansa aittaa," jatkoi Alvilda yhä seisoen tynnyrin päällä ja kumartuen aidan yli. "Niin onnistui heidän syleillä ja suudella toisiansa. Portaat muuten näkyvät vielä olevan tuossa, jos teitä, herra Ravn, haluttaa koettaa."

"Kiitoksia, ei haluta," sanoi tohtori kylmäkiskoisesti. "Entä historian loppu? Saavatko rakastuneet toisensa?"

"Toivokaamme toki. Viimeinen nidos kertomusta ei vielä ole ilmestynyt."

"Mutta mitä sanovat vanhemmat?"

"Tytön vanhemmat ovat, mikäli tiedetään, kuolleet."

"Ehkäpä hän onkin leski?" sanoi Konstanse kavalasti.

"Siitä ei historia mitään kerro."

Tohtori istui kaivellen kepillänsä hiekkaa ja ylös katsomatta. "Hävytöntä," supisi hän.

"No Alvilda, älä nyt enää seiso tuossa tynnyrin päällä, vaan mene ennemmin tuomaan se, mitä olet ommellut tohtorille."

Alvilda riensi hyppien sisään.

"Eikö hän ole sievä tyttö?"

"On."

"Aina iloinen ja reipas, ja sydän on hänellä puhdas kuin kulta. Onnellinen se mies, joka hänet vaimokseen saa!"

Tohtori piirusteli vain kepillään kuvia hiekkaan.

Alvilda palasi, virkattu rahakukkaro kädessä.

"Taasko lahja tohtorille?" kysyi isä Olsen, tullen vastaan porstuassa.

"Helmillä koristettuja kukkaroita ja pännänpyyhkeitä, piipunnauhuja ja matkalaukkuja. Te käytätte hyvin kauneita syöttejä kalastaessanne, neiti."

"Mitä tarkoitatte?"

"Vaan minä pelkään, että tohtori on tuommoinen kivikala, joka kyllä syö pois syötit, mutta ei itse koskaan tartu kiinni."

Alvilda pahastui ja meni tiehensä.

Kun hän kainosti tarjosi kukkaroa Ravnille, sanoi Ravn:

"Te hukutatte minut hyvydellänne, neiti."

"Se on vain pieni muisti."

"Mutta johan te niitä olette antaneet minulle useampiakin."

"Nyt kun kohta eroamme, tahtoisin mielelläni, että te silloin tällöin muistelisitte minua ystävyydellä."

"En minä teitä koskaan unhota."

Konstanse nousi ja meni sisään.

"Ah, niinhän te miehet aina sanotte. Ja kuitenkin tiedän varmaan, että kun kerran pääsette matkaan, niin ette enää muistakaan pikku Alvildaa", sanoi neiti, istuutuen tohtorin viereen, silmät täynnä kyyneliä; sillä hän todellakin rakasti tohtoria ja ero tuntui hänestä katkeralta,

"Te olette suuri lapsi ja sinä pysytte", sanoi Ravn, kumartuen hänen ylitsensä ja ottaen häntä ystävällisesti kiinni kädestä.

"Herranen aika, tohtori, päästäkää minut. Jos joku sattuisi näkemään meidät!"

"Mitäpä vaaraa siinä sitte olisi?"

"Ei mitään, kyllä te oikeassa olette; mutta — mutta — minun — minun täytyy nyt mennä sisään," sanoi neiti hämillänsä ja irroitti hiljaa kätensä, luullen tohtorin vielä pidättävän häntä menemästä.

Mutta niin ei tapahtunut. Alvilda riensi sisään hehkuva puna kasvoilla.

"Tyttö parka, hän kyllä näkyy pitävän minusta," ajatteli tohtori. "Ehkäpä hän ansaitseekin minun rakkauttani enemmän kuin rouva Velker, enkä kuitenkaan saa häntä pois mielestäni. Niin ylevä, niin kaunis ja niin hienotunteinen, ja kuitenkin saattaa rakastua tuommoiseen poikaan, jolla ei ole muuta kuin punakat posket ja kähärä tukka! Ell'en itse olisi nähnyt, miten hän käyttäytyi perimiestä kohtaan, niin en koskaan olisi sitä uskonut. Tuo tynnyrijuttu kuitenkin pahin oli!"

Ja tohtori nousi ylös ja meni kammariinsa, pieksäen astuessaan joukottain matami Olsenin kukkia poikki kepillänsä.

V.

Pikku Adolfiina oli särkenyt teekupin ja kaikki lapset saaneet sen johdosta vitsaa, niin että nyt kilpaa itkeä ulvoivat.

Matami Bomb juuri vahvisti sen ankaran työn perästä voimiansa kahvikupilla, kun rouva Velker astui kyökkiin.

"Minun todellakin täytyy tulla pyytämään teidän apuanne, matami. Julia tulee jo ihan sietämättömäksi."

"No, mitä se nyt taas?"

"Minä nyt iltapäivällä aion mennä laivuri Olsenin ja hänen poikansa kanssa kalastelemaan, ja olisin ottanut Julian mukaani sekä kantamaan eväskoria ja katsomaan vähän Fannia että senkin tähden, kun luulin sen vähän huvittavan sitä kiittämätöntä."

"No, ja mitä hän niskoittelee?"

"Voisitteko uskoakaan, hän sanoo itsellään olevan muutakin tekemistä, minä muka voin itse kantaa korini, eikä hän tahdo tulla noiden kelvottomien Olsenien joukkoon. Minä luulin hänen pitävän nuoresta Olsenista, mutta heidän välilleen lienee nyt jotakin sotkosta sattunut."

"Niin, eihän se niin mahdotonta ole, se, ha ha ha!" nauroi matami.

"Uuh — huu — huu —" ulvoivat lapset.

"Sanotaan, ett'ei nuori Olsen enää huolisi Juliasta. Olisipa kuitenkin hauska nähdä, miten he kohtelisivat toisiansa."

"Kyllä, te olette hyvä, te rouva Velker," sanoi matami ja ystävyyydessään sysäsi rouvaa kylkeen. "Kyllä Julian täytyy mukaan lähteä, vaikka minun pitäisi niskasta pitäin työntää hänet sillalle ja veneeseen. Ha ha ha!"

"Uuh — huu — huu!"

"Vaiti, pennut, muuten pieksän teitä niin, että totta tukkeatte suunne.
— Julia!"

"Mitä?"

"Tule tänne, sä kelvoton tyttö. Eikö siinä jo ole kyllin, että syöt minun leipääni, tekemättä äyrinkään edestä hyötyä. Vai vielä nyt rupeat ajamaan pois kylpyvieraitanikin kelvottomalla käytökselläsi?"

"Minäkö?"

"Niin, sinä juuri!"

"Ei se maksa vaivaa, että ollenkaan rupeatte puolustautumaan," sanoi rouva.

"Miksi et tahdo lähteä rouva Velkerin kanssa venematkalle?"

"Minä — minä luulin, että — että —" tavoitteli Julia, purren huultansa, ett'ei nauruun purskahtaisi.

"Mitä sinä luulit?"

"Että minun pitäisi pestä lasten vaatteita."

"Kyllä minä sinut pesen, minä, ell'et pian pukeudu ja joudu matkaan kinastelematta!"

Julia riensi pois kyökistä.

"Ha ha ha, kyllä te saatte oikein iloita, rouva Velker, kun näette, miten kylmästi merimies häntä kohtelee. Luonnollisesti hän juuri sentähden ei tahtonut lähteä mukaan, kun ei huolisi kärsiä tuota nöyryytystä. Ho ho ho!"

"Uuh — huu — huu —" valittivat pikku Bombit.

"Olkaas nyt kiltit, lapset, niin saatte kukin sokuripalan," sanoi äiti iloisimmalla äänellään.

"Hänen ilonsa minua melkein pelottaa," ajatteli rouva Velker pois mennessään. "Joko hänellä on jotakin paha mielessä taikka on hän juovuksissa. Se nainen näyttää kykenevän tekemään mitä tahansa."

Meri oli kirkas ja tyyni. Juhana sousi ja isä piti perää. Rouva ja Fanni istuivat veneen kokassa ja Julia sulhonsa edessä.

Paljon he eivät puhelleet, mutta joka kerta, kun heidän silmäyksensä kohtasivat toisensa, loistivat myöskin kasvot ilosta, ja punaiset he olivat kuin ruusut.

Noustiin maalle pienelle saarelle ja asetuttiin suuren puun alle. Julia keitti kahvia. Pikku Fanni ja Juhana olivat autellessaan perin onnelliset; kilvan juoksentelivat he kuivia risuja ja oksia etsimässä. Olsen ja rouva Velker katselivat valmista.

Syötyä ja juotua läksivät nuoret yhdessä astumaan pitkin rantaa ja kävivät sitte istumaan pienelle kalliolle, josta voivat katsella pitkin meren selkää.

Rouva otti esiin ompeluksensa ja istui paikallansa puun alla; laivuri Olsen oikasihe hyvillä mielin nurmikolle hänen lähellensä ja poltti piippuansa aika tavalla. Pikku Fanni juoksenteli rannalle, kokoillen raakun kuoria ja kirjavia kiviä.

"Kaunis pari, lemmon kaunis pari! Eikö ole, rouva Velker?"

"On. Ja miten onnelliset he ovat!"

"Olipa se teillä hyvä aate, että saatoitte heidät yhteen."

"En minä olisi uskonut matamin niin vähällä suostuvan, mutta minä sanoin, ett'ei Julia tahtonut lähteä mukaan, ja se tietysti pakotti hänet ihan käskemään tyttö-parkaa tänne."

"Ihan hänen tapaistansa, sen noidan; jos hän olisi luullut tuottavansa iloa Julialle, ei hän koskaan olisi laskenut häntä."

"Ei, hän mainitsi, että merimiehen kylmyys häntä oikein nöyryyttäisi."

"Ha ha ha, hän on tietysti myöskin kuullut tuon tyhmän jutun teidän ja Juhanan kihlauksesta."

"Minunko ja teidän poikanne?"

"Niin. Eihän nyt muusta puhutakaan."

"No mutta, enhän minä ole koskaan —." Rouva keskeytti äkisti lauseensa ja nousi peljästyneenä.

"Fanni!" huusi hän. "Älä juoksentele siellä kalliolla, voit pudota mereen! Tule tänne, lapseni!"

Tyttönen käänsi päätänsä. Hänen jalkansa luiskahti; hän kaatui takaperin ja vesi peitti hänet silmänräpäyksessä.

"Auttakaa, auttakaa!" huusi äiti hädissänsä ja juoksi rantaan.

Juhana hypähti ylös, riisui nopeasti nuttunsa, syöksyi veteen ja toi hetkisen kuluttua Fannin rantaan; mutta tyttö oli jo kylmä ja tunnoton.

"Mene heti veneellä tohtoria tuomaan, niin me sill'aikaa koetamme saada lasta henkiin," käski laivuri, ja Juhana sousi pois.

Fanni riisuttiin ja käärittiin rouvan saaliin ja Olsenin nuttuun. Kotvasen kun oli puuhaeltu hänen kanssansa, alkoi hänessä näkyä elämän merkkejä. Juhana oli äkisti muuttanut kotonaan kuivat vaatteet yllensä ja palasi jo tohtorin kanssa sekä suuri joukko peitteitä veneessä. Heidän tullessansa tuli lapsi tuntoihinsa.

"Olenko minä nyt taas sairas, hyvä tohtori?" kysyi hän, kun Ravn kumartui hänen ylitsensä ja antoi

hänelle vähän lämmintä viiniä.

"Nyt sinun pitää vain maata vähäsen, niin olet jo huomenna terve," sanoi Ravn, hiljaa ja lempeästi työntäen märjän tukan pois otsalta ja istuutuen hänen viereensä.

Lapsi ummisti silmänsä ja nukkui. Äiti istui ääneti hänen päänsä pohjissa. Juhana ja Julia olivat jälleen menneet kalliolle, ja Olsen makasi muutamien pensaiden alla nukkuen tai ollen nukkuvinaan, ett'ei häiritsisi nuoria.

Tohtori istui ajatuksissansa, nyhtäen silloin tällöin jonkun heinäkorren. Rouva Velker keskeytti ensin vait'olon.

"Nyt istumme taaskin lapseni vuoteen vieressä," sanoi hän. "Tuntuu ihan, kuin olisitte te lähetetty minulle suojelevaksi enkeliksi. En tiedä, miten sitte tulenkaan toimeen, kun te lähdette pois. Minä olen aina niin rauhallinen, kun te vain olette lähellä."

"Minulta on se lohdutuksena, että on toinen suojeleva enkeli lähellä," sanoi Ravn, repien ruohoa levottomasti.

"Toinenko, mikä toinen?"

"Ja hän kyllä ensi viittauksestanne hyppää väliaidan yli, sillä vaikk'ei hänellä olekaan siipiä, niin on hänellä ainakin portaat," jatkoi Ravn katkerasti.

"En minä käsitä tarkoitustanne."

"Ettekö? Vai ette!"

"Yhtä vähän kuin teidän käytöstänne yleensäkin. Ennen olitte ystävällinen ja sydämmellinen. Nyt kohtelette minua kylmällä ja pilkallisella ylenkatseella. Mitä minä sitte olen tehnyt?"

"Mitäkö olette tehnyt?" vastasi Ravn kiivaasti. "Te olette kukistaneet onneni ja hajoittaneet kauneimmat tulevaisuus-unelmani."

"Minäkö?"

"Juuri te. Minä olen rakastanut teitä, niinkuin en koskaan ennen ketään naista. Minä näin teidät kotonanne, lapsenne sairastuoteen vieressä. Te näytitte minusta niin puhtaalta, niin hellältä ja hyvältä, että itsekseni ajattelin: tämä vaimo voi tehdä sinut onnelliseksi. Kun te läksitte tänne, tulin minäkin pyytämään teitä vaimokseni, ja nyt olenkin tullut vain näkemään —"

Ravn keskeytti äkisti puheensa ja nousi kiivaasti.

"Kuinka, mitä näkemään?"

"Vieläkö minun pitää jatkaa?"

"Enhän vielä ole saanut kuulla syytöstänne."

"No niin, näkemään, miten te heittäydytte parrattoman pojan syliin ja teette tyhmyyksiä, joita tuskin pahatapainen koulutyttökään voisi tehdä."

"Ravn," sanoi rouva nousten seisomaan. "Te sanoitte rakastavanne minua. Minä uskon sananne ja kärsin teiltä puhetaapa, jota en koskaan kärsisi keltään muulta, enkä myöskään alentuisi kellekään muulle vastaamaan. Mutta arvaanhan minä, että tekin olette kuulleet tuon tyhjän jutun, että minä muka ja perimies Olsen olemme kihloissa. Olsen mainitsi sen minulle juur'ikään; mutta se unhottui peljästyksessäni."

"Ei minun olekaan tarvinnut mitään kuulla, näinhän ihan omilla silmilläni —"

"Ettäkö minä annoin hänelle kirjeen?"

"Niin juuri."

"Kuljettavatkohan sitte rakastavaiset itse kirjeitänsä? Romaaneissa on aina semmoisena postiljoonina jokin kammarineitsyt tai muu. Katsokaahan," lisäsi hän hymyillen, "ei se näy kovinkaan uskollinen olevan, tuo minun rakastajani."

Tohtori käänsi päänsä osoitetulle suunnalle.

Juhana ja Julia istuivat vielä vierekkäin. Juhana oli kiertänyt käsivartensa Julian ympäri ja Julian käsi

leikitteli Juhanan kähärässä tukassa.

Tohtori oli kuin pilvistä pudonnut.

"Mitä tämä kaikki merkitsee?"

"Että nuo nuoret ovat kauan rakastaneet toisiansa ja minä olin tuommoisena postiljoonina."

"Entä se juttu Pyramuksesta ja Tisbestä, joka seisoj tynnyrillä?"

"Sanottiinko minun siinäkin olleen."

"Ei ihan suoraan, mutta että se oli nainen teidän talosta."

"Ja te heti arvasitte siksi minut. Kiitoksia siitä, että ajattelitte niin hyvää minusta."

"Antakaa anteeksi, minä olen hirveästi tehnyt väärin teitä kohtaan," sanoi Ravn, ottaen rouvaa kiinni kädestä. "Te olette nyt myöskin kuulleet tunnustukseni eikä minulla ole muuta sanottavaa kuin kysyä, tahdotteko tulla vaimokseni."

"Ravn," vastasi rouva lempeästi, "minä olen jo kauan luullut, ett'en ollut teistä arvoton, enkä häpeä tunnustaa, että minun tunteeni ovat samanlaiset, ja jos luulette vanhan, köyhän lesken voivan tehdä teidät onnelliseksi, niin on vakavin pyrintöni oleva, tulla teille hyväksi vaimoksi."

"Mamma, mamma," huusi pikku Fanni heräten. "Missä on tohtori."

"Tässä minä olen, Fanni."

"Älkää lähtekö pois mamman ja minun luotani, hyvä tohtori."

"Ei, lapseni," sanoi rouva, suudellen Fannia otsalle. "Nyt hän aina pysyy meidän luonamme."

Päivä laski ja levitti viimeiset säteensä kahden ilosta säteilevän parin yli, jotka soutivat kotiin Laurkulleniin.

Sinä iltana ei Olsen pauhannut millekään, ei vaimolleenkaan. Matami sanoi hänellä olleen pari kynneltäkin silmissä, kun hän jäähyväisiksi puristi Julian kättä, mutta itse hän arveli sen olleen vain merivettä.

VI.

Matami Bomb seisoj kyökissä, kun ovelta kuului koputusta.

"Astukaa sisään!"

Ja sisään astui laivuri Olsen pyhäpuvussa. Matami seisoj kuin kivettyneenä ja näytti niin kummastuneelta, kuin olisi edessänsä seisonut itse enkeli Gabriel tai keisari. Hän veti alas röijynsä hihat, joka aina merkitsi jotakin tärkeää olevan tulossa. Sitte avasi hän oven viereiseen huoneeseen.

Olsen astui matamin kaikkein pyhimpään, joka oli koristettu laivuri Bombin, hänen laivansa, vaimonsa ja lastensa kuvilla. Hän istuutui tuolille ja katseli hämillänsä ympärilleen, ja viimein kiintyivät hänen silmänsä matamin sohvaan, joka vaksivaate-päällyksineen ja paksuine toppauksineen kyllä olikin komea katsella, mutta arvattavasti ei istuttavaksi aiottu. Pari kuolevaista, jotka olivat rohjenneet sen mukavuutta koettaa, olivat liian myöhään saaneet pöydän alla katua uskaliaisuuttansa.

"Teillähän on erinomaisen sievä asunto, matami Bomb," sanoi Olsen, saadakseen edes jotakin sanotuksi.

"Te olette ensi kertaa täällä," sanoi matami.

"Mehän emme ole olleet varsin hyviä ystäviä."

"Emme oikein."

"Mutta oikeastaan on tyhmää naapurien elää riidassa."

"En minä ole kuljettanut eläviä rottia muiden ihmisten pihoihin."

"Ette, mutta te olette kaataneet pesuvesiänne juoksemaan toisten ihmisten portille. Mutta jättäkäämme ne nyt sikseen. Minä tulinkin tekemään sovintoa."

"Se minullekin hyvin mieleen olisi."

"Näettekös, minun poikani pitää Juliasta."

"Hän kyllä pitää monestakin, hän. Onpa mainittu hänen pitävän myöskin rouva Velkeristä."

"Se on vain joutavaa, neiti Knegtien keksimää lorua, rouva kun kuljetteli kirjeitä rakastuneiden välillä. Rouvahan se myöskin niin laitto, että he tapasivat toisensa eilen."

"Minua on siis kavalasti petetty ja narrinansa pidetty! Minua on hirveästi peijattu. Minä en koskaan suostu tähän tuumaan enkä naimiseen."

"Siinä teette tyhmästi, matami Bomb, sillä jos ette suostu, menevät he naimisiin ilman teidän suostumustanne."

"Minä ajan sen kelvottoman tytön pois talostani."

"Niin, ajaa teidän juuri pitäääkin hänet, sillä sitte minä otan hänet talooni."

Matami kallisti päänsä käsiinsä ja alkoi ulvoa kuin marraskuun myrsky.

"Kylläpä minulla on hyvät naapurit! Hyökätä noin turvattoman vaimo-paran kimppuun, jonka ainoa turva on maalla Lontoossa ja kuinka kauan siellä viipyneekään!"

"Älkää nyt vain jättäytykö noin kiukkunne valtaan, matami, vaan koettakaa olla vähän vähemmin paha kuin tavallisesti. Minä teidän sijassanne suostuisin mielelläni, ja sitte voisimme jonakin iltana vähän iloita minun luonani, pitää pienet kihlajaiskemukset. Muuten nuoret pitävät kihlajaisensa ja häänsä ilman teitä ja teiltä kysymättä, ja silloin sanottaisiin vain teitä samaksi noidaksi, kuin aina olette olleetkin, joka ei osaa elää sovinnossa sukulaistensa eikä naapuriensa kanssa."

Matami yhä makasi, pää ja kädet pöydällä, ja itki kiukusta.

"Toivoakseni pidätte koossa järkenne, jääkää hyvästi!"

Laivuri läksi ja matami jäi liikahuttamatta paikalleen.

Tohtori Ravn käveli tietä myöten, rouva Velkerin käsi kainalossansa, ja toisella kädellään taluttaen pikku Fannia.

Alvilda seisoi ikkunan luona, joka oli auki, ja kaatoi pari kukkaruukkua kiireessään, kun näki heistä vilahduksen ja syöksähti tarkemmin katsomaan.

Portilla he erosivat kätellen, ja tohtori astui sisään.

"Olitteko kävelemässä?" kysyi neiti.

"Olin, minä kävelin vähän aikaa morsiameni kanssa", sanoi Ravn. "Rouva Velker ja minä olemme kihloissa eilisestä asti."

"Vai niin, te — olette — ki-kihloissa. Toivotan onnea!"

Alvilda oli hyvin kalpea ja nieleksi itkua sekä läksi hyvin äkisti kammariinsa.

Kahdeksan päivän kuluttua oli tulinen kiire Olsenin talossa. Hänen kylpyvieraansa aikoivat lähteä seuraavana päivänä, ja siitä syystä oli nyt tekeillä suuret kemut, joissa myöskin Julian ja Juhanan kihlaus oli julaistava.

Matami Bomb oli näet huomannut viisaimmaksi suostua tuumaan. Oli myöskin sovittu, että Julia oli saava viettää seuraavan talven tohtori Ravnin kotona.

Hän ja rouva Velker aikoivat kohta viettää häänsä, jota vastoin Juhanan ja Julian piti odottaman kevääsen asti, kunnes perimies pääsisi laivuriksi.

Kemut olivat loistavat, vieraat oikein loistivat ilosta ja huvista ja matami Bomb oli loistavin kaikista.

Hänen muotonsa oli punaisempi ja kirjavampi kuin tavallisesti, tukka sileämpi ja hänen pulleaa vartaloansa verhosi suurikirjainen silkkipöytä, josta välkyi kaikkia taivaankaaren värejä. Se kumminkin oli ommeltu jo ennen muinoin, jolloin matami arvattavasti oli ollut paljoa solakampi; sentähden moni nainen pelkäsi joko matamin saavan halvauksen taikka hänen vartalonsa puristavan halki tuon ohuen verhon ja paisuvan luonnolliseen kokoonsa. Onneksi ei toki kumpikaan pelko toteutunut.

Julia oli sievä onnessansa ja uudessa sinisessä hameessansa, ja kun rouva Velker kuljeksi vierasten seassa, solakka vartalo vaaleanharmaan, röyhyisen silkkileningin peitossa, näytti hän kuningattarelta alamaistensa keskellä.

Alvilda oli koko illan hirveän vallaton ja sievä ja niin levottoman iloinen, että se oikein häiritsi muiden iloa.

Ilta kului hyvin hauskasti, vieraat vihdoon poistuivat ja neidit Knegt siirtyivät huoneihinsa.

Alvilda laitteli kapsäkkiä kuntoon. Konstanse selaili tilikirjaa.

"Helmiä piipunnauhaan, villalankaa henkseleihin, silkkiä kukkaroon — tarpeettomia menoja," mutisi hän.

"Minä suostun Pedersenin tarjoukseen," sanoi Alvilda. "Kaunis hän ei ole, eikä kansakoulun-opettaja muutenkaan ole niin ikävöittävä, mutta —"

"Mies on kuitenkin aina mies," jatkoi sisar. "Ota vain hänet, lapsi, niin pääset siitä huolesta, ett'et tulisi naimisiin. Montahan huolta tässä maailmassa on, mutta se se on pahin kaikista."

Molemmat sulhaset olivat tällä välin saattaneet morsiamensa heidän ovellensa asti. Kuu paistoi suurena ja kauniina ja väliaita teki pitkän varjon matami Bombin pihalle.

Juhana suuteli jäähyväisiksi morsiantansa.

"Nyt ei minun enää tarvitse kiivetä väliaidan päälle sinua suudellakseni," sanoi hän.

"Ei," sanoi Ravn, "pikku rakkauden-jumala se veitikka, on repinyt aidan rikki. Hän kyllä auttaa rakastavia, kun oikein hätä tulee, vaikka hän alussa laitteleekin monia mutkia."

"Ja oikein se siinä tekeekin," sanoi rouva Velker. "Rakkaus aina vahvistuu vastuksista, ja kaksi lemmen taimea menestyy aina paraiten, jos ne istutetaan kumpikin omalle puolellensa väliaitaa."

HOLGER DRACHMANN.

KIRKON LAIVA.

I.

Tuvassa istui kolme miestä, vanha Ole Bertelsen ja hänen kaksi poikaansa Kaarle ja Kristian, hiljaa puhellen. Vähäväliä katsahivat he Söreniin, kolmanteen veljekseen, joka suurilla sormillaan sovitteli hyvin pieniä esineitä paikoilleen pikku laivaan.

He ylpeilivät tuosta laivasta, ylpeilivät niin, että puhekin kävi vain kuiskaamalla. Mutta jos kuka hyvänsä olisi heiltä mitään kysynyt siitä, olisivat he ihan varmaan vastanneet niin välinpitämättömästi, kuin laiva olisi ollut aivan mitättömin asia, kuin ajatella saattaa.

Sören istui, puujalkansa suorakulmaisesti ulos ojennettuna toisesta jalasta. Asento oli jotenkin mukavan näköinen mutta tosinhan se ei voinut olla. Sill'aikaa kun hänen "varamastonsa" itsepäisesti ojentui sivulle ja laiha, partainen ja tuskien uurtelema muotonsa varovaisesti kumartui raakapuiden ja muiden kapulain väliin, poimiskelivat suuret, köhmyiset kädet keveästi kuin nukenompelijatyön sormet laivan kannelta ja nuorista pois ruuhkia; suurien, levollisten silmien pohjalla eli sydämmellinen ilo, jota ne eivät kuitenkaan huolineet ilmaista ainoallakaan räpäytyksellä.

"Kohtahan se nyt kaiketi jo on kunnossa?" kysyi vanhus Ole Bertelsen varovasti ja kunnioittavasti.

Sören ei, syystä kyllä, saanut vastatuksi. Hänellä näet oli suussa kahden nuoran päät ja sormien välissä pienen pieni kolmikulmainen väkipyörä; joulukuun illan hämärässä haparoi hän silmukoita, joiden läpi nuoran piti juosta.

Hän päästi nuorat hampaistaan ja vastasi toiseen kysymykseen, joka jo oli lausuttu viisi minuuttia ennemmin.

"En ole löytänyt muuta kuin yhden kolon pohjasta. Sitäpä täytyy sanoa hyväksi purjehdukseksi, kun matka oli jo kestänyt kaksikymmentä vuotta."

"Hyvin suoritettu matka se on ollut," virkkoi Kaarle.

"Niin Sören," huomautti Kristian, "mutta silloin kaadoitkin siihen korttelin pullon öljyä ja tärpättiä pohjaan."

"Ja nyt pannaan toinen pullollinen lisäksi," sanoi Sören, "ja kun laiva taas kahdenkymmenen vuoden kuluttua vedetään teloille ja me silloin ehkä itse olemme madonsyömät ja muut ihmiset saavat sen käsiinsä, niin he toki nähkööt, että me olemme tehneet kunnan työtä."

"Oh," sanoi vanha Ole, "me kyllä silloin vielä hyvin saatamme elää. Meidän sukumme on pitkäikäistä väkeä."

Ole oli nyt kahdeksannella- ja pojat viidennelläkymmenellä.

II.

He olivat kaksikymmentä vuotta sitte päättäneet tuon laivan teon yhdessä muiden sen kyläkunnan asujanten kanssa. Kaikillahan muillakin rantalaisilla oli laivat riippumassa kirkoissansa; miksi piti sitte Vangon olla muita huonompi?

Juuri siihen aikaan oli Sören palannut kotiin pitkältä merimatkalta, puujalka vain sen "liha- ja luujalan" sijassa, joka hänellä oli ollut lähtiessänsä. Tuskat olivat olleet hirveät kaukana vieraan maan sairashuoneessa ja vakava merimies oli jo lakannut toivomasta. Lahkolaisuus kukoisti siihen aikaan sairashuoneissa vuoteiden ympärillä, erilaiset kääntäjät riitelivät sairaista, ja Sören joutui erään ahneen miehen uhriksi, jolla oli lyhyt tukka ja yhteen puserretut huulet.

Tulta, tulikiveä, pihkaa ja kaikkea muuta palavaa ainetta oli satamalla satanut heikon vaivaisen korville, ja Sören oli palannut kotiin sekä toisjalkaisena että mieleltään ilottomana.

Hän, ollen jo ihan nuoruudestansa asti hyvin puhdas tavoiltaan, kuljeksi nyt nuristen lakkaamatta valittaen maailman syntisyyttä. Jalantynkän pakotuksiin ja koviin tuskiin, että hänen nyt paraassa ijässään täytyi jäädä muille ristiksi, liittyivät sairashuoneessa herätetyt oman tunnon epäilyt ja arvelut. Hän tietysti oli syntinen ja sentähden hän innolla ryhtyi työhön, kun tilaisuus tarjoutui maksaa "laivan" teolla edes osan suuresta syntivelastansa sinne, jossa kaikki mitättömätkin asiat kirjoitetaan kirjaan.

Muut kokosivat rahaa raaka-aineiksi, vaan Sören otti suurimman uhrauksen niskoillensa: puolivuotisen ahkeran ja väsymättömän työn, joka meni tuon fregatti-rungon sisustamiseen ja laittamiseen täydelliseksi. Fregatti ristittiin "Merimiehen muistoksi", ja oli se ainakin seitsemän jalkaa pitkä perästä kokkapuun nenään mitaten.

Kun se valmistui, kannettiin se hyvin juhlallisesti kirkkoon ja ripustettiin kumuun. Vanha pastori vihki sen puheella, jolla ainakin oli pituutta kylliksi. Sören niisti lakkaamatta nenäänsä pummulisella liinallaan, jossa oli kuvattuna Sevastopolin kukistus.

Kumppanien poikettua juhlallisuuden jälkeen olutmyymälään läksi Sören puujalkansa ja keppinsä avulla käydä nilkuttamaan kotiin päin, taistellen koko sen puolen peninkulman matkan sydämessänsä vanhaa vihollista vastaan, s.o. ajatuksia, jotka toisiaan milloin puolustivat, milloin syyttivät. Olihan hän ehkä liian usein katsellut kaunista laivaansa, peljäten sen ehkä rupeavan pyörimään vitjoissa ympäri. Ja sen turhamaisen pelkonsa tähden ei hän ollut niin tarkkaan kuunnellut papin sanoja, kuin Sanan julistajaa kuunneltava olisi, vaikkapa hänen puheensa tarkoittikin vain tuommoista laivaa.

Sitte levisi ruma huhu vanhasta pastorista, eivätkä Sörenin ajatukset siitä lainkaan valistuneet. Huono esimerkki se on, jos jokin virkamies hukkaa hänen haltuunsa uskottuja varoja; mutta vielä pahempi on, jos pappi on pahennukseksi seurakunnallensa.

Sillä tosinhan on suurin osa seurakuntalaisia paatuneita, mutta aina kuitenkin on tunteellisiakin sieluja, niinkuin Sörenin, jotka kärsivät siitä, ett'ei heillä ole kykyä inhimillisistä himoista johtaa ainiaan pysyvää siveysohjetta.

Sörenin muoto synkistyi päivä päivältä, sillä eihän hän voinut toisten veljien tavalla haudata verkkojen mukana kysymyksen onkeansa järven pohjaan eikä sitte vetää niitä jälleen ylös välkkyvinä kaloina.

Muutamat sattumalta lausutut isän sanat hänet vihdoin saivat jälleen työhön ryhtymään.

"Niin kauan," sanoi näet isä kerran, "kun on vielä yksi kelvollinen jalka ja kaksi nyrkkiä käsivarsien päissä, niin ei tuolla lailla kuljeksita haavehtien eikä olla muille vaivaksi."

Söreniä vähän hävetti ja hän ryhtyi toimeen. Alkuun oli hän päässyt "kirkon laivan" teolla. Hän teki uuden laivan, joka joutui näyttelyyn, ja siellä sen itse amiraali osti mallivarastoon. Toisia valmistui vähitellen; muutamat joutuivat kirkkoihin, toiset leikkikalu-puoteihin. Muutamat purjehtivat mielenlennyksen, toiset hovin ja ilon vesiä. Ja Sörenin ajatukset purjehtivat mukana, eivätkä enää olleet kotona kalvामassa hänen voimiansa.

Ne laivat näyttivät hänelle maailman kaikenlaiset, ristiriitaiset muodot, joiden kaikkien takaa alkoi hänelle kajastaa suuri, yhteinen, inhimillinen laki, elämän ja siveyden laki. Heränneestä miehestä muuttui Sören ajattelijaksi, ja kun sen havaitsemisesta syntynyt ensi suru ja ahdistus oli ohitse, oli hän vaihtoon tyytyväinen.

III.

Niin kuluivat nuo kaksikymmentä vuotta. Veljet olivat kumpikin löytäneet itselleen vaimon. Sören oli tehnyt itselleen uuden jalan vanhan englantilaisen sijaan, joka oli maksanut seitsemän puntaa. Hän harjoitteli ajattelua ja teki laivoja, sai vähin kokoon rahaakin ja auttoi veljiänsä. Hän melkein oli kaikista arvokkain mies sillä kulmalla, ja se on hyvä kiitos miehestä, joka ei harjoitellut kalastusta.

Vanhan pastorin ajoista oli pikku kirkossa, jonka piiriin tämä kylä kuului, ollut koko joukko pappeja. Pitäjä näet oli papeille vain tuommoinen väliaikainen odotuspaikka, kunnes paremman sattui saamaan.

Nykyinen nuori pastori oli lapsi sekä uskoltaan että töiltään. Hän, oppineen miehen kivuloinen poika, oli kouluajaltaan säilyttänyt rakkauden, joka hänellä aina pysyi kumppanina. Hän näet rakasti merta ja aikomus olikin ollut laskea hänet merelle. Huono terveys kuitenkin teki sen mahdottomaksi, ja niin tuli hänestä pappi.

Hän oli rehellinen ihannemaailman lapsi, hajamielinen, kaino ja näöltäänkin kuin tyttö. Hengellisessä virassaan hänellä ei ollut mitään ristiriitaisuuksia; tosi elämää hän ei tuntenut eikä tahtonut oppiakaan tuntemaan; jos elämä semmoisenaan, kuin se inhimillisessä maailmassa esiytyy, olisi tullut hänelle silmäin eteen, olisi hän väistynyt syrjään sen tieltä ja paennut lukuhuoneensa turviin. Siellä oli hänellä kirjahyllyllä seisomassa pienoinen leikkilaiva, joka jo kouluajanaan oli ollut hänellä hyvänä kumppanina. Lisäksi oli hänellä myöskin vaimo ja hiljainen, pieni poika.

Pellolla pappilan takana oli turvesuon haudassa kirkasta vettä. Siellä pastori vietti monta hetkeä pikku poikansa ja pikku laivansa kanssa; vaikea on arvata, kumpikohan enemmän iloitsi laivan purjehduksesta, isäkö vai poika; sattuipa välistä niinkin, että isä otti pojan mukaansa vain sentähden, ett'ei häntä tavattaisi yksin niin lapsellisessa puuhassa.

Joka päivä hän astuskeli puolen peninkulman matkan alas kalastajain kylään. Hän seisoi pitkät ajat uneksien meren rannalla ja katsella tuijottaen kalastajia ynnä heidän venheitänsä.

Kerran hän oli jo ihan ottamaisillaan omaa laivaansa kainaloonsa, nähdäkseen sen purjehtivan "oikeassa" vedessä. Viimeisessä silmänräpäyksessä hän kuitenkin malttoi mielensä, mutta sitte sitä sydämmessään katui. Tieteellisesti tunsu hän perinpohjin koko laivaliikkeen ynnä laivanteko- ja -varustustaidon. Hän oli tutkinut paljon semmoisia teoksia ja hänellä oli ollut vanha merimies-setä, joka huviksensa oli istuttanut hänen muistiinsa kaikki siihen kuuluvat oppisanat. Mutta jos hän yritti puhumaan kalastajien kanssa, joutui hän aina hämilleen ja hajamieliseksi. Hän oli tähän asti paennut elämää; nyt pakeni elämä häntä.

Eipä monta kalastajaa näkynyt pyhinä pikku kirkossa. Vangossa kyllä ei ollut ihan puute jumalanpelosta, mutta vähitellen oli tullut tavaksi mennä sinne vain kaikkein juhmallisimmissa ja ihan välttämättömissä tiloissa. Ja nekin jotkut kalastajat, jotka siellä alussa kävivät, lakkasivat vähitellen. He eivät ymmärtäneet pappiansa. Muuten heillä ei ollut mitään moitetta pappia vastaan; päin vastoin levisi kohta huhu, että hän vähilläkin varoillaan hyvin mielellään autteli tarvitsevaisia ja että häntä varsinkin oli hyvin helppo pettää kaikenlaisilla loruilla. Huonotapaiset kalastajat häntä todella ahkeraan tuolla lailla verottivatkin, mutta kirkkoon he eivät tulleet.

Pappi ei sitä jaksanut käsittää. Hän valmisteli saarnansa suurimmalla huolella ja tarkkuudella; hän oli

oppineen miehen ainoa lapsi ja tarkkuuteen tottunut. Välistä olivat varsinkin alussa hänen silmänsä, turhaan haeskeltuaan kalastajia maasta, kohonneet ylös laivaan, joka riippui vitjoissaan katosta hänen edessään. Ja hän oli sitä katsellut lapsen ilolla, mutta samalla tullut hajamieliseksi keskellä saarnaansa, niin että hänen täytyi ponnistaa kaikki voimansa, ett'ei kadottaisi hienosti ja taitavasti punottua selityksen lankaa. Laiva oli liian kaunis.

Mutta viime aikoina oli hän huomannut laivan raakojen, nuorien ynnä muiden pikku kohtien vähän olevan rappiolla. Hän mainitsi sen koulumestarille ja suntiolle sekä muille kirkonkyläläisille. He eivät osanneet antaa hänelle mitään neuvoa, tuskinpa tiesivät koko laivaa olevankaan, vaikka se seitsemän jalan pituisena riippui siinä kaikkien nähtävänä, pölyiset miehet nuorissa, lippu perässä ja toinen suurempi maston latvassa.

IV.

Sitte syksyllä saapui pastorin luo lähetystö Vangosta.

Sören, puheenjohtaja, kömpi keppineen ja puujalkoineen ovesta pastorin lukuhuoneeseen. Veli Kaarle ja eräs toinen kalastaja tulivat jäljestä.

Pastori oli hyvin hämillänsä ja punastui sekä kysyi tavoitellen syytä vierasten tuloon, ja kun pastori oli hämillään, hämmentyi Sörenkin. Hän änkytti ja tavoitteli ja Kaarle tahtoi ryhtyä puhumaan, mutta se aie estettiin.

Vihdoin saatiin selville, että joulun edellisenä sunnuntaina nyt tuli täyteen kaksikymmentä vuotta siitä, kun laiva ripustettiin ylös kirkkoon, ja nyt tahtoivat kalastajat mielellään ottaa sen alas ja näinä kahtena viime kuukautena tutkia ja tarkastaa kaikkea, mitä siinä oli, ja sitte se taas joulun edellisenä sunnuntaina ripustettaisiin ylös. Ja nyt pyydettiin pastoria sitte jumalanpalveluksen päätyttyä pitämään pieni puhe ja siunaamaan uudistettu laiva.

"Näettekös, herra pastori", lopetti puheenjohtaja selityksensä, "alustenhan laita on ihan sama kuin ihmistenkin; ne nuoriltaan löyhtyvät, raoiltaan köyristyvät ja tulevat pölyisiksi joka nurkasta, kun ovat olleet toimessa vuosikausia, mitäpä sitte kaksikymmentä vuotta. Ihmisen puhdistusta sisältä ja ulkoa, sitä taitoa me kalastajat emme osaa; mutta toisin on laivan laita, johon me kaikki yhteisesti olemme koonneet tarpeet ja jonka minä Sören Olsen, ilman kaikkea kehumista puhuen, itse olen tehnyt ja kuntoon laittanut."

Nuori pastori punastui uudestaan, katsahti Söreniin ja sanoi:

"Minä — minä olen todellakin itsekin huomannut laivan tarvitsevan korjausta. Vasemmalta puolelta on eturaa'an nokka katkennut ja ... niin, paljo muutakin on rikki."

Sören katsahti kummastuen hoikkaan pastoriin ja kääntyi sitte kumppaneihinsa päin, ikäänkuin sanoen: "kuulitteko, hän ymmärtää laiva-asioitakin!"

Ja todellakin kaikuivat pastorin sanat yhtä kummallisilta näiden kunnan ihmisten korvissa, kuin olisivat kalastajat äkisti ruvenneet puhumaan hänelle hebreankieltä. Sören kuitenkin malttoi mielensä ja sanoi: "no siis, herra pastori, jos sallitte..."

Pastori nyökkäytti päätänsä. "Tehkää te vain osanne, minä kyllä osani suoritan."

Ja sitte kolmesti ojennettiin suuri, karkea käsi, ja pastorin pikku käsi katosi niihin kolmesti, ja kaikki kalastajat sanoivat: "me kiitämme paljon, herra pastori."

Lähetystö läksi. Mutta ovesta vielä kääntyi Sören, osoitti pastorin leikkilaivaa ja sanoi:

"Antakaa anteeksi uskaliaisuuteni, mutta tuon minä tässä heti huomasin. Luulenpa, että sekin olisi vedettävä teloille, ja ell'ei teillä, herra pastori, ole mitään sitä vastaan, niin minä mielelläni tekisin sen jouluviikolla!"

"Tahtoisitteko todellakin?" kysyi pastori iloisesti, "te olette oikein hyvä ihminen."

"Oh en", vastasi Sören tynesti. "Minussa on vasta kolme neljättäosaa oikeasta ihmisestä. Ja yksi vain on ollut oikein hyvä."

"Se oli kristillisesti puhuttu", sanoi pastori.

"Se oli inhimillisesti puhuttu", virkkoi Sören, mutta ihan hiljaa.

V.

Oli joulun edellinen sunnuntai. Päivä valkesi vasta noin kello yhdeksän seudussa aamupuolella. Mutta himmeässä hämärässä katseli Sören käsiensä työtä. Siinä seisoivat fregattilaiva suurella jakkarallansa ja alle saattoi pistää kantokanget. Purjeet olivat kunnossa, kannella loisti kaksitoista malmikanuunaa, pikku miehet sinisissä paidoissaan kiipeilivät nuorissa ja oikein sievä kapteeni, kultareunus hatussa, seisoivat peräkannella; perässä häilyi lippu ja suuren maston nenässä toinen, valkoinen, josta selvästi näkyivät sanat: "Merimiehen muisto."

Ulkona seisoivat koko seudun nuoriso, tirkistäen ikkunoista sisään, niin että nenät olivat litteinä ruutuja vasten, mutta eivät kuitenkaan nähneet mitään.

Kello yksitoista kantoivat miehet laivan varovasti, kuin olisi se lasista ollut, ulos tuvasta sekä edelleen tietä myöten kirkolle päin. Koko kyläkunta oli liikkeellä. Edellä astui torvensoittaja, kaksi huilunpuhaltajaa ja käsiharmonikka. Viimeisinä kulkivat vaimot ja tytöt, mutta nuoret juoksivat hyvän matkaa edeltä hurraten ja kääntyivät välistä taakseen katselemaan komeata laivaa.

Varsinainen jumalanpalvelus oli lopussa, mutta ihmiset yhä pysyivät paikoillansa, tulipa vielä lisääkin. Saarnatuolin ympäristö oli koristettu kuusilla ja muulla vehreällä, mitä talvella tapaa. Oikea jouluhenkivallitsi kirkossa.

Ja kalastajat astuivat tahdissa laivaa kantaen keskelle kirkkoa. Vitjat vedettiin katosta alas; Sören ja hänen isänsä kiinnittivät ne keskelle kantta koukkuun, joka oli lujasti kiinni kierretty.

"Oikeastaan olisikin tässä pitänyt olla rautakanki", kuiskasi Sören vanhukselle.

"Onko vitjoissa pidätintä?" kysyi Ole.

"Ei, en luule", vastasi Sören, "mutta jos se rupeaakin pyörimään."

"Tottapahan joskus asettuu", sanoi Ole.

Jo riippui laiva katossa, ja jokainen voi huomata pohjavarukset, kullatun peräkuvan ja kanuunat, jotka ojensivat suitansa ulos luukuista. Se kaikki ei keltäkään jäänyt näkemättä.

Pastori seisoivat saarnatuolissa hyvin kalpeana. Hän oli puolen yötäkin kuluttanut puheensa valmistukseen, mutta nyt hänestä siinä seisossa tuntui niin vieraalta kaikki se, mitä hän oli oppineen tarkkuudella yöllä kokoon suunninnut. Tuossa riippui kaunis laiva; hän tuskin uskalsi katsoa siihen, ett'ei näkisi liiaksi. Ja tuossa katsoa tuijottivat häneen kaikki nuo ihan uudet muodot, kaikki kalastajat vaimoineen ja lapsineen. Kirkko ei ollut koskaan ennen ollut niin täynnä; pastori joutui ihan hämillensä, kun ajatteli, että hänen nyt oli puhuminen näille ihmisille, jotka eivät ennen olleet käyneet tässä huoneessa ja ehkä eivät myöskään aikoneet toiste tulla.

Kuusien tuoksu levisi hänelle vastaan; se oli joulutuoksua ja siitähän pappi aina kotiutuu.

Hän pani kätensä ristiin, katsahti alas ja sitte ylös sekä alkoi.

Hän puhui armosta, joka tulee ylhäältä, kirkon armokeinoista, meidän omasta syntisyydestämme, varmasta esivallasta, kuninkaasta, joka ohjaa valtion kulkua, ja suurimmasta kuninkaasta, joka pitää perää maailma-laivassa. Ja kun hän nyt tahtoi tästä peränpidosta johtua tavallisen laivan ohjaamiseen, eksyi hän ajattelusta suunnasta ja alkoi uudestaan puhua armosta.

Syntyi vähäsen levottomuutta kirkon penkissä. Pastori katsahti alas ja sitte ylös laivaan: se hiljakseen pyöri, seisattui ja alkoi pyöriä toisaalle. Pastori vaikenä ja käytti nenäliinaansa.

Niin sai hän kiinni toisen langan.

Hän selitti, mitä rakennustaitteessa tarkoitettiin kirkkolaivalla. Ja siitä olivat oppineet erimieliset. Luultavasti oli väärin käsitetty kreikkalainen sana *naos* ja luultu sitä samaksi kuin *naus*. Ja pastori rupesi tulemaan hyvin laajapuheiseksi. Silloin taas laiva alkoi pyöriä.

Pastori joutui ihan hämillensä ja levottomuus kirkon penkissä kasvoi kasvamistaan.

Hän katsoa tirkisti laivaa, joka taaskin oli pysähtynyt, ja luki maston lipusta sanat: "Merimiehen muisto."

Äkisti silloin kirkastui hänen muotonsa, hänelle oli ilmestynyt oikea joulun valo.

Kas tuossa istuivat kaikki nuo ihmiset, kysyväisesti katsellen häneen. Hehän eivät lainkaan olleet tänne tulleet kuulemaan kirkon armokeinoista tai omasta syntisyydestänsä tai kreikkalaisista sanoista

ja puheenparsista. He olivat köyhiä ihmisraukkoja, jotka saivat kokea kovaa sekä maalla että merellä. Niin vanhat kuin nuoretkin olivat kuin suuria lapsia. He olivat tuoneet lapsellisen lahjansa ja heidän mielensä riippui kiinni tuossa laivassa, sillä kuvasihan se heidän omaa elämäänsä, omia purjehduksiansa sotalaivoissa ja kalastusveneissä milloin minnekin, myrskyssä ja tyynellä säällä, tuulisina öinä ja kirkkaina päivinä.

Hehän olivat tuoneet sydämmestä annetun lahjan kirkolle. Kuinkapa kirkko olisi muuten voinut lausua heille kiitoksensa kuin puhumalla heille kirkon paraat sanat, neuvomalla heitä pysymään keskinäisessä rakkaudessa ja veljellisessä sovussa elämän kovan taistelun ja Luojan tutkimattomien lakien mukaan.

Semmoisia sanoja muodostui itsestänsä papin huulille. Koko tuo oppinut selitys, koko tuo ulkoa opittu puhe unhottui kerrassaan. Ensi kertaa hän nyt puhui suoraan, ilman valmistelua, käyttipä myöskin omituisia kalastajan sanoja ja lopetti melkein näin: "Kun suuri kapteeni huutaa: joka mies kannelle." Ja siihen lausui Amen.

Kun pastori katsahti alas maahan, kiiksi melkein joka silmässä kyynel, ja ylhäällä riippui laiva paikoillansa muhkeana, niinkuin ei koskaan olisi tarvittukaan pyörimisen estimiä.

Sören odotteli ulkona pastoria.

"Kiitoksia, herra pastori, kiitoksia!" sanoi filosofi.

"Oletteko tyytyväinen?" kysyi pastori ihan hiljaa.

"Kyllä — siitä asti, kun viimein saitte myötätuulen. Alussa oli vähän niin ja näin; mutta niinhän se meille muillekin useimmiten käy alussa. Nyt me teitä täällä jo ymmärrämme!"

Joulupäivänä oli taaskin koko kalastajain kylä kirkossa. Tosinhan he sanoivat tullessa vain katsomaan laivaa, vaan ... niin vaan... Kalastajat ne nyt kerran ovat semmoista väkeä.

* * * * *

Toisena joulupäivänä noudatti Sören pastorin leikkilaitan korjattavaksi.

J. P. JAKOBSEN.

MOGENS.

I.

Kesä oli ja keskipäivä. Aidan nurkassa seisoi vanha tammi, jonka rungon saattoi sanoa ihan väänteleivän toivottomuudesta, kun ei ollut vähääkään sopusointuisuutta sen äsken juuri puhjenneiden, kellertävien lehtien ja mustain, paksujen, polvikasten oksain välillä. Tammen takana oli hyvin rehevä pähkinäpensasto, niin tuuhea, ett'ei näkynyt runkoja eikä oksia. Pensastoa korkeammalle kohosi kaksi hoikkaa, iloista vaahteraa ja niiden takana metsä, vehreä, tasaisesti kalteva rinne, josta lintuja lenteli ulos ilmaan ja taas siihen takaisin, kuin keijukaiset vehreästä jättiläiskummusta.

Kaiken sen näki, jos astui aidan viertä polkua myöten. Jos sitä vastoin makasi tammen varjossa, seljin puunrunkoon nojaten, ja katseli toisaalle, niinkuin siinä nyt juuri joku katseli, niin näki ensinnäkin omat jalkansa, sitte pienoisen tilkun lyhyttä, voimakasta ruohoa ja taempaan suuren kihermän tummia nokkosia, orjantappura-pensaston ynnä joukon valkoisia kierrekellokkeja, porraspuut aidan yli, palasen ruispeltoa, etempänä kukkulalla oikeusneuvoksen tuuliviirin ja taivaan.

Oli rasittavan kuuma. Ilma värisi lämmöstä ja oli ihan tyyni. Lehdet riippuivat kuin nukkuen puissa. Ei mitään muuta liikettä kuulunut kuin leppäkerttujen rapina nokkosissa ja kuivain lehtien edelleen kääpertyminen heinikossa, ikäänkuin päivänkäteet olisivat niitä kuluttaneet yhä pienemmiksi.

Ja nuorukainen sitte siinä tammen alla; hän makasi ja avuttomasti katsellen taivasta kohti. Vähän yritti hyräilemään, vaan lakkasi kohta; samoin kävi vihellyksellekin. Hän kääntyi hiukan toiselle kyljelleen ja kiinnitti huomionsa vanhaan myyränpolkuun, joka oli kuivanut ihan vaaleanharmaaksi. Äkisti tipahti pieni, pyöreä, tumma pilkku harmaalle mullalle, sitte toinen ja kolmaskin ja paljo muita, niin että koko multamätäs muuttui tummanharmaaksi. Ilma oli kuin pitkiä tummia viiruja, lehdet kumartelivat ja häilyivät, ja tuolta tulla pauhasi suhinata, joka kulki etelään päin. Satoi oikein rankasti.

Kaikki välkkyi, ripisi ja rapisi. Lehdet, oksat, rungot, kaikesta kiilsi vesi. Jokainen pikku pisara, pudoten maahan, ruoholle, aidanportaalle tai mihin tahansa, särkyi ja roiskui pois tuhansina helminä. Pisaraisia riippui siellä täällä, kasvaen suuriksi pisaroiksi, kunnes tipahtivat alas, yhtyivät toisiin pisaroihin, kasvoivat pikku koskiksi, jotka hävisivät pieniin koloihin tai suurempiin aukkoihin ja tulivat jälleen näkyviin monesta pikku aukosta, veivät mukanaan tomua, tikkuja ja lehdenpalasia, saattoivat ne karille, auttoivat jälleen irti, pyörittivät ympäri hyvää vauhtia ja veivät jälleen karille. Lehdet, jotka eivät silmikosta päästyään olleet toisiinsa koskeneet, liittyivät nyt kosteudesta yhteen; sammal, joka kuivuudesta oli huvennut ihan mitättömäksi, paisui ja pehmeni, pörhistyi, tuli vehreäki ja meheväksi, ja jäkälä, joka oli melkein nuuskaksi muuttunut, levitti kauneita poimujansa, kankeita kuin kultakangas ja kiiltäviä kuin silkki. Kierrekellokit antoivat valkeat kellonsa täyttyä reunaa myöten, kilistivät niitä sitte vastakkain ja kaatoivat veden nokkosten korville. Paksut! mustat metsäetanat matoivat tyytyväisinä esiin ja katsahivat kiitollisesti taivasta kohti.

Ja mies tammen alla. Hän seisoj paljainpäin sateessa, antaen vesipisarain putoella suorastaan tukkaan ja kulmakarvoihin, silmille, nenälle ja huulille, näpsäytteli sormillansa, nosti silloin tällöin vähän jalkaansa, kuin oli aikonut ruveta tanssimaan, pudisti välistä päätänsä, kun liiaksi kokoutui vettä tukkaan, ja lauloi täyttä kurkkua, kuitenkin itse ihan huomaamatta mitä lauloi, niin hän oli vaipunut sateen ihailemiseen.

Siinä hän seisoj ja lauloi, mutta etempää pähkinäpensastosta pilkisti näkyviin pieni tytönpää. Pitkä nurkka punaisesta silkkihuivista oli kääriytynyt oksaan, joka ulottui vähän pitemmälle muuta pensastoa, ja vähävälillä ojentui pienoinen käsi vetämään huivin nurkkaa, saamatta aikaan muuta kuin vahvan sateen varisemaan oksasta ja sen kumppaneista. Muu huivi oli kiinteällä tytön pään ympärillä, peittäen puolen otsaa, varjoten silmät, tehden äkkijyrkän mutkan, kadoten lehtien väliin ja ilmestyen jälleen monina poimuina näkyviin kaulan alla.

Pieni tytönmuoto näytti hyvin kummastuneelta, mutta oli samalla valmis nauramaan; nauru jo pilkisteli silmistä.

Yht'äkkiä hän, joka seisoj ja lauloi sateessa, astui pari askelta syrjään, näki punaisen tytönpään, suuret, tummat silmät, pienen, hämmästyksestä auenneen suun; heti hänen asentonsa tuli neuvottomaksi, hän katsahti pukuansa, ja samassa kuului vähäinen huudahdus, oksa, johon huivi oli kietoutunut, heilahti kovasti, punainen huivi katosi silmänräpäyksessä, tytönpääkin katosi, ja ratinaa kuului yhä etempää pähkinäpensastosta.

Puun alla oli juoksemaan. Sade-ilman iloisuus valtasi, hän ei tiennyt miksi, hänen mielensä, ja hän juoksi sen pienen tytönpään jäljestä. Hänelle ei johtunut mieleenkään, että hän oli juoksemassa kokonaisen ihmisen, vaan sen pienen pään jäljestä. Hän juoksi, niin että ritisi ja ratisi joka puolella, ja kaikki se rapina ja itse juokseminenkin saattoi hänet leikin intoon, niin että hän ikäänkuin "piilosilla" hoilaeli: "uu, uu!" Mutta kukaan ei vastannut. Omasta huudostansa hän ikäänkuin vähän hämmästy, mutta juoksi kuitenkin edelleen. Jopa sitte heräsi muuan ajatus, yksi vain, ja hän supisi juostessansa: "mitähän sanon hänelle? mitähän sanon hänelle? mitähän sanon hänelle?" Hän riensi suurta pensasta kohti; tuohon hän ihan meni piiloon, siinä hän hänen huivinsa vilahti. "Mitähän sanon hänelle?" supisi hän yhä juostessaan. Jo oli hän pensaansa luona, kiersi nopeasti ympäri, Juoksi edelleen, samaa supisten, pääsi leveälle polulle, Juoksi hetkisen sitä myöten, seisattui äkisti ja purskahti nauramaan, astui hiljaa edelleen vähän matkaa, nauroi koko suun täydeltä ja kulki sillä lailla koko tien pitkin aitausta.

II.

Oli kaunis päivä syyskesällä, lehti karisi puista paraillaan, meren rantaan vievä tie oli täynnä jalavan ja vaahteran lehtiä, keltaisia kuin sitruuna, siellä täällä seassa tummempia. Oli niin suloista, niin puhdasta astua tuolla tiikerintaljalla ja katsella, miten lehti toisensa perästä tipahti alas lisäksi; koivu näytti vieläkin hienommalta ja keveämmältä, kun oli niin vähä painoa oksilla, ja pihlaja oli oikein komea raskaine, punaisine marjaterttuineen, ja taivas oli niin sininen, niin puhdas, ja metsä ikäänkuin melkoisesti laajennut, kun voi nähdä syvälle puiden väliin. Ja sekin vielä lisäksi, että tuo kaikki oli kohta

loppuva, metsät, kentät, taivaat, raitis ilma, kaikki tyyni kohta väistynvä lamppujen, lattiamattojen ja hyasinttien tieltä.

Sentähden oikeusneuvos olikin tyttärinensä lähtenyt Kap Trafalgarista, maatalostansa, merelle päin, ensin astuen maantielle ja sitte ajaen pitäjänvoudin pihaan, josta ei pitkältä enää ollut rantaan.

Oikeusneuvos oli luonnon ihailija, luonto oli jotakin erinomaista, olemuksen kaunein koristus. Hän suojeli luontoa ja puolusti sitä kaikkea taiteellisuutta vastaan. Puutarhat eivät hänestä olleet muuta kuin turmeltua luontoa, mutta oikein taiteellisesti järjestetyt puutarhat tyhmyyttä, sillä Luoja oli luonnon tehnyt luonnolliseksi, ihan luonnolliseksi eikä miksiäkään muuksi. Luonto oli koristelematon, turmeltumaton; mutta syntiinlankeemus oli tuonut ihmiskunnan niskoille sievistelyn; ja nyt oli sievistely tullut elämänehdoksi, mutta parempi olisi, jos ei siksi olisi kaikki muuttunut. Oikeusneuvos olisi hyvin mielellään tyytynyt kävelemään lammasnahkaturkissa ja pyytelemään ruoaksensa jäniksiä ja vikloja, pikkulintuja ja metsäkanoja, peuroja ja metsäsikoja. Luonto ja luonnollisuus nyt kerran hänestä olivat oikea onnellisuus.

Oikeusneuvos ja hänen tyttärensä astuivat rantaan. Se oli jo kauan välkynyt oksien väliltä, mutta nyt, kun he kääntyivät nurkan ympäri, jossa suuri saksanhaapa kasvoi, levisi meri äkkiä kokonaan heidän silmänsä eteen. Siinä se oli levällään, suuret alat peilikirkkaina ja välillä pitkät kaistaleet vähän värehtivinä, kirkkaita voita ja tummia voita, ja päivänpaiste lepäsi tasaisena kirkkaissa, vaan värisi tummissa voissä. Meri veti katseen pinnallensa, pitkin reunoja, hiukan kaarevia piirteitä ja jyrkkäpolvisia viivoja myöten, vei sen ulommaksi vehreän niemen ympäri, päästi sitte katseen ja katosi suureen lahteen, mutta otti ajatuksen pauloihinsa.

Purjehtia! Oliko täällä sitte veneitä vuokrata?

Ei, niitä ei ollut, sanoi pienoinen pojanviileke, kotoisin valkoisesta talosta; hän huviksensa viskeli kivillä voileipiä rannasta. Eikö täällä sitte ollenkaan ollut veneitä? Oli, oli kyllä; tuossahan oli myllärin vene, mutta sitä ei voinut saada, mylläri sitä ei antanut; myllärin Niilo oli vähällä saada selkäänsä kun sen viimeksi lainasi, niin ett'ei sitä maksanut ajatellakaan. Mutta herralla, joka asui ylhäällä Nikolai Metsänvahdin luona, oli erinomainen vene, musta ylt'ympäri ja punainen pohjasta, ja sitä hän kyllä lainasi kelle hyvänsä.

Oikeusneuvos läksi tyttärinensä Nikolai Metsänvahdin talolle päin. Vähän matkan päässä oli Nikolain pieni tyttö, ja hänen he pyysivät juoksemaan ylös ja kysymään, saisivatko he tavata herraa. Ja tyttö juoksikin, juoksi käsin ja jaloin, kunnes pääsi ovelle; siinä nosti hän jalkansa korkealle kynnykselle, sitoi kiinni sukkanauhansa ja hypähti sisään. Heti hän palasikin, jättäen kaksi ovea auki jälkeensä, ja huusi jo, ennenkuin kynnyksellekään ehti, että herra kohta tulee; istuutui sitte oven viereen seinää vasten ja kurkisteli toisen kätensä alitse vieraita.

Herra tuli näkyviin, ja oli pitkäkasvuinen, vahvaruumiinen mies, näköjensä vähän kolmannellakymmenellä.

Oikeusneuvoksen tytär peljästyi, kun tunsu hänet siksi, joka oli laulanut sateessa. Mutta hän näytti niin kummalliselta ja hajamieliseltä; selvästi huomasi hänen tulleen juuri kirjain äärestä, sen näki hänen silmistään, tukastaan ja käsistään, jotka eivät lainkaan tienneet, missä olivat.

Oikeusneuvoksen tytär niiasi vallattomasti hänelle, huudahti "säi säi" ja nauroi.

"Säi säi?" kysyi oikeusneuvos.

Mutta siinähan nyt oli se pieni tytönpää. Nuorukainen punastui ihan tukanrajaan asti ja koetti sanoa jotakin; mutta oikeusneuvos silloin juuri kysyi venettä. Sen kyllä voi saada. Mutta kukahan tulisi soutamaan? Nuorukainen juuri, arveli neiti, huolimatta isän estelyistä, että muka vaivaisivat herraa, sillä, tiesi neitonen, herrakin muka välistä vaivasi muita ihmisiä.

Niin läksivät he rantaan ja selittivät mennessään tuon sateen aikaisen kohtauksen oikeusneuvokselle. Jopa he olivat veneessäkin ja hyvän palan päässä rannasta, ennenkuin neiti oikein pääsi paikoilleen ja ehti ruveta puhelemaan.

"No", sanoi hän, "oliko se hyvinkin syvällinen kirja, jota lukemassa olitte, kun tulin ja houkuttelin teidät purjehtimaan."

"Soutamaan, tarkoitatte kai. Syvällinenkö! Ei, ne olivat pelkkiä satuja."

"Kenen kirjoittamia?"

"Ei kenenkään; semmoisia kirjoja ei kukaan seipitse, kuin Ritari Pietari hopea-avaimineen ja Kaunis Magelone, Vigoleis ja kultapyörä, Metsästäjä Bryde tai muut."

"En minä niitä nimiä ennen ole kuullut."

"Oh — siirtykää vähän enemmän tälle puolelle, muuten ei vene pysy tasallaan. — Ettekö? No, sehän onkin luonnollista, ne eivät ole mitään oikeita kirjoja, vaan semmoisia, joita ostetaan viisuinmyyjältä markkinoilla."

"Kummallista; luetteko te aina semmoisia kirjoja?"

"Ainako? Minä en lue monta kirjaa vuodessa, ja enimmäin pidän minä niistä, joissa puhutaan indiaaneista."

"Entä runoista? Oelenschlägerin, Schillerin ja muiden?"

"Kyllä, tunnenhan minä niitäkin; olihan niitä meillä ennen kotona koko kaapin täysi ja äitini seuranainen, neiti Holm, luki niistä kovaan aamiaisen jälkeen ja illoin; mutta enpä juuri voi sanoa niistä pitäneeni, minä kun en voi kärsiä runoutta."

"Ettekö kärsiä runoutta! — Te sanoitte: oli; eikö sitte teidän äitinne ole enää elossa?"

"Ei, eikä isänikään."

Tämä sanottiin vähän kiukkuisella, jyrkällä äänellä; Keskustelu pysähtyi hetkiseksi, niin että selvästi kuuluivat monet äänet, joita veneen liike synnytti.

Neiti keskeytti viimein vaitiolon.

"Pidättekö te tauluista?" kysyi hän.

"Alttaritauluistako? Oh, enpä tiedä."

"Niin tai muista tauluista, esimerkiksi maisemain kuvista?"

"Maalataanko niitäkin? Jahaa, todellakin, tiedänhän minä sen."

"Te varmaankin pilkkaatte minua?"

"Minäkö? Niin, jompikumpihan se meistä lienee, joka pilkkailee."

"Mutta ettekö te sitte ole ylioppilas?"

"Ylioppilasko! Kuinka minä siksi olisin tullut? En, en minä ole mikään."

"Kyllä, jokinhan teidän täytyy olla. Tottahan teillä on jotakin tekemistä"

"Miksikä niin?"

"Niin siksi — että kaikilla ihmisillä on jotakin."

"Onko teillä jotakin tekemistä?"

"Onhan sitä! Mutta ettehän te olekaan nainen."

"En toki, Luojalle kiitos!"

"Kiitoksia kohteliaisuudesta!"

Nuorukainen lakkasi soutamasta, nosti aivot ylös, katsoi neitoa silmiin ja sanoi:

"Mitä sillä tarkoitatte? Ei, ei teidän pidä pahastuman minuun. Minä sanon teille jotakin, minä olen hyvin omituinen. Te ette voi sitä käsittääkään. Te nyt luulette minun sentähden olevan hienon miehen, että minulla on hienot vaatteet. Isäni oli hieno mies ja minulle on kerrottu hänen osanneen äärettömän paljon, ja tottapa hän osasikin, koska oli maaherra. Minä en osaa mitään, sillä äitini ja minä teimme aina toisillemme mieliksi, enkä minä huolinut oppia, mitä kouluissa opitaan, enkä huoli nytkään. Ah, teidän olisi pitänyt nähdä äitini; hän oli niin pienen pieni rouva, että minä jo kolmentoista vanhana jaksoin kantaa hänet alas puutarhaan. Hän oli niin keveä; viime vuosina istui hän usein minun käsivarrellani, kun kävelin ympäri koko puiston ja puutarhan. Ihan olen näkevinäni hänet tuossa mustissa vaatteissaan ja paljoissa keveissä pitseissään..."

Hän tarttui jälleen airoihin ja alkoi soutaa kovasti. Kun oikeusneuvos näki veden kuohuvan niin korkealle veneen perässä, tuli hän vähän levottomaksi ja arveli, että oli ehkä parasta soutaa maalle päin; ja vene kääntyi.

"Sanokaas", kysyi neiti, kun soutu jälleen vähän hiljeni, "käyttökö usein kaupungissa?"

"En siellä ole koskaan käynyt."

"Ettekö koskaan! Ja täältä ei ole sinne kuin kolme peninkulmaa."

"En minä aina täällä oleskele. Äitini kuoleman jälkeen olen minä asunut milloin missäkin; mutta ensi talvena menen kaupunkiin luvunlaskun oppiin."

"Matematiikinko?"

"En, vaan oppiakseni lukemaan laivan lasteja", sanoi hän nauraen. "Niin, sitä te ette ymmärrä; niin, mutta minä sanon teille, että kun vain tulen täysikäiseksi, niin ostan veneen ja purjehtelen Norjan puolella, ja silloin täytyy minun osata laskea lukua tullin ja muiden selkkausten tähden."

"Miellyttääkö se teitä todellakin?"

"Ah, merellä on hauskaa, purjehtiminen on niin raitista elämää, että — tässä on laiturin."

Hän laski laiturin viereen. Oikeusneuvos ja hänen tyttärensä nousivat maalle, pyydettyänsä häntä käymään heitä tervehtimässä Kap Trafalgarissa. Sitte astuivat he pitäjänvoudin taloon, vaan hän sousti ulos järvelle. Ylhäällä saksanhaavankin luona he vielä kuulivat airojen loisketta.

III.

"Kuulepas, Kamilla!" sanoi oikeusneuvos, palattuaan sulkemasta ulko-ovea, "sanopas", sanoi hän sammuttaessaan avaimen lehdellä käsilamppunsa, "oliko sen Karlсенin salissa kukkivan ruusun nimi Pompadour vai Maintenon?"

"Ei, Cendrillon se oli", vastasi tytär.

"Niin oikein, sehän se oli nimi. No, nytpä saamme jo laittautua levolle. Hyvää yötä, tyttöseni, nuku hyvin!"

Kamilla meni huoneesensa ja veti ylös kartiinin, nojasi otsansa kylmää ruutua vasten ja hyräili erästä laulua. Auringon laskiessa oli alkanut vähän tuulla ja yksinäisiä, valkoisia pilvenhattaroita purjehteli kuun valossa Kamillaa kohti. Hän seiso i kauan niitä katsellen, seurasi niitä silmillään kaukaa asti ja hyräili sitä kovemmin, mitä lähemmäksi ne ehtivät, vaiken i muutamaksi silmänräpäykseksi, kun ne peittyivät katon päälle, etsi sitte uusia ja seurasi taas niiden kulkua. Hiljaa huoah taen laski hän vihdoin kartiinin alas, astui peilipöydän luo, nojasi kyynäspäänsä pöytään ja päänsä ristiin kiertyneitä käsiä vasten ja katseli peilistä kuvaansa, kumminkaan sitä oikein huomaamatta.

Hän ajatteli pitkää nuorta miestä, joka käveli, pieni, kivuloinen, mustapukuinen nainen käsivarsillansa, ja ajatteli saman miehen ankarassa myrskyssä ohjaavan pientä alustansa kallioiden ja luotojen välitse. Hän oli kuulevinaan taaskin kokonaisen keskustelun.

Neiti punastui: Eugen Karlсен olisi luullut sinun ihan tahallasi kokevan saada häntä pauloihisi. Ja vähän itserakkaasti jatkoi hän aatettansa: Eipä kukaan olisi sateessa juossut metsän läpi Klaran jäljestä, eikä Klara olisi käskenyt vierasta miestä, niin ihan käskenyt purjehtimaan kanssansa. "Neitonen ja nainen ihan sormenneniin asti", on Eugen Karlсен sanonut Klarasta; se oli pieni pisto sinulle, pikku Kamilla.

Hän riisuutui tahallansa hyvin hitaasti, hiipi sänkyyn, otti pienen komeannäköisen kirjan hyllyltä sängyn vierestä, avasi ensimmäisen sivun ja luki väsyneellä ja katkeralla mielellä pienen runoelman, pudotti kirjan lattiaan ja purskahti itkuun. Otti sitte kirjan rohkeasti ylös, asetti sen takaisin hyllylle ja sammutti tulen; makasi niin hetkisen ja katseli toivottoman silmillä kuun valasemaa kartiinia ja vihdoin nukkui.

Muutamien päivien kuluttua läksi "sade-ilman mies" Kap Trafalgariin päin. Tiellä tapasi hän talonpojan, joka ajoi ruiskuormaa, ja pääsi kumppaniksi lyhteiden päälle.

Hän asettui seljällensä oljille ja katseli pilvetöntä taivasta. Ensimmäisen puolen peninkulmaa makasi hän, antaen ajatustensa liidellä, miten itse tahtoivat, vaan ne olivatkin hyvin samanlaatuiset. Useimmat liittyivät kysymykseen, kuinka kukaan ihmislapsi saattoi olla niin ihmeen kaunis, ja hän ihmetteli, kuinka niin moneksi päiväksi voi riittää niin mieluista ajattelua tuosta yksien kasvopiirteiden ja värivahdusten muistelemisesta, pään ja pienten käsien liikkeistä ja äänen vaihtelevasta soinnusta.

Mutta silloin osoitti talonpoika piiskallansa neljänneksen päässä maantiestä näkyvää liuskakivikattoa, sanoen sitä oikeusneuvoksen asunnoksi, ja kunnon Mogens vavahti olkien päälle istualleen,

katsoa tuijotti levottomasti kattoa ja alkoi tuntea omituista tuskan ahdistusta. Turhaan koetteli hän kuvitella mielessään, ett'ei siellä ole ketään kotona, mutta vasten tahtoakin kasvoi mielessä ajatus, että siellä olikin suuret pidot, eikä hän päässyt siitä selville, vaikka koetti laskea lukua, kuinka montahan lehmää tuossa kartanossa oli laiturilla ja kuinka monta hiekkakasaa hän näki maantien varrella.

Vihdoin pysäytti talonpoika hevosensa eräässä polvekkeessa, josta kapea tie läksi kartanoon, ja Mogens lipui alas kuorman päältä ja alkoi puhdistella vaatteitaan oljista; kuorma läksi hiljaa kahisten edelleen.

Askel askeleelta lähestyi Mogens puutarhanporttia ja näki punaisen huivin katoavan palkongin ikkunan taa; pieni, valkoinen ompelukori jäi palkongin reunalle ja kiikkutuolin selkä heilui ikäänkuin viittoen tulijalle. Mogens astui puutarhaan yhä vain tähystellen palkonkia, kuuli oikeusneuvoksen sanovan "hyvää päivää!" käänsi päänsä ääntä kohti ja huomasi hänen seisovan ja nyykyttävän päätään, syli täynnä tyhjiä kukkaruukkuja.

He puhelivat joitakuita sanoja minkä mistäkin, ja oikeusneuvos johtui selittelemään, kuinka tavallaan saattoi sanoa, että luokkajärjestys on ymppäyksellä poistettu puiden maailmasta, mutta ymppäys muuten hänelle oli hyvin vastenmielinen.

Kamilla, ommeltu sininen huivi olkapäillään, tuli hitaasti astuen heidän luoksensa. Hän oli käärintä kätensä huiviin, niin että hän tervehti vain vähäisellä päänkumarruksella ja välinpitämättömällä "tervetuloa"-sanalla.

Oikeusneuvos meni pois ruukkuinensa. Kamilla seiso, katsellen taaksensa palkongille päin; Mogens katsoi häntä.

Seurasi kysymyksiä ja vastauksia. Kuinka oli herra voinut viime näkemästä asti? Hyvin, sillä häneltä ei ollut puuttunut mitään. Oliko hän soudellut paljon? Kyllä, kuten tavallisesti, ehk'ei juuri niin paljoa.

Neiti käänsi kasvonsa häneen päin, katsoi häntä kylmästi silmiin, kallisti vähän päätänsä ja kysyi, silmät puoliummussa ja vieno hymy huulilla, kaunis Mageloneko se oli pitänyt häntä vankinansa. Mogens ei tajunnut neidin tarkoitusta, mutta vastasi kuitenkin niin ehkä olleen.

Niin seisovat he vähän aikaa, virkkamatta sanaakaan. Kamilla vihdoon astui pari askelta syrjemmäksi, jossa oli penkki ja puutarha-tuoli, istuutui penkille ja pyysi herraakin istuutumaan, osoittaen tuolia, sillä tottahan hän oli väsyksissä pitkästä astunnasta.

Mogens kävi istumaan tuolille.

Neiti alkoi puhella valtioasioista, kysellä hänen mielipiteitänsä, mutta kotvasen puheltuansa yksin vaikenen hän äkisti, kummastuneena, että Mogens, joka alussa oli vähän hämmästyntynyt tuosta kaikesta, alkoi jo näyttää niin perin tyytyväiseltä. Eiköhän hän vain tuossa istunut ja nauranut hänelle, arveli Kamilla itsekseen ja punastui.

"Huvittavatko teitä hyvin valtiolliset asiat?" kysyi hän levottomasti.

"Ei hiukkaakaan."

"Miksi sitte annatte minun istua tässä ja puhella niistä näin kauan?"

"Ah, te puhutte niin kauniisti kaikesta, että on aivan sama, mistä puhutte."

"Se ei todellakaan ollut hyvin sanottu."

"Oli, kyllä se oli", vakuutti Mogens innokkaasti, kun oli huomaavinaan neiden näyttävän hyvin pahastuneelta.

Kamilla purskahti nauruun, hypähti ylös ja juoksi vastaan isällensä, pisti kätensä hänelle kainaloon ja vei hänet Mogensin luo, joka oli ihan hämmästyntynyt.

Kun päivällinen oli syöty ja kahvi juotu ylhäällä palkongilla, ehdotti oikeusneuvos, että lähdetäisiin kävelemään. Kaikki kolme astuivat he kapeaa tietä myöten ja maantien yli sekä edelleen polkua myöten, jonka molemmilla puolin oli rukiinsänkeä, sitte porraspuitse aituukseen. Siellä seiso tammi kaikkine muine kumppaleineen, olipa vielä kierrekellokkekakin orjantappura-pensastossa. Kamilla pyysi Mogensia poimimaan niitä. Hän ne raastoi kaikki tyyni ja toi kohta aivan kourallisen.

"Kiitoksia, en minä niin monta tahdo", sanoi hän, ottaen muutamia ja pudottaen muut maahan.

"Olisipa minun sitte pitänyt jättää ne kasvamaan", sanoi Mogens vakavasti.

Kamilla kumartui niitä poimimaan jälleen. Hän odotteli Mogensin tulevan auttamaan ja katsahti häneen kummastuneena. Mutta Mogens seiso ihan levollisena katselen Kamillan työtä; kun hän kerran muka oli alkanut poimia, niin sai hän jatkaakin työtään, ja poimituksi ne kaikki tulivat. Vaan Kamilla ei sitte pitkään aikaan virkkanutkaan mitään Mogensille, tuskinpa edes katsoikaan häneen päin.

Mutta arvattavasti he kuitenkin leppyivät, sillä kun paluumatkalla tultiin tammen kohdalle, meni Kamilla sen alle ja katseli ylös puunlatvaan, astuskeli puolelta toiselle, levitteli käsiään ja lauloi; ja Mogensin täytyi mennä pähkinäpensastoon katsomaan, miltä hän oli näyttänyt. Äkisti juoksi Kamilla sitte häneen päin, mutta Mogens ei muistanutkaan tehtävänsä, ei juosta eikä huutaa. Kamilla selitti nauraen, että hän oli hyvin tyytymätön itseensä, eikä luullut, että hänellä olisi ollut rohkeutta pysyä paikoillaan, jos "näin hirmuinen ihminen — hän osoitti itseään — olisi juossut minua vastaan." Mogens sitä vastoin sanoi olevansa itseensä hyvin tyytyväinen.

Kun Mogens päivän laskun edellä läksi kotiinsa päin, saattoivat oikeusneuvos ja Kamilla hänet tielle. Ja kotiin palatessa sanoi Kamilla isällensä, että heidän pitäisi hyvin usein kutsua tuota erakko raukkaa heille sinä kuukautena, joka vielä saatettiin oleskella maalla, sillä eihän hänellä ollut ketään muita tuttuja. Oikeusneuvos myöntyi: ja hymyili itseksensä, että häntä tyttärensä luuli niin herkkäuskoiseksi; mutta Kamilla astuskeli perin lempeän ja vakavan näköisenä, ett'ei muka ollenkaan epäiltäisi hänen niin sanoneen vain puhtaasta säälistä.

Todellakin tuli niin kaunis syyskesä, että oikeusneuvos vielä voi oleskella kokonaisen kuukauden Kap Trafalgarissa, ja sääli toi Mogensin kahtena ensi viikkona kahdesti ja kolmantena viikkona melkein joka päivä oikeusneuvoksen maakartanoon.

Oli kauniin sään viimeiset päivät. Aikaisin aamusilla oli satanut ja ollut pilvistä kappaleen päivääkin, mutta nyt oli aurinko hajoittanut vesiverhon ja paistoi niin lämpimästi ja suloisesti, että märjät puutarhan käytävät, nurmikot ja puidenoksat oikein höyrysivät. Oikeusneuvos leikkeli astereja. Mogens ja Kamilla poimivat muutamassa tarhan nurkassa myöhäisiä talviomenia.

Mogens seiso pöydällä, käsivarrellansa suuri kori, ja Kamilla tuolilla, pitäen kiinni suuren, valkoisen esiliinansa nurkista.

"No, mitenkä käy!" sanoi hän maltittomasti Mogensille, joka oli keskeyttänyt ihan keskellä satua kertomuksensa, kurkottaaksensa erästä ylhäällä riippuvaa omenaa.

"Niin," jatkoi hän, "sitte alkoi talonpoika juosta kolme kertaa oman itsensä ympäri ja laulaa: 'Babyloniin, Babyloniin, rautarengas läpi pääni'. Niin lensivät hän ja lehmävasikka, mummonäiti ja musta kukko; he lensivät puutarhain yli, jotka olivat niin suuret kuin meri, ja vuorien yli ihan maan ääriin. Siellä istui velho syömässä, juuri lopettaen atriaansa, kun he tulivat.

"Sinun pitäisi olla vähän Jumalaa-pelkääväinen, ukko hyvänen;" sanoi talonpoika, 'muuten voisi tapahtua, että menettäisitkin taivaan.'

"Velho tahtoi mielellään olla Jumalaa-pelkääväinen.

"Sitte pitää sinun kiittää ruokasi edestä," sanoi talonpoika... Ei, en minä enää huoli kertoa", sanoi Mogens maltittomasti.

"Voittehan sitte olla kertomatta," sanoi Kamilla ja katsahti ylös kummastuneena.

"Minä voin yhtä hyvin heti suoraankin sanoa," virkkoi Mogens. "Minä kysyn teiltä jotakin, mutta te ette saa nauraa minulle."

"Sanokaas! — Ei, minä itse sanon jotakin; tässä on pöytä ja tuossa on aita, jos ette rupea morsiamekseni, niin hyppään minä tieheni korini kanssa enkä palaa enää. Yksi!"

Kamilla kurkisti salaa ylös ja näki hymyn katoavan hänen kasvoiltansa.

"Kaksi!"

Mogens oli ihan kalpea mielenliikutuksesta.

"Sinun!" kuiskasi Kamilla, päästi irti esiliinansa nurkat, niin että omenat pyöriskelivät joka haaralle, ja juoksi pois.

"Kolme!" sanoi hän, kun Mogens sai hänet kiinni, mutta Mogens häntä kuitenkin suuteli.

Oikeusneuvosta häirittiin asterikukkain poiminnassa; mutta maaherran poika oli niin verraton seoitus luontoa ja sivistystä, ett'ei oikeusneuvos ruvennut mitään selkkauksia laittelemaan.

HENRIK PONTOPPIDAN.

RAKKAUSJUTTU.

I.

Aivan puolipäivän polttavassa paahteessa, ilman vähintäkään varjoa tai pilvenhattaraa niin pitkälle, kuin silmä kantoi, lensi suurien, tasaisten, valmistuneiden peltojen yli suuri lintu verkkaan liikutellen leveitä siipiään.

Päästyään kylän kohdalle pysähtyi se, lepuutti siipiänsä ja katsoi alas; mutta vain hetkisen. Sitte se jälleen kohosi ylöspäin, omituisesti liikuttaen ruumistaan, ikäänkuin halveksivasti olisi olkapäitä nyäissyt, ja lihoitteli levollisesti edelleen kirkkaan taivaan alla, ruskeiden soiden yli itäänpäin suuria kukkuloita kohti, jotka sinertivät tuolla kaukana.

Kylässä se ei ollut huomannut mitään nähtävää; ei pienintäkään liikettä, jonka tähden olisi ansainnut pysähtyä. Kaikki oli hiljaista, kuin kuollutta; sillä kaikki nukkui.

Aivan aterian jälkeen makasivat taloissa ja pihossa ja hikoilivat maatessaan miehet, vaimot ja lapset vuoteilla tuvissa tai oljilla ladoissa. Ja pienen, rakennuksilla ihan umpeen ympäröidyn lammikon rannoilta kohosi tasainen, yksitoikkoinen kuorsaus, sekautuen talleissa lepäilevien elukkain ääniin.

Viileissä paikoissa makasi siipikarja, höyheniään pöyristellen; kissa venyi kivipaadella, ja ilmakin makasi raskaana, liikahtamatta kaiken muun päällä.

Yksin metsäkin uinahti, lehteäkään väräyttämättä; ja raikastähkäiset korret valmistuneilla pelloilla olivat väsyneinä kallistuneet toinen toistansa vastaan, ikäänkuin levätäksensä nekin. Ainoastaan aurinko istui korkealla taivaanrannalla kirkassilmäisenä ja nauraen maailmaa, jossa nukutaan ja uneksitaan.

Nukkunut oli myöskin pastori Rude suureen nojatuoliinsa pohjoisen puolella, silmälasit otsalla ja pää vähän sivulle kallistuneena. Lempeä, rauhallinen hymy leikitteli hänen suunsa ympärillä, suuri sanomalehti oli vaipunut polvelle; avonaisesta ikkunasta lenteli edestakaisin surisevat, iloiset kärpäset, arkailematta istahtaen hänen paljaalle pääläellensä ja kutittaen häntä nenän alta.

Mutta alhaalla suuressa, varjoisessa puutarhassa, kauniin, tuoksuvan lehmukeen alla, istui hänen nuori, kaunis tyttärensä, miettivän näköisesti lukien kirjaa.

Silloin tällöin, kun lehdet vienosti suhahtivat hänen päänsä päällä, katsahti hän ylös ja ajatteli. — Hän oli valkoverinen ja hieno-ihoinen, musta, pehmoinen tikka sidottuna nauhalla kaksinkertaiseen solmeen.

Mutta hänen ajattellessaan kohosi vieno puna hänen poskillensa, silmät kostuivat vähän ja suun seuduilta loisti uneksiva hymy, kehittyen lujaksi uskoksi vähän surumielisissä kasvoissa.

Sitte kumarsi hän jälleen hitaasti päänsä kättä vasten ja luki edelleen — rakkausrunoelmia.

Äkisti aukesi kylässä, hyvin varovasti sisästäpäin avattuna, tallinoven yläpuoli lammikkoa kohti. Kummallisen suuri pää pistäytyi näkyviin, irvistäen valkoisia hampaitaan aurinkoon päin, ja katseli varovasti joka taholle. Liian lyhyt, pyöreä käsi ojentui ulos ja päästi oven alapuoliskon säpistä; ja nyt näkyi pieni, naurettava henkilö, joka, jalassa valkoiset sukat ja puukengät kainalossa, läksi hiipimään pitkin seinää, kunnes pääsi tielle, johon kivitys loppui. Siellä pisti hän varovasti puukengät jalkaansa ja katseli taas ympärilleen.

Ei hän ollut edes kärpäistäkään häirinnyt. Silloin nauroi hän taas, katsoi tyytyväisesti itseensä, näpäytti pois jotakin toiselta nutunliepeeltä ja läksi varovasti astumaan tietä myöten.

Mutta juuri päästyään, mitään paha aavistamatta, pappilan portin kohdalle, peljästyivät hän äkisti äänekkäästä naisen naurusta, joka kuului kylästä päin.

Pari lintua lähimmissä puissa säpsähti ja lensi hiljaa pois. Mutta aivan kuin semmoiseen tottunut veti pikku mies päänsä olkapäiden väliin ja astui, minkä kerkisi, tietä myöten lyhyillä, väärillä säärillään, takaansa kuunnellen iloisinta naurua ja varisten raakkumista, jotka läksivät puista tienvarrelta lentoon.

Pari palvelustyttöä oli jo noussut, ja he juuri pesivät silmiänsä avonaisen ikkunan takana vähän syrjemässä muutaman talon pihapuolella. Kolmas, ihan paitasillaan ia tukka puoleksi hajallaan kasvoilla, kurkisti kyökinoven raosta melkein menehtymäisillään naurusta, kunnes pikku mies viimein ehti vallihaudalle, jossa tie teki polvekkeen.

Mutta pappilan puutarhassa oli nuori neiti herännyt unelmistaan, hän kumartui taapäin penkillänsä ja katsoen portin yli näki viimeisen vilahduksen pikku Martti Petterinpojasta, joka astua tallusteli, päässä pyöreä hattu ja yllä pitkä nuttu.

Vaikka tuo olikin vähäinen asia, tuli nuori neiti kuitenkin äkisti levottomaksi. Hymy katosi, hän pani pois kirjan ja veti sinisen saalinsa paremmin ympärilleen, niinkuin olisi pilvi äkisti pimittänyt päivän paistamasta.

Ihan kylän vieressä oli metsä. Se oli suuri ja vanha ja ulottui laajalle yli soiden ja mäkien.

Kylän puolisen portin takana oli aidanpanijan tupa, pieni ja sievä, ympärillä pienissä ru'oissa tuoksuvaa metsäheinää.

Hiljaista oli sielläkin, mutta hämärän hiljaista, verraten kirkkaasen päivään ulkona.

Tuvassa oli viileä ja melkein pimeä, vaikka siinä oli ikkunoita kahdessa seinässä. Mutta ne olivat pienet ja korkealla katon rajassa; ja metsä vielä varjosti niitäkin. Sitä paitsi virtasi raskas, kostea metsän tuoksu tupaan parista veto-ikkunasta, leviten sinertäväksi sumuksi yli kaiken, mitä siellä oli.

Mutta vaikka tupa olikin köyhä, niin oli siinä kuitenkin kaikki puhdasta ja kirkasta, tomutonta ja liatonta, että oikein kiilsivät aina pienistä silitetyistä ikkunanverhoista ja vuoteenuutimista keltaisiin seiniin, savilattiaan ja lyhyen-lylleröiseen emäntään asti, joka oli kyyryksillään lieden edessä, pitäen tulta risuissa vesikattilan alla. Hänen harmaa tukkansa oli siloisen kiiltävänä kuin teräs myssyn alla, jonka reunus loisti puoli hämärässä, ja hiljaista jyrkkyyttä näkyi hänen liikkeissään, kun hän katkoi oksia ja pisteli tuleen.

Mies makasi vuoteella, kädet pään alla; hänen tohvelinsa seisoivat sängyn edessä odotellen. Ja erään ikkunan luona istui nuori, keltatukka tyttö, ommellen ajatuksiinsa vaipuneena.

Mutta ei kukaan heistä puhunut.

Silloin tällöin liikahti lehti ulkona; huone tuli vähän valoisemmaksi ja hiljainen, tasainen humina kulki metsän läpi.

Silloin nosti nuori tyttökin suuret, lapselliset silmänsä ja katsoi räpäyttämättä hetkisen ilmaa, kunnes humina katosi kaukaisuuteen. Hän oli valkoverinen, päivettymätön; sileä, vaaleankeltainen tukka nauhalla sidottu, vähän punertava edestäpäin ja korvallisilta paljosta kampaamisesta vedellä.

Hänen olennessansa oli jotakin äitin siloisesta, pehmeästä muodosta. Ja kuitenkin oli hänessä jotakin vähän vierasta hienoutta ja hentoutta, joka ikäänkuin ei kuulunut tähän tupaan.

Mutta se soveltui hyvin siihen syrjäiseen nurkkaan, jossa hän istui ikäänkuin itseksensä; ja se suli arkaan katseen, kun hän välistä äitin ryäistessä katsahti häneen ja heti jälleen työhönsä.

Olipa koko siinä nurkassakin jotain vieraan maailman omaista, se kun oli täynnä pieniä koristuskapineita ja kukkakehyksiin sovitettuja kuvia, joita oli leikeltä mikä mistäkin. Ja seinällä hänen takanaan oli pienellä hyllyllä kauniisti sidottuja kirjoja: Ingemannin sankariromaaneja, raamattu ja monta nidosta rakkausrunoelmia.

Äkisti alkoivat varikset pauhata tiellä, lentää räpyttelivät rähisten tuvan yli ja kulkivat kirkuen metsään päin. Kahlekoira yritti haukkuen lähteä ja vanha, lahonut metsäportti narisi saranoissaan.

Nuori tyttö oli äkisti katsahtanut ylös; ja kun koira heti vaiken, kohotti mieskin vuoteelta päätänsä ja katsoi kysyväisesti huoneeseen, sillä joku tuttuhan sieltä siis oli tulossa,

Mutta tyttären silmät kääntyivät äitiin, joka liikahtamatta pysyi lietensä edessä ja juuri nyt sai niin kummallisen kiireen puhaltua tulta, kuin ei mitään olisi tapahtunutkaan. Ensin ei tyttö sitä ymmärtänyt, mutta kun askeleet lähestyivät, niin että saattoi kuulla niiden tahdin, välähti äkillinen, arki tuska hänen kasvoissansa, hänen silmänsä pimenivät ja hän kokosi ompelukapineet syliinsä, ikäänkuin paetakseen.

Samassa kuuluivat askeleet jo porstuasta, puukengät asetettiin syrjään, säppi avattiin varovasti ja sisään astui pieni, vääräsääri mies, pyöreä hattu päässä ja yllä pitkä nuttu.

"Hyvää päivää taloon!" sanoi hän, ottaen hatun päästänsä.

Nyt vasta nousi vaimo, astui poikki lattian ja ojensi lyhyen kätensä tulijalle, sanoen voimakkaasti: "Hyvää päivää ja terve tuloa, Martti Petterinpoika!" Hän piti päänsä pystyssä ja puristi melkoisesti tulijan kättä, mutta ei edes katsahnutkaan toisiin tuvassa olijoihin.

Mies oli jo päässyt sängyn laidalle, jossa hän istui vanhana ja väsyneenä, harmaa, harva tukka hikisenä otsalla ja katsoi tulijaa, ikäänkuin ei uskoen omia silmiään tai ei saaden selville vanhoja ajatuksiansa.

Viimein sai hän tohvelit jalkaansa, pyyhkäsi otsaansa toisella nahkahihallaan, tuli vieraan luo ja antoi kättä. Mutta hän ei jaksanut sitä liikutukselta ojentaa; hänen pienet, värittömät silmänsä katselivat levottomasti milloin vierasta, milloin nurkassa istuvaa tytärtä, joka pysyi liikkumatonna kumarruksissa eteenpäin ja kasvot peitossa.

"Tottahan näet Martin, Reetta!" sanoi äiti lempeästi; ja Reetta nousi ja ojensi kätensä; mutta hän ei katsonut ylös, vaan istuutui jälleen raskaasti, niinkuin olisi häntä pyörryttänyt.

Oli hetkinen raskasta äänettömyyttä. Martti Petterinpoika, ollen semmoiseen tottunut, veti leveän suunsa hymyntapaiseen irvistykseen, mutta ei kuitenkaan saanut sanaakaan suustansa; ja kun hän samassa katsahti isään, käänsi isä äkisti silmänsä lattiaan.

Mutta äiti ei ollut tietävinään mistään, sitoi esiliinan ryhdikkäästi pyöreän vartalonsa ympäri ja sanoi luonnottoman kovasti, alkaen toimitaasti kävellä edestakaisin huoneessa:

"Ole hyvä, Martti, ja käy istumaan!" Mutta äänessä oli omituista värinää ja kiiltävä hiki kihosi hänen otsallensa. "Ole hyvä, käy istumaan!" sanoi hän toistamiseen.

Martti oli seisonut keskellä lattiaa ja pyöriteltyt hattua kädessään; nyt hän ripusti sen varovasti oven luo naulaan ja istuutui pitkälle penkille toiselle ikkunaseinälle seljin siihen päin, niin että voi nähdä lattian yli Reetan, joka istui tuvan toisella puolella. Isä-vanhus huomasi vaipuneensa ajatuksiin, heräsi, katsahti ylös ja siirtyi pöydän päähän istumaan penkille. Äiti sitä vastoin astuskeli ja puuhaili, pitäen huolta kattilasta, joka oli ruvennut kiehumaan, ja pannen kahvipannun tulelle.

Väkevä, hapahko höyry levisi tupaan. Mutta ei kukaan tahtonut oikein saada auki suutansa, niin että pitkä hetki kului raskaassa äänettömydessä.

Äiti pyyhkäsi kätensä selkämällä otsaansa ja keksi sanoa, että oli lämmin; Martti vastasi, että lämminhän tuo oli, ja isä toisteli samat sanat, mutta hänen silmänsä alinomaa ikäänkuin salaa pyrkivät katsomaan tyttären nurkkaan.

Sitte sanoi äiti, että eihän siellä kylässä liene mitään uutta kuulunut; ja vähän ajan kuluttua sai Martti kiskaistuksi katseensa pois Reetasta ja vastanneeksi, että eihän siellä kuulunut.

Mutta sitte kääntyi äiti äkisti lieden luona, korotti äänensä ja kysyi elonkorjuuta; ja siihen Martti heti arvelematta vastasi, että jos tätä ilmaa kestää neljätoista päivää, niin kyllä saadaan elo korjatuksi ainakin keveämmiltä mailta.

Siihen vastattiin, että jos tuli sadetta, niin voi ehkä käydä pahoin rukiille; tuskinhan se jaksoi pysyä pystyssä, kun oli niin täyteläinen. Mutta nyt kertoi Martti lukeneensa jostakin sanomalehdestä, että tuommoinen pieni sade ennen leikkuuta oli juuri omansa vahvistamaan jyvää, ja siinä oli hänen mielestään jotakin ajattelemista.

Puheltiin siitä sitte hetkinen sinne tänne.

Vihdoin sanoi emäntä, että kun Herra oli antanut hyvän sadon, niin kyllä hän myöskin piti huolen, että se saatiin hyvänä korjuusen; ja siitä kehittyi puhelu vähitellen niin vilkkaaksi molemmin puolin, että isä-vanhuskin antoi heikon äänensä kuulla.

Hänelle näet johtui mieleen joku vuosi lapsuutensa ajasta, jolloin ruis ei kasvanut pitemmäksi, kuin että hyvästi täytti puukenkien yli, sanoi hän, ja monilla tarpeettomilla sanoilla kertoi hän äitistään, joka seisoi itkien ovelta nähdessään piikojen haravoivan sitä rehuna kokoon, panematta edes kuhilaillekaan. Martti oli kuullut saman asian ennenkin, ja kun he nyt johtuivat juttelemaan, kuinka paljon maailma kuitenkin oli edistynyt viimeisinä viitenäkymmenenä vuotena, kääntyi keskustelu lannoitukseen; silloin siirtyi emäntä takaisin lieden luo sevittämään kahvia, vaan miehet siirtyivät likemmäksi toistansa ja tulivat ihan innokkaiksi.

Reetta oli tällä välin toisten huomaamatta hiipinyt kyökkiin; ja kun äiti vähän ajan perästä tuli sinne ottamaan kuppeja, hypähti hän turvelaatikon päälle, jolla oli istunut ja itkenyt.

Mutta sivulle katsomatta kääri äiti levollisesti ahtaat hihansa ylös valkoisille, pyöreille käsivarsilleen,

käänsi auki pesupöydän kannen ja kaatoi vettä vatiin joka siellä oli.

"Äiti!" rukoili taaskin tyttö, "No, äiti! Minä en tahdon, kuuletko, minä en tahdo."

Seinällä oli talrikkejä rivissä. Äiti katsoi sinne, otti neljä, pani vatiin ja tempasi pyyherievun koukusta ikkunan vierestä.

"Hyvä äiti! Et sinä saa tehdä sitä, sillä minä en tahdo, en, vaikka mikä olisi, kuuletko? Äiti, no, äiti! Minä — minä puhun sen papille! Minä — minä hukuttaudun," nyhkytti hän toivottomuudessaan ja peitti käsillään kasvonsa.

Kammarissa olivat kuuluivat nyt puhelevan jo ihan kovasti. Mutta äiti kuivasi kätensä, kävi istumaan köykkituolille, veti hellästi Reetan luoksensa, sulki hänet pieneen syliinsä ja kumartui hänen ylitsensä.

"Nyt minä sanon sinulle jotakin, Reetta. Ihanhan sinä olet mieletön. Puhuthan sinä aivan kuin hullu, lapsi kulta. Mitä sanotkaan? Hukkumaanko menet?"

Ja hän otti pois kädet kasvoilta; mutta Reetta piilotti ne äitinsä syliin ja tarttui hädässään lujasti häneen kiinni.

"Sanopas minulle yksi asia, Reetta. Olenko minä milloinkaan tehnyt sinulle mitään pahaa, olenko? No hyvä. Luuletko sitte, että minä, äitisi, tekisin sinulle mitään onnettomuutta? Entä Martti sitte? Nyt minä sanon sinulle jotakin, Reetta. Martti on rehellinen, kunnan mies, joka tekee työnsä ja pitää, mitä hänellä on, niin että isäsi ja äitisi saavat olla varmat, ett'ei hän tee sinulle mitään kepposia, niin että viimein joudut sinne, jossa ei naurata..."

"Niin, mutta hyvä äiti," nyyhki Reetta lapsellisesti ja katsoi nyt ylös kauneilla, itkuisilla silmillään. "Minähän en pidä hänestä ollenkaan; minä ... minähän en rakasta häntä."

"Loruja, Reetta! Etkö rakasta? Hullutuksia vain, mitä ovat ajaneet päähäsi tuolla pappilassa; ei ne meille sovellu. Martti on mies, joka ei juo eikä pelaa, vaan tulee hyväksi vaimolleen ja lapsilleen, ja siinä on jotakin, johon voi luottaa. Kuivaa nyt silmäsi, Reetta, ja kiitä Herraa. Martti Petterinpoika kyllä voi tehdä semmoisen köyhän tytön kuin sinut onnelliseksi, usko sinä vain äitiäsi!"

Kammarista kuului isän kimakka ääni änkyttävän, niinkuin aina, milloin hän oli hyvin liikutettu, ja samalla löi hän hiljaa rystyillään pöytään.

"Niin, sinä olet oikeassa siinä, mitä sanot, Martti!" sanoi hän: "Tämähän se lannoitus ja tuota — niin ennen maailmassa — niin vain; siihen ne menisi sinulta sekä sillit että leivät — silloin saisivat talonpojat hapuilla äyrejänsä, tokko niitä löytäisivätkään. Niin, niin, totta sen me tietänemme, me vanhat, jotka olemme sen itse kokeneet."

II.

Jo samana iltana tiedettiin yli koko kylän, että Martti Petterinpoika oli kihloissa aidanpanijan Reetaa kanssa.

Olihan ehkä siellä täällä muutamia nuoria poikia, jotka nauraa kuhertelivat salaa; mutta yleensä arveltiin, että he varsin hyvin sopivatkin yhteen. Marttihan oli ostanut räätälin asunnon, niin että vaimo hänen piti saada taloon.

Sitä paitsi tiedettiin Martin pitkänä palvelusaikanaan säästäneen melkoisen verran, niin että hänellä oli sekä liina- että muita vaatteita runsaasti arkussaan, ja olihan siis Reetta, köyhä tyttö, kun kaikki otettiin lukuun, tehnyt ainoastaan, mikä oli hänelle edullisinta.

Pappilaan saapui sanoma, kun iloinen joukko herroja ja naisia oli juuri asettunut juhlallisen teepöydän ympärille, joka oli laitettu puutarhaan kahden suuren kastanjan alle. Mutta siellä se teki heti syvän ja tuskallisen vaikutuksen.

Pastori Rude pani pois veitsen ja kahvelin; hän tunsu silmänräpäyksen ajan oikeaa pahoinvointia; ja ensi katkeruuden houkutuksesta tuli hän lausuneeksi sanoja, joita ei muuten kuulunut hänen suustansa.

Olihan metsän pikku Reetalla ollut kuin toinen koti täällä pappilassa. Ja aina siitä asti, kun hän seitsenvuotiaana tyttöksenä juoksenteli sänkipelloilla hanhien kanssa, oli lempeä, ystävällinen pappi ottanut huomionsa tämän tavattoman kauniin lapsen, hänen terveet uljaat kasvonsa, suuret, siniset silmänsä ja keltaisen tukkansa; ja kun hän noina surun päivinä yksinäisillä kävelyillään peltoja myöten näki hänen seisovan auringon paisteessa paljain jaloin sängikössä, kädet hanhenpiiskoineen seljän

takana, täytyi hänen ehdottomasti mennä silittelemään tytön pehmeää leukaa.

Reetta ei silloin vastannut mitään, pyhkäsi vain pienen, paksun, ruskean kätensä selkämällä mustaa pystynenänsä, käänsi nauraen päänsä toisaalle ja katsoi ilmaan.

Mutta kerran otti Rude häntä kädestä ja vei hänet kotiin oman pienen äitittömän Ellen-Lisbettinsä luo, joka istui nukkiensa keskellä. Ja siitä päivin kasvoivat he molemmat yhdessä, leikeissä ja suruissa yhtä eroamattomina ja yhä sydämmellisemmässä ja rehellisemmässä ystävyudessa, joka ei ollut koskaan rikkautunut.

Ja kun nyt pastori Rude vanhoilla päivillensä suuresta nojatuolista pohjoisen puolella näki molempain ystävyksien uskollisina, kädet toistensa vyötäisillä, rientävän metsään tai istuvan penkillä puutarhassa samaa kirjaa tutkien, niin nyykäytti hän välistä itsekseen päätänsä, iloiten tästä kauniista lapsesta, joka hänen oli suotu korottaa hengen kuolemasta rikkaasen, jaloon tunne-elämään tajuamaan sekä elämän suuria voimia että hiljaisia viheriöiviä teitä, "joissa palmut itävät".

Ja kaikki ne toiveet ja unelmat olivat nyt niinkuin yhdellä iskulla tylysti hävitetyt, toivottomasti sorretut tuota peruuttamatonta itsepäisyyttä vastaan, jonka hän tunsu sadoista tapauksista jo ennen. Hän tiesi sen: tässä oli kaikki vetoaminen turhaan; muuta ei voinut tehdä kuin rukoilla Jumalaa, että hän kerran sulattaisi nuo kylmät kivisydämmet näkemään rikkaita armolahjoja, jotka ovat meille annetut ihmiselämän jalostuttamiseksi ja kaunistamiseksi.

Kun ensi suuttumus oli ohitse, otti pastori Rude kuitenkin jälleen veitsen ja kahvelin, ja mikäli ateria edistyi, puhui hän tyynemmin.

Mutta muihinkin ennen niin iloisen seuran jäseniin oli katkera surumielisyys levinnyt; sillä kaikkihan tunsivat Reetan ja kaikissa oli kasvanut ystävyttä häntä kohtaan.

Kaksi vanhanpuolista naista seudun herrastaloista puhui tuosta hirveästä teosta arvokkaalla, pidätetyllä suuttumuksella; ja toinen, jolla oli vähän taipumusta tieteellisyyteen, katsoi tätä ja muita samanlaisia tapauksia viimeisiksi eläimellisiksi jäännöksiksi vanhasta orjuuden hengestä, joka muissa suhteissa onneksi oli jo melkein perin hävitetty.

Yksin vähän vanhettunut meijerinvuokraajakin yhtyi muiden mukaan surumielisesti valittamaan talonpoikain kurjan alhaista kantaa niissä asioissa.

Mutta nuori innokas kansan-ylikoulun opettaja naapuripitäjästä, tukka vaaleanpunaisena kukonhelttuna otsalla ja kaksi pientä untuvatöyhtöä leuan nenässä, tarttui heti tähän korkeamman tunne-elämän asiaan ja selitteli pienessä esitelmässä toivonsa, että kansallinen herätys oli tälläkin alalla jalostuttavasti vaikuttava Tanskan talonpoikaan.

Siitä nyt puhuttiin teetä tarjotessa vähitellen yhä äänekkäämmin; ja kun teekannu oli kiertänyt ympäri, vilkastuivat mielet jotakuinkin entiselleen.

Mutta Ellen-Lisbetin nuorissa, kalpeissa kasvoissa oli todellista, syvää liikutusta, joka yhä enemmän riisti häneltä voimia. Koko hänen ruumiinsa vapisi; kyynel toisensa perästä vierähti alas poskea pitkin, vaikka hän kyllä koetti taistella vastaan.

Viimein hän ei enää jaksanut suruansa kantaa, vaan painui tuolin selkänojaa vastaan ja alkoi nyyhkiä.

Se ei ollut surua. Hän oli liikutettu, loukattu kainoimman sielunsa syvimpään pohjukkaan asti; eikä siitä ollut vähääkään apua, että isä ja molemmat vanhemmat naiset koettivat lohduttaa häntä. Hän itki vain sitä kovemmin, suonenvedon-tapaista, hurjaa itkua, joka ikäänkuin repi hänen ruumistansa ja tuntui kaikista kummalliselta, kamalalta.

Isä nousi ja puhui hänelle ankarasti; mutta ei siitäkään mitään apua ollut; näytti aivan kuin olisi kauan pidätetty kiihko äkisti päässyt purkautumaan.

Silloin alkoi pappi ymmärtää, että siinä täytyi olla jotakin tavatonta; sillä luonnollista se ei ollut. Ja kun hän neuvottomuudessaan kumartui tyttärensä ylitse, johtui hänelle myöskin äkisti mieleen, kuinka kummallisen hajamielinen tytär oli ollut viime aikoina, miten sairaalta ja kärsiväiseltä hän oli näyttänyt, isän voimatta sitä selittää itsellensä.

Mutta pöydän toisella puolella istui äänetön mies, katse lämmin ja leuassa kellertävä, tuuhea kähäräparta. Salaa olivat hänen silmänsä koko ajan katselleet nuorta tyttöä, ja nyt kun hänen voimansa raukenivat, ei hän jaksanut kauemmin salata liikutustansa.

Pappi katsahti häneen pöydän ylitse, ja samassa syntyi kummallinen, juhlallinen hiljaisuus pöydässä. Sitä kesti pitkä hetki, ei kukaan saanut mitään puhutuksi. Mutta ei edes vähän vanhahkon

meijerinvuokraajan silmä ollut ilman hienoa sumua.

Pappi antoi ääneti pöydästä nousemisen merkin ja vieraat hajosivat nopeasti kaksittain puutarhan eri kulmille. Mutta pastori, tultuaan saliin, avasi sylinsä tyttärelle, joka punastuen heittäytyi hänen rintaansa vastaan, ja samalla ojensi pappi kätensä nuorelle miehelle, joka nopeasti lähestyi.

"Jumala siunatkoon teitä!" sanoi hän liikutetulla äänellä ja sulki heidät molemmat syliinsä.

Ainoastaan nuori, naapuripitäjän kansan-ylikoulun opettaja seiso i vielä kuin pilvistä pudonnut atriapaikalla, voimatta käsittää, mitä olikaan tapahtunut.

* * * * *

Mutta aidanpanijan pimeässä tuvassa istui Reetta raukeana ja väsyneenä penkillä, pitäen tyhjää päätä käsissänsä. Hiukkanen punertavaa illan valoa tuli kuin varkain metsän puiden välitse tupaan, ja lehdissä tuvan päällä kuului raitista huminaa.

Ovi aukesi ja isä hiipi sisään. Nähtyään tyttärensä olevan yksin istuutui hän hänen viereensä ikkunan luo ja alkoi ikäänkuin ajatuksissaan silitellä kädellään hänen tukkaansa, katsoen itse ulos ikkunan ruudusta.

Reetta tarttui käteen ja itku kuohui taas, kun hän painoi isänsä kättä poskeansa vasten.

Mutta kuullen äitin tulevan kyökkiin päästi hän; ja isä riensi pois nurkkakaapin luo, jossa hänellä muka oli puuhaamista lankaläjän kanssa.

III.

Martti Petterinpoika oli ostanut räätälin asunnon kylän laidassa.

Se oli pieni, sievä talo, vieressä pieni, aidattu kaalimaa, pumppukaivo ja ankkalammikko. Mutta räätäli oli ollut vanha juoppo ja antanut kaikki rappeutua, niin että tuskin ehti elonaika ohitse, kun Martin jo täytyi tarttua muurarinlusikkaan ja maalarinsutiin.

Paljo siinä oli tekemistä. Ja Martti tahtoi saada kaikki siistiksi ja hyvään kuntoon. Muurit oli kalkittava, ikkunat korjattava ja maalattava siniseksi, hiirensyömä katto pantava ihan uudestaan hyvistä oljista, puhumattakaan uusista harjahirsistä.

Sisällä pienissä, mataloissa huoneissa oli kaikki niin rappeutunutta, että olisi saattanut joutua toivottomaksi. Kaikkea tätä puuhaili Martti utterasti kuntoon lyhyinä, pimeinä päivinä, niinkuin nyt oli; eikä koskaan oltu nähty hänen hikistä täyskuun-muotoansa niin loistavana ilosta ja tyytyväisyydestä kuin tänä aikana, hän kun aivan tarmon takaa työskenteli.

Tosin ei voi kieltää, että Martti Petterinpoika oli jo käynyt muuallakin kysymässä kuin juuri aidanpanijan tyttöä, vaikka vähemmällä menestyksellä. Mutta nyt hän nauttikin sydämmelistä iloa, tietäessään, että monikin kylän nuori ja kaunis mies salaa kadehti häneltä Reettaa; ja iloissaan ja hyvillään siitä lupasi hän itsekseen olla säästämättä mitään, kun vain kaikki tulisi niin hyväksi, ett'ei Reetan tarvinnut katua vaaliana.

Ja niin suuri oli hänen ilonsa ja onnensa, sitä myöten kun hänen tupansa valmistui uuteen loistoon, ett'ei hän lainkaan huomannut epäedullista mielialaa, jota siellä täällä kylässä alkoi kasvaa häntä vastaan, eikä sen alkulähde ollut mikään vähempi paikka kuin itse pappila.

Huhuttiin pastori Ruden ottaneen suuttuen vastaan sanoman tästä aiotusta liitosta ja hänen nuoren tyttärensä kiivaimmilla sanoilla moittineen Reetan äitiä, jopa kyynelsilmin pyytäneen isäänsä ryhtymään toimiin niin raakaa väkivaltaa vastaan, kuin oli käytetty hänen ystävänsä kohtaan.

Mutta siitä ei liene tullut mitään; ainakin ne jutut ihan huomaamatta kulkivat iloisen Martti Petterinpojan ylitse, hänellä kun ei aamusta iltaan ollut aikaa mihinkään muuhun kuin maalailamiseen, siistimiseen ja laittamiseen kaikkea niin sieväksi pikku Reetallensa, että hän olisi hymyilevä sinä juhlallisena hetkenä, kun tuli hänen tupaansa, sieltä ei enää koskaan pois lähteäksensä. Yksin yöllämatkustajatkin olivat ohi kulkiessaan nähneet hänen kynttilän valossa puuhailevan kauan ohi puolen yön.

Mutta pappilan nuorelle tyttärelle oli tapahtunut jotakin, joka varmaankin oli vaikuttanut tuon epäedullisen mielialan leviämiseen ympäri kylää.

Neiti Ellen-Lisbet oli joutunut kihloihin. Ja nyt näkivät häpeästä punastuen monet nuoret tytöt ja vaimot, että totinen, ylentävä rakkaus, josta niin paljo puhuttiin ja laulettiin — että heillä ei sitä ollut

koskaan tuntunut sillä tavalla.

Mutta neiti Ellen-Lisbet olikin ihan kuin kokonaan muuttunut. Hän oli saanut terveyden punaa kasvoihin, riemuitsevaa loistoa suuriin, hehkuviin silmiin, jopa ääneenkin hurmaavaa, hyväilevää kaikua, niin että moni sitä kaukaakin kuullen seisattui tarkemmin kuulemaan.

Joka päivä iltapuolella kolmen ja neljän välillä, kauan, kauan ennen kuin postia saattoi odottaakaan, nähtiin hänen kärsimättömästi kävelevän edestakaisin puutarhan portilla, joka hetki tähystellen pitkin tietä levottomana, maltittomana, valmiina juoksemaan heti ensi vilahduksen näkyessä pölyisestä nutusta tien polvekkeessa. Ja yölläkuljeksijat saattoivat pappilan ohi astuessaan nähdä kauan sivu puolenyön tulta jonkun vinnihuoneen kartiinien takaa sekä varjon ihmisestä, joka istui ja kirjoitti.

Mutta lauantaisin, kun isä nukkui päivällisuntansa tai kirjoitti saarnaansa, liihoitteli Ellen-Lisbet ulos puutarhanportista ja hiipi polkua myöten kylän ympäri itään päin suorinta tietä mäkien yli, yhä nopeammin jyrkkiäkin ylämäkiä, katsoa tirkistellen eteenpäin, kunnes hän äkisti erään mäen päällä alkoi huiskuttaa nenäliinaansa ja päivänvarjoansa pientä, harmaata pistettä kohti, joka liikkui suon toisella puolella, ja hän huiskutti, kasvot hehkuvan punaisina ja sydän nähtävästi tykyttävänä.

Mutta se pieni harmaa piste lähestyi nopeasti, kasvaen pitkäksi, harmaaksi mieheksi, joka avoimin sylin kiiruhti häntä kohti. Varjoisen puun alla sulkeutui syli neitisen ympärille; alkoi suutelut, sisällyksettömät sanat, vastauksettomat kysymykset, syleilyt ja punastumiset loppumattomiin.

Nuurukainen otti neitoa kiinni käsistä, silitteli hänen tukkaansa ja katsoi häntä suuriin, hehkuviin silmiin. Neitinen otti hänen hattunsa, pyyhki häneltä hien otsasta ja hiipi lähemmäksi häntä. Sitte nauroivat he taas ja suutelivat, eivätkä tienneet muusta kun onnestansa.

Vihdoin tointuen läksivät he kotiin suuria, viljelemättömiä ketoja myöten, neitinen nuorukaiseen nojautuneena, nuorukainen kumartuneena hänen ylitsensä, käsi kierrettyinä ympäri vyötäisistä, lumoavassa yksinäisyydessä, poissa kaikesta maailman pauhusta, täällä, jossa ainoastaan aurinko ja linnut riemuiten julistivat heidän rakkautensa onnea koko maailmalle.

Mutta kun he viimeiseltä mäen rinteeltä näkivät vähän matkan päässä pienen mökin ankkalammikkoineen ja pumppukaivoineen ja pienen ruman miehen, joka siellä hikoili suurella maalarinsudilla sivellessään rumaa, likaisenkeltaista muuria, silloin synkkenivät äkisti Ellen-Lisbetin kauniit kasvot, ja oman suuren onnensa tunnossa nojautui hän nuorukaista vasten ja kätki nyyhkien päänsä kellertävän kähäräparran alle:

"Reetta, Reetta-raukka!"

No niin, totta kyllä; Reetalle oli kyllä kihlaus kääntynyt suruksi.

Välinpitämättömänä ja raskasmielisenä, ilman kipinääkään toivoa istui hän kotona pimeässä tuvassa ja ompeli koneentapaisesti suuria lakana- ja liinavaate-pakkoja ja raskaita pulsterinpäällyksiä, joita äiti toi hänelle käsiin.

Joka ilta tuli Martti ja istuutui hänen viereensä, ääneti ja onnellisena seuraten silmillään jokaista neulanpistosta, ja nauraen hänelle, milloin hän sattui pistämään sormeensa.

Suurista varustuksistaan ja osteluistaan uuteen kotiinsa ei hän koskaan puhunut. Se oli hänen suuri, kallis salaisuutensa, joka oli vasta sitte tuleva ilmi Reetan hämmästykseksi, kun hän kerran muutti uuteen kotiinsa. Sen sijaan kuvaili hän morsiamelleen, miten hauskaksi oli heidän pikku tupansa muuttuva — olkoonpa sitte kuinka kurja ja huono tahansa, lisäsi hän aina viekkaan näköisesti — sitte kun Reetta oikein tuli hänen omaksensa; miten he pitkinä talvi-iltoina olivat lukevat papin kirjoista, ennenkuin kävivät levolle ja kuinka he kyllä tulivat toimeen säästäväisyydellä ja rehellisellä elämällä.

Aluksi heidän tietysti piti hankkia porsas, se oli selvää. Mutta sitä paitsi oli hän ajatellut hankkia parikymmentä kanaa, sillä nehän olivat edulliset niiden pitää, jotka, niinkuin hän, puhdistivat hyvästi viljansa myötäväksi; ja saattoihan Reetta viedä munat kaupunkiin hänen ollessaan kotona työssä. Mutta varsinkin kuvaili hän hyvin laveasti, mitä voi tehdä kaalimaasta ja siitä peltotilkusta, joka kuului taloon, kun ne oikein muokattiin ja puhdistettiin juolaheinistä, joiden vanha räätäli, se porsas, oli antanut versoa maassa.

Reetta kuuli tuskin sanaakaan kaikesta, mitä hän kertoi. Ja hän oli niin tottunut jo Marttiin, siten kun pääsi helpolla kaikesta, että kun hän viimein eräänä päivänä tuli ja kiersi käsivartensa hänelle kaulaan, kertoakseen, että nyt oli jo puhuttu kuuliaisista ja häistä papille, niin Reetta ainoastaan hitaasti irtautui ja vastasi raukeasti:

"Joko nyt?"

Mutta häät oli asetettu joksikin päiväksi ennen joulua, ja ne oli vietettävä juhlallisesti monien vierasten kanssa.

Vierasten kutsuminen oli äitin tahto. Ja mitä enemmän tyytymättömyys ja lorut levisivät kylässä, sitä suurempia valmistuksia teki hän salaa. Reetta hyväksyi kaikki vastaan sanomatta, ja isä oli viime aikoina niin heikonnut ja tullut niin kummalliseksi, ett'ei häneltä edes mitään kysytykään.

Kolme päivää ennen joulua kirkkaassa päiväpaisteessa kulki pilvettömän pakkastaivaan alla aidanpanijan juhlallinen hääväki kolmissa kärryissä metsästä aukealle.

Varikset, morsiamen ensimmäiset lapsuuden kumppanit, kohosivat puista tienvarrelta lentoon ja tervehtivät heitä kuin ennustuslinnut raakkumisellaan, mikäli he ajoivat tietä myöten.

Ensimmäisissä kärryissä istui morsiuspari, Reetta tyynenä ja ihan täydessä tajussansa, mutta sikäli vähän kalpeampana, kuin lähestyttiin kirkkoa.

Päässä oli hänellä valkoinen harso, joka aaltoili takana tuulessa, ja tuore myrtyseppele, jonka Ellen-Lisbet oli vanhan lupauksen mukaan salaa lähettänyt, monta kyyneltä vuodattaen. Kädet olivat hänellä kovasti puristettuna kauniin virsikirjan ympäri, jonka äiti oli antanut aamusilla ynnä suutelon kanssa.

Hänen vieressänsä komeili Martti, päässä suunnattoman korkea silinterihattu. Kärryjen kääntyessä kylään vilahti hänen silmänsä aukean takaa pumpunvarsi ja keltainen talo; salaperäinen hymyily levisi hänen kasvoilleen, kun hän katsahti sinne päin. Mutta Reetta ei nähnyt häntä; silmiään räpäyttämättä ja luonnottoman virkeästi katsoa tuijotti hän eteenpäin höyryävien hevosten yli.

Kylässä oli ihmisiä ovissa ja ikkunoissa hääväen ohi ajaessa. Toisissa kärryissä herätti kaikkien huomiota äiti, joka istui yksin taka-istuimella, kankeana ja korusaana, sivullensa katsomatta ja niin ryhdikkäänä, että kaikki terävät katseet kimmahtivat hänestä takaisin. Myssy kiilsi uhkaavaisesti päivänpaisteessa ja kirjavat niskanauhat häilyivät takana, ikäänkuin pilkallisesti vähän napsahdellen tuulessa.

Kirkkoportin molemmilla puolilla odotteli joukko naisia ja lapsia kauas haudoille asti. Vähän matkan päässä kylään päin seisoivat rengit, pitkät piiput suussa; isännät itse tallin ovissa kyynyspäillään nojaten oven alapuoliskoon.

Kun kärryt pysähtyivät, oli ihmisjoukko vaiti, ja kaikki tunkeutuivat katsomaan. Joku hyväntahtoinen kylän renki laukasi pyssyn vähän ulompana, mutta ylt'ympäri vallitsevassa, raskaassa hiljaisuudessa tuntui se enemmän pilkalta kuin tervehdykseltä. Muutamat rengit alkoivatkin nauraa, ja häävieraat laskeutuivat ääneti alas kärryistä sekä läksivät toimittamaan vaatteitansa, katsahtamatta kehenkään.

Mutta kun he nostivat morsiamen pois ensimmäisistä kärryistä, niin että kaikki näkivät hänen kasvonsa, kuului suuttumuksen nurinaa ihmisjoukosta. Nuoret tytöt seisoivat kalpeina, kyynelsilmin mielipahasta, ja joku ruotimummo huusi kiviaidalta muutamia pahoja sanoja "aidanpanijan Elsasta", niin että ihmisten täytyi kääntyä hillitsemään häntä.

Kylän läpi ajaessa oli Reetalla ollut töin tuskin tuntoa huomata, ett'ei yhdessäkään talossa näkynyt häälippuja, ja se oli surettanut häntä. Mutta kun hän nyt kuuli äitinsä nimeä mainittavan tässä ihmisjoukossa, tunsu hän äkisti virsikirjan polttavan kädesssänsä, ja hän tarttui Martin käsivarteen ja katsahti nopeasti ylös, kasvot punottavina.

Samassa alkoi kello soida tornissa; hääjoukko järjestyi, ja pieni valkoinen lukkari avasi kirkon oven.

Kirkkoon oli jo sivuovesta kokoutunut suuri joukko sekä miesten että naisten puolelle, ja kaikki nousivat seisomaan hääväen astuessa käytävää pitkin alttarin luo, jossa pastori Rude otti heidät vastaan. Siellä jakautui sekin pikku lukkarin osoituksen mukaan miehiin ja naisiin; mutta Martti, kerran saatuaan kiinni Reetan kädestä, ei tahtonutkaan päästää sitä, vaan kävi istumaan hänen viereensä.

Kirkossa vallitsi nähtävästi suuri mielenjännitys. Huhu näet oli kertonut, että pastori Rude, joka juuri oli valittu toisen pitäjän papiksi ja jonka piti näinä päivinä muuttaman, oli tässä viimeisessä kirkollisessa toimituksessa, kuin hän luultavasti tässä sijassa enää toimitti, puhuva entiselle seurakunnalleen jonkun vakavan sanan, joka hänellä oli kauan ollut mielessä. Ja kun hän nyt virren päätyttyä kääntyi alttarista kirkkoon päin, katsoi hänkin niin ankarasti hääjoukkoa ja niisti nenänsä niin tavattoman monta kertaa ja niin kovasti, että kaikki alempana kirkossa ehdottomasti katsoivat toinen toistansa silmiin ja ymmärsivät huhun puhuneen totta.

Reetta, tuntien kaikkien silmiin tarkastelevan häntä, antoi kätensä pysyä Martin kädessä, ja istui itse, vaikka sisällisesti taistellen, niin suorana, kuin saattoi. Ja kun sittekin melkein hänen itsensä tietämättä kyynel toisensa perästä vierähti alas hänen polvellensa, niin eivät sitä vaikuttaneet papin sanat, jotka

jrysten kuin ukkonen sinkoilivat hänen päänsä yli, vaan se, että hän tiesi jossakin syrjäpenkissä Ellen-Lisbetin istuvan ja itkevän hänen kanssansa.

Martti oli ylen onnellinen, hymyili hiljaa ja salaperäisesti itsekseen. Ei hänkään kuullut sanaakaan papin pitkästä puheesta; hän oli kaukana sieltä, kotona pienissä, viehättävissä huoneissa, jossa nyt kaikki oli valmisna ottamaan vastaan nuorta morsianta.

Ajatuksissaan luetteli hän kaikki monet uudet huonekalut, jotka oli niin salaa sinne hankkinut, ja mietiskeli, minkä hämmästyttävän vaikutuksen kukin niistä oli tekevä Reettaan, kun hän tänä iltana viimein sai ne nähdä: vihreä pöytä, vaatekaappi ja varsinkin silmivadin-jalat, joita hän tiesi Reetan aina halunneen.

Hän katseli mielessään tarkasti kaikki paikat, mutta ei voinut huomata sieltä puuttuvan mitään, mitä onnellisessa kodissa pitää olla. Kyökkiin oli hän toimittanut vettäkin korvoon, niin ett'ei Reetan heti tarvinnut nähdä vaivaa pumpussa; ja uunin viereen seinää vasten oli hän latonut sievän pinon kuivia pilkkeitä, niin että Reetalla oli heti niistä tehdä tulta aamusilla.

Mutta paitsi tätä kaikkea oli hän myöskin koristanut kaikki, sekä tuvan että kammarin, hienoksi hakatuilla kuusenhavuilla, jotka oli käynyt metsästä. Koko eilinen ilta oli mennyt siihen koristelemiseen juhlallisimmalla tavalla, ja siihen työhön oli hän niin mieltynyt, ett'ei tahtonut tulla unta silmiin koko yössä; mutta kun hän heräsi aamusilla jo kello kolmen aikaan, kävi hän heti paitasillaan kynttilä kädessä ylt'ympäri katsomassa, oliko kaikki vielä samassa järjestyksessä.

Ja nyt istui hän tässä papin jrisevän ukkosen alla, nauttien ajatuksissaan, miten Reetta oli ihastuva, kun iltasilla astui kynnyksen yli, ja Martti itse sytytti kynttilän. Pastori Rude puhui rakkaudesta, elämän kauneimmasta kukasta, paraimmasta armolahjasta, kuin meille on annettu, josta kaikki hyvyys ja jalous johtuu ja joka, jos tarkoin katsotaan, on ainoana elämän kannattajana.

Sen johdatuksen jälkeen siirtyi hän luonnollisesti ja levollisesti avioliittoon, jonka perustus rakkaus on.

Mutta kun ajatteli tätä liittoa, ei hän voinut olla vakavasti surkuttelematta kurjaa, melkeinpä voisi sanoa, raakuutta, jota paha kyllä niin usein, eikä suinkaan harvimminkin maalla, täytyy nähdä, kun nuoret miehet ja naiset häpeämättä antavat itsensä yhdistää pyhään avioliittoon, edes tietämättäkään, mitä totinen ja syvä rakkaus merkitsee. Hän ei tahtonut salata, että hänen sydämensä oli pakahtua joka kerta, kun hänen virkansa pakotti hänet tekemään tämän pyhän toimen semmoiselle morsiusparille. Sillä se oli surullisin todistus hengellisestä, melkeinpä voi sanoa, raakuudesta, josta jokaisen tunnokkaan ihmisen täytyy inholla pois kääntyä.

Hän lämpeni yhä enemmän ja lopetti innoissansa puheen.

Se oli hänen mielestään sielun kauneimman ja jaloimman tunteen loukkaaminen, rikos hyvettä vastaan ja syvemmälle katsoen siveettömyys, joka on kauhistus Herran ja hänen seurakuntansa edessä. Sentähden tahtoi hän tässä, niinkuin kaikissa muissakin tilaisuuksissa, hartaasti pyytää jokaista erittäin ensin vakavasti tutkimaan sydäntänsä. Ja vielä kolme kertaa niistettyään nenäänsä hyvin kovasti rukoili hän koko sydämmestään Herraa varjelemaan seurakuntaa, jonka hän nyt oli jättävä, ja korottamaan heidän sielunsa vanhasta orjuuden ikeestä ylös valoon ja elämään, viheriöiville teille, "jossa palmut itävät."

Lopettaessaan oli hän ihan hiessä ja kalpeana liikutuksesta. Vaan toimituksen jälkeen astui Martti suoravaisesti pastorin luo ja kiitti häntä kauneista sanoista.

Mutta muu kirkkoväki istui ihan hiljaa, mieli ahdistettuna. Ja kun hääväki kulki pois käytävää pitkin, kiintyivät katseet pelottomasti Elsaan. Hän astui kahta vertaa suurempana ja ryhdikkäämpänä tyttärensä jäljessä silmiäänkään räpäyttämättä.

IV.

Iltapäivällä nähtiin monta juhlapukuista vierasta menevän kylästä häätaloon. Ja illempänä oli jo melkein täysi aidanpanijan ahdas tupa, josta sänky ja suuri tammikaappi oli pois nostettu tilan tähden; seinät olivat koristetut kuusiköynnöksillä ja pienillä Tanskan lipuilla.

Pitkin toista ikkunaseinää oli katettuna pitkä juhlapöytä, jolla paloi kolme steariini-kynttilää, ja muuten oli siinä runsaasti hyvää rasvaista ruokaa: kinkkua, syltystä; savustettua lampaanlihaa ja lämmintä, paistettua silliä, joka tuoksullansa täytti koko huoneen. Aidanpanija itse seisoi pöydän toisessa päässä ja kehoitti vieraita istumaan, mutta Elsa puuhaili kyökissä, kannellen sieltä kahvia vieraille, joita lakkaamatta tuli, niin että tuskin enää sopi tuvassa liikkumaan.

Ja kuitenkin oli monta pysynyt kotona kutsutuistakin. Varsinkin olivat talollisten perheet jääneet tulematta, niin että täällä oli enimmäkseen loisia ja mäkitupalaisia vaimoineen ja lapsineen, jotka eivät tahtoneet päästää käsistään hyvän aterian tilaisuutta. Myöhemmin iltasilla tulivat myöskin rengit ja kylän iloisimmat tytöt, joilla oli tanssin halua. Mutta silloin täytyi avata ovet ja ikkunat, saadakseen kylleksi ilmaa.

Ja kun sitte kaikki olivat syöneet, vietiin pöytä, tuolit ja kaikki tarpeettomat huonekalut ulos; kaksi soittajaa asetettiin tynnyrin päälle Reetan nurkkaan; vanhat siirtyivät vinnille lyhdyn valossa pakinoimaan; sillä nyt piti ilon oikein alkaman ja morsian tanssittaman pois tyttöjen joukosta. Mutta ensin raivasi Elsa tietä joukon läpi, höyryävä punssimalja pään päällä; ja sill'aikaa kun soittajat soinnuttivat viulujansa nurkassa, huusi joku punakka renki kaikuvasti: "Eläköön morsiuspari!" johon vastattiin pauhuisella hurraa-huudolla; se ikäänkuin tunkeutui ulos ahtaista ikkunoista ja kaikui kauas hiljaiseen, tähtikirkkaaseen talviyöhön.

Kylässä olivat jo kaikki menneet levolle; tuletkin oli jo sammutettu. Hienoinen kuulakka auer verhosi seutua. Suolta ja härmäiseltä kedolta kajasti vähän valoa. Metsä, joka verkalleen kohosi mäen rinnettä myöten, oli kuin verhoittuna hopeaharsolla, joka siellä täällä leveinä vöinä loisti kuutamassa kuin juokseva vesi. Taivas oli pilvetön, mutta tähdet suuret ja raukeat, melkein kun puoli sammuneet kylän kohdalla, jossa usma sakeni valkoisesta höyrystä, jota kylmään yöhön levittivät lautakasat karjottain luona.

Pappilassa istui puoliavoimen ikkunan takana Ellen-Lisbet kääriytyneenä paksuun vaippaan ja kuunnellen kaukaista pauhua metsän kulmalta.

Väsyneenä itkusta ja toivottomuudesta ei hän voinut käsittää, että se todellakin oli tapahtunut. Ja joka kerta, kun näky kirkosta ja Reetan hirmuinen, kuolonkaltainen tyyneys elävästi kuvautui hänen eteensä, täytyi hänen, pää käsiin vaipuneena, tukeuttaa ulos pyrkiviä nyyhkytyksiä, ett'eivät ne herättäisi isää alhaalla.

Myöhempään yöllä paisui ulkona kuuluva hälinä ja ilo, mikäli kuu purjehti edelleen metsän päällitse, jonka peljästyneet eläimet ja linnut peittäytyivät parempiin tiheikköihin.

Ainoastaan vanha, utelias kettu, tuntien paistin hajun, hiiviskeli edestakaisin pitkin kivimuuria ja seisattui välistä katsomaan punaista, pölynsekaista loistoa, joka levisi metsän runkojen väliin, sekä varjoja, jotka lakkaamatta liikkuvat edestakaisin.

Tuvassa oli pölyä ja kuumuutta; hiki oikein valui alas pitkin seiniä. Puoli palaneet kynttilät häilyivät vedossa, niin että välistä oli melkein pimeä. Lakkaamatta tanssittiin, vaikka lattialla tuskin oli tilaa liikhtaakaan. Tytöt nauroivat ja rengit tunkeilivat, päästäksensä esiin, ja ikkunoilla istuivat ukot, tultuaan alas vinniltä, poltellen piippua ja nauraen. Mutta kyökissä istuivat vaimot kahvipannun ympärillä. Reetta kyyristyi tuvan nurkkaan, jossa pysyi kenenkään huomaamatta. Siihen asti oli hän uhoitellen ja kaikki voimansa ponnistaen pysynyt niin suorana, kuin taisi; mutta nyt, kun ilo oli ehtinyt niin pitkälle, ett'ei häntä enää kaivattu, raukesi hän ihan voimattomaksi.

Hän koetteli tointua ja ajatteli Ellen-Lisbetiä, mutta kaikki oli sekaisin hänen ajatuksissaan. Hän tunsii olevansa ihan kuin vieras ja oli niin väsyksissä viimeisistä unettomista öistä, että tuskin jaksoi pitää päätänsä pystyssä.

Martti istuutui hänen luoksensa ja otti häntä ainakin kaksikymmenennen kerran kädestä. Hän oli nyt viimeksi liikkunut hänen lähellensä niin kummallisen ääneti ja ahdistettuna, ja rupesi nyt niin pehmeästi silittelemään hänen kättänsä.

Reetta ei vetänyt sitä pois; mutta Martti oli huomaavinaan sen vapisevan, ja pitkän ajan istuivat he sillä lailla ääneti melun kasvaessa heidän ympärillensä.

Vihdoin kumartui Martti hänen ylitsensä ja kysyi hiljaa, eikö jo lähdetäisi kotiin.

Ensin ei Reetta vastannut. Mutta kun Martti toisti kysymyksensä, nousi hän ja läksi mukaan.

Takaovessa heitti hän lyhyet jäähyväiset äitille, joka suuteli häntä otsalle. Mutta kuullessaan isän tulevan kyökkiin riensi hän nopeasti pois ulos metsään ja tietä myöten, niin että Martin oli vaikea pysyä sivulla, Reetan vaatenyytit kainalossa, niinkuin hänellä oli.

Kuu oli juuri laskeutunut metsän taa.

Taivas oli siitä ikäänkuin kohonnut, kirkkaat kultatähdet paistoivat tummansiniseltä pohjalta; oli pureva pakkanen. Mustalta suolta, joka oli maiden varjossa, paistoi jää suoralaitaisista turvehaudoista, kuin hikinen hopea ja suuret kedot säteilivät molemmin puolin tietä, jota he kahden kesken rinnakkain

ääneti astuivat.

Martti oli ikäänkuin vähän hämillänsä. Nyt kun toivottu hetki jo oli niin lähellä, tuntui hänestä ihan kummalliselta, että nuori, kaunis tyttö oli seuraava häntä kotiin hänen huoneihinsa, eikä koskaan enää sieltä lähtevä. Hän joutui äkisti aivan neuvottomaksi eikä uskaltanut katsoakaan häneen; ja kun vähän matkan päästä rupesi näkymään keltainen savupiippu ynnä pumpuntanko, alkoi hänen sydämensä tykkiä kovasti.

Mutta päästyään viimein hänen kanssansa pieneen, pimeään porstuaan ja suljettuaan oven, tarttui hän hänen molempiin käsiinsä ja sanoi sydämensä pohjasta:

"Kiitos nyt ja terve tuloa, Reetta!"

Reetta tuns melkein päätänsä huumaavan, kun kuuli oven sulkeutuvan, niin että hänen täytyi nojautua seinää vasten. Mutta Martin sanat kaikuivat niin sydämmellisiltä ja rehellisiltä, ja hänen kädenpuserruksensa oli niin suoravainen ja uskollinen, että hänen sydäntänsä vihiasi, eikä hän kuitenkaan voinut vastata. Vasta sitte, kun hän päästi kädet, kuului hiljainen värisevä: "Kiitos!" mutta silloin oli Martti jo huoneessa etsimässä rikkitikkuja.

Sisästä tuli vastaan suloista lämmintä liedessä iloisesti räiskyvästä tulesta, jota naapurin vaimo oli hoidellut Martin käskyn mukaan, että kaikki olisi valmisna. Kartiinit olivat lasketut alas ikkunain eteen; pöydällä oli tuoreita kukkia vesiastiassa. Kaikki oli oikealla paikallaan, kiiltävää ja uutta, ikäänkuin lausuen terve tuloa! Ja siellä tuoksusi niin puhtaalta ja miellyttävältä.

Martti kääntyi ympäri, näyttäen tulta joka taholle, että Reetta olisi saanut oikein katsella. Hän itse oli kokonaan ihastunut vaikutukseen, jonka se teki, ja katseli autuaassa huumauksessa ylt'ympäri, niinkuin olisi ollut mökistänsä erotettuna hyvinkin pitkän ajan. Piironki, tuolit, sinertävä peili penkin päällä, vanha kello nurkassa, — hän juoksi toisen luota toisen luo, näyttäen Reetalle kaikkea.

Reetta pysyi oven luona; hän tuns kaikki käyvän ympäri silmissään, mutta suuressa ilossaan veti Martti hänet kanssansa makuuhuoneeseenkin ja nosti kynttilän ylös ilmaan, katsellen voitollisena ylt'ympäri.

Siellä oli suuri sänky täynnä vaatteita ja tyynyjä lähes kattoon asti. Ihan uusi vaatekaappi ja silmivadin-jalat tinavatinensa, joita Reetta aina oli halunnut. Äsken kalkitusssa kyökissä loistivat vaskiastiat kirkkaina seinillä, vesiämpäri pienellä uudella puupallilla ja kauha sen päällä naulassa, luuta, rautahella ja pieni, kaunis pino kuivia pilkkeitä, kaikki oli valmiina odottamassa vain häntä. Suola-astia, pyyhinriepu ja pitkä rivi valkoisia talrikkeja pesupöydän kohdalla kiilsivät hyllyllänsä niin ystävällisesti, kuin olisivat sanoneet: tule, ota minut!

"No?" hymyili Martti ihastuksissaan ja katsoi Reettaan.

Mutta samassa kääntyi Reetta äkisti pois hänestä, kätki kasvonsa, vaipui istumaan tuolille ja alkoi itkeä katkerasti.

Martti katsoi kauan häneen ja laski hitaasti kynttilän pöydälle. Hän sitä ei ollenkaan ymmärtänyt, mutta hänen kasvonsa muuttuivat kokonaan.

"Etkö, etkö sinä pidä näistä, Reetta?" kysyi hän viimein hitaasti ja epävarmasti.

Reetta ei vastannut, nyykytti vain vielä kovemmin ja kätki kasvonsa. Mutta kun Martti nyt ihan onnettoman kumartui hänen ylitsensä, katsahti hän äkisti kyynelsilmin ylös, kiersi käsivartensa hänelle kaulaan ja sanoi hänelle kiivaasti ja tuskaisesti, teeskentelemättä:

"Tulethan sinä hyväksi minulle, Martti? Minä kyllä tulen hyväksi sinulle, sen minä lupaan; sillä tahdothan sinäkin olla hyvä minulle, vai miten? Tahdothan?"

"Kyllä, tarvitseeko sitä kysyäkään, Reetta...! Mutta...?"

"Niin, niin, niin, minä kyllä tiedän, ett'en ole semmoinen kuin minun pitäisi olla: mutta kyllähän muutun... Ah, hyvä Jumala! Jospa vain tahtoisit odottaa ja olla hyvä minulle, ja kyllähän sinä tahdot, tahdothan?" toisteli hän tuskaisesti ja hiipi lähemmäksi sulhoaan.

Martti ei vieläkään ymmärtänyt; mutta hänellä oli itselläänkin silmät melkein kyynelissä. Hän oli kiertänyt kätensä kauniin vapisevan Reetan ympäri, joka nojasi häneen, ja tuntenut hänen sydämensä sykkivän kovasti.

"Mutta Reetta, pikku Reetta!" sanoi hän, saamatta muuta puhutuksi.

Vähän ajan kuluttua näki Ellen-Lisbet ikkunastansa, jossa hän oli istunut katsomassa, tulen

sammuvan nuoren pariskunnan kodista. Hän nousi, sulki ikkunan ja astui horjuen vuoteellensa, painoi päänsä tyynyyn ja makasi sillä lailla kauan, kädet puserrettuna kasvoja vasten.

Seuraavana aamuna läksi hän isänsä uuteen pitäjään, josta ei enää koskaan palannut.

V.

Kului viisi vuotta.

Tapahtui sitte eräänä kesäpäivänä, että komeasti puettu nainen kaikkien ihmeeksi käveli kylässä ja katseli niin ihmetyttävän tutusti kaikkea: kirkkoa, pappilaa, puutarhaa ja sen suuria kastanjoita.

Varsinkin viipyi hän kauan ulkona metsän puolella jyrkänlaisella polulla, joka vei mäkien yli suon ympäri; siellä näkyi hän ajatuksissaan kävelevän edestakaisin, kunnes viimein kävi istumaan varjoisen puun alle ja pää käteen nojattuna ikäänkuin kuunteli lintujen laulua, joka riemuisesti soi kaikkialla.

Vihdoin huomattiin, että nainen varmaankin oli entisen pastori Ruden tytär, joka, kuten tiedettiin, oli pari vuotta sitte joutunut naimisiin. Olipa kuulunut huhuja suurista, komeista näistäkin, joista ne molemmat vanhanpuoleiset herrasneidet olivat palanneet aivan innostuneina ja liikutettuina.

Ja niin olikin. Seutua katseleva nainen oli Ellen-Lisbet, nyt rouva Lunding.

Hän oli muuttunut näinä kahtena vuotena, tullut lihavammaksi, mutta myöskin kalpeammaksi. Hänen astuntansa oli raskas; loistavain silmien hehku oli sammunut ja kirkas hymy, joka ennen loisti kuin vahva usko jo silloinkin vähän aroista kasvoista, sitä ei enää ollut.

Mutta yhtä kaunis hän kuitenkin oli. Leuka oli pyöreämpi ja samalla voimakkaamman näköinen, katse syvempi, ja kun hän silloin tällöin pysähtyi varjoon hengittämään siimeksessä huumaavaa kesäilmaa, saattoi veri äkisti syöksähtää niin polttavan lämpöisenä kasvoin ja hänen olentonsa paisua niin täyteläiseksi, kuin olisi se tahtonut reväistä rikki keveän, vaalean kesäpuvun.

Käytyään katsomassa kaikki tutut paikat palasi hän kylään. Sillä hän tahtoi käydä tervehtimässä Reettaakin.

Talon löysi hän helposti; entisellä paikallaan se vielä oli pumppuinensa ja ankkalammikkoineen, ja ihan entisellensä oli se pysynyt kaikki nämä vuodet, yksin keltainen värikin, joka häikäsi päiväpaisteessa. Aidatussa puutarhassa oli kaalia ja perunoita säännöllisissä riveissä, ja pienessä niityssä lammikon takana kaaleli kirjava lehmä polviaan myöten niin punertavassa ja tuoksuavassa apilasheinikossa, kuin suinkin saattoi toivoa kasvavan kolme kertaa käännetystä maasta.

Kun Ellen-Lisbet vähän matkan päästä näki talon, alkoi hänen sydämensä sykkiä kovasti, niin että hänen täytyi hetkiseksi seisahtua, käsi otsalla.

Mitenkähän olikaan käynyt hänelle?

Ensi aikoina eron jälkeen olivat Reetta ja Ellen-Lisbet kirjoitelleet toisilleen. Mutta he eivät enää saattaneet puhua suutansa ihan puhtaaksi; se mitä nyt oli tullut heidän välillensä, ikäänkuin pidätti sanomasta kaikkea, niin että he tuntuivat toinen toisestansa vierailta. Kirjeet tulivat yhä lyhemmiksi ja hämäämmiksi ja viimein lakkasi koko kirjevaihto. Sitte ei ollut rouva Lunding kuullut mitään hänestä, vaikka kyllä oli usein muistellut onnellisia, uneksivia lapsuuden vuosia ja kyynelsilmin kysynyt, miten olikaan käynyt hänen entiselle pikku ystävällensä.

Mutta saapuessaan lähelle taloa hämmästyti hän, kun kuuli sisältä naurua ja iloisia lasten ääniä ja kun hän vähän arveltuaan avasi oven, tuli sieltä vastaan suloinen kahvin tuoksu, ja hän näki hauskan perheen pöydän ympärillä, jonka paksulle liinalle päivä paistoi.

He eivät olleet kuulleet hänen kolkutustansa.

Martti istui leveänä ja perin tyytyväisenä pöydän päässä, vahva lapsi-palleroineen kummallakin polvella. Isoäiti istui vähän keskempänä lattiaa, laulaa rallatellen pienokaiselle, jonka ristiäiset juuri tänään olivat. Ja ikkunan luona puuhaili iso-isä kumarassa, mutta hymy huulilla, pannen tupakkaa piippuun.

Oli juuri päästy syömästä. Pöydällä oli vielä aterian tähteet: munia, keitettyä silliä, paistettua pikku kalaa ja kivivadissa perunoita, vielä lämpiminä, sekä kannussa olutta.

Ikkunoilla oli kirjavia kukkia ruukuissa; niiden välillä istui musta kissa kypäläänsä nuollen. Kaikki näytti niin puhtaalta ja miellyttävältä. Makuukammarin ovi oli auki, niin että suuri sänky näkyi,

vaatteita ja tyynyjä täynnä melkein kattoon asti. Sinertävä peili riippui vanhalla paikallaan penkin päällä ja kello raksutteli nurkassansa.

Mutta miten Reetta oli tullut muhkeaksi! Hartevea ja vahva kuin äitinsä, leuka lihava ja pää pystyssä, silmät loistavat ja nauru heleä, niin että kaikui vinnille asti joka kerran, kun Martti pöydän päässä koetti laulaa lapsille. Reetta näet seisoa lieden luona selvittämässä kahvia.

Hänen keltatukkansa oli ehkä tullut edestäpäin vielä punertavammaksi paljosta kampaamisesta vedellä, mutta samalla oli se myöskin tullut paksummaksi ja muuten muhkeammaksi; paksut suortuvat riippuivat hikisellä otsalla. Kirjavakukkainen villahuivi, joka hänellä oli päässä, oli luistanut alas niskaan.

Rouva Lunding sai seisoa hetkisen kenenkään huomaamatta; mutta kun hänet vihdoin huomattiin, tuli ihan hiljaista tuvassa.

Reetta sekä kummastui että ihastui hänen tulostansa ja tervehti häntä sydämmellisesti; muutkin nousivat, tervehtivät ja kysyivät kuulumisia. Hänen täytyi käydä istumaan ja nauttia, mitä oli tarjottavana.

Rouva Lunding istuutui ja joi kupin kahvia, jonka Reetta hänelle kaatoi. Mutta hän oli ihan huumauksissa, ja hänen täytyi väkisin tointua sen verran, että voi vastata, mitä häneltä kyseltiin, ja itse kysellä, mitä oikeastaan jo tiesikin.

Reettakin tunsi vähitellen jotakin hämmennystä ja istuutui ääneti penkille Martin viereen. Oli selvää, ett'ei enää oikein tahtonut sujua puhuminen; oli liian monta vuotta välillä. Marttipa siis kohta jäi yksin kyselemään ja vastailemaan, sillä Elsa, iso-äiti, jolla muuten ei ollut kankea kieli, kuten iso-isä sanoi, ei ollut kokonaan unhottanut noita juttuja viisi vuotta sitte, ja sentähden hän pysyi vähän erillänsä.

Sitte, kun miehet ja lapset läksivät katsomaan porsasta ja iso-äiti meni kyökkiin, siirtyi rouva Lunding istumaan Reetan sivulle.

Mutta silloinkin puhuivat he vain hiljaa ja kului pitkältä aikaa jokaisen kysymyksen ja vastauksen välillä. Rouva katsoi harvoin ylös; hän istui ja piirusteli päivänvarjollaan lattiaa.

"Ja oletko nyt oikein onnellinen, Reetta?"

"Olen", sanoi Reetta suoraan ja hymyili.

"Mutta entä miehesi?"

"Marttiko?"

"Niin, minä tarkoitan, rakastatko sinä häntä nyt?"

Nyt oli Reetan vuoro kumartua eteenpäin ja katsoa lattiaan. Mutta kun hän huomasi, että toisen silmät tarkastelivat häntä, vastasi hän hiljaa ja syvällä äänellä:

"Luulenpa, että me pidimme liian suurta melua siitä ennen aikaan, siitä rakkaudesta ja siitä, se on, siitä, mitä luimme, minä tarkoitan."

Hän punastui ja vaikenä. Rouva Lunding alkoi taas piirustella lattiaa ja katsoa alaspäin.

Mutta nyt kysyi Reetta:

"Ja sinä, oletko sinä naimisissa?"

Rouva nyökkäytti myöntävästi.

"Ja sinähän olet kaiketi hirveän onnellinen?"

Kun ei siihen tullut vastausta, alkoi Reetta ymmärtää eikä enää kysynyt.

Mutta rouva Lunding tunsi käden olkapäällänsä. Se oli äiti, joka oli tullut kyökistä ja kuullut kaikki.

"Näettekös, hyvä rouva", sanoi hän hitaasti ja vähän voitollisesti hymyillen. "Olittehan te kerran suutuksissanne minuun, kyllä minä sen tiedän, mutta silloin olitte niin nuori, ettekä tunteneet mitään. Mutta olettehan nyt jo nähneet vähän maailmaa ja myöskin osaltanne kokeneet, arvaan minä: vaan me vanhan-aikaiset talonpoikaisihmiset, meillä on kaikki niin toisella tavalla; kun toinen on mies, toinen tyttö, ja kun he muuten ovat hyvinluontoiset ja kunnon ihmiset molemmat ja tahtovat olla hyvät toisillensa, niin siinä on kaikki, mitä tarvitaan; ja sitte tulee yhteiset työt ja toimet; uskokaa te, hyvä rouva, se on jotakin toista kuin se loru, jota te sanotte rakkaudeksi!"

KALASTUSKYLÄ.

Oli pieni, köyhä kalastuskylä, kymmeninen pientä, tervattua puuhökkeliä, suuren, avaan meren rannalla.

Pitkänä ja kapeana, pääty päädyssä kiinni, koukerteli se kuin pieni käärme suuren, paljaan hiekkaharjun takana, jonka päällitse meri turhaan koetteli viskellä kuohuansa.

Hiljaisina, valoisina kesäpäivinä, milloin aurinko sulatti tervaa seinistä ja paahtoi hiekan, niin että se poltteli jalan alla, saattoi pikku kylä kuitenkin ikäänkuin levittäytyä yksinäisyydessään, kohota hiekkaharjulle asti verkoillansa ja vapeillansa, lähetellä puolialastomia, rähiseviä lapsijoukkoja rannalle saakka, ja voimakkaat, päivettyneet naiset istuivat kyyrysellään hiekkaan tehdyn rovion ympärillä, keittäen pikeä. — Mutta pimeinä öinä rajujen talvimyrskyjen aikana, jolloin taivas laski alas harmaansiniset, lentelevät pilvensä lähelle autiota hiekkapintaa, jolloin suuret, valkoiset merilokit tuskaisesti kokoutuivat yhteen joukkoon möyryävälle rannalle, jolloin rannan hiekkasärkät savusivat kuin tuiskuava lumi, silloin vetäytyi pikku kylä vielä pienemmäksi harjunsaa, ikkunanluukut ja ovet suljettiin, eikä edes savukaan tahtonut osata ylös mustaan kattoon tehdyistä lakeisistaan, vaan jäi painamaan kattoja, alhaalla tuskaisesti ladellen. Päivän toisensa perästä makasi kalastajain kylä kuin kuolleena, suljettuna omaan itseensä; hiekkaa ja suuria vahtopalloja lenteli lakkaamatta sen yli.

Mutta silloin saattoi äkisti pimeinä, sumuisina öinä hiljaisuutta keskeyttää nariseva ovi, joka varovasti avattiin.

Mies kiipesi hiekkaharjulle, laskeutui vatsallensa ja kuunteli merelle päin, joka jyrisi hiekkaseinä vasten.

Toinen mies tuli hiipien naapuritalosta ja laskeutui hauen viereensä. Hiljainen keskustelu alkoi, usein keskeytetty pitkillä vait'oloilla. Vihdoin hypähti ensin tullut seisalleen ja juoksi alas kolmannelle talolle, koputti luukkua, joka heti avattiin.

Ja ikäänkuin sovitusta merkistä narisivat nyt toinen toisensa perästä kaikki kylän kuivat ovet. Pieniä, hartevia, kasvoiltaan parrakkaita miehiä alkoi näkyä sumussa. Paksuja, ruskeita mekkoja ja nuttuja liikkui edestakaisin puhumatta keskenään; korkeintaan kuiskaten jonkun sanan siellä täällä kokoilivat he nuoria, portaita ja puoshakoja, kunnes viimein kaikki kokoutuivat pienen sarvilyhdyn ympärille ja nopeasti, äänettömästi kulkivat itään päin meren hiekkasärkkien kohdalle.

Puolialaston nainen, paksu kampaamaton tukka olkapäillä riippuvana, oli tullut muutamalle ovelle ja katsonut heidän jälkeensä. Mutta kun heitä ei enää näkynyt, vetäytyi hän takaisin pitkään, äänekkäästi haukotellen. Eikä taaskaan kuulunut muuta kuin meren kumea, lakkaamaton pauhu.

Mutta idässä päin hiekkaharjulla leimusi vähän ajan perästä liekki mustaa taivasta kohden: pikisoitsu, joka hitaasti liikkui kuin aalloilla ylös alas ja samalla poistui nopeasti.

Milloin toisella, milloin toisella puolen harjua juoksi se edestakaisin pitkin rantaa.

Välistä katosi se kokonaan ja oli poissa hetkisen, kunnes äkisti ilmestyi kaukana idässä pienenä hiljaisena tähtenä, joka taas alkoi lähestyä. Taikka leimahti se ihan kylän luona kuin pieni rovio, lähteäkseen heti taas itään päin.

Ja niin jatkaa se lentelemistänsä lakkaamatta yksitoikkoisesti, vuoron sinne, toisen tänne, väsymättä, kunnes äkisti yötä myöten kuuluu kumeaa räiskettä ja huutoa mereltä. Silloin sammuu soitsu eikä näy mitään.

Mutta kuohujen takana näyttää myrsky kasvaneen hurjimpaan raivoonsa. Se vinkuu ja lyö siivillänsä kuin suuri lintu hengen hädässä. Nuorat katkeilevat, laivan kannella juoksennellaan, vahva komentoääni hukkuu monesta suusta kuuluvaan, sekavaan huutoon, seinien halkeilemiseen ja räiskeeseen sekä yksinäisen naisen kovaan, kimakkaan tuskan parahdukseen.

Hetkisen kuluttua vaikenee kaikki, kuin olisivat meri ja myrsky nielleet äänet, ainoastaan räiske kaikuu vielä vahvemmin kuin kumeat tykinlaukaukset.

Mutta vähitellen kohoavat huudot uudelleen, huudot kokoutuvat yhä vahvempina, yhä lujempina, kunnes ne viimein yht'aikaa purkautuvat hurjana parahtamisena, joka tuntuu leikkelevän maita ja meriä, naisen ääni ylinnä kaikista vaikeroivasti, avuttomasti, lakkaamatta, miesten koetellessa käsin hampain pysyä kiinni haaksirikkoisessa laivassa, joka kuuluu vatkaautuvan edestakaisin kuohuissa.

Hiekkaharjun juuressa meren puolella istuvat pienet, hartevat miehet piirissä lyhdyn ympärillä, joka levittää punaista valoa hiekalle ja parrakkaille kasvoille. Levollisesti odotellen istuvat he kyyryksillään, kädet polvien ympärillä, pitäen silmänsä raollaan. Ei kukaan heistä puhu. Muutamat ovat vetäneet päähineensä ylös korvilleen ja istuvat puolinukuksissa. Toiset lyövät silloin tällöin kohmettuneilla käsillään ympäri vartalonsa tai puhelevat sormiinsa.

Mutta kun käheät hätähuudot ja miesten yksitoikkoiset, pitkät ulvahdukset tuolla merellä kaikuvat liian hurjasti ja vihlovasti vettä myöten, kääntyy joku vanhus, istuen äärimmäisenä rivissä, vähän pois päin muista ja supisee jotakin helminauhallensa, jonka on ottanut mekkonsa taskusta.

Silloin tuntuu äkisti meri vavisten nousevan koko voimaansa. Yksi ainoa ruhtova ääni kuuluu mereltä, lähempää maata. Sitte on kaikki hiljaa; ei yhtään huutoa. Mutta yht'äkkiä tulee hiekkasärkkien ja rantakuohun välillä kiehuva vesi täpötäyteen särkynyttä laivatavaraa: hirssiä, laudanpalasia, purjeita, arkkuja, nuoria ja koko joukko suuria tynnyrejä, joka kaikki hieroutuu vastakkain kuin kiehuva kattilassa. Joku osa ajautuu rannalle, toinen huuhtoutuu takaisin aallon mukaan tai musertuu paikoilleen. Suuri mastonpalanen köysinensä viskautuu hiekkaharjun juurelle asti, ja lyhyt, iloinen huuto pääsee mieheltä, joka on pysytellyt siinä kiinni. Hän on pelastunut.

Mutta veitsi syöstään heti hänelle sivuun, niin että hän kaatuu takaperin. Miehet ympäröivät hänet ja lyhdyllä valaistaan hänen kasvojansa, juuri kun ne painuvat takaisin hiekkaa vasten, viimeisen kerran väsyneesti, kummastuneesti katsahtaen.

"Viiniä", mutisee lyhtymies, kääntäen haaksirikkoisen mustasta tukasta ja tummasta ihosta katseensa muihin päin, jotka nyökkäyttävät myöntävästi päätänsä.

Pari heistä kumartuu alas kopeloimaan haaksirikkoisen vaatteita ja tarkastelemaan sormuksia, jotka säteilevät hänen sormissaan ja korvissaan. Mutta nuori kalastaja pistää varmuuden vuoksi häneen vielä pitkällä veitsellä syvän, ammottavan haavan kylkeen, ennenkuin he jättävät hänet ja palaavat rannalle.

Siellä jo pari muuta on täydessä puuhassa puosha'oilla ja nuoransilmukoilla pelastamassa tavaroita kuohusta. Viinitynnyrejä, hirssiä ja lankunpalasia vedetään maalle, mikäli laineet niitä huuhtelevat lähemmäksi. Ihmisruumiit vedetään myöskin ja ryöstetään paljaaksi; arkut ja laatikot murretaan auki ja tutkitaan. Ja mikäli aamu hämärtyy ulkona kylmänharmaassa sumussa meren päällä, täyttyy ranta särkyneistä puutavaroista, vaskikattiloista, nahkavuoteista, suurista ammeista ja alastomista ruumeista, jotka kootaan riviin hiekkarannalle.

Tällä välin tuovat naiset kylästä lämmintä olutta suurissa puuhaarikoissa, jotka kiertävät miehillä kädestä käteen. Väristen aamukylmässä, ahne kiilto unisissa silmissä, seisovat naiset joukossa harjun reunalla, katsellen läjiin koottuja hyvyksiä:

Loistavia, kirjavia silkkikankaita, jotka paisuvat ylös arkuista; täysiä hedelmälaatikoita; hajuvettä valkoisissa saviastioissa; koristuksia, helmiä, hienoja, tahkottuja laseja, jotka säteilevät himmeässä kullankarvaisessa ensi koitossa. Päivemällä, kun ei enää mitään ole korjattavaa ja kun ruumiit on huolellisesti haudattu harjun juureen sekä kaksi miestä lähetetty etelään päin viemään piispan osaa, vieritetään tynnyrit soittaen ja remuten tupiin, suuret puuhaarikat pannaan pöydille, miehet ja koristautuneet naiset istuutuvat penkeille, luukut ja ovet suljetaan ja päivät pääksytysten makaa pieni kalastajain kylä hurjassa, tajuttomassa pauhussa, laulaen ja meluten valoisaat päivät ja pimeät yöt, hiekan ja valkoisten vaahtopallojen lennellessä kattojen yli.

* * * * *

Mutta kaikki tämä tapahtui monta, monta vuotta sitte, unhottunut oli kaiketi jo tämä mitätön tarinakin, ainakin puoleksi, tässä suuressa, köyhässä erämaassa, jossa meri ja hiekka vuosi vuodelta olivat tasoitelleet, silitelleet ja haudanneet kaikki muistot kylmään, kuolleen syliinsä.

Rehevinä, hiljaisina kesä-iltoina, jolloin aurinko hitaasti vaipui suuriin, veripunaisiin pilviin ja kuumenneesen mereen, silloin saattoi joskus tapahtua, että tunnollinen perheenisä, ollen huvimatalla tässä luonnonihanassa seudussa, pysähtyi, näkyalaan ihastuneena, rannan hiekkaan puoleksi hautautuneen laivanhylyn luo ja kuunteleville lapsilleen kertoili noiden aikain verisiä tapauksia ja yöllisiä kauhuja.

Mutta samalla hän ei koskaan unohtanut muistuttamatta, miten pitkälle ihmiskunta sen jälkeen oli ehtinyt; mitenkä sivistys tälläkin alalla oli tehnyt syvällistä, ihmisystävällistä työtänsä.

Ja sitä tunnollisesti kertoessaan osoitti hän ylpeästi pelastusveneeseen lujasti muurattua huonetta, joka näkyi hiekkasärkkien takaa. Taikka näytti hän itään päin kapeaa, matalaa niemeä, joka ulottui kauas mereen ja jossa korkea, kapea majakka kohosi taivasta kohti maan viimeisenä, mahtavana virstapatsaana.

Hiekkasärkätkin ylt'ympäri oli aikojen kuluessa vedetty sivistyksen huolelliseen johtoon ja taiten istuteltu täyteen pitkissä, suorissa riveissä, kaisloja ja ruokoja suojaksi lentohietaa vastaan. Ja molempien näiden korkeain, elävien aitojen välillä, jotka kumpikin rannallansa lähestyivät toinen toistansa niemen kärkeen päin, oli nyt laajat, tummat kanervikkokankaat ja pienet, rauhalliset suot, jotka höyrysisivät hiljaisina kesäöinä.

Pieni kalastajain kylä oli tällä välin jotakuinkin säilyttänyt omituisen käärmeenmuotonsa. Mutta se oli kasvanut paljon, paljon suuremmaksi, pieneksi kalastajakauppalaksi, jossa oli kirkko ja pappila, kauppiaita ja kestikievari ja monta pientä taloa, joiden tiilikatot loistivat kahta punaisemmilta liituvälkealta hiekkapohjaa vasten.

Ja hiljaisina, valoisina kesäpäivinä, jolloin aurinko sulatti tervaa vanhoista puumajoista, joita vielä siellä täällä oli jäljellä, ja paahtoi hiekan niin, että se poltti jalan alla, silloin saattoi pikku kauppalaksi yksinäisyydessänsä niinkuin ennen muinoin oikein levittää hiekkasärkille mustat verkkovapeensa ja kalankuivaus-telineensä, rähisevät, paljasjalkaiset lapsilaumansa ja naishenkilönsä, jotka lyhytvartaloina ja leveähartioisina istuivat kyyryksillään hiekkassa, perunoita kuoriskellen.

Etämpänä rannalla istui maalareja rinteellä, ikäänkuin toinen toisensa niskassa, suurten, keltaisten päivänvarjojen alla kuin sammakot kärpösiä. Nuori kirjailijan-pilkkakirves, päässä panama-hattu ja sangattomat lasit nenällä, tirkisteli kaikkea ylt'ympäri, muistikirja kädessä. Ja kaikkialla kauppalassa näkyi joukottain vieraita matkustajia, jotka ahkerasti tarkastelivat tätä merkillistä kalastuskylää ja sen miellyttäviä luonnonasukkaita, jotka niin yksikseen elivät täällä niin suurenmoisessa seudussa. Joukko herrasväkeä, miehiä ja naisia, seisoi rannalla maalle vedettyjen veneiden välillä, katsellen hyvin uteliaasti kahta kalastajaa, jotka seisovivat hiekkassa verkkojansa selvitellen.

Joku vieras, päässä takaraivalla korkea, harmaa hattu, pölynuttu käsivarrella ja kiikari vatsalla, tuli ulos kestikievaritalon portaille ja hengitti tunnollisesti "hyvin miellyttävää" meriveden ilmaa. Ja etäällä idänpuolisilla hiekkasärkillä, ihan auringon polttavassa paahteessa, tallusteli kokonainen perhe ulos valkoiselle häikäseväälle niemelle, jossa joukko kalastajia veti nuottaa muutamalle maalarelle. Puolenpäivän rinnassa tuli kuumuus yhä rasittavammaksi. Kohta asettui merelle ja kauppalan päälle raskaan lämmön välkkyvä ume, joka ikäänkuin kukisti kaikki maahan.

Ei pienintäkään tuulenhenkeä tuntunut. Mihin hyvänsä katsoi, ilmaan tai hiekkään, kaikkialta pisti silmiin kuin hienoilla neuloilla. Ja miellyttävä ranta-ilma tuli yhä vastenmielisemmäksi, tukehuttavammaksi meren, auringon ja puolimädänneen kalanhaisun seokseksi.

Harmaahattuinen mies ja rannalla ollut herrasjoukko olivat jo ammuin palanneet aamiaiselle kestikievaritaloon. Raskas, veltostuttava horrostila laskeutui yhä tiheämmäksi vaipaksi koko kauppalan yli.

Kaikkialla talojen luona makasivat ankat, porsaas ja lapset kuorsaten, kasvot hehkuvan kuumalla hiekkalla. Raskaina ja unisina, paljain jaloin, leningit auki, astuskelivat naiset ovissa, ainoastaan silloin tällöin vihaisesti katsahtaen jonkun pienen huoneen pieneen oveen, jossa vielä joku huvi-matkustelija, itikkaharso hatun ympärillä, seisoi leikkiä laskien kalastajatyttöjen kanssa.

Mutta sepä se kohta olikin enää ainoa rähinä koko kauppalassa.

Yksin iloiset, paljasjalkaiset pikku tytötkin, jotka hameet ylös nostettuina juoksentelivat ja pulikoivat rannassa, istuutuivat väsyneinä maalle vedettyjen veneiden varjoon ja mieltävästi katselivat pieniä, piipitteleviä rantatiiroja, jotka uiskentelivat vedenpinnalla ja sukeltelivat kaloja tavoitellen.

Ylhäällä hiekkaharjun rinteellä istuivat kalastajat. Muutamat olivat jo päästäneet verkonlangat putoamaan käsistänsä ja kumartaneet pänsä uneen. Toiset vielä pitelivät urhollisesti vastaan ja katsahivat silloin tällöin väsyneesti merelle, suurelle, aavalle, sinertävälle merelle, joka siinä levisi niin kirkkaana, niin toivottoman autiona, että olisi luullut sitä kuolleeksi, ell'ei olisi kuulunut sen unista, raukeata huountaa rantaa vasten.

Ulompana merellä luoteen puolella kulki yksinäinen, suuri höyrylaiva, jättäen paksua mustaa savua suoraksi viivaksi jäljellensä.

Se oli "Two brothers" eli Veljekset, englantilainen rahtilaiva, jonka piti päästä niemen itäpäitsee etelään päin Kattegattiin ja edelleen johonkin Itämeren satamaan.

Laivalla oli hiljaista. Oli juuri mitattu syvyyttä ja tunnettiin olevansa varmat rannasta.

Ylt'ympäri etukojussa, jossa oli enin varjoa, makasivat merimiehet, sekalainen joukko irlantilaisia, saksalaisia ja ruotsalaisia, yllä punaruutuiset villapaidat, selki-seljällään, nenät kohti taivasta, suuren raskaan laivan tyynesti kulkea jonottaessa kirkasta vedenpintaa ja jättäessä jälkeensä kaksi pitkää,

kapeaa karettia, jotka levisivät kuin lumireki laivan kokasta.

Kapteenilla itsellään oli vahtivuoro.

Hän istui pienessä, sievässä kojussa komentosillalla, josta saattoi mukavasti huomata kulun suunnan.

Hän oli pieni, paksu englantilainen, pelkkää pihvipaistia ja portteria, aivan kaulaton, muoto leveä ja punakka, suuri, punainen parta ylös poskille asti kasvavana. Mutta pieni, paksu, melkein muodoton käsi oli kuin luotu kaatamaan yhdellä iskulla maahan niskoittelevia merimiehiä ja puristumaan nyrkiksi suurisuisten jungmannien silmien edessä.

Katse hänen tuijottavissa silmissään oli muuttumattoman levollinen. Eikä pienintäkään väräystä näkynyt hänen kasvoissaan, kun hän siinä istui aamiaisen jälkeen mukavasti taapäin nojautuneena ja polttaa tuprutti makeaa shag-tupakkaa lyhyestä puupiipusta, silloin tällöin välinpitämättömästi katsellen ikkunasta valkoista, päivänpaisteista rantaa, joka siinä jäi jäljelle.

Mutta hän ei ollut yksin.

Hänen edessään, puoleksi hänen polvellansakin ja kasvot häneen päin, istui pieni, hento olento, leikitellen valkoisilla, sukkelilla sormillaan hänen paksussa parrassansa.

Suuri kesähattu riippui takana seljässä mustasta samettinauhasta. Punainen, auki levitetty päivänvarjo oli lattialla hänen allansa, varsi ylöspäin ja pari hansikkaita sisässä.

Pieni, ahdas leninki oli kuin valettu nuoren, notkean ruumiin ympäri ja päättyi ylhäällä melkein liian suureen poimukaulukseen hoikan, hienon, sinisuoisen kaulan ympärille.

Välistä katsahti hän ylös ja hymyili, kun sattui tempasemaan henkeensä väkevää savua, jota kapteeni arkailematta tuprutti häneen päin. Melkein liian suuret, tummansiniset silmät ja melkein liian pitkät kaarevat ripset tekivät hänet melkein lapsellisen näköiseksi. Taikka hän myöskin ikäänkuin varkain näpisti kapteenin punaisesta, karvaisesta korvasta tai kutitti häntä hiljaa kyljestä.

Mutta pienimmästäkin maltittomasta nykäyksestä tai suuttuneesta ärähdyksestä lakkasi hän heti, kiersi molemmat nuoret käsivartensa kapteenille kaulaan ja hiipi hänen rintaansa vasten, hyväilyjä kuiskaellen.

Se oli "little Mary", pikku Maria.

Niin sanoi hän itseään ainakin itse täällä sisällä kaikessa tuttavuudessa. Sillä kapteeni Charles, jos hän muuten häntä puhuttelikaan, sanoi häntä vain Maryksi.

Mutta viime kuukausien vienot kesätuulet, runsaat rahat ja onnelliset matkat olivat pehmittäneet kapteenin mielen. Ja ensi kerran elämässään tunsikin hän mielessään alinomaista pelkoa, että oli tekemässä jonkin suuren ja hirveän tyhmyyden.

Ja tuossa makasi nyt Mary ihan hiljaa, kädet kierrettynä hänen kaulaansa, suuret silmät uneksien katselevina läheistä päivänpaisteista rantaa.

Hänen kähäräinen päänsä lepäsi kapteenin rinnalla, kohoten ja laskeutuen hitaasti hänen raskaan hengityksensä mukaan.

Mutta kun kapteeni Charlesin raskas käsi nyt laskeutui hänen tukallensa ja alkoi sitä hiljaa silitellä, sulki hän silmänsä eikä liikahtanutkaan.

"Little Mary", supisi kapteeni hiljaa. Se tapahtui nyt ensi kerran.

Mutta heidän siinä niin istuessaan kuului äkisti kannelta outoa melua, kone pysähtyi käymästä ja toinen perimies tuli hengästyksissään juosten rappuja ylös ja änkytti Englannin kieltä murtaen:

"Herra kapteeni ... me ... me olemme kiinni!"

Kapteeni Charlesin raskas ruumis oli jo yht'äkkiä työntänyt päältänsä Maryn ja kiroten juossut ulos ovesta kurkistamaan laidan yli.

Niin ihan oikein! Laiva oli kiinni, kirkkaasta, lasivehreästä vedestä kiilsivät piikivet ja raakunkuoret uurteiselta pohjalta, johon he ihan hiljaa ja varovasti olivat ajaneet kiinni.

Kapteeni Charles seisoi kauan veteen katsoen, hänen muotonsa oli tullut veripunaiseksi. Mutta katsottuaan alas pitkin laivansivuja ja huomattuaan, ett'ei sille ollut tullut mitään vahinkoa, kääntyi hän äkisti pois päin, helpotuksesta nauraa hohottaen, johon Mary paraan taitonsa mukaan yhtyi, vaikka hän

vielä oli ihan kalpea säikähdyksestä ja silmät täynnä kyyneliä.

"Puolella voimalla! — takaperin! — puolella voimalla!" komensi kapteeni Charles levollisesti alas konehuoneeseen ja samalla iloisesti lausui: "all right", kaikki hyvin, kannelle päin, jossa merimiehet joka haaralta kokoutuen kurkistelivat laidan yli.

Mutta kun nyt kone jälleen rupesi käymään, astui hän kiivaasti pari kertaa edestakaisin komentosillalla ja polttaa tuprutti miehen lailla piippua, ikäänkuin oikein tointuakseen peljästyksestä. Hän tunsu vielä sydämensä sykkivän kovasti ja kasvojansa polttavan.

Mutta laiva ei liikahtanut.

"Koko voimalla — takaperin — koko voimalla!"

Mutta se ei liikahtanut.

Ja vaikka kone kuinka ponnisti ja puhki ja savu mustana ja sakeana tuprusi piipusta, niin pysyi laiva kuitenkin horjumattoman lujasti kiinni, kumisten vain omista ponnistuksistaan helähtelevällä raudan äänellä.

Kauppalassa oli kuitenkin äkisti huomattu, mitä oli tapahtunut, ja nopeasti herätetty ihmiset puolipäivä-unestaan.

Yksitellen astua tallustelivat jo kalastajat hietikkoa pitkin, vatsa hyppivänä naurusta. Yhä useampia tuli joukottain perästä, ja jo pitkän matkan perästä voi nähdä leveää naurua heidän päivettyneissä kasvoissansa.

Lähimmät hiekkasärkät kylän ympärillä karttuivat yht'äkkiä täyteen naisia ja lapsia, jotka käsillään varjostaen silmiänsä katsoa tirkistelivät pohjoiseen päin. Muutamia juoksi alas, toisia päin vastoin ylös harjulle.

Joka taholta, aina niemeltä saakka näkyi ihmisiä kiireesti rientävän kankaan yli, huutaen ja osoitellen toinen toisellensa jo hyvän matkan päästä. Yksin vieraat matkustajatkin, sekä naiset että miehet, olivat yht'äkkiä jättäneet kestikievarin aamiaispöydän, rientääkseen onnettomuus-paikalle, harmaahattuinen kaikkein edellä, ruokaliina kiireessä pistettynä puoleksi takataskuun, kunnes koko väkijoukon huomio kääntyi pelastuksen-välittäjään, joka ihan levollisena tuli vaunuilla ajaen.

Kaikki olivat nyt yht'äkkiä päässeet jaloilleensa. Pienimmistä puutölleistä, kauppiasten suurista taloista, joka majasta lähdettiin ulos hiljaisessa, levottomassa mielenliikutuksessa, joka yhä enemmän valtasi kaikki. Kokouduttiin porstuan oville kysellen ja selitellen. Kauppias seisoo ovellansa hieroen kuin viluissaan käsiänsä, niinkuin jolla on huono ruoansulatus; yksin nuori, kalpea pappikin näkyi kovassa mielenjännityksessä astuskelevan ylös hiekkaharjulle pappilan taa ja katsahtavan pohjoiseen päin.

Mutta kun viimein ulompaa tullut sanoma peruuttamattomasti vahvisti, että laiva oli kiinni, ihan avuttomasti kiinni, silloin purkautui mielenjännitys yksiääniseksi, vapahtavaksi nauruksi ovelta ovelle yli koko kauppalan.

Kauppias hypähti keveästi kuin höyhen ylös kierretuolistaan, työnsi rasvaisen, liputtoman lakin taapäin niskaan ja käski jo edeltäpäin hinata suuren viina-ankkurin ylös kellarista. Iloisia kasvoja juoksenteli kaduilla käyden tervehtimässä naapureja ja tuttavita; nuori, kalpea pappi astui hiljaa kammariinsa ja avasi almukirjansa; ja muuan vaimo, joka ei ollut neljäntoista päivään nähnyt sianlihaa pöydällensä, alkoi hämmästyksissään kurittaa ainoata lastansa, niin että se piti melkein väkisin pelastaa häneltä käsistä.

Yksin vanhat ja vaivaisetkin, jotka tuskin jaksoivat astua, hiipivät ylös hiekkaharjuille näkemään suurta savuavaa hirviötä, joka siellä ulompana puhkaen ja kolisten koetti päästä irti.

Onnettomuus-paikalla oli merenranta täpötäynnä ihmisjoukkoja. Ja ulkona laivan luona, joka oli kiinni kolmannella karilla hyvän matkan päässä maasta, uiskenteli meluava joukko suuria ja pieniä veneitä, laitoja myöten täynnä nuoria ja vanhoja kalastajia, jotka nauroivat ja huusivat joka kerran kapteenille, kun hän vain näyttäytyi komentosillalla.

Perimiehensä kautta oli näet kapteeni kieltänyt ketään tulemasta laivaan ja oikealla englantilaisen itsepäisyydellä hyljännyt kaikki avuntarjoukset.

Sitä vastoin oli kaikki laivamiehet kutsuttu kannelle ja suuri vene laskettu alas, kaksi ankkuria viety kauas taapäin ja niiden vahvat vitjat kierretty vintturin ympäri ja koneen käsketty panemaan liikkeelle kaiken voimansa, sillä irti heidän piti päästä.

Itse käveli kapteeni vähän kalpeana, vähän värähdellen kuin kuumeesta, mutta muuten tyynenä edestakaisin komentosillalla kojuunsa ja jälleen ulos, viskoen käskyjä lyhyesti ja jyrkästi pitkin laivan kantta, mutta edes katsahtamattakaan veneihin. Mary seurasi häntä suurilla, kyyneleisillä silmillään sohvaltansa kojusta; hän oli kerran koettanut lähestyä häntä, mutta kapteeni oli tylysti työntänyt hänet pois, virkkamatta sanaakaan.

Mutta vaikka kone olisi kuinka puhkanut ja ponnistanut voimiansa viimeiseen piirtoon asti, yhtä vähä siitä oli apua; laiva oli lujasti kiinni, se ei siirtynyt tuumaakaan, vaan vaipui hitaasti yhä syvemmälle hiekkaan ja vapisi kuin sisällisestä mielipahasta helähdellen raudan äänellä.

Jokaisesta uudesta, turhasta yrityksestä kaikui naurunpuuska alhaalta veneistä, johon ikäänkuin kaiku kuului vastaan rannalta.

Tällä välin tuli yhä useampia veneitä lisäksi. Aina niemeltä ja pienestä kylästä etempää etelästä päin tuli niitä hiljakseen pitkin rantaa, niin että viimein kasvoi pieni, tiheään sullottu laivasto pikku aluksia, jotka hankasivat ja sysäsivät toinen toistansa ja tunkeutuivat toistensa väliin kuin iloisessa kansanjuhlassa.

Ja mikäli jokaisesta laivan turhasta ponnistuksesta varmuus kasvoi, että se pysyi lujasti kiinni, ja mikäli samalla malttamattomuus kasvoi, sikäli pauhattiin yhä kovemmin joka kerran, kun yksikään pää näkyi laivan laidalta.

Nythän siitä kohta piti jotakin tuleman! Mutta saattaisivathan yhtä hyvin antautua hetipaikalla! Sillä tämänhän jo alkoi tuntua vähän yksitoikkoiselta, varsinkin niistä, jotka olivat jättäneet kärsivällisyypussinsa kotiin eukkojen ja lasten luo!

Varsinkin, tietysti koeteltiin arvaella, mitä siinä saattoi olla lastina. Muutamat veneet nuuskivat lakkaamatta laivan ympärillä, eikä kukaan enää epäillyt, että lasti oli semmoinen, joka voi korottaa pelastuspalkan hyvinkin suureksi. Muutamat sanoivat pummulia luotettavammaksi tavaraksi. Toiset olivat kyllin vaatimattomat ja tyytyivät rautaan ja hiiliin. Mutta kun joku nuuskijoista oli tuntevinaan kahvin hajua, saavutti se heti melkein yksimielisen suostumuksen. Ja kun samassa punapaitainen merimies, katsellen asiaa naurettavalta puolelta, pisti päätänsä jostakin aukosta ja alkoi irvistellä veneille, huusivat he heti hänelle kuin yhdestä suusta, eikö jo kohta kahvi ruvennut valmistumaan, ja käskivät häntä sanomaan matamille, ett'ei hänen pitänyt säästämän papuja, vaan keittämän oikein väkevää, koska he nyt olivat tässä jo olleet kaksi tuntia ja alkoivat kyllästyä odottelemiseen.

Mutta kapteenin silloin näyttäytyessä komentosillalla ja laivan alkaessa taas vähäisellä toivon vilahduksella ponnistella voimiansa, lähettivät he kuitenkin uuden naurumyrskyn vierimään pitkin meren pintaa. Kaiku vastasi rannalta, ja yksin aurinkokin alemma vaipuessaan paistoi niin valoisasti tuon näyttämön yli, kuin olisi se tahtonut seoittaa tyynen, leveän hymynsä yleiseen iloon.

Pelastuksen-välittäjä seiso i laivan takapuolella suurenlaisessa, kuusiairoidessa veneessä, pysyen vähän etempänä muista.

Hän oli pitkäkasvuinen, vahvaruumiinen, parraton ja suurikäsinen mies ja koetti tyynellä, vakavalla silmäyksellä mahtavasti katsella tuota kaikkea.

Mutta hänen suunsa ympärillä värähteli heikkohermoisia nykäyksiä, joita oli mahdoton hillitä. Ja kun hän kuuli "kahvi"-sanaa mainittavan jossakin nuuskivassa veneessä, värähti koko hänen suuri ruumiinsa, jota paitsi hänen täytyi koko voimallaan tukeuttaa hymyä.

Tullinhoitaja, lihava herra, kultasankaiset lasit silmillä ja kultareunuksinen lakki päässä, lähestyi toisessa veneessä ja tervehti.

"Mitä sanotte tuosta, herra välittäjä?" sanoi hän, nauraen pehmeässä, tulipunaisessa parrassaan, joka oikein liekit si päiväpaisteessa.

"Mitä?"

"Minusta tuo on oikea jöröjukka, vai mitä?"

Pelastuksen-välittäjä nykäytti olkapäitään, jota voi selittää, miten ken tahtoi. Mutta tullinhoitaja nauroi taaskin ja sanoi:

"Siinä on varmaankin kahvia, vai mitä?"

"Oh, kenpä sen tietää", vastasi toinen levollisesti, melkein papillisen arvokkaasti ja yhä katsoen suoraan eteensä. "Varmaankin on siinä vain rautaa tai ehkä hiiliä. Englantilainenhan se on."

"Englantilainen, niin, hi hi! Oikea englantilainen kyllä! Sitkeä ja kestävä kuin englantilainen pihvipaisti, vai mitä? Hän tahtoo kaiketi itse päästä pois, hi hi! Oletteko kuulleet moista, herra välittäjä?"

"Ehkäpä hän pääseekin", virkkoi välittäjä, kun toinen viimeinkin lakkasi nauramasta. Mutta jo paljas ajatuskin sinnepäin sai värähdykset suun ympärillä näkymään selvemmin.

"Antakaa anteeksi, hyvät herrat! Onko totta, mitä minulle kerrottiin, että on sähköteitse kutsuttu pelastushöyryä?"

"Mitä?" virkahti tullinhoitaja ja kääntyi nopeasti ääntä kohti.

Se oli harmaahattuinen herra; hän oli hyyrännyt veneen ja soutajiksi neljä vanhaa kunnon kalastajaa. Hän seiso, kiikari kainalossa, ja näytti olevan aika puuhassa.

"Minä tahtoisin mielelläni tietää", kertoi hän laveammin, "onko totta, mitä minulle on toiselta taholta kerrottu, että on sähkösanomalla kutsuttu pelastushöyryä ja että sitä odotellaan, niinkuin varmasti kerrotaan?"

"Niin, kyllä se on täällä hetkisen perästä", vastasi pelastuksen-välittäjä ja käänsi nyt ensi kerran päätänsä katsomaan koillista kohti.

Siellä näkyi myöskin kohta pieni höyry, joka, kääntyen niemen ympäri etelästä päin, heti saapui alas heidän luoksensa.

Pelastuksen-välittäjä viittasi samassa miehilleen ja töintuskin päästen tiheän venejoukon läpi laski laivan viereen, tervehti kohteliaasti ja kysyi puhtaalla Englannin kielellä, tarvittiinko apua. Kapteeni Charles oli tullut ulos komentosillalle, nähnyt pikku höyryn pysähtyvän ja levollisesti asettuvan ankkuriin parin köydenmatkan päähän heistä. Hänen muotonsa oli ihan kuin muuttunut; se oli tuhkanharmaa ja ikäänkuin kokoonpusertunut. Hänen kätensä vapisivat eikä hän ollenkaan katsonut alas.

Mutta kun pelastuksen-välittäjä kolmannen kerran lausui kysymyksensä, kuului laivasta lyhyt äreä "ei", jolloin hän taaskin tervehti kohteliaasti ja peräytyi pois nurisevien veneiden välitse.

Mutta tuskin ehti hän entiselle paikalleen, kun merenpinta värähti aivan hiljaa.

Ei ollut pilvenhattaraakaan taivaalla eikä sanottavasti tuultakaan, niin että tuosta ei sen enempää huolitettu.

Vähitellen alkoivat kuitenkin veneet sysiä ja raapia toinen toistansa vastaan. Kylmä, kostea tuulenhenkäys tuli lännestä maata kohti, ja kaukana merellä kohosi lukemattomia valkoisia pilkkuja, jotka nopeasti lähestyivät, vieriskellen syvyiksiä pitkin.

Aurinkokin muuttui äkisti niin kummallisen raukeaksi ja paistoi viimein kuin sumun läpi. Tainvaanrannalle kohosi pitkiä, keveitä harsopilviä, hienon hienoja vain, jotka nopeasti tulivat lännestä ja hävisivät itään, niin nopeasti, että silmä tuskin ehti niitä huomata, kun ne jo haihtuivat sinitaivaaksi. Mutta läntiseltä taivaanrannalta kohosi nyt hitaasti tummansininen verho, joka teki meren ihan harmaaksi, ilman paksuksi ja puolipimeäksi ja rannalla liitelivät pikku tiirat edestakaisin, kimakasti piipitellen ja tunkeutuen likemmäksi rantaa yhteen joukkoon.

Kohtapa jo rupesi meri lainehtimaan niin kovin, että veneiden täytyi soutaa maalle. Yksin voimin saatiin ne vedetyiksi ylös kuivalle asti, jonka jälkeen ääneti asetettiin niiden välille, missä oli paras suoja.

Sillä nyt tuntui, että kohta piti jotakin laivasta tuleman tavalla tai toisella. Jo aljettiin melkein peljätä, että se mies ehkä oli kyllin itsepäinen ja aikoi jättää laivan särkymään palasiksi, ennenkuin antautua.

Ainakin näytti jotenkin arveluttavalta. Laiva oli keskellä kuohua, pitkä sivu merelle päin, joka jo pauhasi kovasti sen kylkeä vasten. Silloin tällöin oli jo joku kuohu viskautunut kannelle asti ja laiva oli monta kertaa ruskahdellut rungossaan.

Äkisti alkoi kuulua niin tavattoman kiireistä hälinää laivan kannelta. Miehet juoksentelivät edestakaisin lyhyiden komentosanain mukaan, ramistelivat ketjuja ja huusivat vastauksia myrskyssä.

Nähtävästi he aikoivat tehdä vielä viimeisen yrityksen. Ja sinä hetkenä oli niin hiljaista rannalla, että olisi voinut kuulla lämmittäjäin lapionliikkeen alhaalla konehuoneessa, propellin alkaessa kiertyä takaperin.

Vintturi liikahti, ankkuriketjut juoksivat ja laiva notkui kaikista liitoksistaan liiallisissa ponnistuksissa.

Kone työskenteli raskaasti ja puhki kumean epätoivon äänellä; savu tuprusi läjäpäissä lennättäen kanssansa joukoittain suuria kipunoita tummansinistä taivasta kohti. Se näytti oikein kamalalta.

Jotkut rannalla olevista naisista alkoivat vaikeroida; muutamat miehet nousivat seisomaan. Ja tällä välin laskeutui aurinko veripunaisena suuriin pilvikukkuloihin, jotka noustessaan äkisti alkoivat hehkua ja levittivät kullan hohtoansa pitkin levotonta merenpintaa.

Vihdoin pysähtyi kone. Ja vielä pitkän, äärettömän pitkältä tuntuvan odotuksen jälkeen, joll'aikaa yhä useampia miehiä oli noussut seisomaan, näkyi vihdoin yhä sakenevassa pimeässä hätälippu hitaasti nousevan. Yht'aikaa kuului käheä, hiljainen ja pitkä vihellys höyrypillistä.

"Nyt se itkee", sanoivat muutamat.

Mutta ei siinä ollut aikaa sukkeluuksia ladella. Kahdeks'airoinen vene läksi nopeasti soutamaan pelastuksenvälittäjän ja tuomarin apulaista, joiden tuli asianmukaisesti järjestää ja lain sinetillä vahvistaa pelastusehdot.

Tuuli oli kasvanut yhä kovemmaksi; mutta suuri vene sukelsi kuitenkin verrattain keveästi ja nopeasti vielä raskaasti vierivien aaltojen yli. Kohta he pääsivät laivan suojaan.

Kapteeni ei ollut kannella. Perimies otti heidät vastaan ja pyysi heitä menemään alas kajuuttaan. Siellä oli vähä sanakiistaa, jonka jälkeen he taas soutivat pois, mutta ei maalle, vaan pelastushöyryn luo. Hetkisen kuluttua palasivat he sieltä pelastusyhtiön asiamiehen kanssa. Hän oli pieni, laiha, äänetön, kylmäkasvoinen herra, suu ohut, huulet yhteenpuserretut, leuka parraton, yllä musta nuttu hyvästi kiinni, päässä musta hattu ja hansikas vasemmassa kädessä, jossa hän piti hattua.

Perimies otti heidät taaskin vastaan ja vei alas kajuuttaan.

Siellä oli lamppu palamassa suuren nelikulmaisen mahonkipöydän päällä, joka melkein täytti koko huoneen. Katto ja seinät olivat synkässä, vihreänkaltaisessa pimeässä, suuren läkkivarjostimen takana, jonka valkoiseksi maalattu sisäpuoli kokosi kaiken valon kirkkaalle, kiillotetulle pöydälle.

Siinä oli kasoittain karttatorvia ja merimiehen-koneita, työnnettynä toiselle puolelle muutamien lasien ja tyhjen pullojen väliin. Toinen puoli pöytää oli tyhjä; ja siellä, kajuutan sisimmässä nurkassa istui kapteni Charles. Hän ihan varmaan oli juovuksissa, niinkuin koko huonekin haisi rommilta tai konjakilta.

Suuri, punainen parta lampun valossa, kyynäspäät pöydällä ja kädet molemmin puolin päätä, istui hän ja katsoa tuijotti jäykästi eteensä. Mary oli jossakin lähellä, vaikka näkymättä; ainoastaan silloin tällöin kuuluivat hänen toivottomat nyyhkytyksensä.

Ihan kapteenin seljän takana löi meri lakkaamatta laivan kylkeä, raskaasti, uhkaavasti, niin että pienessä ahtaassa huoneessa kumahteli niin kamalalta, että nuori tuomari, vielä tottumaton toimeensa, ihan kalpeana katsoi sinnepäin, kuin odotellen meren minä hetkenä hyvänsä vierivän heidän ylitsensä.

Ylhäältä kannelta kuului lakkaamatonta, raskasta astuntaa, laivaväki kun näet joka mies kokoutui ihan heidän päänsä päälle. Äänet kuuluivat vain epäselvästi ja sekaisin niinkuin syvä, käsittämätön murina, joka myöskin melkein kokonaan taukosi, kun kajuutan portaiden ovi sulkeutui tulijain jälkeen.

Kapteeni Charles ei noussut eikä pyytänyt tulijoita istumaan, vaan kysyi ihan lyhyesti, mitä apu maksoi.

Asiamies pyysi nähdäkseen laivan paperit. Kapteeni Charles otti ne pöydänlaatikosta ja työntäsi pitkin pöytää asiamiehelle, joka ne heti avasi.

"Vai niin, pummulia", sanoi hän.

Kapteeni nyykäytti päätään.

Mutta pelastuksen-välittäjän vahva ruumis taaskin ikäänkuin vähän värähti ja samalla hänen täytyi tukeuttaa hymyä pääsemästä huulillensa.

"Neljätuhatta puntaa", sanoi asiamies ja työnsi paperit takaisin.

Kapteeni Charles katsahti äkisti ylös. Hän aivan kuin kerrassaan selvisi humalastaan eikä ollut uskoa korviansa.

Vaan kun asiamies levollisesti ja jyrkästi toisti sanansa, tempasi hän päättäväisesti pois paperit, pisti ne ilman mitään laatikkoon ja viskautui entiseen asentoonsa, sanoen lyhyesti ja jyrkästi hänkin: "ei".

Oli hetkinen äänettömyyttä. Pelastuksen-välittäjä, jonka asia ja virka oli kaikissa tapauksissa olla kapteenin puolella ja kannattaa hänen etuansa, tahtoi välitykseen ryhtyä. Mutta silloin uudisti kapteeni niin lyhyesti ja jyrkästi kieltonsa, että asiamies otti hattunsa pöydältä, kumarsi ylpeästi ja läksi astumaan kajuutasta ylös portaita myöten.

Nuori tuomari seurasi nopeasti jäljestä, ja kohta sen jälkeen kuului heidän veneensä lähtevän pois laivan tyynipuolelta.

Vaan puolen tunnin kuluttua, joll'aikaa laivan tila kävi yhä pahemmaksi ja merimiesten nurina kasvoi liian kovaääniseksi, lähetettiin kuitenkin taas vene noutamaan auttajia, ja he saapuivatkin heti.

Kapteeni Charles istui vielä samalla paikallaan, ainoastaan vielä vähän syvemmillä varjossa. Pelastuksen-välittäjä, joka olikin jäänyt laivaan viime kerralla, seisoi hänen ylitsensä kumartuneena lohduttelevassa asennossa, kädellään taputtamassa häntä olkapäähän, kun he astuivat sisään.

"No hyvä", sanoi hän, kääntyen heidän puoleensa, "kapteeni Charles suostuu. Neljä tuhatta puntaa siis."

"Kuusi tuhatta", sanoi asiamies levollisesti, huomauttaen lyhyesti myrskyn kiihtymistä.

Kapteeni Charles aikoi hypähtää ylös. Terävästi katsoi hän asiamieheen ja hänestä pelastuksen-välittäjään. Mutta tällä kertaa ei pelastuksen-välittäjä, onnetonta kyllä, enää jaksanut niellä nauruansa, vaan kun kapteeni Charles sattui näkemään sen, hillitsi hän äkisti ilonsa. Kapteenin muoto muuttui kuin puoli kivettyneeksi, ja hän vaipui hitaasti takaisin varjoon, nyykäyttäen päätään, niinkuin olisi sanonut: kyllä minä nyt ymmärrän.

Pelastuksen-välittäjä rohkasi mielensä ja astui taas kapteenin luo, sillä hän tiesi, että pelastusyhtiö periaatteen vuoksi ei puolentanut ropoakaan kerran lausutusta summasta. Sentähden hän koetti surkuttelevilla liikkeillä selittää kapteenille, että eihän tässä mikä muu auttanut kuin suostua ehtoihin, koska laivan tila kävi yhä tukalammaksi. Eihän mitenkään saattanut jättää laivaa semmoiseen asemaan aamuun asti, koska se sitä ennen pieksäytyisi ihan hajalle. Senpätähden oli nyt pelastettava, mitä pelastaa voi, ja sovittava heti pelastushöyryn kanssa. Kapteeni Charles ei vielääkään vastannut sanaakaan. Varjosta tähystelivät hänen silmänsä arasti milloin ketäkin vieraista. Suu ja koko ruumis vapisi hänen vetäytyessään yhä syvemmälle nurkkaan, jossa meri jyristen jyskytti häntä selkään.

"Ei, ei, ei", mutisi hän viimein puoli pyörryksissä ja ikäänkuin heräten saapasten jyhmeestä, joka taaskin lähestyi kannella. "Ei, ei, ei."

Asiamies, joka tähän asti oli seisonut kylmänä ja levollisena, toinen käsi seljän takana, toinen västin povessa, jossa hänellä olivat painetut välikirjat, hänkin nyt lähestyi. Hän nyt vain tahtoi pelastuksen-välittäjän huomautuksiin omasta puolestaan lisätä, että ell'ei asia ollut päätetty puolen tunnin kuluessa, täytyi pelastushöyryn lähteä pois, se kun ei uskaltanut jäädä yöksi tähän näin rannalle. Vielä yksi epuu oli hänen varman käsityksensä mukaan sama kuin sekä laivan että lastin täydellinen häviö.

Sitte tahtoi hän pyytää kapteenin päättämään asian nyt, sillä neljännestunnin kuluttua hän, asiamies, ehkä ei enää tyytyisikään samaan summaan.

"Ei, ei, ei", mutisi kapteeni Charles yhä nurkastaan, pudistellen melkein kuin mielipuolet päätänsä.

Äkisti hän kuitenkin hypähti ylös, löi nyrkkinsä pöytään ja alkoi sekavasti loruta katkonaisia sanoja, joita ei kukaan voinut käsittää.

Mutta kun asiamies silloin otti hattunsa ja aikoi keskeyttää keskustelut, viskautui hän jälleen pöydän viereen, kasvot käsiin peitettyinä, nyyhkien mielettömässä ja voimattomassa raivossaan.

"Kuusi tuhatta puntaa", toisti asiamies hiljaa vähän ajan perästä, kädellään jo kiertäen oven lukkoa.

"Viisi tuhatta!" huudahti kapteeni, lyöden taas nyrkkinsä pöytään ja ylös katsahtaen.

"Kuusi tuhatta."

"Ei, ei, ei!" huudahti hän hurjasti, "sehän on puoli koko laivan ja lastin hinnasta. Viisi tuhatta! Viisi tuhatta!"

"Kuusi tuhatta — viisi minuuttia."

"Hyvät herrat, saanko minä..." yritti pelastuksen-välittäjä; mutta kapteeni, kuultuaan hänen äänensä, esti kaikki hänen välityksensä, pyytäen mustetta.

Asiamies työnsi välikirjan hänen eteensä ja hän kirjoitti alle. Nuori tuomari tuli esiin, teki monenlaisia

temppuja lakalla ja sinetillä, osoitti joitakuita paikkoja, jotka kapteni Charles näki kuin sumusta, vaan joihin hänen kuitenkin piti kirjoittaman nimensä. Ja hän kirjoitti.

Mutta kun se kaikki oli laillisessa järjestyksessä, kääntyi hän puoleksi pelastuksen-välittäjään päin ja kysyi hiljaa, mitä hän oli hänelle velkaa "avusta".

"Puoli prosenttia pelastusmaksusta, herra kapteeni", vastasi hän kohtelijaasti kumartaen.

Kapteeni kirjoitti senkin.

Kahden tunnin kuluttua kulkea jonotti "Two brothers" niemen pohjoispäitse. Perimiehen vuoro oli pitää vahtia. Kapteeni Charles oli sulkeutunut omaan hyttiinsä.

* * * * *

Mutta pikku kauppalassa loisti tänä pimeänä, myrskyisenä iltana tulta jok'ainoasta suuresta ja pienestä talosta, joissa jo oli aljettu pitää kemuja puolella pelastussummalla kalastajain laillisella osalla.

Kauppiasten puodeissa ja puotikammareissa oli kosolta rähisevää väkeä, eikä suinkaan vähimmin kestikievaritalossa, jossa matkustavaiset, ihastuksissaan harvinaisesta onnestansa, olivat tilanneet suuren punssimaljan.

Kaikki huoneet, jopa porstuatkin olivat täpö täynnä nuoria ja vanhoja kalastajia, niin ett'ei kunnolla päässyt läpi kulkemaan; ja kaikkien hattujen päällä liiteli suuressa, matalassa, puolipimeässä huoneessa savuhöyry, niin sakea, että tuskin näki kahden askelen päähän.

Kuitenkin olivat naisetkin uskaltaneet tulla sinne herrainsa seurassa, he istuivat yhdessä joukossa jonkun oven luona ja heillä oli "hirveän" hauskaa. Harmaahattuinen herra, isäntänä tässä tilaisuudessa, seisoi pöydän päässä, kaataen juotavaa suuriin olutlaseihin, jota vastoin nuori kirjailija oli, niinkuin hänelle sopikin, asettunut ihan keskelle väkijoukkoa.

Olipa siinä melu, niin ett'ei saanut selvää mistään. Kaikki puhuivat, kaikki nauroivat; ja ulkona porstuassa alkoivat muutamat maltittomat "vetää" jotakin laulua.

Mutta kun hetkiseksi syntyi vähän hiljaisuutta, kääntyi suuri punapartainen keski-ikäinen kalastaja, joka oli koko ajan pauhannut kaikista kovimmin, naiseen ja muihin vieraihin matkustajiin päin, sanoen:

"Kuulkaas hyvä herrasväki — ettekö tahdo kuulla pientä laivurijuttua?"

"Kyllä, kyllä, kertokaahan!" huusi nuori kirjailija perin onnellisena ja hyppäsi ylös penkille, lyijykynä valmiiksi suussa.

"Kyllä, kyllä, kyllä!" huusivat nuoret naisetkin ihastuksissaan ja taputtivat käsiänsä.

"Kertokaahan!" virkkoivat myöskin kaikki herrat yhteen ääneen. Mutta harmaahattuinen herra nousi tuolille ja huusi kaikista kovimmin:

"Se on oikein, hyvät ystävät! Mutta kertokaa vain joku oikein kelvollinen vanha juttu, niin ei pidä puuttuman kielenkostuketta, hyvät ystävät!"

A. STRINDBERG.

Paavo ja Petter. — Herra Pentin vaimo.

PAAVO JA PETTER.

I.

On kylmän kolkko jouluyö, hiljainen kuin hauta, pääkaupungissa, kaikki elämä on kuin kuoliaaksi kylmettynyt, niin että tuulikin pysyy ihan hievahtamatta, tähdet vain välkkyvät ja värisevät kuin pienet kynttilät ainoana elämän merkkeinä. Yksinäinen yövartija melkein juoksee kadulla, ett'eivät jalat pääsisi paleltumaan; vanhain puutalojen nurkat paukkavat, kun hirretkin kutistuvat kuivasta pakkasesta.

Ylhäällä kauppias Paavo Hörningin asunnossa Drakatornin syrjäkadun varrella on emäntä jo noussut ylös, mutta ei uskalla vielä tehdä tulta kynttilään eikä takkaan, sillä ei ole vielä soitettu. Hän kuitenkin odottaa joka hetki kuulevansa pienen aamukellon ääntä kaupunginkirkosta, sillä hän ikäänkuin tuntee ajan olevan neljän seudussa ja koko perhe aikoo aamukirkkoon Spongaan, ja sitä ennenhän toki pitää saada jotakin lämmintä suuhunsa. Hän etsii haparoiden pyhävaatteensa, jotka iltasilla on asettanut tuolille, ja pukeutuu niin hyvin kuin voi pimeässä. Odotus kun kuitenkin rupee tuntumaan liian pitkältä ja pimeys vaivaloiselta, sytyttää hän salalyhdin, luottaen vartijan pitävän kunniaa joulurauhaa eikä tyhjästä melua nostavan. Niin puuhailee hän ja kuljeksii mataloissa, pienissä huoneissa.

Isäntä nukkuu vielä puolella silmällä ja pikku Sven on kaukana unien valtakunnassa, vaikka hänellä pään alusena onkin vain puuhevonen, ja pitää kädessään kimmoista pallia, Karen, joka kävi rippikoulunsa viime syksynä, makaa verhon takana. Hän on ripustanut uuden sametimekkonsa ja böömin-kristalliset helmensä sängyntolppaan. Joulupuu, oksissa punaisia omenia ja Espanjan pähkinöitä, tekee pitkiä varjokuvia kaikkialle, niin että puolihämärässä huone näyttää oikein kammottavalta.

Mutta emäntä menee kyökkiin ja herättää Liisan penkiltä, ja hän hypähtää ylös kuin tuulispää ja sytyttää kynttilän rautaisessa jalassaan, sillä hän ei pelkää, kun on näet hyvä tuttu yövartija Trullin kanssa, ja kyökki sitä paitsi onkin pihan puolella.

Samassa jo emäntä myöskin koputtaa luudanvarrella lakeen puotilas Ollille, joka makaa ylhäällä vinnikammarissa, ja Olli vastaa saappaallaan, joka kolmesti jymähtää lattiaan hyvän sanan sijasta.

Sitte menee emäntä jälleen makuuhuoneeseen ja ompelee hakasen kiinni isän kovaksi tärkättyyn ja siistiksi silitettyyn, poimukauluksiseen pyhäpaitaan; ottaa niin suuresta tammikaapista pikku Svenin punaiset sukat ja tarkastelee niitä tulta vasten, parannellen sieltä täältä jonkun katkeamaisillaan olevan silmän. Jopa hän herättää Karenin, joka pistää pienet, äsken pestyt jalkansa olkitohveleihin, ja alkaa pukeutua verhon takana, sillä asunto on tässä hyvin pieni. Silloin herää Svenkin ja hänellä on punainen leima poskessa puuhevosesta. Hän alkaa heti viskellä palloansa; se lentää verhon taa ja tulee paikalla takaisin, mutta sattuukin isälle nenään, niin että hän herää ja karkealla äänellä toivottaa hyvää Jumalan rauhaa ja iloista joulua suuresta sängystänsä, joka on kuin pieni eri huone.

Pikku veli aikoo juosta verhon taa katsomaan siskon joululahjoja, mutta silloin huudahtaa sisko ja sanoo, että se ei käy päinsä, kun hän juuri pesee silmiään.

Nyt soi jo kirkon kello, aamukirkkoon kutsuen, ja kaikki toivottavat toisillensa Jumalan rauhaa. Äiti sytyttää haarakynttilät suuressa kammarissa, ja Sven tulee ulos ja istuu paitasillaan joulukuusen alle, tahtoen uskotella itselleen ja muille olevansa metsässä, ja yht'äkkiä purasee hän erään omenan takapuolta, ett'ei näet näkyisi, mutta omena pyörii rihmassaan ja äiti sattuu paraiksi tulemaan sisään, uhaten antaa koivurieskaa, ell'ei hän heti mene pukeutumaan.

Liisa sytyttää tullen lieteen, niin että liekki jyriisee savutorvissa, ja panee maitopadan tulelle; emäntä levittää liinan suurelle ruokapöydälle asuinkammariin ja asettelee siihen maljoja, mutta isännän paikalle panee hän kirkkaaksi puhdistetun hopeakannun; sitte koristelee hän voin pytyssänsä ja leikkaa joululeipää ja kinkkua, sillä onhan jotakin syötävä, ennenkuin lähdetään.

Olli on ollut jo hyvän aikaa liikkeellä ja käynyt tallissa, saanut rengin hereille ja sukinut rautiot; reki vedetään ulos ja vällyt tomutetaan. Kohta on ajopelit jo kadulla ja Olli sytyttää soihtut, jotka valasevat huoneiden seinät kuin tulipalo. Jöns läjyyttää piiskalla, ilmoittaen hevosten olevan valjaissa ja rautioiden korskuvan ja kuopivan kavioillaan, maltittomuutta osoitellen.

Sisällä huoneissa juoksennellaan päällysvaatteita etsien; turkit ja päähineet, lappalaispieksut ja käsineet saadaan tuota pikaa ylle, ja Karen, joka ensinnä ehtii valmiiksi, saa mennä alas viemään Ollille ja Jönsille lämmintä olutta. Kun isäntä on täysissä tamineissa, ottaa hän lasin lämmintä Ranskan viiniä ja lähtee. Emäntä lukkoo ovet ja tulee jäljestä Svenin ja Liisan kanssa, ja kaikki ovat ulkona kadulla.

Mahtava on reki, tilava kuin vene, kolmi-istuiminen. Esimmäisinä istuvat isäntä ja emäntä ja pikku Sven, keskellä Karen ja Olli, takana Liisa ja Jöns. Isäntä asettuu viimeksi paikalleen, sillä ensin pitää hänen katsoa, ovatko hevoset terävässä kengässä ja päitset ja valjaat hyvässä kunnossa; sitte nousee hän ja istahtaa, niin että reenkori paukkaa. Hän tarttuu ohjaksiin ja kysyy vielä kerran, eikö mitään ole

unohtunut, läjättää piiskalla, katsahtaa ylös vanhan puutalonsa ikkunoihin ja antaa mennä. Ensin käy matka Suurelle torille, jossa on määrä kokoutua: kaikki Tukholman porvarit, hyvät ystävät, joilla vain hevosta on. Ja siellä ne jo istuvatkin re'issänsä, lihavat oluenpanijat ja laihat leipurit, ja koko tori on valoisana heidän savuavista soihduistansa. Hei vaan! Kulkuset helähtävät ja koko jono lähtee liikkeelle mäkeä pitkin ja ulos kaupungin pohjoisesta portista.

"Mietiskelenpä tässä, miten hän veli Petter meidät tänä vuonna ottaa vastaan!" sanoo isäntä Paavo vaimollensa, kun on ehditty päästä säännölliseen kulkuun.

"Kuinka niin sitte?" virkkaa emäntä vähän levottomasti.

"Niinpähän vain, tietysti ei hänellä ole syytä, mutta luulenpa ahdistaneeni häntä vähän liiaksi suolankaupassa viime keväänä, ja siitä asti hän ei liene oikein hyvillään, mikäli olen kuullut."

"No, vaikkapa tuo nyt niin olisikin, niin ei hän toki sitä nytkään osoittane; ettepä te juuri varsin usein tapaa toisianne, ja vaikk'ette olekaan oikeita veljiä, niin niiksihän te kuitenkin toisianne luette."

"Mutta Matti on hirveän pitkävihainen, ja jos jotakin selkkauksia sattuu, niin tuskin Matin ja Karenin liitosta silloin mitään tulee. Saammepahan nähdä!"

Pikku Sven laskeutuu reen pohjaan oljille ja pitää ohjasten periä, luullen muka ajavansa. Puotilas Olli koettaa saada Karenia puhelemaan, mutta hänen ajatuksensa ovat toisaalla, niin ett'ei hän vastaa mitään. Mutta Liisa antaa naapurinsa pistää hänen kätensä suureen rukkaseensa ja auttaa välistä häntä soihdun pidossa, kun Jönsin nyrkkiä rupee palelemaan.

Matka sujuu pitkin Brunkebergin harjua ja alas järvelle, sen yli ja edelleen Upsalan tietä. Kohta alkavatkin puiden välitse talviaamun pimeässä vilkkua tulet Solnan kirkosta. Siellä eroaa kauppias Paavo muista porvareista, jotka pysähtyvät sinne, sillä hänen on lähteminen Vesteroosin tielle Spongaan päin.

Kohta saa pikku Sven paljon ihmettelemistä, kun molemmin puolin tietä on niin monta suurta joulukuusta, jotka silloin tällöin välähtävät soihdun tulesta punaisiksi, mutta pian jälleen peittyvät pimeään syliin. Sven on näkevinään tonttujen seisovan puiden takana kurkistelemassa ja heiluttavan punaisia lakkejansa, mutta isä sanoo siellä olevan vain punaista tulen valoa lentelemässä, sillä hän on valistunut kaupunkilainen eikä enää usko tonttuja olevankaan. Svenistä näyttää suuret joulupuut juoksevan reen rinnalla ja tähdet tanssivan niiden latvoilla, ja ne tanssivat tänään siitä ilosta, että Jesus-lapsi on syntynyt, ja sen Sven kyllä käsittää.

Jo jymisee rautioin kavioiden alla, kun ajetaan sillan yli, metsä harvenee, tasanko leviää, pikku mäkiä on siellä täällä koivikkoineen, välkähtääpä jostakin tuvan ikkunasta tulikin ja tuolla kiitää soihtu eteenpäin. Kaukana tasangon reunan lähellä loistaa kointähti suurena ja kauniina, ja puotilas Olli kertoo Karenille juuri sen tähden johdattaneen paimenet Betlehemiin; mutta sen tietää Karen ennestään, sillä kaupungissa tiedetään kaikki, vaan Olli onkin maalta.

Tie tekee vielä viimeisen polven ja lehdettömäin lehmuksien pitkäin varpujen välitse näkyy kirkko koko loistossaan. Kirkkomäellä on viskattu soihdut suureksi rovioksi, jonka ääressä renkipojat lämmittelevät, vietyään hevoset kirkolla oleviin talleihin. Paavo-isäntä läjättää piiskalla ja ajaa karauttaa komeassa kaaressa rovion ympäri ja antaa rautioiden tepastella ihmettelevien talonpoikain edessä.

Kirkon portilla tavataan Petter ja hänen vaimonsa sekä pitkä poikansa; syleillään toisiansa, toivotetaan hyvää joulua ja kysellään kuulumia. Kun on puheltu niitä näitä, soivat kellot jo toisen kerran ja kaikki lähtevät kirkkoon. Siellä on kylmä istua kuin järvessä, mutta eihän se tunnu, sillä hyvässä seurassa ei palele, ja muuten lämmitteleitään saarnalla ja veisuulla; lapsilla on paljo katselemista monista kynttilöistä.

Ja kun aamukirkko vihdoon loppuu ja kaikki tulevat ulos kirkkomäelle, ovat tähdet jo sammuneet, mutta idästä on taivas punaisen kellervä kuin kypsä kesäinen omena, ja nyt lähdetään ajaa karittelemaan veli Petterin kotiin.

Kivenheiton päässä kirkosta on verotalollisen Petter Matsonin suuri tupa leivin- ja vierashuoneineen ja makuuhuone ylhäällä vinnillä. Portin pielessä on puimaton otralyhde, johon varpuset jo ovat asettuneet pitämään joulua. Oven pielissä on kaksi kuusta, härmästä välkkyvinä. Petter asettuu ovelle ja toivottaa kasvatusveljeään ja kälyään ynnä muuta heidän väkeään tervetulleiksi; astutaan tupaan ja ruvetaan turkkeja päästelemään. Emäntä on jo tullut edeltä kotiin ja seisoo lieden luona olutta lämmittämässä; Matti poika auttelee Karenia riisuutumispuihissa ja Sven vierittelekse jouluoljilla, joita on lattialla kyynärän paksulta.

Kauppias Paavo ja hänen vaimonsa talutetaan ylös pöydän sivupenkeille istumaan sinisten ja punaisten verhojen alle, jotka kuvaavat Kristuksen ratsastusta Jerusalemiin ja kolmea itämaan tietäjää, mutta Petter itse istuu pöydän päähän.

Pitkä pöytä on muhkean näköinen, sillä siinä ei ole kämmenenkään alaa tyhjänä, vaan joka paikka on täynnä vateja ja maljoja. Se onkin laitettu koko jouluksi; kaikki ruoka, mitä on talossa, on pantu esille. Kokonainen siianpää irvistelee punaiseksi maalatulta puuvadilta syltityjen, kielien, paistien ja muiden herkkujen keskeltä. Siinä on suolakalaa ja kuivaa kalaa, voipyytyjä ja nisuleipiä, kakkuja ja makeisia; hyvänhajuissa katajaisissa tuopeissa vaahtoista jouluolutta.

Aamurusko valasee jäätyneitä, viheriäisiä pikku ikkunoita; ulkona näyttää niistä katsoessa olevan kaunis kesä, mutta sisällä levittää suuri pystyvalkea suloista lämmintä.

Isäntä ottaa linkkuveitsensä, leikkaa palasia joululeivistä ja levittää peukalollaan suuren voileivän, kehoittaen vieraitansa tekemään samoin.

Lämpimän oluen juotua alkaa harvapuheinen isä Petter keskustelun, sillä Paavo on ollut vähän neuvoton, mistä oikeastaan piti aljettaman.

"Hyvä kelikö oli tulla kaupungista vai miten?"

"Mainion hyvä," vastaa Paavo. "Rautiot ovat myöskin aika vekarat juoksemaan."

Mutta Petter ei suosi kaupungin rautioita eikä siis olekaan koskaan näkevinään, kun Paavo komeasti ajaa niillä pihaan.

"Hyvinkö kävi ohran kauppa jouluksi?" jatkoi Petter.

"Huonosti maksetaan, sillä noille lemmon liiviläisille tuli hyvä vuosi syksyllä."

"Ja sitä sinä heille et soisi! Älä moiti vuodentuloa, veli; et vielä tiedä, miten sinulle käy."

Mitä enemmän vuohta haukutaan, sitä paremmin se menestyy.

"Mutta tottahan minunkin pitää elää!"

"Kynnä, kuoki ja kylvä, niin saat niittää!"

"Joko taas olemme siinä kiinni?"

"Niin, siinä me aina olemme! Pappi lukee kirkossa ja rukoilee Jumalalta hyvää vuotta, mutta kaupunkilainen nurisee, kun Jumala sen antaa! Hyi semmoisia ihmisiä jotka hyötyvät toisten hädästä!"

Paavo olisi vastannut, mutta silloin rupesivat molemmat kälykset välittämään ja pyytämään taivaan tähden joulurauhaa.

Vastustajat olivat vaiti, mutta katselivat vihaisesti toisiinsa.

Matti ja Karen joivat samasta tuopista samalta laidalta ja molemmat emännät katsoivat hymyillen silmäkkäin.

"Annas tänne suolamalja!" sanoi Petter ojentaen kätensä. Matti ojensi astiaa isällensä, mutta kaatoi vahingossa pöydälle.

"Pitele tarkoin Jumalan lahjaa," torui Petter, "suola on hirmuisen kallista."

Paavo tunsi piston, mutta oli vaiti. Emännät keksivät uutta puheen aihetta ja myrsky oli poistettu.

Syötyä läksivät Paavo ja Petter ulos saamaan raitista ilmaa ja katselemaan peltoja ja karjaa. Ensin menivät he karjotalle.

"Mitä annat minulle tästä?" kysyi Petter, vetäen sonnia hännästä, niin että se peräytyi.

"Jos sen muutat harjaksi ja tuot keväällä kaupunkiin, niin saammepahan sitte nähdä."

"Eipä minun härkäni kaupunkiin tule."

"Perästä kuuluu," sanoi Paavo.

"Mitä kuuluu?" kysyi Petter, kallistaen päätänsä. "Kyllä minä teidän kujeenne tiedän, mutta vaikka sika saa kärsänsä aidanrakoon, ei silti niin paikalla saparo ole toisella puolella."

"Perästä kuuluu, perästä kuuluu!"

Petter ei huolinut kysellä enempää. He menivät tallin luo.

"Mitäs tästä minulle annat?" kysyi Petter, nostaen mustan oriin takajalkaa. "Kymmenen korttelia sään kohdalta."

"Minun oikeanpuolinen rautioni on yksitoista ja vasempi kymmenen ja puoli," sanoi Paavo.

Sitä Petter ei kuullut, vaan avasi oriin suun, näyttääkseen sen kauneita hampaita.

"Oikeapa lammass tuo hevonen," sanoi Paavo. "Jos noin tekisit rautiolla, et koskaan enää kuulisi käen ääntä."

"Vertaisilleenhan kukin puhuu, sanoi mylläri, kun sikaa puhutteli."

Keskustelu ei oikein ruvennut sujumaan. Katsottiin lampaita ja porsaita, mutta Paavon sanat kuuluivat niin konstikkailta taikka tulivat rautiot kirkon tallista ja häiritsivät sopua. Vihdoin päästiin jälleen ulkoilmaan ja lähdettiin pelloille. Lumi esti antamasta mitään lausuntoa laihosta, mutta Petter näytti, missä syyskylvö oli, mihin keväällä aiottiin kylvää ja mikä oli jäävä kesannoksi. Sitte oli tunnusteltava puupinoa, miten kuiva se oli, ja olkinärtettä, ett'ei se ollut vähääkään mädännyt, mettisiä, eikä niitä kylmänyt pesässään, ja hanhia, eikä niillä ehkä ollut liian lämmin asunnossaan.

Sill'aikaa ehtikin päivä puoleen ja kohta soitettiin puolipäivä-kirkkoon. Mentiin sinne uudestaan ja palattiin kotiin syömään. Ja ruokailtiin kolmekin tuntia ja pidettiin sitte hämärää. Isännät makasivat kumpikin penkillänsä puoli unessa; emännät, puhellen kankaista ja leipomisesta, istuivat takan edessä, jossa juuri sen verran hiilet hehkuivat, että huone pysyi hämäränä, tulematta kuitenkaan ihan pimeäksi. Matti ja Karen olivat istuutuneet arkille ja kuiskailivat omia asioitaan. Puotilas Olli oli löytänyt Liisan ja Jöns talon piian; he istuivat lattialla arvoituksia ladellen, ja Sven vaivasi miehen lailla päätään niiden selvittelemisellä.

Mutta takan hehku kävi yhä himmeämmäksi, keskustelut unisemmiksi. Isännät kuorsasivat kuin paarmat puutuopissa; emännät torkkuivat, Matti ja Karen siirtyivät likemmäksi toisiansa; rengit ja piit myöskin vaikenivat, ja kohta oli koko talo päivällisunen helmoissa.

Emäntä heräsi ensin ja silloin oli jo ihan pimeä. Hän otti puhumalla tulen liedestä ja sytytti kynttilät. Isännätkin heräsivät vähitellen, ja kohta oli koko väki liikkeellä. Pojat, tytöt ja emännät istuutuivat jouluoljille takan eteen pähkinöitä syömään ja satuja kertomaan. Isäntä Paavo toi esiin purakon Espanjan viiniä, josta hänen ja Petterin piti saaman kielen voidetta keskustelun aikana. Pikarit täytettiin ja juotiin ja Petter arveli viiniä vähän liian imeläksi hänen laisellensa miehelle.

Silloin Paavo ryhtyi rohkeasti pakisemaan ja selvittelemään sotkeutuneita keskustelun lankoja.

"No, veli Petter, eiköhän nyt puhuttaisi vähän nuoristakin; jos tahdot, niin sanopa vain."

"Saapihan puhua," sanoi Petter, "mutta minä olen aina arvellut, että kun oikea Abraham tulee, niin tanssii Saara. No niin! Mitä annat sinä pojasta?"

"Yhtä paljon kuin sinä tytöstä."

Petter raapi korvallistansa.

"Riippuu siitä, mimmoinen vuosi nyt tulee. Varustuksiin menee rahaa, ja jos tulee huono vuosi, ei tule mitään rahaa, eikä tuota tiedä, mitenkä käy; lumi tuli syksyllä viljoille, kun maa oli vielä märkä."

"Than, ihan kuin minullakin," sanoi Paavo. "Annetaan sen asian sitte olla syksyyn, ja kun me vanhat vain jaksamme panna yhtä paljon kumpikin, niin silloin olkoon menneeksi."

"Hyvä, hyvä! Ja nyt se asia jääköön; poika ja tyttö saavat odottaa, kunnes pelto tähkälle joutuu."

He istuivat juomaan, mutta nuoret olivat työntäneet oljet läjään ja asettuivat rinkileikkiin.

Paavo ja Petter istuivat hetkisen hiljaa katsellen leikkiä. Vihdoin sai Paavo rohkeutta viinistä ja hyvin hänen alkoi mieli tehdä vilkkaampaa sananvaihtoa; kylläpä hän tiesikin, mistä silloin oli aljettava.

"No, Petter, sinä," alkoi hän, "tuletko sinä tänä talvena ollenkaan kaupunkiin?"

Petter irvisti kuin äkäinen koira, katsoa muljautti Paavoon, puhuiko hän totta vai mitä, ja sanoi:

"E-en, sitä minä toki en tee!"

"Yhtäkö vihainen yhä vieläkin kaupungille kuin ennen, kymmenen vuotta sitte? Hä! Etkö siedä nähdä sitä seitsemän vanhan aidankaan läpi?"

"Minä en huoli siitä lahjaksikaan, vaikka sen viskaisit minulle! Minä en sitä ollenkaan tarvitse, mutta se ei eläisi minutta."

"Niin, sanopas muuta!"

"Enkö sanoisi! Lihaa ja heiniä on minulla itselläni; olutta ja leipää on myöskin, puita ja hirsiä, talo ja vaatetta. Mitä minä sitte sinulla tekisin? Minä teen taloni, kynnän peltoni, hakkaan halkoni; eukkoni kehrää langat, kutoo nutut, leipoo leivät ja panee oluet. Mitä teet sinä? Otat veroa minun viljastani, metsästäni ja aitamani. Asetut kivelle, joka on yhtä paljas kuin tämä kämmeneni; et kynnä etkä kylvä, mutta niität kuitenkin ja kokoot aittoihin. Syöt minun leipääni, juot minun oluttani, poltat minun puitani ja kehräät minun villojani. Istut kuin laiska munkki ja otat kymmenyksiä; vaan mitä annat minulle sijaan?"

"Kuulehan, maltahan!" änkytti Paavo. "Etkö saa minulta suolaa?"

"Vai suolaa! Et sinä suolaa tee, ja ell'et olisi tunkeutunut ja anastanut sen kauppa, ett'emme tarvitsisi sinun välitystäsi, niin et saisi meitä nylkeäkään! Ja sokurisiko? Minä en tarvitse sinun sokuriasi; minulla on mettisiä!"

"Etkö saa minulta rautaa?"

"Vai rautaa! Mistäpä sinä sitä murtaisit? Katuojistako? Hä!"

"Saathan minulta viiniä."

"Missä sitä kasvatat! Katoilla ehkä? Hä!"

"Entä hopeaa ja kultaa, minultahan niitä saat?"

"Mitä minä niillä tekisin, jos sinulla edes olisikaan niitä? Voinko tehdä veitsen, auran, lapion, karhin tai loukun kullasta tai hopeasta? Loruja! En minä huoli kuulla semmoista! Kaikkea joutavaa sinä vain puuhaat, ja ell'ei olisi niin monta hullua, jotka ostavat sinun rihkamiasi, niin kuulisitpa nälkään. Ajattelepas, jos kaikki talonpojan moukat, joiksi te meitä sanotte, äkisti tulisivat jälleen järkeviksi, ett'eivät vaihtaisi viljaansa sinun rihkamiisi; mitäpä silloin söisit? Hä!"

"Söisinkö? Eipä sitä eletäkään vain syödäkseen."

"Ei, mutta syömättä ei elä. Joka syö toisen leipää, sillä on myöskin varaa pitää kilparatoja ja joutavia huvihuoneita, jossa oppii niin paljon hyvää muka; sillä on varaa painattaa kirjoja, joista saa tietää, että kaikki, mitä laiska tekee, on hyvin, että varastaminen on kunniallista, kun vain ottaa keihään käteensä ja panee vaaterievun seipään nenään ja menee toisten maahan ja sanoo: nyt on sota!"

"Aina sinä vain jauhat tuota vanhaa kilparataa! Itsehän me siitä maksamme kuninkaalle, niin tottahan sen saamme rauhassa pitääkin!"

"Vai itse maksatte! Kyllä tiedän, miten siinä kävi. Kun se tehtiin, piti kaupungin se maksaa; mutta te nuuruite ja sanoitte aikoja huonoiksi, kun talonpoika ei ostanut teidän romujanne. Ja mitä sitte teitte? Kyllä osasitte korottaa meiltä suolan hinnan! Kyllä sen muistan ja mielessä pidän, ja saat sen kuulla suusta suuhun. Niin sai talonpoika maksaa teidän kilparatanne ja muut huvittelunne, joita teillä pitää olla kaikenlaisia, kun olette asettuneet yhteen kuin mettiset pesään, ettekä saa nähdä kuuta ettekä aurinkoa."

Viini alkoi jo vaikuttaa, ja Petter oli näkevinään silmänsä edessä nuo vihatut rautiot, kaupunkilaisturhuuden ilmeiset esikuvat.

"Ja vaikk'ei sinulla ole yhtään enempää heiniä, kuin minun leuallanikaan niitä kasvaa, on sinulla kuitenkin varaa elättää kaksi rautiota, sinulla; ja mitä syövät ne? Sokuria ja suoloja ehkä? Hä! Taikka rusinoita ja manteleja? Ja mitä tekevät sinun rautiosi? Vetävätkö auraa vai hirsiä? tai muuta kuormaa? Ei, siihen ne eivät kelpaa! Kyllä minä tiedän, mitä ne vetävät, mutta en sano, mutta kyllä tiedän, ett'eivät kadut ole pitemmät minun naurismaatani! Niin, heillä on kyllä varaa, noilla laiskoilla! Minulla on, tontti ollen, halu hyvä ruveta laiskaksi! Kuules eukko, eikä sinunkin mielesi tee ruveta laiskaksi, niin saamme punaiset rautiot, joiden päälle puetaan harsokangasta ja valjaihinn pannaan hopeanapit. Eukko, ruvetaanko laiskoiksi, niin saamme ajaa sinisessä reessä piikain ja renkien kanssa ja pistää kengät majavannahka-pussiin ja maata päivällisunemme samettimysstyt päässä ja juoda Espanjan viiniä sokurin kanssa! Hei, eukko, tule pois, ruvetaan laiskoiksi!"

Paavo vihastui.

"Luulenpa Espanjan viinin kylläkin maistuvan, vaikk'et sitä itse ole kasvattanut etkä tehnyt," sanoi hän.

Petter tunki kuulleensa jotakin rumaa, mutta ajatus oli hänellä niin sekaisin, ett'ei kohta älynnyt, mitä se oli.

"Viinikö, sanoit! Kuulepas, minä luulen, että rupeat kopeilemaan. Muista, että ken pitää suunsa kiinni, sen selkä säilyy; Jos toinen niistää nenäänsä silkkiliinaan, toinen mäelle vain, niin voivat he kuitenkin syödä samasta maljasta. Ja vaikka pidetäänkin röyhykaulusta ja muita koruja, niin sietääpä kuitenkin olla suulta kohtelias! On parempaakin nähty ja tanssia voi pienemmänkin kepin kuin korenon mukaan! — Mitä sinä viinistä lorusit? Olenko minä sinun suutasit tarkastellut? Etkö luule minulla olevan juomaa itselläni? Luulenpa, että lempo vei viinisi! Tulepas ulos, niin saat koetella!"

Petter viskasi lasistaan viime tilkan kauas ja nousi ylös, mennäkseen ulos. Emännät pidättivät Paavon paikoillaan, pyytäen, ett'ei hänen nyt millään ehdolla pitänyt menemän ulos. Petter kyllä oli kohta leppyvä eikä joulurauhaa sopinut häiritä. Hän oli kateellinen eikä olisi sietänyt kenenkään muun olevan missään arvossa. Paavo tahtoi heti lähteä kotiin kaupunkiin, mutta leppyi vähitellen ja rupesi leikkiin sill'aikaa, kun Petter oli ulkona jäähdyttelemässä.

Kohta kuului koputusta ikkunaan ja vähän ajan päästä oveen, ja kun se avattiin, tuli sisään Petter lammasnahkapuvussa ja hyppeli joulupukkina ympäri tuvan, niin että oljet lentelivät ja tuvassa olijat nousivat pakoon penkeille ja pöydille; ilo oli ylimmillään. Syötiin ja juotiin rauhassa ja ilossa, kunnes yö tuli ja ruvettiin levolle.

Joulupyhien kuluttua läksi Paavo väkinensä kotiin ja silloin olivat Matti ja Karen kihloissa. Häät oli pidettävä seuraavana syksynä, jos Petterille tuli hyvä vuosi ja Paavolla kauppa menestyi. Niin alkoi uusi vuosi, tuoden nuorille uutta toivoa ja vanhoille uusia puuhia.

II.

Ensi lumen tultua marraskuussa valjasti Petter mustan oriinsa reen eteen ja otti Matin mukaansa kaupunkiin sopimaan häistä. Vuosi oli tullut parempi, kuin oli osattu toivoakaan, niin että Petter voi antaa myötäjaisiksi melkoisen summan. Keli oli hyvä maantiellä ja Petter hyvällä tuulella, vaikka kyllä vähän levoton, kun nyt oli matka tuonne kaupunkiin, jossa hän ei ollut käynyt kymmeneen vuoteen, ja silloiseltakin matkaltaan muisti hän vielä koko joukon onnettomuuksia. Sentähden ei Mattiakaan ollut koskaan laskettu sinne, niin että hän nyt oli ensi kertaa matkalla näkemään niin paljoja ihmeitä, joita kaupungissa käyneet talonpojat olivat hänelle kuvailleet paraan taitonsa mukaan, että kaikki oli hänestä ollut kuin satua.

Ripeästi sujui matka, sillä orit oli hyvänlainen juoksija; kohta kuultiin Pohjoissillan jymisevän hevon kavioiden alla. Matti ihan huumautui kaikesta, mitä näki. Semmoisia taloja, suuria kuin vuoret, ja niin tiheässä!

"Ajatelkaahan vain," sanoi hän, "miten hyviä naapuruksia he ovat, ja me maalla tuskin voimme pysyä rauhassa neljänneksenkään päässä. Ja noin paljo kirkkoja; miten jumalisia he ovat! Ja raastupa keskellä kylää; sieltähän saa oikeutta hakea koko päivän!"

Mutta Petter irvisti vain eikä vastannut mitään.

Saavuttiin tulliportille, joka kohteliaasti avattiin ja suljettiin, niin ett'ei tarvinnut nousta pois reestä. Matista se oli hyvin kaunis tapa; hän näet tiesi kokemuksesta, miten kiusallista monien porttien avaaminen oli; mutta Petter läjäytti orittansa piiskalla, että se läksi rivakasti juoksemaan, sillä pitihän kylään toki tulla ihmisiksi.

Vaan silloin syntyi takana huuto ja vastaan tulla lennätti kaksi sotamiestä, aseet ojossa, ja kolmas tarttui hevosen suupieleen ja pysäytti reen.

"Aiotko paeta, perhanan talonpoika-moukka!" tiuskasi portinvartia, ehdittyänsä reen luo.

"Paetako?" kysyi Petter nöyrästi, muistaen äkisti muinaiset onnettomuutensa.

"Suu kiinni ja tule vain tänne!" Ja orit talutettiin porttituvalle, jossa matkamiehet saivat odotella puolisen tuntia, ennenkuin reki oli kaikin puolin tarkastettu ja heidän nimensä muistiin kirjoitettu. Vihdoin päästettiin heidät menemään, mutta kovasti heidän ei pitänyt ajaman.

Kun he pääsivät Sepänkadulle, alkoivat jalakset kiviä hangata, sillä lumi oli poissa. Orit veti kaikin voimin, mutta jalka jalalta vain matka kulki, eivätkä ajajat voineet ymmärtää, mitenkä reki oli niin raskas. Petter löi hepoa, mutta se veti vain ihan suorana ja hokit iskivät tulta kivistä.

Matti istui katsellen korkeita talorivejä ja ihmetellen kaikkia merkillisiä esineitä, mitä riippui talojen seinillä. Missä oli hevosenkenkiä ja vaununpyöriä, missä kaikenlaisia soittimia, missä vaatteita, harniskoita ja pyssyjä, leipuri oli ripustanut ulos rinkelin, nikkari pöydän, teurastaja lampaan! Heillä oli varmaankin niin ahdasta sisällä, sanoi hän isälleen; mutta silloin tuli takaapäin lumipallo ja nakkasi häneltä lakin pois päästä.

Petter ja Matti katsahivat taapäin ja näkivät koko takapuolen rekeä ja ja jalakset täynnä poikia.

"Laittanutkaapa pois siitä!" sanoi Petter.

Pojat näyttivät vain kieltään. Silloin nosti hän piiskansa ja löi sivalsi poikajoukkoon, mutta niin taitamattomasti, että siiman latva sattui silmään eräälle leipurinpojalle, jolla oli astia leipäsiä käsivarrella. Poika pudotti kannettavansa ja alkoi hirveästi huutaa. Samassa tulvasi siihen väkeä ja joku suuttunut seppä nousi rekeen ja löi Petteriä vasten naamaa, niin että silmissä auringot vilkkuivat.

"Vai lyöt sinä poikaa, talonpojan tölkkä!" tiuskasi hän.

Matti aikoi ruveta välittäjäksi ja antaa takaisin sepälle koron kanssa, mutta ihmiset pitivät sepän puolta. Tappelu kiihtyi ja Matti ja Petter olivat jo saaneet aika löylyn, kun vihdoinkin kaupungin vartijoita saapui hälinään. Pauhu lakkasi, molempain rauhanhäiritsijain nimet kirjoitettiin muistiin ja käskettiin heidän saapumaan raastupaan.

"Onpa täällä pahempi kuin vihollisen maassa", sanoi Petter, "kun täällä ei saa puolustautuakaan."

"Mitä sinulla sitte täällä oli tekemistä, härjänajaja", sanoi seppä.

"Minä vain ajan sinulle leipää, ett'et kuole nälkään", vastasi Petter.

"Kuulkaahan tuota lemmon moukkaa!" sanoi seppä. "Ei niillä ole häpyä niin yhtään, noilla lannanluojilla, kun tulevat ihmisten ilmoille! Mutta kyllä heidän pitää vielä tietämän!"

Orit päästettiin liikkeelle; koko takapuoli rekeä täynnä poikia, jotka olivat siihen istahtaneet toinen toiseensa kiinni kuin varikset raadon päälle, täytyi hevon ponnistella ylämäkeen.

"Oikeinpa on ihme ja kumma", sanoi Matti, "että pojannassakoiden pitää saamaan ajaa ilmaiseksi."

"Niin, se on kaupunginlaki se, näetkös", mutisi Petter.

"Mutta maanlaki ei anna semmoista oikeutta."

"Maanlailla ei täällä ole mitään sanomista."

Niin saapuivat he suurelle torille. Petter pysäytti ja nousi pois reestä. Pojat murisivat, kun eivät saaneet ajaa etemmäksi, mutta Petter pyysi nöyryyden armaa. Hän etsi jotakin, mihin voisi sitoa kiinni hevonsa siksi aikaa, kun meni kyselemään veljeänsä Paavoja, jonka asuntoa hän ei muistanut. Viimein näki hän keskellä toria patsaan, johon oli lyötynä paljo renkaita, ja se oli hänestä hyvin mukava. Siihen sitoi Petter oriinsa katsojain pilkatessa ja lasketellessa sukkeluuksia, joita hän ei ymmärtänyt.

Sen tehtyään kääntyi hän vähimmin irvistelevien puoleen ja kysyi kauppias Paavoja. Mutta kauppias Paavoja oli ainakin puoli sataa ja yhtä monta kauppias Petteriä, niin että oli mahdoton selkoa saada.

Petterillä ja Matilla alkoi jo olla nälkä, jonkatähden he läksivät kapakkaa etsimään; ainahan tuon nyt ehti tiedustella Paavon asunnon, hän kun oli niin suuri kauppias.

Kävellessään ja harhaillessaan joutuivat he Rautatorille. Siellä oli hevosturkinat ja paljo katsottavaa.

"Katsoppas vain!" huudahti Matti. "Totta tosiaan, rautiot ovat tuolla!"

Petterin silmät suurenivat. Ne olivat todellakin veli Paavon rautiot, jotka häntä olivat aina niin pahasti harmittaneet. Synnillinen halu saada ne heräsi hänessä ja hintaa kysyttiin. Kyllä se oli runsaaksi pantu, mutta mitenkä olikaan hänen sydämensä iloitseva, jos sai niillä ajaa veljensä portille ja sitte huutaa ajajalle: riisu rautiot! vie rautiot talliin! anna kauroja rautioille! Ja miten suuriksi oli talonpoikien silmät repeävät, kun hän kotiin palasi niillä ajaen ja musta orit irrallisena jäljessä.

Hän löi kättä ja tuli iloiseksi. Lupasi noutaa ne päivemmällä. Kauppa vahvistettiin ruoalla ja oluella

Rautatorin kapakassa ja hevossaupiaalta saatiin kuulla kasvatusveljenkin asunto: seitsemäs poikkikatu vasemmalla puolella Saksanmäestä lukien.

Petter ja Matti alkoivat lukea pitkin Läntistä Pitkääkatua, mutta eivät päässeet puolitiehenkään seitsemää, kun heidän täytyi seisattua kurkistelemaan puotien ikkunoista kaikkia utoja esineitä, mitä oli nähtävänä. Muutenkin oli kadulla kovin ahdasta ja vaikeata päästä läpi, niin että he poksahattelivat vastaan sekä astujille että ajajille ja saivat sysäyksiä milloin selkään, milloin rintaan. Niin oli heidän ihan mahdoton pitää mielessä katujen lukua, vaan oli kääntyminen takaisin Rautatorille ja alkaminen uudestaan.

Muutamia kertoja sillä lailla astuttuaan alkoivat he tuntea väsymystä ja janoa, jonkatähden menivät kapakkaan. Mutta ulos tullessaan eivät he enää oikein tienneet, mikä oli oikea puoli, mikä vasen; sitä paitsi oli jo päiväkin hämärtynt.

Silloin johtui Petterille mieleen oma oriinsa, joka ei koko päivään ollut saanut ruokaa eikä juomaa; paljon kysellen pääsivät he Suurelle torille. Mutta oriin ja reen sijassa, jotka olivat kadonneet, odotteli siinä kaksi kaupunginpalvelijaa, jotka, kirjoitettuaan muistiin heidän nimensä, ottivat heidät kiinni kauluksesta ja kuljettivat yöksi säiliöön vankilaan.

Petter aikoi puolustaa vapauttansa tuota, kuten hän sanoi, väkivaltaa vastaan, mutta hänet kaadettiin maahan ja kädet köytettiin seljän taa. Sitte pyysi hän selitystä, mutta se luvattiin antaa hänelle seuraavana päivänä ja niin että tuntui.

Molemmat vangit vietiin pitkään, holvikattoiseen huoneeseen raastuvan alle, joka jo oli täynnä kaikenikäisiä ja -laatuksia ihmisiä. Pienoinen lyhti levitti niukkaa valoa vangituille, jotka istuivat tai makasivat penkeillä sein'vierissä. Eivät he vielä koskaan ennen olleet nähneet sennäköisiä ihmisiä eikä siinä tilassa. Heidän vaatteensa olivat repaleina, kasvot kuihtuneet ja liikkeet hurjat. Mutta vaikka he olivatkin niin kurjat ja nöyryytetyt, yksi puoli heissä kuitenkin kaikissa oli yhteinen, ylönkatse ja suuttumus viimeksi tulleita kohtaan. Haukkumisia alkoi kuulua ja kaikki renkuttivat turmeltuneella kielellä kaikenmoista pilkkaa, kuin talonpoika vain suunsakin avasi.

"Ottakaa tuoli ja käykää istumaan, talonpojat!" huusi eräs puolijuopunut kantaja tulijoille.

Kun Matti, mitään pahaa aavistamatta, ystävällisesti kiitti ja alkoi katsella tarjottua kalua, jota ei lainkaan ollut, purskahtivat kaikki vankilan asukkaat nauraa hohottamaan.

Kantaja, joka melkoisten ruumiinvoimainsa ja liukkaan kielensä tähden oli itsensä valinnut puheenjohtajaksi, alkoi tuomarin tapaisella äänellä tutkia äsken tulleita.

"No, mitä te, talonpojat, olette tehneet, kun olette saaneet kunnian päästä tähän korkeasukuiseen seuraan?"

"Me emme ole tehneet niin mitään", vastasi Matti, huolimatta isänsä viittauksista, jotka kehoittivat olemaan vaihi.

"Ihan niinkuin mekin", sanoi kantaja. "Mutta me emme teekään mitään, niin se on meidän oikeutemme, vaan te, talonpojat, te olette luodut tekemään työtä! Mutta te ette tee työtä! Vähän raavitte vain maanpintaa kevätpuolla, viskaatte siihen muutamia kourallisia ohraa ja sitte vain katsotte, miten se kasvaa. Onko se työntekoa? Ja sitte tulee kesä: te tanssimalla toimitatte heinät latoon ja juotte hovin lisäksi! Ja sitte tulee syys: silloin te painaudutte sänkyyn ja nukutte koko talven. Ja se muka on työntekoa! Jospa istuisitte Elfsborgilla kiveä hakkaamassa, niin tietäisitte, miltä työ tuntuu!"

"Jos mielesi kateellinen on, niin rupea talonpojaksi", virkkoi Petter.

"Minäkö talonpojaksi? Oh, hyi; ennen sitte rupeaisin pyöveliksi tai yövartijaksi! Kateelliseksiko sinä sanoit? Olenko minä kade? Voiko sitä kukaan sanoa? — Tiedättekö, minkätähden minä täällä nyt istun? Saatte kuulla, niin sitte voitte sanoa, olenko kade vai en!"

"No, sanopa sitte!" vastasi Petter. "Sanohan toki!"

"Sanonko sen sinulle, talonpoika! Hih, sinua ohrasäkkinesi! Sinun syysi se on, sanon minä, että minä istun täällä! Tunnetko kauppias Paavo Hörningin, sinä? Et, vai et; mistäpä hänet tuntisit. No, hänellä oli ohrankauppa. Ja kun hän viime keväänä uskoi erästä talonpojan-lurjusta, joka sanoi tulevan huonon viljavuoden, jopa kadonkin, niin osti hän kaikki, mitä vain sai, niin että aitat olivat täynnä. Mutta sitte tuli talonpoika ja valehteli tulleenkin hyvän vuoden, ja viljan hinta huononi, niin että Paavo joutui pulaan, sai myöä rautiot ja laittaa pois palvelijat. Niin jäin minä paikatta ja toimiskelin, mitä voin, ja istun nyt tässä. Kas kaikki se on noiden talonpojanlurjusten kujeita!"

Matin silmät olivat melkoisesti suureenneet ja Petter pahastui.

"Ikävää minusta kuulla, mitä sanoit", virkkoi Petter, "mutta ei se minun vikani ole, jos Jumala vuoden antaa."

"Älä lörpötäkään! En minä sitä kuulla tahdo kuuden kuivan puuseinän sisällä! Eikö se ole sinun vikasi, ett'et ole tyytyväinen, vaan viljelet niin tuhottomasti viljaa, että kauppias joutuu pulaan? Sinun pitää tyytyä siihen, mitä sinulla on, niin saavat muutkin elää. Minua todellakin haluttaa antaa sinulle selkään vähän, kun oikein asiaa ajattelen. Enkö anna hänelle vähän selkään? Hä! Mitä sanotte?"

Seuran ajatukset olivat vähän ristiriitaiset. Suutarinsälli vastusti ehdotusta, kun oli huomannut leivän huojistuvan, milloin talonpojille tuli paljo viljaa. Rihkamakauppiaan saksalaisella puotilaalla ei ollut mitään vihaa hyviä vuosia vastaan, sillä silloin talonpojat niin halukkaasti ostelivat hänen romuansa. Soittaja, jolla oli apina olkapäällä, ei puolestaan vastustellut talonpojalle selkäsaunan antamista, koska heillä ei koskaan ollut antaa äyriäkään, mutta hyviä vuosia vastaan hänellä ei ollut muistuttamista, sillä silloin oli vilkasta markkinoilla. Teurastaja mielellään suostui pieksämään talonpoikaa, sillä kun he saivat paljon eloa, pitivät he härkensä kovin kalliina. Puunkauppias ei tahtonut lyödä ketään ihmistä, mutta kun talonpoika sai viljaa, tuli hän niin ylpeäksi, ett'ei huolinut hakata puita; toista oli katovuosina: silloin sai syödä lihaa joka päivä, eivätkä puut maksaneet juuri mitään. Suutarikin muutti entisen lausuntonsa puunkauppiaan sanain johdosta, sillä hänkin oli huomannut nahkan huojistuvan, kun talonpojan täytyi teurastaa karjaansa. Rihkamakauppias peruutti sanansa, sillä kaupunkilaiset, hänen varsinaiset ostajansa, ostivat yhtä hyvin hyvinä kuin huonoinakin vuosina, sillä he aina korvasivat vahinkonsa toisella tavalla.

Kantaja ei saanut mitään selvää niin monista ristiriitaisista ajatuksista, mutta omasta puolestaan hän arveli, että talonpojan piti kuitenkin saaman turkkiinsa perusaatteen tähden, eikä selkäsauna ollut koskaan tehnyt pahaa. Mutta kun hän hoiperrellen lähestyi Petteriä panemaan tuomiota toimeen, löi hänet heti maahan Matti, joka oli väliin astunut. Kantaja olikin oikeastaan halunnut laskea raskaan päänsä lepoon ja käytti nyt tilaisuutta hyväkseen, jääden makaamaan. Kellään muulla kun ei ollut halua käydä samaa kokemaan, syntyi kohta täydellinen hiljaisuus huoneessa.

Petter ja Matti riisuivat turkkinsa ja laittoivat tilan niin hyvin, kuin voivat, ja asettuivat levolle.

"Thanhan täällä on kuin vihollisen seassa", sanoi Petter, kun rauhaan pääsivät, "ja kuitenkin pitäisi nämä olla maanmiehiä. Mutta tottapahan huomenna tapahtuu oikeus."

Matti ei enää ollenkaan luottanut kaupunginlakiin eikä sen oikeuteen, vaan oli hyvin pahoillansa. Hän rukoili tapansa mukaan iltarukouksensa kovalla äänellä, rukoili isän ja äitin ja morsiamen puolesta, pyysi Jumalaa heitä suojelemaan tulelta, tulipalolta ja kaikilta vaaroilta, rukoili hyvää vuotta ja hyvää esivaltaa ja viimeksi Jumalan suojelusta kaikille ihmisille, sekä hyvälle että pahoille.

Se outo tapaus sai taaskin hereille riitaisia mietteitä näissä kuulijoissa, jotka jo ammin olivat hyljänneet moiset joutavuudet. Teurastaja sanoi ulkokultaisuudeksi tuota vihollisten edestä rukoilemista, sillä vihollistahan vastaan oli jokaisen velvollisuus puolustautua. Suutarin mielestä oli hyvän vuoden rukous sama kuin kanssaihmistensä perikadon toivominen, ja hän valasi ajatustansa äskeisellä kauppiaan onnettomuudella. Soittaja arveli, ett'ei sovi rukoilla esivallan edestä, sillä sehän se rakenteli vankiloita, jotka olivat vain kalliit, vaikka ihan tarpeettomat; hän ei ollenkaan voinut käsittää, mitä vankiloilla tehtiin, kun vapaus on kuitenkin ihmisen riistämätön oikeus ja suurin hyvä. Hänellä ja hänen apinallaan ei ollut koskaan ollut mitään asuntoa, ja he menestyivät vallan hyvin, kun vain saivat olla vapaina. Puunkauppias ei katsonut olevan soveliasta pyytää Jumalaa sekautumaan palonsammutuslaitokseen, koska vartijoille kerran maksettiin niin runsas palkka; luulikin muuten talonpoikien lorunneen tuosta vain sentähden, että hän oli puunkauppias ja oli hyvillään, jos aina oli tuli liedessä; piti sitä paitsi esivaltaa ihan tarpeettomana, sillä ell'eivät ihmiset pitäneet huolta omista asioistaan ja itsestään, niin saivathan jättää pitämättä; esivalta vain sekautui toisten toimiin ja tekoihin.

Petter ja Matti kun olivat väsyksissä päivän vaivoista ja huolista, nukkuivat he pian kesken moista keskustelua, ja kohta koko seurakin. Vähän ajan perästä kuului vain nukkuvien huokauksia ja henkäyksiä. Mutta apinaa ei nukuttanut; se hypähti kävelylle, etsi kaikki taskut, mihin suinkin pääsi, löytääkseen edes jonkun leipäpalan, vaan turha vaiva; sitte se kopeloi oljet ja tukisti erästä nukkujaa, joka siitä unissaan huusi ja nukkui jälleen; kiipesi ylös ja sammutti lyhdin; alkoi peljätä pimeässä ja etsi soittimen, josta rupesi ääniä vääntelemään, vaan sai isännältänsä korvapuustin; silloin näytti hänessä uusi ajatus heräävän; hän etsi juopuneen kantajan; puri irti kaikki napit hänen nutustansa, viskeli ne ilmaan, niin että putoilivat nukkujain päälle. Kun rapina ja siitä hetkiseksi syntynyt levottomuus asettui, alkoi apina repiä kantajan nuttua kapeiksi viilekkeiksi ja kerä ne kerälle. Sen hyvin valmiiksi saatuaan laskeutui hän polvilleen ja pani kätensä ristiin, niinkuin oli nähnyt talonpojan tekevän, asetti sitte kerän päänsä alle ja vihdoinkin nukkui.

Petterin ja Matin herätessä seuraavana aamuna oli vartija jo valmis viemään heitä ylös oikeussaliin. Matti luotti lujasti oikeuteen, mutta Petter sitä kovasti epäili. Tuomarilla, jonka eteen saavuttiin, oli

hyvin kiire, niin että hän vain luki tuomion Spongan Petterille, jota syytettiin 1:ksi että hän oli koettanut paeta kaupunginportilla tarkastuksesta, 2:ksi että hän oli lyönyt poikaa ja 3:ksi että hän oli sitonut hevosensa Suurella torilla kaakkipuuhun; josta kaikesta oli sakkoa. Petter pyysi saada selittää asiaansa; tuomari käski hänen olemaan vaiti, sillä ei omassa asiassa saanut puhua. Petter kysyi, kuka sitte puhua sai, vaan hänet vain talutettiin ulos, jossa hänen oli suoritettava sakkonsa.

"Täm' on kaupunginlakia, näetkös!" sanoi hän Matille, kun oli kunnialla päästy ulos ja heille hevonen annettu rekineen. "Mutta nyt mennäänkin kotiin. Rautioita noutamaan saatamme lähettää toiste; veli Paavo saa odottaa ja sinä myöskin, rakas Matti. Pianhan vuosi kuluu, kun ollaan nuori!"

Matti pyysi saada käydä edes Karenia tervehtimässä, mutta Petter oli taipumaton; ja kotiin lähdettiin. Päästyä ulos kaupungin portista, katsahti Petter taaksensa ja puristi nyrkkiä.

"Ähä, sinä", sanoi hän, "jos minä enää astun tänne jalkaani, niin lempo minut periköön. Jos teillä on minulle asiaa, niin tulkaa meille."

Vähän matkan päässä Solnan tiellä tuli Petter äkisti hyvin uteliaaksi, istui ja kurkisteli hevosensa pään sivutse eteenpäin.

"No totta tosiaan, luulenpa näkeväni näkyjä keskellä päivää! Kuulepas, Matti, näetkö sinä mitään punaista tuolla edelläpäin?"

Matti myöskin näki punaista, ja kun isä vähän näytteli ruoskaa oriille, saatiin pian kiinni hevoskauppias, joka turhaan oli odotellut ostajaansa.

Nyt tehtiin kauppa ja ylpeänä kuin itse kauppias Paavo valjasti Petter rautionsa reen eteen ja satoi oman oriinsa jäljestä juoksemaan. Sitte ajettiin aika huimasti kotiin, ja kun pihaan saavuttiin, seiso emäntä porstuan ovella ja luuli langon kaupungista tulevan, mutta kun kuuli, mitenkä oikein oli, pahastui hän ja arveli:

"Enkö mä jo sulle sanonut, että kun vain pääset kaupunkiin, rupeat kohta ylvästelemään."

Mutta Petter oli niin iloinen, kun oli jälleen kotona ett'ei kuunnellut emännän muistutuksia ollenkaan; rautiot tekivät hänet vielä iloisemmaksi ja ajatus, että Paavo nyt oli saanut vähän nenällensä, saattoi hänet oikein hyvälle tuulelle, niin että hän, rautioita talliin taluttaessaan itseksensä pititteli: sen hän sai, kun porsasta potkasi:

Vaan Matti ei iloinen ollut, sillä vuosi on pitkä aika, ja hän tiesi, että kun asiat kerran rupeaa sotkeutumaan, niin sotkeutuu ihan kokonaan.

III.

Sinä jouluna ei Paavo tullut Spongaan vaikka Petter oli luvannut noutaa hänet rautioilla; hänellä oli niin paljo puuhaa, hänellä.

Tuli sitte kevät ja vilja kasvoi kauniina pelloilla. Vaan syksymmällä rupesi korjuun aikana satamaan ja satoi yöt päivät, niin että jyvät alkoivat itää tähkissä, olki mätäni ja tuli täydellinen kato.

Petterin täytyi lähettää rautiot kaupunkiin ja myöä. Mutta vähäpä siitäkin apua oli, sillä kun hänellä ei ollut olkia, täytyi hänen myöä muutamia raavaitakin. Renkipä toikin härjät takaisin kaupungista, sillä niiden hinta siellä oli niin huono, koska kaikki, joille kato oli tullut, olivat lähettäneet härkensä kaupaksi. Silloin Petter alkoi käydä levottomaksi, sillä hän odotteli Paavoja maalle Mikonpäiväksi. Hän sentähden ajatti härjät Dannemoraan, jossa tiesi niistä saatavan paremman hinnan.

Tuli Mikonpäivä eli 29 päivä syyskuuta. Emäntä seiso lieden luona makkaroita keittämässä. Matti oli vierashuoneessa pukeutumassa pyhävaatteihin. Petter juoksenteli levottomasti milloin ulos milloin takaisin sisään ja milloin maantielle katsomaan, eikö jo renki kohta tuo rahoja, sillä tänään oli Paavo tuleva ja silloin summan oleman pöydällä. Hän oli nähnyt joitakuuta vastoinkäymisen merkkejä viime vuonna, niin että hän hämärästi aavisti tämän päivän ei tulevan iloiseksi.

Oli kirkas syysaamu, mutta pohjatuuli puhalteli, että toisella puolella tuntui lämmintä, toisella kylmää, samaa tuntui Petterin ruumiissakin. Hän ihan varmaan tuns mielellään rengin saaneen härjät myödyksi, mutta levoton hän kuitenkin oli hänen viipymisensä. Hän toivoi Paavon tulevan, että vihdoinkin saisi asia loppuun, mutta samalla pelkäsi hänen tuloansa. Sentähden hän käveli edestakaisin tiellä: tirkisteli pohjasta päin renkiä, tirkisteli etelästä Paavoja; milloin pohjatuuli puhui selkään, milloin rintaan.

Viimein kuulee hän, miten vaunut kaukana etelän puolella jymisevät sillalla ja sitte on vähän aikaa

hiljaa. Petter seiso ihan hievahtamatta, katsoa tuijottaen kaupunkiin päin; pani käden silmiensä päälle varjoksi ja tähysteli. Se, mitä hän pelkäsi, tuli. Sen täytyi nyt selvitä. Kaksi punaista hevosenpäästä kohosi näkyviin ja niiden takaa rupesi kohta näkymään liikkuva huoneenkatto. Paavo se siinä ajoi molemmilla rautioilla ja vaunuilla. Hänelläkö oli vaunut! Ne hän oli ansainnut toisten katovuonna; näljänhätä oli hänelle toimittanut takaisin entiset rautiot.

Petter olisi mielellään mennyt tupaan piiloon uunin taa, mutta Paavo ja hänen väkensä olivat jo huomanneet hänet ja huiskuttivat hänelle käsineitensä. Petter nosti lakkia ja oli irvistävinaan auringolle. Matti juoksi ulos ja avasi vaununovet. Emäntä seiso tapansa mukaan porstuan ovella ja alkoi niiailla, kun näki vaunut.

Päästiin siitä tupaan, jossa emäntä jo oli varustanut syötävää ja juotavaa vieraille. Paavo puheli kelistä ja viimeisestä sodasta ja Petter selitteli kirkonkymmenyksiä, mutta emännällä oli hoidettavana makkarakattilansa ja lampaansa ja Matilla Kareninsa, niin ett'ei tullut puhetta ollenkaan kadosta, rautioista tai mistään, joka olisi voinut rauhaa häiritä.

Syötyä menivät miehet ulos; mutta Petterillä ei lainkaan ollut halua näytellä karjottaa eikä viljaaittoja; Paavo ei myöskään huolinut puhua rautioista. Vihdoin tuli puheiksi tuokin toinen asia, jota Petter enimmin pelkäsi. Paavo sanoi:

"No, Petter, oletko nyt valmis panemaan puolestasi? Lapset ikävystyvät ja aika vain kuluu."

Petter katsahti pohjaan päin, ikäänkuin olisi vastausta sieltä etsinyt.

"Tottahan nyt olet meillä päivällisellä", sanoi hän, "ehdimmepähän siitä sitte puhua."

"Ehkä et nyt voikaan panna lautaan?" sanoi Paavo. "Se olisi vahinko, sillä nyt on tarjouksia useampiakin!"

"Minäkö en panna pöytään? Ohoh! Minun rahani ei niin pian ruostu kuin muiden, ja vaikk'en katovuosista rikastu, niin enpä toki köyhdykään. Toinen toistansa auttaa."

"Ehkä sitte, veli, olet hyvä ja panet näkösälle summan, sillä minun pitää joutua päivälliselle kotiin."

Petter tuli vähän levottomaksi.

"Päivällisen jälkeen", vastasi hän tyyneesti. "Kun on näin kauan odotettu, niin voipihan toki vähän nyt vieläkin odotella, eikä minun luullakseni sinulla mitään hengenhätää ole."

Samassa kuului hevosen kopinaa pohjasta päin. Petter säpsähti ja tarkasteli. Siellä ratsasti renki ilman härkiä; siispä rahat olivat käsissä. Hän kohta tuli pöyhkeämmäksi ja sanoi;

"Mutta jos niin on, ett' olet pulassa, niin saathan tuota samalla apuakin!"

Renki saapui likemmäksi, mutta ei ollut yksin. Hänen vieressänsä ratsasti aseellinen mies, pitäen kädessään nuoran päätä, jonka toinen pää oli solmittu rengin käsien ympäri.

Hevoset juoksivat esiin tien liassa ja seisattuivat.

Petter mykistyi.

"Kuulkaapas te siellä!" huusi asemies. "Verotalollinen Petter on lähettänyt renkinsä luvattomille markkinoille. Mitäs siihen vastaat?"

"Missä minun härkäni ovat?" kysyi Petter.

"Menetetyt!" vastasi asemies. "Toisesta kerrasta sakkoa 400 markkaa, kolmannesta kuolema."

"Kuka sen lain sääsi?"

"Kuningas tietysti."

"Ennen me itse sääsimme lakimme! Milloinka luovuimme siitä oikeudesta?"

"Kun neuvoskunta ja herrat luopuivat."

"Heitä ei koskaan ole käsketty antamaan kuninkaalle lupaa varastaa meidän härkiämme."

"Punnitse herran tähden sanojasi, Petter!" varoitti Paavo.

"Vaiti, sinä!" sanoi Petter. "Sinä ja sinun kaltaisesi juuri istutte kaupungissa kirjoittamassa lakeja

omaksi eduksenne. Näin se tapahtuu! Kuningas tarvitsee rahaa kilparatoihin ja kunniaportteihin; silloin ottaa hän kauppiaan kukkarosta, ja kauppias ottaa takaisin talonpojalta. Kuka minua estää myömästä tavaraani, missä tahdon?"

"Laki!" vastasi asemies. "Mutta älä siinä seiso ja pauhaa, talonpoika, vaan päästä irti renkisi ja toimita hevosilleni ruokaa!"

Petter kiukustui. Hän juoksi tupaan kuin mieletön, otti uuninkoukun ja huuhtasi sillä pöydältä lattiaan vadit ja pytyt, särki ikkunat, ajoi ulos kaikki, rikkoi penkit ja pöydät; milloin hän hyppäsi uunille, milloin orsille, ja pauhasi koko ajan, niin että vahto alkoi suusta valua; hän pureksi lasinpalasia, mursi rikki tinatalrikit ja potki voipytyjä ja tuoppeja ympäri lattiaa. Sitte asettui hän oveen seisomaan ja huusi:

"Pois te, sen rosvot! Ennen maailmassa oli laki oikeutena, vaan nyt on vääräys lakina? Varkaat kirjoittavat lakia rehellisille ihmisille ja nyt varastetaan lain nojalla! Sinä, sen rihkamoitsija, joka et tee niin mitään, vaan syöt minun leipääni, tiedätkö sinä, että siis olet minun leivässäni? Minulla olisi oikeus antaa sinulle selkään, sillä kotikurin alle sinä kuulut! Sinä, varkaiden kätyri, kuninkaan virkamies, mitä sinä teet leipäsi edestä? Kirjoitat muistiin, niin! Minä teen työtä ja sinä kirjoitat muistiin. Sitä te teette kaikki! Kaikki te kirjoitatte ja peijaatte! Jos ajan tiellä tai käyn istumaan, sidon kiinni hevoseni, puolustan omaani, lyön jotakin lurjusta, kaikki te kirjoitatte muistiin, ja kaikesta minä saan maksaa. Hyvä Jumala ja kaikki pyhät suojelkoon järkeni! Ja ota nyt rautiosi ja akkaväkesi ja mene matkaasi, Paavo! Ja jos tulet minun maalleni, niin muista, mistä ja millaisena minut löydät! Osta sinä itsellesi vävy kaupungista, jos saat tytön työnnetyksi jollekin hyvälle ystäväillesi! Jos olette saaneet minut köntälleni, niin en minä tähän jää mätänemään, niinkuin akka sanoi kaaduttuansa kirkkomaalle. Ja siihen minä sanon amen ja Jumalalle olkoon kiitos kaikesta hyvästä ja pahasta!"

Mutta Paavo ja hänen joukkonsa olivat jo laittautuneet talliin ja valjastaneet hevosensa. Portista ajaessa sanoi Paavo:

"Petter raukka, kun tuli hulluksi!"

Paavo ja Petter eivät koskaan enää tavanneet toisiansa. Matti ei koskaan saanut Karenia, eikä sitä kukaan voinut auttaa, koska se kerran niin oli asetettu; muuttaa muuksi sitä ei kukaan ihminen voinut ja muuttamatta se taitaa olla vieläkin.

HERRA PENTIN VAIMO.

"Rakkausko? Himoa vain tietysti!" vastasi nuori kreivi vanhalle opettajallensa ja ohjaajallensa, kun molemmat istuivat alhaalla laivankojussa ja keskustelulla kuluttivat aikaa odotellessaan Elfsnabbenin luona tuulta, päästäksensä lähtemään Pragin yliopistoon.

"Ei, nuori herra!" sanoi maisteri Frans Olavinpoika, "Kyllä se on jotakin muuta ja korkeampaa, sillä sitä ei vielä tähän asti ole ylevä jumaluusoppi eikä syvällinen viisaustiede osannut sanoa. Meidän liian viisas aikamme uskoo liian vähän, mutta se tulee vain siitä, että ennen uskottiin liian paljon. Minä olin mukana tämän aikakauden alussa ja revin yhdessä muiden kanssa vanhoja, kunnianarvoisia rakennuksia, vanhoja, rappeutuneita kopeuden ja omanvoiton-pyyntöön temppelejä, lehtiä pyhistä kirjoista ja kuvia kirkon seinistä; olin mukana sulkemassa luostareja ja karkoittamassa vanhaa uskontoa. Mutta, herra, on asioita, jotka repimättäkin täytyy jättää. — Nyt olisi minun siis puhuminen Amorista eli rakkaudesta, tulesta, joka palaa koskaan sammumatta, jos se on oikealla pohjalla, mutta sammuu hyvinkin pian, jos väärälle pohjalle sattuu, voipa vihaksikin muuttua, jos oikein hullusti käy."

"Milloin se sitte oikealla pohjalla on? Usein ei sitä ainakaan nähtäne!" virkkoi kreivi, asettuen mukavammin istumaan.

"Usein tai harvoin, samapa se; mutta rakkaus on kuin taivaan salama tullessaan, käy yli kaiken tahtomme ja järkemme, mutta eri lailla se eri ihmisissä on, ja sen mukaan se elää tai kuolee. Sillä ihmisillä on tässä synnynnästä asti eri luonteita niinkuin linnuillakin ja muilla eläimillä. Muutamat ovat kuin metsot ja teyrit, jotka pitävät koko parven kultasia kuin turkkilainen. Miksikä niin on, sitä emme tiedä, vaan niin se on, ja se on heidän luontonsa. Toiset linnut valitsevat puolison joka vuodeksi ja sitte vaihtavat. Mutta muutamat ovat hyvät kuin kyyhkysset ja elävät koko ikänsä yhdessä, ja kun toinen heistä kuolee, ei toinenkaan tahtoisi elää."

"Oletko sinä sitte milloinkaan nähnyt kyyhkysia ihmislasten joukossa?" kysyi kreivi epäileväisesti.

"Olen minä nähnyt paljonkin ja kyyhkysiä myöskin, herra."

"Jotkako eivät koskaan tapelleet?"

"Kyllä, kyllä ne hyvinkin tappelivat, kun pesä kävi ahtaaksi eikä ruoka oikein tahtonut riittää, mutta yhtä hyvät ystävät he siltä olivat, ja se se juuri on rakkaus. Onhan yksi vesilintu, meriteyri, joista puoliset aina liikkuvat kahden kesken; jos niistä ampuu toisen, ei toinen pakoon lähde, vaan tulee ammutun luo, hänkin ammuttavaksi, ja sentähden sanotaan meriteyriä tyhimmäksi kaikista linnuista."

"Se on vain leikin aikana, se, sä vanha narri!"

"Ei, nuori herra, vaan koko vuodet päästänsä. Keväällähän niiden leikin aika on, mutta talvellakin, jolloin ovat yksikseen, pojat kun jo ovat lähteneet omille teilleen, silloinkin ne aina pysyvät yhdessä, syövät yhdessä, pyytävät ruokaansa yhdessä ja nukkuvat yhdessä. Se ei ole leikkiä se, vaan rakkautta, ja kun sitä suloista tunnetta voi olla järjettömällä eläimillä, miksikä sitä ei olisi ihmisellä?"

"Kyllähän olen kuullut, että sitä on ihmiselläkin, mutta se haihtunee häiden jälkeen."

"Himo haihtuu, mutta silloin vasta rakkaus alkaa."

"Ystävyyttä se vain on, jos sitä on ollenkaan."

"Ihan niin, armollinen herra, mutta eri sukupuolisten ihmisten ystävyys on juuri rakkaus. Mutta siinä asiassa on hyvin monta puolta. Jos tahdotte, niin kerron tapauksen, jonka itse näin ja josta voitte oppia paljon. Se tapahtui minun nuoruudessani, neljäkymmentä vuotta sitte, mutta muistan kuitenkin jokaisen pikku seikankin, kuin kaikki olisi ollut eilen. Saanko kertoa sen?"

"Kerro vain, maisteri! Aika on niin pitkä tässä vastatuulta maatessa. Mutta hanki ensin tulta ja viiniä, sillä arvattavasti ei sinun historiasi yksin voi pitää minua valveilla."

"Mahdollisesti, herra, ei teitä; minua se on pitänyt valveilla liiankin monta yötä", vastasi Frans ja läksi hankkimaan, mitä oli pyydetty.

Kun maisteri palasi ja kumpikin sai paikoilleen asettuneeksi, alkoi maisteri:

"Tämmöinen on historia herra Pentin vaimosta:

"Hän oli syntynyt aatelisista vanhemmista tämän vuosisadan alulla. Kasvatus oli ankara, ja vanhempien kuoltua pani holhoja hänet luostariin. Siellä hän osoitti kiihkoista uskonnollista intoa, ruoski itseään perjantaina ja paastosi jokaisena vähänkin huomattavana pyhänä. Sittemmin tuli hänen tilansa yhä huonommaksi ja hän välistä koetti näljällä kuolettaa itseään, koska hänen mielestään kristityn velvollisuus oli kuolettaa lihansa ja elää Jumalan luona Kristuksessa."

"Niin sattui kaksi tapausta, jotka tulivat käännekohtiksi hänen elämässään."

"Hänen holhojansa karkasi maasta hävitettyään hänen omaisuutensa. Silloin luostarin johtokunta muutti käytöksensä häntä kohtaan, sillä luostari oli vain maallinen laitos, joka ei ollenkaan huolinut avata porttejansa murheellisille ja kurjille. Sen huomattuaan alkoi tyttönen epäillä. Epäily oli silloisen ajan tauti ja kovasti se tyttöön tarttuikin. Hänen kumppaninsa eivät uskoneet mitään ja hyvinpä niukka se oli hänen esimiestensäkin usko."

"Eräänä päivänä lähetettiin hänet luostarista jonkun sairaan luo. Tiellä, kauniilla yksinäisellä metsätiellä tuli hänelle vastaan ritari, nuori, voimakas ja kaunis. Tyttö seisattui ja katsoi häntä kuin jotakin ilmestystä; sepä olikin ensimmäinen mies, jonka nyt näki viiteen vuoteen, siitä asti kun työstä neidoksi oli vaurastunut. Ritari pysäytti hevosensa, tervehti ja ratsasti edelleen."

"Tästä päivästä asti häntä luostari alkoi inhottaa ja elämä viehättää. Kaunis elämä viekoitteli häntä pois Kristuksesta, niinkuin siihen aikaan yleinen usko oli, ja hän joutui ahdistukseen ja vietti enimmän aikansa kuritushuoneessa."

"Muutamana päivänä hänelle talonvartija salaa toi kirjeen ritarilta. Ritari asui toisella puolen järveä, niin että neitonen voi nähdä hänen komean kartanonsa oman rangaistushuoneensa ikkunasta. Kirjeenvaihto jatkui."

"Heikkoja huhuja alkoi liikkua, että suuri muutos oli tapahtumaisillaan kirkon hallituksessa ja että luostaritkin suljettaisiin ja luostarilaiset päästettäisiin lupauksistaan."

"Silloin heräsi toivo tytön mielessä ja hän samalla sai tiedon, että valasta päästäminen oli mahdollinen. Mutta silloinpa hän ei myöskään enää voinut luottaa valan pyhyyteen, niin että kaikki siteet kerrassaan katkesivat. Hän uskoi nyt vain omien mielitekojensa ijankaikkista oikeutta eikä mitään"

yhteiskunnan tai kirkon lakeja.

"Vihdoin petti hänet kavala luostarisisar; kirjeenvaihto tuli ilmi ja tyttö tuomittiin ankaraan ruumiinrangaistukseen. Mutta toisin oli sallimus määrännyt. Juuri sinä päivänä, jolloin rangaistus oli kärsittävä, saapui kuninkaalta ja säädyiltä käsky, että luostari oli suljettava. Käskyn tuoja ei ollut kukaan muu kuin ritari, hänen ritarinsa. Ja hän avasi tytölle luostarin portit, tarjoten kaikille sen asujamille vapauden, vaan hänelle oman itsensä.

"Tähän loppuu ensimmäinen taival hänen elämänsä tiellä."

"Ensimmäinenkö?" kysyi kreivi, maistellen pikarista. "Eikö tarina lopu siihen? Saivathan he toisensa."

"Ei, herra, tarinat siihen kyllä loppuvat, mutta todellisuudessa se siitä vasta alkaa. Ja minä muistan häiden jälkeisen päivän; minähän heidät vihinkin ja olin sitte heidän kotipappinsa. Aamiaispöytä oli valmisna ja he tulivat morsiuskammerista niin loistavina, kuin olisi koko maailma tanssinut vain heidän tähtensä ja aurinko loistanut taivaalta yksistään heille. Ritarin mieli oli täynnä rohkeaa elinvoimaa, niin että hän luuli jaksavansa kantaa vaikka koko maailman hartioillaan, ja kaikki hänen ajatuksensa ja toimensa tarkoittivat vain elämän tekemistä heille niin hyväksi ja suloiseksi kuin mahdollista. Rouva oli myöskin niin onnellinen, ett'ei tahtonut syödä eikä juoda, vaan unhottaa ihan, että syntistä maailmaa oli olemassakaan.

"No niin! Rouvalla oli omat mietteensä, säilyneet vanhasta ajasta, jolloin taivas oli kaikki, vaan maa ei mitään; herra puolestaan oli uuden ajan lapsi, joka tiesi, että on eläminen maan päällä, että sitte vasta kuoltua taivaasen pääsisi."

"Ja siitäkö synty selkkauksia?" virkkoi kreivi.

"Niin selkkauksia juuri, kuten sanotte. Muistan varsin hyvin, mitenkä herra aamiaispöydässä söi, niinkuin nälkäinen mies syöpi, ja rouva istui vain häntä katsellen mutta kun rouva puheli linnunlaulusta, puheli herra vasikanpaistista! Ja sitte herra sattui näkemään, mitenkä rouva oli edellisenä iltana heittänyt vaatteitansa ruokahuoneeseen tuoleille ja muistutti häntä, että piti noudattaa järjestystä talossa."

"Se tietysti vei päin mäntyyn, vai miten?"

"Eipä: se niin vaarallista ollut. Mutta pilvi nousi rouvan auringon eteen; hän tunsu juopia avautuvan heidän välillensä. Mutta hän ei ollut niitä näkevinään, vaan ummisti silmänsä, niinkuin vuoristoissa kiipeilijä, päästäkseen näkemästä rotkoja. Nousipa sitte toinen pilvi. Herralla oli raskaita, salaisia ajatuksia, sillä hänen elonsa oli kuhilaissa ja toimeentulo riippui niiden talteen saamisesta. Hän tahtoi lähteä rouvansa luota pellolle, mutta rouva pyysi häntä olemaan kotona eikä nyt tänäpäivänä puhumaan mullasta."

"Mullastako? Miten tyhmä!"

"No, no! Hän oli niin kasvatettu, luostari se oli hänet opettanut halveksimaan Jumalan luotua luontoa. Herra jäi kotiin ja ehdotti, että lähdetäisiin metsästäämään, ja rouva suostui ilolla ehdotukseen."

"Teurastamaan! Se olisi ollut sopivampi sana!"

"Niin, aika oli semmoinen, herra; kullakin ajalla on ollut omat ajatuksensa. Mutta nousipa vielä uusi pilvi, sillä se päivä ei ollut mikään onnen päivä nuorelle ritarille. Kuninkaan vouti tuli vieraiksi ja pyysi saada puhua kahden kesken herran kanssa. Ritari suostui ja sai kuulla, että hän uuden lain mukaan menettää ritarisuutensa ja aatelisuutensa, ell'ei suorita ratsupalvelusta, joka on jo viisi vuotta rästinä. Ritari ei silloin juuri voinut maksaa, mutta vouti lupasi hankkia hänelle vuodeksi rahalainan, josta talo oli kiinnitettävä. Niin oli se asia selvillä. Mutta sitte joutui puheiksi, pitikö hänen tuosta asiasta virkkaman mitään vaimollensa. Hän kutsui minut neuvonantajaksi. Minua säällitti nuori rouva, että hänet noin heti piti herätettämän onnen ja autuuden unelmistansa, ja minä varomattomuudessani neuvoin, että oli parasta jättää hänelle ilmoittamatta talon tila vuoden loppuun asti."

"Ja siinä teitkin oikein. Mitä naisten tarvitsee sekautua raha-asioihin. Siitä olisi vain tullut itkua ja valitusta, niin ett'ei miesparka olisi saanut yhtään rauhaa."

"Ei, herra, siinä minä tein ihan väärin, sillä oikeassa avioliitossa pitää miehen ja vaimon täydellisesti luottaman toisiinsa ja oleman kaikin puolin yksi."

"Ja mitä nyt seurasi. Niin, he tänä vuonna vierastuivat toisistansa. Rouva eli ruusutarhassaan ja herra pellolla. Herralla oli asioita, joita hänen täytyi salata vaimoltansa, ja hän teki työtä kuin hevonen, voimatta ottaa vaimoan neuvonantajaksi. Kumpikin elivät he omaa elämänsä itsekseen. Kun he sattuivat yhteen, täytyi herran teeskennellä olevansa iloinen; niin muuttui koko heidän elämänsä

valheeksi. Vihdoin herra väsyi ja tuli umpimieliseksi; samoin rouvakin."

"Ja silloinko oli rakkaus lopussa?"

"Ei, herra, se olisi voinut loppua, mutta oikea rakkaus kestää pahempiakin koetuksia. He yhä rakastivat toisiansa, niinkuin oli uusissa pulmissa näkyvä.

"Heille syntyi lapsi. Ja silloin alkoi uusi taival rouvan elämän tiellä. Herran läsnäolon kaipaus väheni, sillä menihän hänen koko aikansa lapsen hoitelemiseen, ja mies tunsu itsensä vapaammaksi, kun ei hänen hellyytensä osoituksia niin lakkaamatta tarvittu. Rouva antautui heti koko voimallaan uusiin toimiinsa, joita hänelle tuli; hän valvoi yöt ja päivät, eikä hetkeksikään tahtonut päästää lasta käsistensä. Todellisuus ja elämä pikku oloineen näyttivät ensin hurmaavan hänen tyhjää sielua, jopa hän alkoi tuntea huviakin puhelemisesta miehensä kanssa pelloista ja kyntämisistä.

"Mutta eihän sitä kauan voinut kestää. Kasvatus on takanamme kuin rikkaruohon siemen, joka voi olla maan povessa kätkössä vuoden tai kaksi, mutta odottelee vain soveliasta aikaa, noustakseen jälleen näkyviin; eikä vanhoja puita hevillä ruveta uudestaan istuttamaan. Rouva katsahti kerran peiliin ja huomasi tulleen kalpeaksi, laihaaksi ja rumaksi, huomasi kukoistusaikansa loppuneen. Silloin hänessä heräsi naisellisuus, se puoli tästä salaperäisestä olenosta, joka juuri on nainen; ja sen mukana kehittyi halu olla kaunis, miellyttää, tuntea hallitsevansa kauneudellaan. Nyt hän ei enää niin innolla eikä yksinomaan puuhaillut lapsen hoidossa kuin ennen, vaan huolellisemmin hoiteli omaa itseänsä.

"Mies sen muutoksen ilolla huomasi; sillä kummalista todellakin, kun hän näki vaimonsa innon lapsen ja talouden hoidossa, tuli hän ensin iloiseksi, mutta kun sitte näki sydämensä ruhtinattaren huolimattomassa puvussa, kalpeana ja kurjana, silloin karvasteli hänen sydäntänsä ja hän ikävöi viehättävää, keveätä olentoa, joka istui ikkunan luona kaihoten ja odotellen miehensä tuloa ja jonka jalkain juuressa hän niin mielellään istui. Niin kummallinen se ihmissydän on ja niin paljon vanhaa hapatusta oli tämänkin herran sydämessä vanhasta ritariajasta, jolloin nainen ei ollut muuta kuin ulkonaisen ihailun esine ja kumppani.

"Mutta nyt tuli muutakin. Herra oli vähän väsynyt ja eksynyt omituisiin, vähän välinpitämättömiin tapoihin vaimonsa sairauden aikana. Hän kävi huoneissa hattu päässä, söi jollakin pöydän kulmalla eikä aina pitänyt niin tarkkaa huolta puvustansa. Vaan kun rouva alkoi palata entiseen elämään, ei herra muistanutkaan seurata mukana, muuttaa tapojansa. Vaimo, ollen mieleltään sairas, luuli noita epäkohteliaisuuksia rakkauden puutteeksi, ja onnettomuus satutti juuri niin, että rouva sai käsiinsä näennäisiä todistuksia miehensä ikävystymisestä häneen.

"Se oli todellakin onnettomuuden päivä! Vuosi lähestyi loppuansa ja silloin oli suuri velka suoritettava. Laiho kasvoi kauniina, mutta vaikkapa siitä saisikin niin paljon, kuin syytä oli toivoa, ei jäännös kuitenkaan olisi riittänyt kaikkiin tarpeihin. Ritarin täytyi keksiä toisia keinoja, ja hän keksikin. Hän hakkuutti parasta nikkarin tarvepuuta talon ympäriltä, mutta vahingossa liian läheltä kartanoa, niin että muiden puiden mukana kaatui myöskin kaunis lehmus, joka erittäin oli ilahuttanut rouvaa mutta herra ei tiennyt sitä rouvan erityiseksi lehmukseksi eikä hän siis sitä myöskään tahallaan hakkuuttanut.

"Rouva oli ollut kipeänä pari viikkoa. Päästyään jalkeelle ja tultuaan saliin huomasi hän heti lehmuksen olevan poissa ja luuli sen tapahtuneen vain mielipahaksi hänelle. Samalla hän myöskin huomasi ruusupensaansa kuivaneen, sillä ei kellään ollut suuressa elonkorjuun kiireessä aikaa niitä muistaa. Hän sen kuitenkin ymmärsi uudeksi vihamielisyydeksi häntä kohtaan ja lähetti heti kaikki talon rengit vettä noutamaan.

"Nyt sattui vielä uusi tapaus, joka joudutti onnettomuuden puhkeamista. Vouti oli tullut kartanoon odottelemaan laihon korjuuta. Hän sattumalta tuli rouvaa tervehtimään kun rouva oli tehnyt nuo kaksi keksintöä. He tuntevat toisensa lapsuuden ystäviksi, ja tutunomaiset keskustelut viehättävät ja huvittavat rouvaa. Hän alkoi vertailla miestänsä voutiin, eikä sen vertailun päätös olenkaan ollut herran eduksi. Sillä rouva unhotti että hänenkin miehensä olisi tuommoisella vierailun hetkellä ollut yhtä kohtelias ja että vouti saattoi jokapäiväisissä oloissa olla yhtä epäkohtelias.

"Kaikki oli siis valmiina vastaiselle purkaukselle, kun herra palasi kotiin. Vouti oli mennyt pois, jättäen rouvan yksikseen ajatuksinensa. Kun herra astuu sisään, on hän iloinen ensinnäkin siitä, että näkee vaimonsa jo olevan liikkeellä, ja toisekseen myöskin pitkällisestä poudasta, joka lupaili hyvää ilmaa elonkorjuulle; sillä nyt olivat hänen peltonsa kaikki niitetyt, että oli jällellä vain vetäminen latoihin. Vaimoa, hänellä kun pyöri päässä raskaita ajatuksia, tuo miehensä ilo loukkasi, ja nyt paukahteli kummaltakin puolelta. Rouva kysyi lehmusta; herra vastasi hakkuuttaneensa sen, kun tarvitsi nikkarinpuuta; rouva kysyi, miksi hän oli hakkuuttanut juuri sen lehmuksen, joka oli varjostanut hänen huonettansa; herra ei sanonut hakkuuttaneensa erittäin sitä, vaan yhdessä kaikkien muiden kanssa. Sitte tuli ruusujuttu. Herra ei sanonut koskaan sitoutuneensa pitämään huolta niiden

kastelemisesta. Silloin rouva, voimatta vastata mitään entiseen juttuun, huomasi miehellään olevan päällyssaappaat jalassa ja huomautti heti siitä. Mies tunnusti rikoksensa ja koetti sitä parantaa siinä paikallansa, mutta silloin suuttui vaimo moisesta halveksimisesta. Kovia sanoja lausuttiin ja vaimo syytti miestänsä kylmyydestä ja rakkauden puutteesta. Ritari vastasi melkein näin:

"Minä en rakasta sinua enää, sanot sinä, sentähden että minä teen työtä sinun hyväksesi enkä istu lavertelemassa sinun koruompeluksesi luona; minä en rakasta sinua, koska minulla on nälkä, milloin en pitkään aikaan ole saanut ruokaa; minä en sinua rakasta, koska en muuta saappaita, vaikka vain silmänräpäykseksi pistäydyn huoneihin; minä en sinua rakasta, sanot sinä! Jospa tietäisit, miten suuresti minä todella sinua rakastan!" Vaimo vastasi melkein näin:

"Ennenkuin jouduimme naimisiin, rakastit minua, vaikka lavertelitkin koruompelukseni luona, vaikk'et tullutkaan huoneihin päällyssaappaissa ja vaikk'et osoittanutkaan halveksimista. Mitä on sitte tapahtunut, kun käytöksesi on muuttunut?"

"Mies virkkoi: 'me olemme naimisissa!' Rouva luuli miehen tarkoittavan, että hän naimisessa oli saanut omistusoikeuden vaimonsa yli ja että hän tahtoi osoittaa sitä jyrkällä käytöksellään. Mutta se miehen varmuus johtui vain siitä, että hän lujasti luotti rouvansa lupaukseen rakastaa myötä- ja vastoinkäymisessä, luotti hänen ei huolivan huomionsa ottaa, jos hän voittaakseen aikaa hylkäsi koko joukon turhia muodollisia temppuja. Hän oli vähällä sanoa hänelle kaikki, että hän juuri vaaraa karkoittaaksensa työskentelee pellolla, tallaa sen multaa ja kuljettaa sen tomua huoneihin; mutta hän kuitenkin oli vaiti, sillä hän ei luullut vaimonsa nyt niin heikkona jaksavan kestää iskuja. Ja päivän tai kahden perästähän kaikki oli jo ohitse ja talo pelastettu. Sentähden hän vain pyysi anteeksi; ja he antoivat anteeksi molemmat ja puhuivat jälleen helliä sanoja.

"Mutta silloin tuli isku! Työvouti tuli juoksujalassa ilmoittamaan rajuilman nousevan. Rouva ihastui, kun ruusut saavat vettä, mutta herra ei ihastunut.

"Ritari tunsu Herran kurittavan käden painon ja kertoi vaimollensa kaikki, mutta pyysi samalla hänen vielä toivomaan, kyllä kaikki hyvin käy. Käski sitte heti valjastaa kaikki hevoset ja juhdat vetämään eloa korjuusen.

"Niillä ollaan vettä noutamassa,' vastataan.

"Kuka ne on sinne lähettänyt?"

"Minä ne lähetin', vastasi vaimo. 'Minä tahdoin! saada vettä kukilleni, joiden annoit kuivaa minun sairaana ollessani.'

"Etkö häpeä tunnustaa?' kysyi ritari ja sai samanlaatuisen vastauksenkin:

"Sinä kehut käytöstäsi, kun valehtelit koko pitkän vuoden! Minun ei tarvitse hävetä puhuessani totta, kun en mitään ole rikkonut, vaan ollut ainoastaan niin onneton, että olen joutunut pahan sattuman uhriksi!"

"Silloin menetti herra malttinsa, meni käsi ojona vaimonsa luo ja löi häntä."

"Siinä hän tekikin lemmon oikein", sanoi kreivi.

"Hyi, hyi! herra, lyödä heikkoa vaimoa!"

"Miksikä ei vaimoa, kun lapsiakkin lyödään?"

"Sentähden että nainen on heikompi, herra."

"Vielä yksi syy! Vahvempiin ei pääse käsiksi, ja heikompiä lyödä ei saisi; ketä sitte saa lyödä?"

"Ei ketään, hyvä ystävä! Hyi, hyi, mimmoisia perusaatteita te lausutte, vaikka teistä on tuleva ylhäinen sotilas!"

"No niin! Kuinka sodassa käypi? Vahvempi lyö ja heikompiä lyödään. Eikö se ole johdonmukaista?"

"Vaikkapa olkoonkin johdonmukaista, niin ei se siveellistä ole. Mutta tahdotteko kuulla jatkon?"

"Tottapa se nyt jo onkin lopussa, rakkaus ainakin!"

"Ei, ei, herra, ei se vielä läheskään lopussa ole, eikä rakkaus niin vähällä karkaa. No niin! Rouva uskoi lujasti, ihan kuin tekin, rakkauden olevan lopussa ja pyysi sattumalta väliin tullutta voutia hänen nimessään pyytämään kuninkaalta avioeroa."

"Ja jättikö hän lapsensa?"

"Ei, sen hän tahtoi ottaa mukaansa. Hänen ylpeytensä oli loukkautunut juuriaan myöten, ja hän tunsu musertuvansa kauniin unelmarakennuksen alla, joka kukistui hänen päällensä."

"Entä mies sitte?"

"Hän oli ihan kukistunut! Hänen unelmansa rakkauden onnesta oli haihtunut, ja muutenkin oli hän hävinnyt mies, sillä sade oli laissut pois ja turmellut kaiken hänen viljansa. Ja kun hän näki sen, jota hänen sielunsa oli rakastanut, olevan syyppäänä hänen onnettomuuteensa, tunsu hän sydämissään vihaa häntä vastaan. Mutta hän rakasti kuitenkin, kun viha asettui."

"Kuitenkin?"

"Niin, herra, sillä rakkaus ei kysy, miksi. Se vain tietää: niin se on! Kovat ajat heille nyt tulivat. Ritari oli hävinnyt mies, ja jätti talonsa oman onnensa nojaan, harhaili itse hevosellaan milloin missäkin. Vaan rouva Margrit, hän heräsi uuteen elämään, voimaan ja toimeliaisuuteen ja ryhtyi talon hallitukseen; häntä teki väkeväksi pienen, heikon olennon, joka ei ollut koskaan tehnyt työtä; hän ompeli vaatteet itselleen ja lapselleen; hän maksoi maksut ja katsoi työväen perään; eikä se katsominen helpoin työ ollutkaan, sillä he olivat tottuneet pitämään pientä, hemmoiteltua rouvaa vain vieraana; mutta hän tarttui ohjiin voimakkaalla kädellä. Ja kun rahat eivät riittäneet, panttasi hän kaikki kalliskiviset koristuksensa ja maksoi niillä rahoilla työväen palkkoja ja velkoja.

"Kun ritari vihdoon malttoi mielensä ja peljäten palasi katsomaan taloansa, jonka uskoi jo olevan auttamattomasti rappiolla, huomasi hän kaikki olevan kunnossa ja järjestyksessä ja vaimonsa juuri pelastaneen kaikki. Silloin hän katui ja häpesi ja meni vaimonsa luo pyytämään anteeksi, ett'ei ennen ollut osannut pitää häntä oikeassa arvossa. Rouva antoi anteeksi, selittäen, ett'ei hän ennen ansainnutkaan suurempaa arvoa, kun hänellä ei ollut niitä ominaisuuksia, jotka sittemmin oli saavuttanut. He sopivat, mutta rouva sanoi rakkautensa kuolleen eikä aikunut enää olla hänen vaimonsa.

"Keskustelun keskeytti vouti, joka tällä välin oli asunut talossa ja auttanut rouva Margrittia neuvoilla. Herra tunsu jääneensä syrjään toisen rinnalla, joka oli sijaan tullut; luulevaisuus raivosi hänen mielessänsä ja hän kielsi vaimoaan ottamasta vierasta herraa vastaan huoneissansa. Vaimo sanoi käyvänsä sitte voutin huoneissa. Herra silloin rupesi puhumaan oikeuksistaan vaimonsa yli, koska hän lain mukaan vielä oli ritarin vaimona. Mutta vaimo oli samana päivänä saanut erokirjan ja ilmoitti olevansa vapaa ja voivansa toimia, miten vain tahtoi.

"Ritari, nähtyänsä kaikki olevan lopussa, tunsu hurjuutensa ja rukoili polvillaan vaimoansa jäämään. Vaan kun rouva näki ylpeän ritarin matelevan maassa kuin orja, haihtui hänen mielestään viimeinenkin kunnioitus herraa kohtaan, ja kun hän sitte muisti, mitenkä hän kerran, heikkona ja kurjana, oli turvannut ritariin ja uskonut hänet siksi, joka oli häntä kantava käsissään kaikkien ohdakkeiden ja kivien ylitse, silloin tahtoi hän paeta tuota näkyä; ja kun rouva ei enää voinut tuntea ritaria samaksi, kuin hän ennen oli hänestä ollut, heräsi välinpitämättömyyden tunne ja hän läksi pois."

"No, siinä nyt näet", virkkoi kreivi, josta kertomus alkoi tuntua pitkäpiimäiseltä, "loppuipahan se rakkaus kuitenkin."

"Ei, ei, herra, se vain näytti siltä, mutta niin ei ollut. Mutta tähän minun pitää liittää muuan tunnustus. Minä näin tuon kaikki, sillä minä olin hänen ystävänsä ja jumaloitsin häntä sydämeni syvyydestä. Miten hullumainen minä olin, tunnustan myöskin. Me vanhat, jotka kasvoimme ritariajan lopulla, me olimme oppineet pitämään naista tuommoisena ylhäisenä olentona, joka oli muita ihmisiä korkeammalla; me kunnioitimme vain ulkopintaa, kauneutta, hyödyttömyyttä, ja meidän nais-käsityksemme oli ennen kaikkea aina jotakin silmän huvia. Minäkin, ajatelkaahan vain, minäkin, joka etsin totuutta, olin kuitenkin niin piitynyt noihin vanhoihin käsitteihin, että rouva minun mielestäni tuli vähempiarvoiseksi juuri silloin, kun hän työn ja vaivan kautta jaloin oli.

"Niin, samana päivänä, kuin erokirja tuli, keskustelimme me, ja minä muistan sen niin hyvin, kuin olisi se kirjoitettu kädessäni. Näin minä sanoin:

"Jospa tietäisitte, miten jumalattoman korkealla te kerran olitte minun mielestäni! Ja minä näin enkelin pudottavan valkoiset siipensä ja keijukaisen kultakenkensä, näin miten sinilintu muutti pesänsijaa. Minä näin teidät tuona ensi aamuna häiden jälkeen, kun ajelite metsässä valkoisella ratsullanne; se kantoi teitä niin keveästi märjän ruohokon yli, piti teitä korkealla suon mudasta, niin ett'ei pilkkuakaan tahraa tullut hopeakirkkaalle puvulenne. Hetkisen ajattelin seisossani siinä puun takana: jospa hän putoaa! Ja ajatus kävi toteen. Minä näin teidät mudassa, musta vesi roiskui päällenne, kultatukkanne oli kuin päiväpaiste suon valkokukkien päällä. Te vaivuitte vaipumistanne, kunnes enää näkyi vain pikku kätenne. Silloin kuulin metsähaukan viheltävän ylhäällä ilmassa ja

kohoavan pilviin; se nousi siivillänsä, kunnes peittyi pilvien taa!'

"Mutta rouva vastasi, ja niin oikein, niin oikein!

"Te sanoitte kerran, ammoin sitte, että Jumala meille on antanut todellisuuden tomuineen ja likoineen ja meidän sitä ei sopinut moittia, vaan ottaa se semmoisenaan, kuin se on annettu. No niin! Nyt te kaunistelluina sanoin lausutte minun vaipuneen sentähden, että minä juuri olen sopimaisillani tämän elämän kanssa. Minä olen vaihtanut rikkaan puvun köyhään, koska olenkin köyhä. Minä menetin nuoruuteni, kun tottelin luonnon lakia ja tulin äitiksi. Minun käteni ovat turmeltuneet neulasta, silmäni surusta ja elämän taakka painaa minut maahan, mutta sieluni nousee, nousee kuin haukka taivasta, vapautta kohti, vaikka maallinen ruumiini painukoonkin mutaan haisevien kukkien sekaan.'

"Silloin kysyin minä, luuliko hän voivansa pitää sielua ylhäällä, jos ruumis vaipui. Siihen hän vastasi: ei! Sillä hän eli niinkuin minäkin väärässä uskossa, että jotakin hänestä oli vaipumassa. Mutta ei ruumis työstä vaipunut, se päinvastoin karaistui ja vahvistui ja tuli siis paremmaksi, nousi eikä vaipunut. Vaan niin narrimaiset me molemmat olimme, että tuota vaipumista uskoimme, kun meille niin oli nuoruudessamme opetettu; sentähden me pidimme valkoisia käsiä, jotka kuitenkin sairaut olivat, kauniimpina kuin työstä kovettuneita ja ruskettuneita. Niin hullut oltiin minun nuoruudessani, herra, ja vieläpä ollaan nytkin siellä täällä.

"Mutta hulluudessani minä kehoitin rikokseen. 'Päästäkää haukka irti, nousemaan!' sanoin minä.

"Minä kyllä olen sitä arvellut', vastasi hän, käsittäen minun ajatukseni; 'mutta vitjat ovat liian vahvat.'

"Minulla en niiden avain', sanoin minä. Rouva pyysi minulta avainta ja sai myrkkypullon.

"Nyt palaan kertomukseen, ja siihenhän jäimme, kun rouva läksi miehensä luota, mennäksensä vouden luo yläkertaan.

"Päästyään ylös sai hän odottaa, sillä voudilla oli vieraita. Siellä hän heti joutui kouluun, sillä muutamat hänen vanhahkot, naidut ystävänsä eivät tahtoneet tervehtiä häntä, koska hän oli purkanut avioliittonsa; ja kumminkin oli eräs noista ystäväistä miehellensä uskonon, vaan piti itseään liian hyvänä tervehtimään rouva Margrittia. Mitä tästä on sanottava? Silloin pidettiin avioliiton purkamista suurimpana rikoksena.

"Rouva Margrit oli, kuten sanottu, tullut pyytämään voudilta neuvoa, niinkuin tavallisesti koko tuona pulan aikana. Rakastiko sitte rouva voutia? Tuskin, mutta sydän ei koskaan ole niin hetas pettämään itseään kuin semmoisissa tapauksissa. Margritkin luuli rakastavansa toista, kun uskoi toisen kadottaneensa; yksin olemaan ei hän ollut kasvatettu.

"Mutta vouti, hän oli ihan toisenlainen mies, oikea viettelijä. Kumminkaan hän ei ruvennut viettelemään ritarin vaimoa, kun näet luuli siinä pääsevänsä vähemmälläkin tarkoituksensa perille. Sitä paitsi hän uskoi itseään semmoiseksi sankariksi, jonka lumousvoimaa kukaan nainen ei voisi vastustaa. Siispä hän odotteli.

"Nyt joutuvat he puheluun, ja rouva alussa ei aavista mitään, hän kun näet luottaa vouden ystävyYTEEN ja rehellisyyteen. Rouva puhui elämän vakavimmista asioista, vaan vouti rakkaudestansa, jota rouva ei ottanut korviinsaakaan. Hän oli vapaa, mutta tunsikin kuitenkin olevansa sidottu; muistojen voima piti häntä vankinaan, ehkäpä myöskin vanha rakkaus. Vouti koetti kaikkia rukouskeinoja, mutta rouva häntä alkoi halveksia. Siitä loukkaantui niin hänen turhamaisuutensa, että hän yritti käyttämään väkivaltaa. Minä tulin sattumalta sisään ja sain antaa voudille päättävän iskun ilmoittamalla rouvalle vouden olevankin kihloissa. Hänen siis täytyi poistua.

"Mutta rouva oli jo, viimeisen toivon ja unelman kukistuttua, käyttänyt ijäisyyden portin avainta. Minä kun tiesin myrkyä tarvitsevan koko tunnin vaikuttaaksensa, käytin tilaisuutta puhuakseni hänelle, niinkuin kuolevalle puhutaan. Mutta näettekös, tämän elämän rakkaus on suuri, ja semmoisina hetkinä on ihmissielu kuin ylösalaisin käännetty tynnyri; kaikki mitä on pohjalla, nousee pinnalle. Minä sain hänet niin pitkälle, että hän halusi jatkaa elämää luostarissa, voidakseen alkaa uudestaan mietiskelyä. Sainpa hänet vihdoinkin taipumaan luostarin sijasta kotivankeuteen, sillä hartaudenharjoitustahan ne ovat velvollisuuksienkin täyttämiset.

"Hän taisteli ylpeyttänsä vastaan ja katui myöntymystänsä, hän raivosi elämää vastaan, joka oli pettänyt häntä, ja ihmisiä vastaan, jotka olivat valehdelleet ja sanoneet elämää huvitarhaksi. Siinä minä tunnustinkin hänen olevan oikeassa, sillä avioliiton onnettomuus on juuri se, että uskotellaan puolisoille siinä olevan täydellisen onnellisuuden, jota tässä elämässä todella ei olekaan.

"Rouva raivosi, mutta sattumus tuli minulle avuksi. Lapsi alkoi alhaalla kammarissa parkua. Silloin rouva kauhistui sydämissään ja tahtoi elää, opettaakseen lapsellensa, ett'ei elämä ole semmoinen,

kuin sanotaan, eikä hän tahtonut jättää sitä kärsimään samaa, kuin hän itse oli kärsinyt. Miehestänsä hän ei mitään puhunut, tokkopa häntä ajattelikaan. Minä kun annoin hänelle myrkyn, tiesin myöskin vastamyrkyn; mutta minä tahdoin pitää häntä vielä pelossa ja annoin hänelle vähemmän toivoa, kuin itselläni oli.

"Kun minä vähän ajan kuluttua palasin, oli hän miehensä sylissä. Ritari oli löytänyt hänet rapuilta, johon hän oli kaatunut horrokseen. Kaikki oli annettu anteeksi ja unhotettu molemmin puolin. Se on sinusta ehkä kummallista. Mutta etkö ole antanut anteeksi äitillesi, vaikka hän on kurittanut sinua, ja eikö äitisi sinua rakasta, vaikka olet valehdellut hänelle, tuottanut hänelle surua ja pahaa mieltä? Viimeiset tapahtumat olivat kääntäneet hänen sielunsa ylösalaisin, niin että vanha rakkaus oli ylimpänä, kirkkaana kuin helmi, joka on etsitty meren pohjamudasta, missä se oli ollut kätkeytyneenä ruman likoelävän sisuksissa! Mutta rouva yhä vain taisteli ylpeyttänsä vastaan eikä sanonut huolivansa rakastaa miestänsä, vaikka kuitenkin häntä rakasti.

"Minä en koskaan unhotta ritarin vastausta, joka selitti koko tuon arvoituksen. Hän sanoi:

"Sinä et tahtonut rakastaa minua, Margrit, sillä ylpeytesi kielsi, mutta sinä rakastat kuitenkin. Sinä rakastat kuitenkin, vaikka minä löin sinua, vaikka olin häpeällisen raukkamainen, kun onnettomuus tuli. Minä tahdoin vihata sinua, kun läksit pois luotani; minä tahdoin surmata sinut, kun olit uhrata lapsesi, mutta kuitenkin rakastan sinua. Etkö sittekään usko, että rakkaudella on enempi voimaa kuin meidän pahalla tahdollamme?"

"Niin hän sanoi, ja minä nyt sanon kuin satujen kirjoittaja: tämä kertomus näyttää, että rakkaus on väkevä voima, joka käy yli järjen ja jota vastaan meidän tahtomme ei mitään voi. Rakkaus kärsii kaikki ja kestää kaikki, ja uskosta, toivosta ja rakkaudesta on rakkaus suurin, hyvä herra."

"No, mutta kuinka sitte kävi?"

"Sitte en minä enää ollut näkemässä."

"Arvattavasti he yhä sittekin riitelivät."

"Tiedän kyllä heidän välistä riitelevän, sillä kun on jossakin asiassa eri mieli, niin riitahan siitä tulee. Mutta minä tiedän myöskin, ett'ei kumpikaan tahdo olla toisensa herra, vaan he kulkevat tietänsä, vaatien elämältä vähemmän, ja sentähden ovat niin onnelliset, kuin mahdollista on tässä elämässä, jos sen ottaa vastaan semmoisenaan, kuin se on. Vanha aika monine vaatimuksineen ei sitä tahtonut, mutta uusi aika on sen meille opettava. Ja niin se juttu loppui."

C. J. L. ALMQVIST.

GRIMSTAHAMIN UUTISTALO.

I.

Runsan säteritilan suuressa metsässä Edin pitäjässä oli kaksi torppaa, yksi kummallakin puolella suuresta tiestä, joka metsän läpi vei säterikartanoon. Eivät ne kumminkaan olleet ihan tien varrella, vaan vähän matkan päässä siitä kumpikin. Toisen nimi oli Kivelä, toisen Nikkarila. Molemmat olivat siihen aikaan, josta tässä kertomuksessa puhutaan, hyvin pienet ja vähäiset torpanpaikat.

Kivelästä tehtiin kartanoon vain kaksi päivää viikossa; siinä kylvettiinkin ainoastaan noin kaksi tynnyriä vuodessa. Olihan sillä tosin pieni niittykin Sättran karjamaiden puolella, jotka siellä päin olivat kartanon tilusten rajana; mutta heiniä siitä karttui tuskin sen vertaa, että hevosen lisäksi niillä kaksi lehmää eli. Torppari itse oli reipas mies, vaikk'ei enää nuori. Voimiltaan hän kuitenkin vielä oli varma, niin että helposti jaksoi tehdä päivänsä ja muuna aikana omat työnsä. Sitä paitsi ansaitsi hän vähän

lisää kesäaikoina puunhakkuulla, mutta paraana tulolähteenä oli sorvaaminen, jota hän harjoitteli talvella. Vaimo oli siivo. Poikia heillä ei ollut, vaan sen sijaan kaksi tytärtä, joista Katri oli yhdeksäntoista ja Reetta neljäntoista vuoden vanha.

Nikkarila, tien toisella puolella, oli huonommassa tunnossa, melkein joka taholta jäänyt mänty- ja kuusimetsän sisään. Se oli niin huono paikka, ett'ei sitä nyt torpparin kuoltua enää pidettykään varsinaisena torppana, josta olisi pitänyt päiviä suorittaa. Hyväntahtoinen herra oli jättänyt sen jonkinlaiseksi eläkkeeksi leskelle, jolla ei ollut muuta veron suoritusta kuin elättää ankoja ja hanhia herrasväelle, niitä kuin ei huolitettu pitää kartanossa kaakotuksensa tähden, vaan ainoastaan herkkuna pöydällä.

Nikkarilan leski oli hyvin merkillinen mummo. Hän oli jo kuudenkuudetta vuoden ikäinen, nimeltä Liisa; kaikki sanoivat häntä Luuta-Liisaksi, hän kun vuodet päästänsä teki pöly- ja varpaluutia, vieden niitä kerran viikossa, joka lauantai, koko hevoskuorman Tukholmaan, jossa niitä myöksenteli Heinätorilla. Hänellä oli myöskin aina mukana pieniä, luudiksi sitomattomia kuusenoksia, notkeita, vaaleanvehreitä, nuoria, jommoisia Tukholman palvelustytöt lauantaina ostelivat talon tarpeiksi, hakatakseen niistä tuoretta havua porstuan ja kyökin, jopa salinkin lattialle. Eihän näet mikään ole miellyttävämpää eikä suloisempaa kuin tuoreita havuja sylkilaatikoissa; ne levittävät omituista sulohajua huoneihin ja keskellä kaupunkiakin johdattavat mieleen terveellisen metsän tuoksun. Luuta-Liisan kuormasta sitä hyvää tavaraa levisi moneenkin suureen ja ylhäiseen Tukholman taloon. Ja paljonpa mummo myöskin ansaitsi kaupallansa. Iloisena ja ystävällisenä tavattiin hänet joka lauantai Heinätorilla. Kaikki sen seudun piiat etsivät hänen kuormaansa, niin että se tyhjeni ennemmin kuin mikään muu kuorma. Sillä vaikka mummo alussa saattoi pyytää kuusikin äyriä, niin tyytyi hän kotvasen tingittyään yhteen, ja jos jokin pitkä, kaunis tyttö maksoi hänelle viisi sekä lausui muutamia kohteliaita sanoja pajuisten siteiden hyvydestä, mummo kun näet paraiten kaikista osasi sitoa luutansa lujiksi, niin Liisa mielellään antoi kimpun kauneita havuoksia kaupanpäällisiksi kyökin lattialle hakattavaksi; ja kun piian siitä ei tarvinnut mitään maksaa, saattoi hän sen rovon panna muihin pikku säästöihinsä, niin että niitä piankin karttui pienen kahvineljänneksen hinta. Mutta samapa se. Miksi Luuta-Liisa enemmän suosi kaunisvartaloisia, vaaleatukkaisia ja kauneita piikoja kuin muita, saattaa näyttää vähän kummalliselta oikulta vanhassa mummossa, mutta kohta saamme nähdä synn.

II.

Kelpo mummohan Liisa oli myöskin istuessaan kärrinsä luona ja myöskennellessään Heinätorilla, vaan vielä paljo miellyttävämpi hän kuitenkin oli kotonaan Nikkarilassa. Hänellä oli paljo tekemistä, sillä yksin hän oli. Mies oli jo ammuin kuollut eikä hänellä muita lapsia ollut kuin poika Juhana, joka nyt kahdenkolmatta vuotiaana palveli renkinä vanhan Jenninkin talossa Skonlassa. Mutta kyllä Liisa tuli yksinkin toimeen, kun kaikki torpan pellot olivat jääneet ahoksi, eikä niistä siis mitään vaivaa ollut. Lehmää hän piti ja hevostakin, jolla kuljetti luutakuormiaan Tukholmaan. Vaan kun hevosella ei muina viikon päivinä ollut kotona mitään työtä, lainasi hän sen silloin tällöin muille, joten se itse sai ansaita osan ruoastansa.

Liisan koko toimena oli viikot päästänsä ensinnäkin tehdä pöly- ja varpaluutia, toisekseen elättää ankoja ja vuohia, jotka toki itse etsivätkin enemmän ruokansa lammikosta torpantuvan pohjoispuolelta, kun mummo vain silloin tällöin viskeli heille vähän jyviä herkuiksi, sekä kolmanneksi ruokkia hevonen ja lehmä. Hevosen hoito tuo nyt ei oikeastaan kuulu naisen töihin, mutta kun ei miestä ole talossa, niin käypihän se kyllä päinsä; onpa montakin esimerkkiä olemassa, että mummot ovat hoidelleet hevosensa, vieläpä sängen hyvästikin.

Nikkarilan Luuta-Liisa ei kuitenkaan ihan avuton ollut, se huomattakoon, sillä Kivelän torppahan oli aivan lähellä. Sen torppari oli siinä elänyt monta vuotta, niinkuin Liisa ja hänen miehensä Nikkarilassa. Vaikka he eivät olleet sukua toisilleen, oli kuitenkin niin likeinen ystävyys kasvanut molempien talojen välille, ett'ei koskaan toisessa paikassa mitään tarvittu, jolla ei toisesta olisi autettu. Miehet olivat olleet hyvät ystävykset ja auttaneet aina toisiaan hyvillä neuvoilla, varsinkin miten oli parasta kylvää apilasta rukiin sekaan, joka tapa siihen aikaan vasta uutisena kulki suusta suuhun. Liisan mies joutui sitte tarpeettomasta väkevien nauttimisesta rappiolle, niin että kuoli liian aikaisin. Mutta Kivelän ukko vaimoinensa sen jälkeen vielä enemmän tukivat leskeä. Heidän lapsensa kasvoivat yhdessä; ja kun Liisan Juhana kolme vuotta sitte meni palvelukseen, tuntui katkeraa kaipausta Kivelässäkin. Ei Juhanan palveluspaikka kuitenkaan ollut niin perin kaukana, ett'ei hän silloin tällöin olisi lähettänyt terveisiä kotiinsa; vaikka tosin kului välistä pitkäkin aika, hänestä mitään kuulumatta.

Useimmin kaikista kävi Liisa-mummon luona Kivelän Katri. Kun nuorempi sisar Reetta varsin hyvin jaksoi Kivelässä toimittaa kotiaskareet Katrin poissa ollessa, meni hän Nikkarilaan niin usein, kuin vain soveltui. Katri rakasti Liisaa; häneltähän hän oli oppinut lukemaan, jota hänen oma äitinsä Kivelässä ei osannut. Monesti oli Katri ihan pienestä lapsesta asti istunut pikku jakkarallansa Nikkarilan tuvassa

Liisan jalkain juuressa, tavaellen sekä virsikirjasta että katkismuksesta. Numeroilla ei Liisa-mummo osannut lukea laskea, mutta sen sijaan erittäin nopeasti päässään lukea yhteen ja vähentää, joita laskutapoja hän monen monta vuotta oli saanut harjoitella Tukholman Heinätorilla. Se tuli nyt pienen Katrinkin suurimmaksi iloksi. Ensin luki hän sormillansa mummon neuvon mukaan, mutta pianpa hän jo päässään selvitteli niin vaikeita laskuja ja niin sukkelasti, että Liisa itsekin kummasteli. Luuta-mummo ei itse osannut kirjoittaa, mutta hänen miehensä oli ennen eläessään piirustellut jotenkin hyviä kirjaimia, ja ennen kuolemaansa ehti hän opettaa pojalleen Juhanalle sen taidon. Pojalla olikin taipumusta ja halua kirjoitukseen, olipa hän siitä vähän ylpeäkin äitiänsä kohtaan, joka ei osannut kirjoittaa. Pikku Katri oli aina suurimmalla ilolla ja ihmettelystä katsellut vieressä seisten Juhanan harjoittelua penkillä. Kun he sitte menivät yhdessä ulos leikkimään tai poimimaan puoloja, oli Juhana Katrista kahta vertaa rakkaampi, koska Katri tiesi Juhanan osaavan semmoista, jota ei kukaan muu ymmärtänyt, ei edes Liisa-mummokaan.

Tietysti oli tämmöisessä torpassa vain ani harvoin aikaa lukemiseen, kirjoittamiseen ja luvunlaskemiseen, sillä muita töitä oli jo paljon kiireempiä. Suurimmalla ilolla Katri vain vielä nytkin kävi Nikkarilassa, vaikka Juhana oli poissa. Muita ei tuvassa enää ollut tavattavana kuin Luuta-mummo yksin, mutta ei voisi uskoa, miten suuresti Katri rakasti juuri häntä. Kylläpä Liisakin puolestaan rakasti Katria kuin omaa lastaan. Katri oli kaunisvartaloineen, vaaleatukkainen, sinisilmäinen ja sokea. Kaikki hänen näköisensä tytöt olivat mummon suosituista, niinkuin jo olemme nähneet Tukholman puijista; heille hän antoi paljon runsaammin tavaraansa kuin muille. Katri puolestaan oli myöskin Liisalle enemmän apuna kuin kukaan muu. Lauantaina, kun Liisa oli kaupungissa, hoiti Katri aina hänen lehmäänsä, ankoja ja hanhia. Suurimpana huvina oli Katrilla mennä metsään ja karsia kauneinta havua, kuin suinkin löysi, ja kantaa kotiin, niin että mummon, kotiin tultuansa, tarvitsi vain tehdä luutia, johon työhön hän ryhtyi joka maanantaiaamuna. Sunnuntaina kävivät kaikki, sekä Luuta-Liisa että Kivelän asukkaat, kirkossa; mutta iltapäivällä astui Liisa juhallisesti Kivelään, ja silloin olikin paras riemun aika, sillä mummo kertoi kaikki uutiset, mitä oli lauantaina kuullut Heinätorilla ja mitä tiesi likiseutujen herrastaloista. Kivelän ukko, Katrin isä, noista keskusteluista enimmin iloitsi. Hän kohotti tuontuostakin leukaansa, joka viime aikoina oli ruvennut lihomaan, ja katseli Liisan kertoessa loistavin silmin ympäri tupaa. Sillä hän oli vanhin mies niillä seuduilla ja tunsikin kaikki herrasväet ja talolliset hyvin laajalti. Hän itse oli hyvin viisas mies ja pudisti usein päätänsä mummon kertomuksille sekä pisti panoksen nuuskaa nenäänsä, milloin jotakin pahaa kuuli. Kahvia ei siihen aikaan käytetty torpassa.

III.

Nyt pääsemme käsiksi varsinaiseen kertomukseemme, joka alkoi muutamana lauantaina maaliskuun alulla mummon ollessa tavallisella kaupunginmatkallansa. Katri oli mennyt Nikkarilaan. Toimitettuaan siellä kaikki kotiaskareet läksi hän tapansa mukaan kirves kädessä metsään havuja karsimaan. Mennessään hän lauleskeli, niinkuin hänellä oli tapana yksin käydessään. Vähän suruiselta kaikui laulu tänään, hän iski tuontuostakin ikäänkuin leikillä eteenpäin tyhjään ilmaan kirveellä, jota muuten kantoi oikealla käsivarrellaan. "Näin hakkaan mä, näin hakkaan mä, näin hakkaan tyhjää vain", hyräili hän itseksensä samalla sävelellä, kuin laulanutkin oli. "Vaikk' kuinka hakkaan, vaikk' kuinka hakkaan, ei mitään kokoon saa ... tyhjää vain!" jatkoi hän yhä suruisemmin. "Vaikk' kunne käyn, tai minne päin, ei mitään kokoon saa ... tyhjää vain!" "Ja missä karsin, vaikk' kuinka karsin, ei mitään kokoon saa ... tyhjää vain!" Niin jatkoi hän omatekoista lauluansa, ja loppuna oli aina tyhjää vain.

Lumi oli jo metsästä poissa monesta paikasta, mutta tuuheimpien puiden alla oli vielä korkeat kinokset. Katri oli paljain päin niinkuin tavallisesti kotonakin; mutta vaikka hän olikin vaaleatukkainen, näyttivät hänen kiharansa kuitenkin tänään tummemmilta kuin ennen; ehkäpä ne sentähden, että valkoinen lumi oli nyt pohjana, näyttivät sitä vasten melkein ruskeilta. Samoin olivat silmätkin ennen olleet vaalean- vaan nyt tummansinisistä, hiukan vihreään vivahtavat, niinkuin peilikirkas jää.

Hänen täytyi nyt mennä etemmäksi tuvasta kuin tavallisesti, sillä hän ei huolinut muista kuin ihan notkeimmista, hienoimmista ja kauneimmista oksista; ja kaikki semmoiset oli hän jo ennen karsinut loppuun torpan läheltä. Hän kokosi suuria ja pieniä oksia pitkän ajan suuriin läjiin, jotka hän sitte aikoi kantaa kotiin. Saapuipa hän siinä erään pitkän ja hoikan kuusen luo, mutta siiloin vaipui kirves alas. Hän rupesi katselemaan ympärilleen, ja surumielisyys levisi hänen kasvoilleen kun hän istuutui kivelle, jonka ympärillä oli runsaasti puolanvarsia. Hän tunsikin paikan entisistä ajoista, hän kun monta vuotta sitte oli kävellyt siellä Juhanan kanssa ja puoloja poimiskellut. Lehtiä katsellessa vaipui Katrin otsa alas käden nojaan. Hetkisen kuluttua lausui hän hiljaa: "nyt ei tässä ole mitään puoloja, ei kukkia eikä raakaleita." Sitte alkoi hän hiljaa hyräellä entisellä sävelellä: "Ja mitä poimin, ja kuinka poimin, ei mitään kokoon saa ... tyhjää vain!"

Vihdoin nousi hän äkisti ylös, meni puun luo, kohotti päätänsä, hengittääkseen raitista ilmaa ja huojentaakseen rintaansa; hän nosti kirveen ja iski kovasti, Mutta kirves luiskahti oksan sivuitse ja terä

kävi kohti kiveen. Nostettuaan sen ylös huomasi hän terässä syvän kolon. "Oh, hyvä Isä, Luutamummon kirves kun turmeltui!" sanoi hän. Hän heitti sen maahan ja nojautui itse, pää kumarruksissa, puuta vasten. Rinnassa kauan tuntunutta tuskaa ei hän enää jaksanut pidättää, vaan alkoi kovasti ja ääneen itkeä metsässä. Tuntuu niin hyvältä, kun saa kenenkään näkemättä itkeä pois salaisen kaihonsa.

Hetkisen kuluttua tunsu hän mielensä keventyneen; hän pyyhkäsi kädellään otsaansa ja otti kirveen maasta, tarkasteli sitä säteilevin silmin ja suuteli sen terää. Kuka sen voi tietää, mikä hänet nyt niin äkisti iloiseksi teki. Hänen silmänsä sattuiivat kirveen varteen ja hänelle johtui mieleen, kuka sen oli tehnyt äitillensä. Reippaasti alkoi hän nyt hakkaella ja karsia, niin että havut sinkoilivat ylt'ylmpäri, ja nauraa, ehkäpä enimmin vain omalle itsellensä. Niin se äkisti mieli muuttuu.

Työskennellessään kuuli Katri äkkiarvaamatta takaansa vihellystä. Se ei tullut torpan puolelta, vaan kaukaa sieltä päin, jossa metsää oli pisimmältä. Hän katsahti äkisti ylös ja sydämensä sykähti ilosta; kirves pysähtyi työstään ja Katri kuunteli. Hän huomasi äänen yhä lähenevän; se kuului selvään tulevan polulta, joka metsän läpi kulki. "Kukahen sieltä tulee?" kysäsi hän itseltänsä ja sysäsi oikealla kädellään tukan otsalta parempaan järjestykseen.

"Se on varmaankin ... se on ihan varmaan Juhana; hän viheltää omaa lauluansa", virkkoi Katri tuskin kuuluvasti, käänsi jälleen selkänsä sinne päin, josta ääni kuului ja alkoi reippaasti karsia oksia eikä ollut tietävinään koko tulijasta.

Pitkä, hoikka renki astui todellakin kohta näkyviin; hän tuli yhä lähemmäksi puiden välitse ja näytti ihan varmaan olevan matkalla Nikkarilaan.

Juhana kuuli kirveen ääntä ja katsahti sinne päin. Nopeasti ja kursailematta poikkesi hän tieltä, saapui Katrin hakkuupaikalle ja hiipi hänen taaksensa.

"Katri!" sanoi hän kauniilla, hiljaisella äänellä, ett'ei tyttö peljästyisi; sillä mistäpä Juhana arvasi, että Katri oli kuullut hänen tulonsa.

Katri kääntyi tulijaan päin, ollen muka hämmästyvinään. Tietysti hän kuitenkin kohteliaasti tervehti.

"Onko äiti kotona?" kysyi Juhana.

"Tiedäthän, ett'ei hän ole kotona lauantaina."

"No, samapa se, hyvä näinkin. Et usko, miten vaikea on päästä liikkeelle, kun on renkinä; ja sen viran minä heitänkin ihan kohta. Ihan tinkimällä vain sain luvan pistäytyä nyt lauantaina kotona, kun minulla oli tänne tärkeää asiaa. Olen astunut kolme kokonaista tuntia, ja sen arvaat..."

Hän sieppasi hatun käteensä ja pudisti hiukan päätään, niin että hikinen tukka häilyi suortuvina ja ilma pääsi otsaa vilvastuttamaan. Katri seiso, katsoen lempeästi hänen otsaansa, johon tukanrajan alle oli jäänyt leveä juova, hyvin valkoinen muuhun päivettyneeseen muotoon verraten.

"Kuules nyt, Katri!" virkkoi hän nopeasti ja katsahti hänen havuläjiinsä; "onko Grimstaham asumattomana?"

"Grimstahamko? no kaikkia! Kukapa Grimstahamissa asuisi, ei siellä ole edes kissaakaan."

"Sepä oikein hyvä; sitä minä juuri toivoinkin."

"Mutta herranen aika, Juhana, mitä on tapahtunut? Ei sinulle ole käynyt hyvin palveluspaikassasi. Näytähän sinä niin hurjalta ja rajulta, että minua rupeaa pelottamaan." Ei Katri kuitenkaan näyttänyt yhtään pelkäävältä, vaan heilutteli iloisesti kirvestänsä.

"Skonlassako, Jenningeninkö luona? Kyllä kai."

Juhana alkoi nauraa, vaikka kyllä, kuten Katri sanoi, välistä aina näytti kiihkoista tulta leimuavan hänen silmissänsä.

"Lähdetään kotiin Nikkarilaan, Katri, niin kerron sinulle jotakin", sanoi hän. "Kaikki kyllä on hyvin, saat nähdä." Samassa astui hän havuläjälle ja otti sylinsä täyden, auttaakseen niiden kotiin kannossa. Katri otti myöskin sylinsä täyden; ja niin astuivat he jäljekkäin ja vaiti, sillä Katri oli tullut hyvin uteliaaksi.

IV.

He auttoivat toisiansa, kunnes vihdoin kaikki oli kotiin kannettuna ja he astuivat tupaan. Katri otti kauhalla vettä kiulusta pankon luota, sillä työ oli ruvennut janottamaan. Juhana pyysi sitte kauhan, sillä

olipa hänkin astuessaan tullut janoiseksi.

Ojentaessaan kauhaa Juhanalle ei Katri malttanut olla salaa katsahtamatta häneen ja kummastellen kysymättä: "Mitä sinä Grimstahamista tahdot?"

Juhana joi ja otti vielä uudenkin mitan. Sitte sanoi hän: "Kas, minä olen mieltynyt Grimstahamiin ja siellä minä tahdon asua; sillä en enää huolikaan renkinä raataa."

"Vai niin! Grimstahamissako asua, joka on ihan rappiolla? Eihän siinä ole huonetta, ei peltoa eikä niittyä."

"Samapa se, niin juuri hyvä onkin, Katri! Tulehan tähän istumaan, niin kerron, mitenkä oikein onkaan. Eipä renginpaikkani Skonlassa ole niinkään huono, Jenningsin väkeä on hyvä palvella, tavallansa. Mutta enpä sittenkään huoli kauemmin vieraille raataa. Siellä teen ja teen työtä, otsa hiessä, maanantaista tiistaihin, tiistaista keskiviikkoon ja koko viikon. Ei todellakaan. Hyvä on kyllä olla renkinä, ei mitään huolia. Ruokaa on ja palkka, ja jos on nainut, saa muonan ja palkan, kuusi tynnyriä viljaa, mitallisen maltaita ja 40 riksiä rahaa sekä villoja. Ja jos vaimo kykenee, saa hän ansaita vähin lisäksi, ploitun päivässä. Se kyllä on kaikki varsin hyvin, mutta en siitä sittekään huoli. On niitä niitäkin, jotka tahtovat palvella, ja kiitos heille siitä; ja ne herrastalojen rengit ovatkin aika siistiä miehiä; puhtaat ja eheät vaatteet heillä on, niinkuin minullakin tässä; heillä on rahaa taskussa ja tupakkaa suussa. Torppari sitä vastoin on usein repaleissa, mutta hän on kuitenkin itsenäinen mies. Sinä kaiketi, Katri, arvelet, että minä nyt puhun tyhmästi, vai mitä?"

Päinvastoin katsoi Katri Juhanaan säteilevin silmin, sillä hän ajatteli hänen todellakin aikovan asettua Grimstahamiin. Hän ei vastannut mitään, mutta katsoi vain Juhanaan niin haaveksivasti, kuin olisi katsellut pitkään ja onnelliseen tulevaisuuteen.

"Jospa nyt äiti olisi kotona!" sanoi Juhana.

"Kyllä hän tulee yöksi."

"Silloin minun jo pitää olla kotona Skonlassa; olisin kuitenkin tahtonut häneltä saada hyviä neuvoja. Onko Kivelän isäntä kotona?"

"Isänikö? ei, hän on tänään kartanon työssä."

"Niinpä tonttu vieköön kaikki, jotka ovat poissa, kun minä heitä tahdon tavata. Mutta ... no jaa, samapa se, hyvä on näinkin. Kuules Katri! sinun pitää ruveta neuvonantajaksi; se parasta on. Sinun juuri pitää sanoa, teenkö siinä hullusti vai viisaasti, että tahdon sinut..."

"Mitä nyt..."

"Vaimokseni. Niin, toden totta, älä nyt vain sano minua suureksi narriksi! Mutta totta se ihan on: minä rupean keväällä itsenäiseksi mieheksi. Eihän se oikea muuttoaika ole ennenkuin syksyllä, yhteinen muuttoaika tietysti. Mutta talo on otettava vastaan maaliskuun puolivälissä. Ja minä tahdon saada Grimstahamin, siihen minä olen mieltynyt; ja onpa minulla siinä omat arveluni, usko se. Sentähden pyysinkin Skonlan pehtorilta päästä vapaaksi nyt maaliskuussa, vaikk'ei tämä olekaan rengille oikea eroaika. Pehtori on hyvin kelpo mies, niin että hän lupasi antaa minulle erokirjan. Sillä itsenäiseksi mieheksipä minä rupean."

"Nytkö keväällä jo, Juhana?"

"Niin, minä rupean torppariksi, niin totta tosiaan. Ja sinä tulet torpparin vaimoksi, Katri! Ja sitte ne saavat ällistellä kirkossa ja Kivelässä kun tanssitaan."

"Mutta et usko, miten rappeutuneelta Grimstaham nyt näyttää, Juhana! Se on ihan metsän vallassa."

"Se hyvä, siihen minä juuri luotinkin. Kuulehan, Katri!" sanoi hän, ottaen Katria kiinni kädestä ja vetäen häntä vähän lähemmäksi. "Muistathan, mitä Luutamummo meille aina sanoi, sekä silloin, kun vielä pienet olimme, että sitte suuremmiksi kasvettuamme? Hän opetti meille monta rukousta, ja niitä sinä kyllä harjoitat joka aamu ja ilta, sen tiedän; enkä minäkään ole niitä unhottanut Skonlassa, sen voit uskoa. Äitihän opetti, että leipää kyllä kasvaa vaikka hiekassa ja somerrossakin sille, joka Jumalaa rakastaa, sille, joka rukoilee ja tekee työtä. Ja minä sen uskon."

"Mutta", sanoi Katri, "isä sanoo, että ihmisen pitää käyttää järkeänsä. Sitä hän on usein sanonut ja se kuuluu olevan painettuna kirjassa. Grimstahamista ei ole miksikään torpaksi."

"Järkeänsäkö? Tottapa aionkin käyttää järkeäni Grimstahamissa, ell'ei pahus minua tyhmäksi tee."

Aion käyttää järkeäni ja käsiäni myöskin. Kuulehan nyt, miten olen aikonut. Grimstahamin torppa on nyt joutunut rappiolle ja niin jäänyt metsittymään, ett'ei huonompaa ole koko tässä Runsan seudussa. Niinpä onkin minulla toivoa saada se viideksitoista tai kahdeksikymmeneksi vuodeksi ihan verottomaksi, ett'en tee päivääkään kartanoon. Minä menen Runsan herran luo, joka on aina ollut kelpo mies. Ja hän on huomaava siitä tulevan hänelle itselleenkin etua, kun minä torpan valmiiksi muokkaan. Jos hän antaa vapaavuosia, niin on sekä minulla että sinulla aikaa työskennellä kotona; me muokkaamme Grimstahamin kunnan taloksi. Sillä minulla on hyvä halu muokata maata ahosta, ja sen taidon olen kyllä oppinut näinä vuosina Skonlassa. Jos ottaisin vanhan torpan täysine peltoineen ja niittyineen, täytyisihän minun olla poissa puoli aikaa, kolme päivää viikossa tai enemmänkin, kartanossa vuokraa tekemässä, enkä koskaan joutaisi oikein omille töilleni muulloin kuin aamulla ja illalla sekä öillä ikäänkuin varkain; olipa ilma millainen hyvänsä, kaikki pitäisi vain silloin saada tehdyksi. Siihen kauppaan ruvetkoon muut, joilla on halua. Minä puolestani rupean ennemmin tuommoiseen autioon torppaan. Suuret torpat soveltuvat vanhoille, joilla ei enää ole suurta työntöä, tai muille ... no jaa, jonkunhan niissäkin pitää asua ja käydä kartanossa, tietysti. Mutta minusta tulee uutistalolainen. Sen minä teen. Siihen on minulla rohkeutta ja sinullakin, Katri. Jonkunhan täällä pitää metsäkin muokata ja juurittaa, luulisin mä."

Katri oli tällä välin pannut kätensä ristiin; ja vaikka hän kyllä näytti kuulevan kaikki, mitä Juhana sanoi, ja oikein halullakin hänen puhettansa kuuntelevan, niin samalla hän kuitenkin näytti hiljaiseen rukoukseen vaipuneelta, joka oikein kohosi sydämmen pohjasta. Sen lopetettuansa avasi hän kätensä, mutta kiersi ne sen sijaan äkisti ja Juhanan aavistamatta hänelle kaulaan.

"Tämän en luullut koskaan tapahtuvan; sen, josta puhut, en luullut koskaan tapahtuvan, Juhana. Ja sanonpa nyt sinulle perästäpäin, että monta, monta kertaa olen itsekseni itkenyt juuri sentähden."

"Mutta nyt hymyilet, ja kiitos siitä. Jumala antakoon sinun hymyillä kuolinpäivääsi asti, niinkuin uskon käyvänkin!"

Kun he näin olivat sopineet ja suunninneet kaikki, läksi Juhana Nikkarilasta, sillä hänen piti vielä samana iltana ehtiä takaisin Skonlaan, niinkuin oli luvannut pehtorille. Isäntäväki oli aina pitänyt Juhanasta, hän kun oli hyvin säännöllinen, raitis, reipas ja ahkera; sentähden oli hänelle sieltä luvattu pieni laina tärkeimpiin tarpeihinsa, jos vain oli edelleenkin yhtä kelpo mies aikansa loppuun asti. Ja Juhana tahtoi hyvän päästökirjan saada. Sentähden hän nyt läksi Katrin luota, kun matkan pääasia, kosminen, oli selvillä. Mutta kohta hän kuitenkin lupasi tulevansa uudestaan.

V.

Liisa ja Kivelän väki, kuultuaan Juhanan aikeista, iloitsivat suuresti, ja Luutamummo tahtoi, että hänen poikansa pitäisi ottaman haltuunsa ennemmin Nikkarila kuin Grimstaham. Mutta siihen Juhana ei suostunut. Hän e: sallinut, että äitin olisi tarvinnut joutua loiseksi oman poikansa luo, eikä myöskään, että Katrille olisi tullut anoppi uuteen kotiin, josta aina on vaikeuksia.

"Parasta on, että äiti vallitsee yksin ankkojansa ja hanhiansa", sanoi hän; "meille tulisi ahdasta hänen tuvassansa. Hän menestyy paraiten, kun saa pitää oma hevosensa, tehdä luutia ja kuljettaa niitä kaupunkiin, niinkuin tähänkin asti. Kyllähän mielelläni ottaisin äitin luoksenikin ja kuuntelisin hänen neuvojansa; mutta ennemmin kuitenkin olemme ensin Katrin kanssa kahden kesken; me puuhaamme, hallitsemme ja raadamme itseksemme, ja se kyllä käy hyvin."

Kertomuksemme nyt edistyy pitkän askeleen. Mainittakoon vain, että Juhana sai Runsan herralta Grimstahamin viideksitoista vuodeksi verottomaksi torpaksi, mutta sill'aikaa tuli hänen se viljellä niin suureksi, että se jaksoi tehdä kolme päivää viikossa, tai suuremmaksikin, jos ympärillä oli maata niin paljo. Sovittiin ja suunnittiin, minkä verran metsää hän sai kaataa, ja luvattiin hänelle myöskin ne puut omiksi tarpeiksensa, myöä tai käyttää itse, miten vain tahtoi.

Grimstaham oli pienoinen paikka Skarven-järven rannalla, joka on osa suuresta Mälaren-järvestä. Siinä oli jo ennestään pari vanhaa, huonoa huonetta, joissa ennen muinoin oli asunut muuan räätäli, mutta sittemmin ei kukaan. Metsärinne oli järveen päin viettävä. Vähä oli siellä myöskin kuokan, jopa aurankin merkkejä, kun oli koetettu tehdä maata kasvavaksi. Mutta kaikki oli Juhanan tullessa niin autiona, kuin ei koskaan olisi mitään tehty. Jos torpasta todellakin tuli torppa, saattoi sitä syystä kyllä sanoa uutistaloksi.

Kun kuuliaiset ja häät olivat ohitse, muutti Juhana vaimoineen huhtikuun alussa Grimstahamiin. Hän tahtoi päästä sinne aikaisin, että kesä tulisi pitemmäksi, ja hän ehtisi saada jo jotakin muokatuksi syksyyn asti.

Sinne muuttaessaan sai Katri Kivelästä mukaansa emäsian kolmen kuukauden vanhain porsasten

kanssa. Suurempia myötäjäisiä ei isä jaksanut toimittaa. Skonlasta saamallaan lainalla hankki Juhana lehmän, joka kyllä ei ollut äsken poikunut, vaan ei vielä ehtynytäkään, antoi maitoa kumminkin kannun päivässä. Samoin saatiin Runsasta lainaksi neljä tynnyriä perunoita talvihintaan, ja se oli suuri etu, kun perunat muuten ovat kalliit huhtikuussa.

Liisalta nuorikot enimmäen saivat. Hän antoi talon aluksi padan ja monta pannua, korvon, kaksi ämpäriä ja valjaat. Mielellään olisi hän antanut Katrille myöskin hopealusikan, ainoansa, jonka hän häpäpäivänään oli saanut lahjaksi Runsan herrasväeltä. Mutta Juhana sitä kivenkovaan vastusti. "Saakoon Katri lusikan äitin kuoltua", sanoi hän, "vaan ei hänen eläessään. Eihän äiti itse ole koskaan raskinut syödä sillä, niinpä emme mekään sillä syö. Minulla on kuusi ihan uutta puulusikkaa, jotka ostin Skonlasta Jerker-ukolta, ja niistä kyllä riittää." Luutamummo selitti, että koska hän sillä ei ollut syönyt tähän asti eikä aikonut sitä vast'edeskään käyttää ennen kuolemaansa, niin hän sitä kaikista vähimmin tarvitsi. "Minä", sanoi hän, "olen sitä käyttänyt vain koristuksena ylimpänä kaapissani, niin että olen nähnyt sen, kun oven olen avannut, ja paraastaan vain pelottaakseni Suotalon Saaraa, sitä hullua, joka minua aina sanoo supiköyhäksi. Mutta Saara on jo ammuin kuollut, niin ettenhän lusikkaa tarvitse enää häntäkään varten. Sentähden sydämmestäni toivon, että Katri ottaa lusikan; sillä hänellä ei ole vielä kaappia tuvassaan, mutta hopeaa hänellä pitää olla kammarinseinän koristukseksi. Se lohduttakoon hänen silmänsä, jos rohkeus jolloinkin pettää ja hän ajattelee olevansa hyvin köyhä." Juhana vastasi: "Köyhäkö, vai köyhä? Kuka hullu sanoo Katria köyhäksi? Eihän hän ole köyhempi kuin minäkään, ja silloin ei ole hätää. Muuten näytätte te, äiti, nyt tekevän Katrille, niinkuin Suotalon Saara ennen teki teille kun haukkui teitä supiköyhäksi, ja te siitä suutuitte häneen. Eihän meidän nyt sovi pitää itseämme köyhinä, kun juuri rupeamme kotia perustamaan. Ei totta ollen! Pois kaikki hopeat, kunnes itse saamme semmoista ansaituksi." Juhana lausui tämän jotenkin jyrkällä äänellä; mutta heti hän pehmeni, kun näki äitinsä olevan itkuun pakahtumallaan poikansa kovista sanoista. Hän otti äitinsä syliinsä ja suuteli pois kyöneleet mummon silmistä. "Älkäähän nyt itkekö, äiti", sanoi hän, "sillä sen arvoinen ei lusikka ole, vaikka painaakin viisi luotia ja maksaa kymmenen riksiä."

Morsiuslahjoista ei sitä sovi jättää mainitsematta, jonka Katrin sisar Reetta toi Grimstahamiin samana päivänä, kuin nuorikot muuttivat sinne; se oli harmaa kissa. Katri sen kyllä tunsu, sillä Reetta oli sen kasvattanut pienestä pitäin, eikä se vielääkään ollut täysikasvuinen. Päästäessään sen lattialle niiasi Reetta nuorelle emännälle ja toivotti samassa hyvää kotionnea, sanoen: "sen kotikissa tuopi, hyvä sisko."

Tarpeellisinta oli Juhanalle uutistaloa tehdäkseen hyvät työaseet. Renkinä oli hän säästänyt, minkä suinkin voi, niin että hänellä, kolmen vuoden kuluttua talosta erotessaan, oli uudet vaatteet ja vielä kolmekymmentä riksiä rahaa. Maatyö- ja ajokaluja hän ei heti tarvinnut, niinkuin hän ei myöskään voinut ajatella hevosen hankkimista ensi vuonna. Mutta kaksi vahvaa juurikassaraa hän osti sekä kaksi hyvää kirvestä, yhden leveän lappakirveen, pari lapiota ja käsikärrit. Hän sai ne kaikki huokeasta, kun ei ostanut uusia kaupungista, vaan käytettyjä, vaikka vielä kulumattomia, ystäväiltänsä ja tutuilta talonpojilta, jotka tunsivat Juhanan kunnan mieheksi ja sentähden antoivat hänelle hyviä kaluja helposta hinnasta.

VI.

Ensin täytyi Juhanan ja Katrin hankkia tietoon ruoka koko siksi ajaksi, kunnes maasta ehti ruveta saamaan. Aluksi oli heillä perunat, jotka oli saatu lainaksi kartanosta, ja lehmä antoi maitoa. Mutta lehmä tarvitsi myöskin rehua; ja vaikka kyllä saattoi toivoa jonkin verran ruohoa kohta kasvavan, niin oli nyt maa vielä niin kylmä, ett'ei monta kortta ollut noussut. Aikainen kevät nyt näytti tulevan; joilla peltoja oli, olivat jo alkaneet niitä kynnellä. Mutta karjamaista ei vielä hyötynyt nyt huhtikuussa. Rehun ostoa ei tähän aikaan vuodesta käynyt ajattelemineenkaan, se kun oli suunnattoman kallista, eikä Juhanalla olisi siihen ollut rahaakaan. Siitä hänelle siis koitui ensimmäinen suuri huoli samana päivänä, kuin Grimstahamiin tultiin.

Katri oli lypsänyt lehmän ja nuorikot söivät iloisina ensimmäistä illallistaan uudessa kodissa. He olivat vartaasta taittaneet ensimmäisen leivän niistä kahdestakymmenestä, jotka Katrin äiti oli lähettänyt heille ruoan aluksi. Istuissaan ja syödessään kuulivat he lehmän pitkään ammuvan pilttuussaan vanhassa lääväröhässä, joka vielä kuitenkin pysyi pystyssä.

Kun Juhana kuuli tuon äänen ja tunsu sen näljän merkiksi, sykähti hänen sydämmensä äkisti; sillä monissa muissa puuhissaan oli hän, paha kyllä, ihan unhottanut lehmän ruoan. Hän kulki ajatuksissaan läpi kaikki paikat lähitienoilla, mutta ei missään tietävästi ollut rehua lainata. Niin torpparit kuin talollisetkin voivat tähän aikaan ainoastaan vaivoin tulla toimeen elukkainsa kanssa. Hän katsahti ikkunasta olkikattoa, joka puoleksi alas sortuneena häilyi pienen läävän räystäällä; mutta ne oljet näyttivät niin mustilta, vanhoilta ja mädänneiltä, ett'ei hän niitä tahtonut tarjota lehmälle eikä se olisi niitä syönytäkään. Kun lehmä uudestaan hyrähteli, nousi hän puoliseisoalleen ja sanoi katkeralla äänellä:

"Ei kuulu hyvältä tuo ääni; lehmä on astunut tänään pitkän matkan, aina Skonlasta asti, eikä ole mitään antaa sille. Me tässä vain juomme hänen maitoansa, mutta lehmä parka, Katri, kuolee ennen ylihuomenta."

"Istuhan rauhassa ja lopeta atriaksi!" sanoi Katri Pannen kätensä hänen käsivarrelleen ja pidättäen häntä paikallaan. "Anna lehmän ammu; kunhan syömme ensin, kyllä hänet sitte rauhoitan."

Juhana istuutui jälleen ja katsoi kummastuen vaimoonsa. Mutta Katri ei ollut tietävinään, näytti vain hyvin iloiselta ja tyytyväiseltä, silloin tällöin katsahtaen Juhanaan tummansinisillä silmillään, joista lämpimintä ja kauneinta loistoa säteili. "Tiedätkö sinä sitte, kellä on rehua?" kysyi Juhana.

"Syöhän vain rauhassa!" toisti Katri kehoituksensa, ja ääni kuului melkein käskevältä. Juhana totteli ja söi.

Noustuaan ylös ja luettuaan lyhyen kiitoksen, kumpikin itsekseen, läksivät he ulos, Katri juoksi läävälle päin. "Luulitko minun unhottaneen lehmäni?" virkkoi hän iloisesti, näyttäen Juhanelle erästä nurkkaa, jota hän ei ollut tarkastellut. Siellä oli lautojen alla koko kasa kaikenlaista. Ei se lehmänrehu tosin ollut laadultaan lihavinta, mutta kelpasi kyllä kevätkorvalla. Siinä oli riivittyjä lehtiä, akanoita, ruumenia ja olkia sekä vähän heiniäkin, eikä tuoretta havuakaan puuttunut. "Tämän minä kyllä ymmärrän", jatkoi Katri, "eikä sinun tästä tarvitse huolehtia. Lehmä, sika ja porsaat ovat minun hoidettavani, senhän tiedät. Heti panen padan tulelle ja keitän vettä; sitte kaadan sen korvoon ja panen tästä sekaan ja vähän suolaa päälle. Siitä saa Jeppa kunnan illallisen; ei sen vielä tänään tarvitse nälkää nähdä eikä moneen päivään, kunnes ehtii ruoho nousta metsään."

"Mutta mistä ihmeeltä olet saanut kaiken tuon?"

"Sitä olen kokoellut minkä mistäkin, aina siitä asti kun sain tietää, että meidän piti muuttaman Grimstahamiin. Paljon sitä ehtii koota kuukaudessa. Minulla on hyviä ystäviä kaikissa Runsan torpissa, ja he antoivat minun kokoilla tyhjiltä ylisiltänsä. Niin sain kourallisen sieltä, toisen täältä. Kaikki kannoin sitte tänne, mutta sinun ei pitänyt tietämän mitään."

Juhanan ja Katrin ilo oli suurempi, kuin voi arvatakaan, ja Jeppakin näytti hyvin tyytyväiseltä, kun sai eteensä hauteen. Katrin puuhaillessa ja järjestellessä tuvassa sekä elukkain luona, meni Juhana vihellellin metsään, mietti kaikkia ja merkitsi, mistä hän huomeisaamuna oli alkava työnsä. Ensin oli tarpeen saada kuntoon pienoinen perunamaa, jonka saattaisi heti panna kasvamaan, niin että se jo syksyllä antaisi sadon; sillä peltoa kevätkylvöä varten nyt ei ehtinyt laittaa. Juhana toivoi lainatuilla perunoilla tultavan toimeen yli kesän, joll'aikaa saisi tehdyksi paloa rukiiksi kylvettäväksi syksyllä sekä juuritetuksi jonkun tilkun seuraavan kevään kylvöä varten. Mutta talvi sekä seuraava kevät ja kesä eli niin kauan, kun vilja oli kasvamassa, piti heidän elämän niillä perunoilla, jotka nyt kohta kylvettävä maa antaisi ensi syksynä. Saadakseen koko tuoksi pitkäksi ajaksi leipää ja vähän särvintä, aikoi Juhana silloin tällöin käydä jossakin kartanossa, varsinkin kiireimpänä aikana, jolloin kaikkialla tarvittiin työväkeä. Sitä keinoa hän kuitenkin päätti käyttää niin vähän kuin mahdollista, koska hän mieluisimmin raatoi kaiken aikansa Grimstahamissa. "Ensi vuonna en taida selvittää käymättä päiväpalkkalaisena", sanoi hän, "mutta ei se tapahdu muuta kuin hätätilassa, enkä Katriä ollenkaan laske työhön herrastalojen palvelijain joukkoon. Minä kyllä paraiten tunnen, mimmoisia veitikoita ne ovat tavoiltaan. Suurin hyöty meillä ajan pitkä on, kun yöt päivät teemme työtä uutistalossamme; se on ihan varma. Ja ell'ei siitä kymmenen vuoden kuluessa tule oikea paratiisi, niin sanokoot minua sitte Matiksi."

Hän palasi kotiin iloisena ja tulevaisuuteen lujasti luottaen.

Ovella seisoivat Katri laskeutuvaa aurinkoa katsellen, joka vielä valasi järven kirkasta pintaa. Hän oli jo kaikki työt saanut tehdyksi. Lehmä oli vaiti; läätistä vain silloin tällöin kuului hiljaista, tyytyväistä röhkimistä, mutta sekin vaikenä, kun läätin asujamat nukkuivat yöuneensa.

Juhana astui huonoon tupaseensa, jonka ovesa ei ollut lukkoa, mutta sen sijaan monta rakoa ja halkeamaa; ei hän kuitenkaan voinut moneen vuoteen vielä ajatellakaan saavansa tupaa korjatuksi. "Samapa se, hyvä näinkin on!" sanoi hän itseksensä, nähdessään Katrin seisovan lattialla ottamassa häntä vastaan, pitkä tukka hajalleen kammattuna valkoisille olkapäille. Juhana otti häntä kiinni käsistä, jotka olivat melkein yhtä ruskeat kuin hänen omansakin, muuten vain pienemmät; ja hänen käsivartensakin aina kyynäspäihin asti olivat yhtä ruskeat kuin kädet. Mutta muuten oli hän valkoinen kuin keväinen lilja, kuten sanotaan. Juhana näytti tupa niin hauskalta kuin puutarha, jossa kirsikkapuut paraillaan kukoistavat.

"Tämä nyt oli ensimmäinen päivä kotonamme", sanoi Katri, "ja nyt alkaa ensi yömmen oman katon alla. Niinpä luemmekin psalmin, josta minä paljon pidän, ennen levolle menoa, ett'emme nukkuisi, ennenkuin Jumalan enkelit tulevat vartioiksemme."

Kun tuvassa jo oli hämärä eikä tuli enää palanut liedessä, meni hän ovelle, joka oli järvelle päin.

Aurinko oli vielä puoleksi näkyvässä metsän reunan yläpuolella järven toisella puolen. Sen säteet valasivat Katrin kirjaa, niin että hän vielä näki. Hän luki kovalla äänellä ja puhtaasti eikä liian nopeasti. Juhana istui vieressä penkillä; kun ensimmäinen värssi oli luettu, pani hänkin kätensä ristiin. Kuuliko hän enemmän vai näki, hän vain istui hämmästyneen ja autuaan näköisenä kuin hyvä lapsi Jumalan valtakunnan portilla. Sikäli kuin aurinko vaipui ja säteet vaalenivat, alkoi Katrin ääni kuulua yhä sydämmellisemmältä ja suloisemmalta, niin että vihdoin kyynel vierähti Juhanan silmästä hänen kirjallensa.

Silloin katsahti Katri ylös. "Tiedätkö, Juhana, mikä psalmi tämä on? Sinä et muista, mutta se on ensimmäinen, jonka luutamummo minun opetti lukemaan suoraan sisältä, ja minä luin sen sinulle eräänä sunnuntai-aamuna; minä olin yhdeksän ja sinä kahdentoista vanha. Silloin oli sunnuntai-aamu, ja nyt on maanantai-ilta. Nyt saamme mennä levolle, mutta huomenna alkaa meidän elintyömme."

VII.

Aikaisin tiistai-aamuna olivat he ylhäällä ja ulkona työtä alkamassa. Tuvan lähellä oli pieni, aukea paikka mäen rinteessä, joka vietti järveen päin; sen saattoi vähimmällä vaivalla tehdä pelloksi. Hiekkamaata se oli, vaan lannoitettuna voi se antaa hyviä perunoita ja lanttuja, ell'ei vain kesä tullut liian kuivaksi. Mutta ihan rinteeseen ei peltoa sopinut tehdä, sillä jos olisi tullut sadekesä, olisi vesi voinut huuhtoa pois kaikki tyyni, varsinkin mullan ja lannan, eikä sora sitte enää olisi mitään kasvanut. Sentähden valitsi Juhana kaistaleen ylimpää mäen päältä, jossa se ei vielä ollut kovin viettävä. Siinä oli myöskin hiekka pehmeintä ja multaa rahtunen seassa. Niinpä he päättivät, että Katrin piti alkaa sen kaivamista ja kuokkimista, se kun oli helpompaa työtä; Juhana itse meni metsään hakkaamaan kaskea ja juuritusmaata. Kun perunamaa oli kaivettu, sai Katri tulla jäljestä metsään Juhanaa auttamaan, joka kävikin hyvin, kun Katri oli ennestään tottunut kirvestä käyttämään. Niin he saivat olla yhdessä ja työskentelivät silloin suurimmalla ilolla ja menestyksellä.

Tähän aikaan kävi Kivelän ukko, Katrin isä, heidän luonansa niin usein, kuin ehti; sillä he olivat hänelle hyvin rakkaat. Ukko oli hyvin viisas mies, sillä hän oli paljon kokenut, niin että voi antaa Juhanelle hyviä neuvoja, ja välistä auttoi hän työssään. Kolmen kesken he yhdessä neuvottelivat ja suunnitsivat maan muokkaamisen näin:

Ylempänä metsässä oli muuan kohta vesistä ja soista; siinä kasvoi lepikkoa, joka merkitsee hyvää maata. Se paikka oli ojitettava, turpeet kuivattavat ja poltettavat läjissä; syksyllä sitte voi kylvää ruista palaneeseen multaun. Hyvin hoidettu suomaa kasvaa, jos Herra suotuisaa säätä antaa, paljon viljaa. Sittemmin voi sen jättää kasvamaan heinää, niin että siitä oli toivo saada hyvä niitty, jota Grimstahamalla muuten olikin vähä.

Kuivasta metsästä valitsivat he paikan, jossa kasvoi kaunis kuusikko sekä siellä täällä katajia, joka yhteensä on hyvän maan merkki. Se oli paras raivata juurimalla. Kaiken puun pois toimitettua oli se kynnettävä talveksi; seuraavana keväänä saattoi siihen kylvää ohran, josta voi toivoa hyvää satoa syksyllä. Sitte oli maa uudestaan muokattava syyskylvöä varten. Mutta heti uutispeltoon ei ukko neuvonut ruista panemaan.

Kolmannesta kohdasta päättivät he hakata metsää kaskeksi. Sitä ei tarvinnut ensi vuonna juuria eikä puistakaan puhdistaa; ne vaan aseteltiin kuivamaan ja sittemmin poltettiin. Palopuiden korjattua ja maan pinnan rikki muokattua voi siihen syksyllä kylvää rukiin.

Semmoinen se suunnitus oli, mutta paljo työtä tarvittiin sen toimeenpanemiseksi. Kaiken piti tapahtuman vähitellen ja pieni ala vain kerrassaan otettaman viljeltäväksi. Suotyöhön ei Juhana saattanut ryhtyä ensi vuosina. Hän kaatoi ensin vaan pienen kaskan ja siirtyi sitte toiseen paikkaan pellon tekoon seuraavaksi kevääksi.

VIII.

Ensimmäiset viisi vuotta raatoivat Juhana ja Katri ankarasti, mutta sitte alkoi kaikki tulla parempaan järjestykseen. Kun peltomaa ensi vuonna oli kynnettävä, lainasivat he hevosta luutamummolta ja Kivelästä, ja vielä ne autoivat toisenakin vuonna, vaan kolmantena Juhana jo hankki oman. Kahdeksan vuoden kuluttua oli kaikki viljelys jo täydellisessä järjestyksessä.

Ensimmäisenä kesänä oli työ raskain ja pahin, sillä ei mikään renki niin raada, kuin torpparin täytyy raataa, varsinkin uutistaloa tekevän; monesti sai Juhana tuntea, ett'ei hän nyt enää ollut Skonlassa. Samoin Katrikin. Paljokohan ennen oli voimia tarvittu Kivelästä Nikkarilaan astumiseen, tai heinien haravoimiseen kesällä omien vanhempien silmäin edessä, tai elon sitelemiseen, kun isä edellä niitti, tai puun kantamiseen tai Liisan auttamiseen Nikkarilassa? Kaikki se oli vaan leikin tekoa Grimstahamin työn rinnalla. Kuitenkin koetti Katri olla yhtä ripeä kuin Juhankin ja luotti tuleviin parempiin aikoihin

yhtä lujasti kuin Jumalaan.

Unhottaa ei suinkaan sovi, että luutamummo tietysti kävi Grimstahamissa niin usein, kuin suinkin ehti; ja monestipa hän myöskin toi jotakin "hyvää" mukansa kaupungista. Tiedämmehän jo, mitenkä häntä kaikki ostajat suosivat Heinätorilla. Hänen hyvä puhelahjansa ja iloisuutensa raivasivat hänelle tien moneen kyökkiin, puotiin ja herrastaloon, joihin hän aina poikkesi, kun kuorma sai myödyksi lauantaina. Monivuotisesta tuttavuudesta oli hän tullut kaikkialla suosituksi mummoksi, jolle lapset taputtelivat käsiänsä, kun hän vaan ehti näkyviin. Emännöitsijät, rouvat ja ylhäisetkin neidet puhelivat mielellään siistin ja hyväntahtoisen Liisan kanssa, jolla näin meidän kesken sanoen, välistä oli luutiensa ohella myöskin munia kaupan. Noin käydessään kyökistä kyökkiin kertoi hän välistä, miten suuri poika hänellä oli, ja hän nyt oli nainut, ja miten kelpo miniän hän oli äitillensä hankkinut. Se luutamummon kertomus ei suinkaan ollut vähääkään liikuttavainen; mutta saattoihan kunnan mummulle muutenkin antaa jonkin pienen lahjan, varsinkin kun hän ei koskaan pyytänyt mitään. Hän vaan kertoi, miten hänelle jostakin talosta, jossa äsken juuri oli käynyt, oli annettu sievä lahja, ja samalla hän sen iloissaan ja muiden iloksi otti nähtäväksi. Ja sen lahjan oli hän saanut ihan niinikään, ken sen tiesi, mistä syystä; mutta kaikki herrasväet olivat niin sanomattoman hyvät. Niin hurskaasta selityksestä seurasi aina, ett'ei missään tahdottu olla huonommat kuin muuallakaan. Mummo sai pikku tavaraa milloin mistäkin, välistä esiliinan tai kaulavaatteen, joita ei kotona enää olisi käytetty, välistä muutamia siljejä tai kinkunjäännöksen, pari kourallista suolaa tai kappaleen juustoa, ja välistä — silloin nousivat hänelle kyöneleet silmiin, kun ajatteli, mikä ilo oli nouseva Grimstahamissa — pari maukasta vehnäkakkua ynnä sokuria ja kahvia, jonka hyvät ominaisuudet hän oli viime aikoina oppinut tuntemaan.

Kaikkia lahjojahan ei tarvitse luetellakaan; tietysti ne kaikki, vaikk'eivät vähääkään tuntuneet taloissa, joista ne annettiin, olivat hyvin tervetulleet Grimstahamissa. Nuorelle ja reippaalle torpanväelle, jolla ei koko tuona pitkänä aikana oikeastaan ollut muuta ruoanturvaa kuin perunat, heille ne pikku lahjat tulivat kuin taivaasta. Juhana ei koskaan voinut tajuta olevansa köyhä; sentähden hän voi rohkaista Katriakin, niin että hänkin nauroi vaan, vaikka nälkä ja väsymys kuinka olisivat vaivanneet. Ja Katri puolestaan keksi aina jotakin, joka virvoitti mieltä, jos vatsa jäikin nurisemaan. Hänellä kun ei ollut peiliä, ei hän myöskään voinut nähdä, miten paljon hän ensi kesänä laihtui ja miten posket syksyn tullen näyttivät melkein kalpeilta. Juhana ei sitä kertonut hänelle, tuskinpa sitä huomasikaan, hän kun katsoi Katria vaan silmiin, ja ne näyttivät loistavan sitä kirikkaammin ja tulevan sitä suuremmiksi, mikäli muoto kapeni.

Mutta toisena, kolmantena ja varsinkin neljäntenä vuonna oli Katri ihan toisenlainen. Kasvot pyöristyivät jälleen; iloa ja ruokaa oli talossa runsaammalta. Ankaraa työtä kyllä yhä vielä kesti, mutta se ei enää tuntunut niin raskaalta.

Juhana oli omasta kekseliäisyydestään ja appensa neuvosta löytänyt monta sivu-ansiota tuona pahimpana aikana, jolloin torppa ei vielä mitään antanut. Hän harjautui käsitöihin, nikkaroi ja värväsi ja osasi vihdoin tehdä, mitä vaan tahtoi. Talvella kun ei käynyt ulkona työskenteleminen, teki hän käsitöitä tuvassa. Ensi talvena hän nikkaroi itselleen enemmän huonekaluja ja työaseita, joll'aikaa hän ei niin paljon ehtinyt työskennellä muille rahasta. Mutta seuraavina vuosina kävikin jo paremmin. Katri kehräsi villoja tuvan nurkassa sill'aikaa kun Juhana nikkaroi toisessa. Harvoin he noin työssä ollessaan puhelivat, mutta Juhana ei koskaan voinut unhottaa viheltelemistänsä; ja milloin hän vaikenä, alkoi Katri laulaa hyräellä rukkinsa luona, eikä lakannut, ennenkuin Juhanan vihellys taas alkoi kuulua, niin että jompaakumpaa musiikkia aina oli talossa. Mutta milloin Juhana meni ulkotöille, silloin Katri lauloi koko äänellä jonkun laulun itsöksensä, ja hänellä olikin kaunis ääni, vaikka Juhana siitä tuskin tiesi.

Viiden vuoden kuluttua täytti Nikkarilan Liisa ensimmäisen-seitsemättä vuotensa. Siinä ijässä jo alkaa ruumis olla rasittunut, jos kaiken aikansa on ahkerassa työssä ollut. Kun Katri ensin lakkasi käymästä Nikkarilassa, ei mummo kellekään kertonut kaipaustansa; mutta hänen voimansa nyt vähenivät kahta nopeammin. Hän puhui yhtä iloisesti ja sukkelaan kuin ennenkin ja näytti olevan ihan entisellään, varsinkin Heinätorilla ja Grimstahamissa käydessään, mutta kotoa Nikkarilasta oli ilo poistunut. Kyllähän Katrin sisar Reetta mummoa autteli, varsinkin aina lauantaina kuin ennen Katri; mutta sittekin tuntui ihan toiselta. Reetta oli siivo tyttö, mutta luutamummo tiesi, ett'ei hän kävellyt ajatuksissansa, niinkuin Katri ennen oli hänen poikaansa ajatellut. Se nyt ei ollut Reetan syy, koska mummolle toista poikaa ei ollut, mutta mummo vaan ei voinut hänestä pitää yhtä paljoa kuin ennen Katriasta.

Katrin oltua jo pari vuotta Grimstahamissa selitti mummo kerran ei enää jaksavansa käydä Tukholmassa useammin kuin joka toinen lauantai. Se oli vaikuttaa koko kapinan Heinätorilla, kun ei kukaan ymmärtäväinen piika tahtonut muiden luutia kuin Liisan. Eikä se tyytymättömyys vähennyt, ennenkuin Liisa pyysi Kivelän väkeä lähettämään Reettansa luutakuorman kanssa Tukholmaan joka lauantai, milloin hän itse ei mennyt; mutta hänen piti ilmoittaman, että luudat olivat vanhan Liisan tekoa. Se onnistui odottamattoman hyvin ja antoi aihetta suuriin tapauksiin; mutta niillä on oma historiansa. Sillä Reetta herätti huomiota ja kohosi niin korkealle, ett'ei kukaan sitä ollut aavistanut. Vaan se ei kuulu tähän kertomukseen.

Viidentenä vuonna Juhanan ja Katrin asettumisen jälkeen lakkasi mummo kokonaan Tukholmassa käymästä. Hän läksi eräänä päivänä Grimstahamiin, joka nyt jo oli muhkea torppa. Katseltuaan kylliksensä uusia pikku peltoja, niittyä, hevosta, karjaa, lampaita, sikoja, kanoja, kalanpyytöjä, uutta venettä ja hyvään kuntoon laitettuja ulkokuoneita, meni mummo Katrin luo ja pyysi päästä lepäämään, koska hänen jalkansa eivät enää oikein kannattaneet, sanoi hän, ja pääkin tuntui niin raskaalta. Häntä oli viimeisenä puolena vuotena usein pyörryttänyt. Katrilla oli pieni sivukammari, varsinaisen tuvan jatkoksi tehty; sinne, hiljaisimpaan ja kauneimpaan nurkkaan teki hän anopillensa vuoteen. Siihen mummo jäi makaamaan eikä sen koommin enää noussut.

Nikkarila oli siis laitettava toiseen kuntoon, ja niin tapahtuikin. Mutta se kuuluu Reetan historiaan.

Grimstahamissa eli Juhanan äiti vielä viisi vuotta, vaikka ei jalkeelle päässyt. Sill'aikaa rupesi Juhana yhä laajemmin viljelemään ja rakentelemaan. Asuintupaan ei vielä koskettu, hän vaan paranteli kaikkea muuta. Riihi ja lato olivat olleet ensimmäisinä rakennustöinä. "Omaa tupaani en vielä uusi", sanoi hän; "se jääköön viimeiseksi työksi. Ensin kauniit pellot, sitte kaunis asunto ja viho viimeiseksi kauniit vaatteet." Se hänen sananpartensa oli.

IX.

Kerrottava on tässä muuan tapaus, joka sattui Juhanalle eräänä syksynä kun Herra antoi sadetta enemmän, kuin ihmiset olisivat kohtuulliseksi arvanneet. Paitsi sadetta oli sää muutenkin kolkko ja kylmä, niin ett'ei tupa tullut suloiseksi eikä lämpimäksi, vaikka Katri olisi kuinka puita polttanut; ovet ja ikkunat näet olivat liian hatarat. Kammari, jossa anoppi nukkui, näytti vähän paremmin tuulta pitävän; mutta mummohan sekä ikänsä että tautinsa tähden tarvitsikin enemmän lämmintä.

"Kuules, Juhana!" sanoi Katri eräänä iltana puoleksi leikillä, mutta puoleksi myöskin pahoillansa, "oletpa sinä vähän huolimaton mies, kun hankit vaan märkää puuta. Mitenkä minä saan puhutuksi tulta tämmöisiin hakoihin? Ovathan puut niin märjät, ett'ei tuli rupea leimuamaan, vaan savu tunkeutuu minulle kurkkuun. Itkenhän ihan ja tulen sokeaksi ennen aikaani. Ja mummo parka, hän kylmää vuoteesensa. Menepäs hankkimaan kuivaa puuta!"

Juhana läksi ulos vähän tyytymättömänä. Hän oli itse tehnyt työtä sateessa koko päivän ja oli ihan läpimärkä. Ja hän oli nyt luullut saavansa lämmitellä leimuavan valkean ääressä ja kuivaella vaatteitaan. Sitä paitsi oli hän toivonut Katrin hymyilystä ja iloisista silmäyksistä palkintoa päivänsä puuhista. Vaan nyt täytyi hänen semmoisenaan lähteä taas ulos; hyvin nurjamielisenä meni hän metsään etsimään jotakin keloä.

Kiivaasti iski hän kirveellä moneen puuhun, löytääkseen jonkun pihkaisen ja tervaisen kuusen tai männyn, sillä kotona ei ollut ainoatakaan semmoista pilkottavaksi. Niinkuin ilo ja taitava huvitus tekee miehen viisaaksi ja varovaiseksi, niin tulee hän myöskin hyvin taitamattomaksi suuttumuksesta eikä huoli olla varovainenkaan. Niinpä sattui nyt, että Juhana sivalti huolimattomasti; puutkin olivat sateesta liukkaat; kirves luiskahti ja terä kävi suorastaan lyöjällensä sääreen. Syvästä haavasta purskahti veri kauas; ainoastaan töin tuskin jaksoi Juhana hiipimällä päästä kotiin.

Kun hän avasi oven, tuli katkera savu vastaan, ja niin pimeää siellä oli, ett'ei hän nähnyt ketään, kuuli vaan Katrin puhaltelevan ja itseksensä riitelevän lieden luona sekä viskovan puita sinne tänne.

"Katri!" sanoi Juhana alakuloisella äänellä.

"No, joko vihdoinkin toit kuivia pilkkeitä?"

"Katri, vie minut penkille, että pääsen istumaan, minä en jaksa astua askeltakaan."

"Tässähän sitä nyt on aikaa ruveta istumaan ja odottelemaan. Minun pitää ensin saada tuli tehdyksi ennenkuin pääset nukkumaan. Minunko tässä pitäisi seisoa ja puhua tulta koko yö yksin? Eivät perunat vielä ole kiehuneet, eikä tässä mitään ruokaa saa valmiiksi tämmöisillä vesilioilla."

"Katri, hae pian kammarin kaapista talikynttilämme, ei sitä nyt auta säästää. Ota pian tuli, niin näet, ett'ei nyt maksa vaivaa riidellä minulle, sillä sääressä on syvä kirveenhaava."

Sen kuultuaan hypähti Katri sukkelaasti ylös, riensi kammariin, otti kaapista kynttilän, jota ani harvoin torpassa poltettiin, sai siihen heti tulen ja meni Juhanan luo. Kynttilän siirtäen vasempaan käteensä talutti hän miehensä sängyn luo ja sanoi:

"Istuhan! Herranen aika, minkä näköinen sinä olet! Käyhän pitkällesi, että saan riisua jalkasi ja nähdä haavan. Herra, hyvä Isä! mitenkä nyt noin olet lyönyt, Juhana!" Ja keveällä kädellä pyyhki hän häneltä sateesta märjän tukan pois otsalta sekä kallisti hänen päänsä pehmeälle aluselle.

Juhana oli kalpea ja pyörtymäisillään; mutta päättään kallistaessaan avasi hän vielä silmäluomensa, katsoakseen Katriinsa. Silloin kirkastui äkisti hänen muotonsa, sillä hän näki Katrin hellällä huolella kumartuvan miehensä puoleen, ja hänen silmänsä loistivat suloisesti niinkuin heidän ensimmäisenä päivänään; Juhanan rinta paisui syvästä ja raittiista ilosta.

"Joutava naarmu se vaan on", sanoi hän, "vaikka vertahan tuo juoksee paljonlaisesti; katsotaanhan, kas niin, joutavia vaan."

Sisällinen ilo häntä niin vahvisti, että hän voi istuutua sängynlaidalle ja ottaa kynttilän käteensä. Katri meni noutamaan vettä, riisui sitte haavan paljaaksi, pesi sen puhtaaksi verestä, pani päälle pellavavaatteesta kiireesti purjettua nukkaa ja kääri liinalla kovasti jalan, ett'ei veri enää vuotaisi.

"Tästä on jäntärekin ihan poikki", sanoi hän peloissaan, kun sormellaan tunnusteli. "Eikä tuo verikään asetu ... voi, Juhana!"

Silloin kuului katkonaisia ääniä ja outoa rykimistä kammarista, jossa Liisa-mummo makasi. Vaivaloisesti sai hän vihdoin huudetuksi: "Lapset! ettehan te ymmärrä seisattaa verta; tulkaa tänne minun luokseni!"

"Mummo huutaa!" sanoi Katri; "niin, hänhän se osaa haavan sukkelasti tukkia." Mutta Katrin alkava hymy kuoli jälleen, kun kysyi: "Jaksatko vielä liikkua sen verran, että päästään mummon luo?". Ja samalla katsoi hän hyvin huolestuneena mieheensä.

"Oih!" pääsi Juhanalta huudahdus, kun nousi seisomaan vasemmalle, vielä kelpaavalle jalallensa. Sitte otti hän toisella kädellään kiinni Katrin kaulasta ja alkoi hänen varassansa hyppiä yhdellä jalalla kammariin päin, jossa äitinsä makasi.

Mummo nousi istualleen sängyssä niin hyvin, kuin taisi, katsoi haavaa, pudisti päätänsä ja sanoi, Katriin katsahtaen: "Tämä on paha vamma, saat nähdä. Verenjuoksun kyllä saan tuketuksi taulalla ja ruudilla, mutta kyllä Juhana kauan makaa, ennenkuin tuo umpeen kasvaa. Mene heti hankkimaan viinaa ja etikkaa, joilla sitte peset, ja saippuaa pane veteen. Ja sitte sinun pitää kaupungista hankkia voidetta ... niin ... sepä se pahinta oli; mutta kyllä se nimi kohta mieleeni johtuu. Joudu vaan, Katri!"

Enempää tässä olisi turha kertoa kuin että Juhana istuutui mummon sängyn laidalle, jossa Liisa taidollansa sulki verenjuoksun ja sittemmin sitoi haavan; Katri sill'aikaa tuvassa pukeutui nopeasti, sillä hän valmistihe heti lähtemään kartanoon tai pappilaan lääkkeitä saamaan.

Sanottuaan jäähyväiset läksi hän astumaan pimeitä polkuja illan myöhällä. Ajatellen, minnekä nyt oikeastaan menisi, sanoi hän itsekseen vihdoin: "Ei, en kuitenkaan mene kartanoon, vaan pappilaan, vaikka sinne onkin pitempi matka." Grimstahamista Sätran kautta Edin pappilaan oli ainakin puoli peninkulmaa. Mutta pappilan rouva olikin jaloin, ymmärtäväisin ja avuliain ihminen koko seudulla. Katri muisteli ilolla häntä astuessaan, ja hän varmaan tiesi saavansa apua ja ystävällistä kohtelua, vaikka tulikin näin myöhään.

Ja niin hän saikin. Katri palasi yöllä kotiin lääkkeiden kanssa. Paitsi etikkaa ja viinaa, jolla voi pestä jalkaa ja estää paisumasta, sai hän myöskin Riian palsamia haavaan pantavaksi. Vuoteen omaksi Juhana kuitenkin joutui, ja seuraavana päivänä näytti haava hyvin pahalta, kun siitä alkoi tulla mustaa verensotkua. Sentähden päätti Katri heti ensi tilassa lähteä kaupunkiin kysymään neuvoa lääkäriltä. Tilaisuutta hän sai siten, että meni sisarensa Reetan sijasta viemään luutia ja Reetta meni siksi päiväksi Gristahamiin hoitamaan mummoa ja sairasta.

Kaupungissa neuvottiin Katria panemaan basilikavoidetta liinarievulle ja sitte haavan päälle, että se puhdistuisi. Sittemmin tuli hänen vetää haava umpeen sidelaastari-viilekkeillä, ja koko jalka oli pidettävä liikkumattomana sitomalla puulistojen väliin; niin oli haava pikemmin paraneva, vaikka jäntärekin olisi mennyt poikki. Hyvä on, ajatteli Katri, niiasi lääkärille ja näytti niin kelpo vaimolta, ett'ei lääkäri huolinut häneltä maksuakaan ottaa. Iltasilla palasi hän kaupungista, huolestaan osaksi päässeenä, ja tunnusteli tuontuostakin hameensa taskua, olivatkohan saadut lääkkeet tallella. Mutta vaikka Katri kyllä toivoi Juhanan piankin Jumalan avulla paranevan, niin johtui hänelle kuitenkin mieleen, että mitenkähän ne syystyöt sai tehdyksi hänen maassansa. Sillä mitään ei kannattanut laiminlyödä. "Minun täytyy palkata renki muutamiksi päiviksi", sanoi hän itseksensä. "Mutta siitä ei Juhanan pidä saaman tietää sanaakaan, ett'ei hän innoissaan syökse ylös itse kyntämään ja hakkaamaan, ennenkuin jalka on ihan terve; niin tulisi hän vaan yhä pahemmaksi ja me joutuisimme ihan pulaan."

Sitte ajoi hän taas hiljaa luutakärrissänsä mietiskellen, mitenkä hän saisi rengin pidetyksi ja palkatuksi. "Kalliiksi se tulee!" sanoi hän, katsoen hyvin pahoillaan ja suruisena sivullensa metsäänpäin ja lyöden samalla ohjaksilla hevosta, että pikemmin kotiin ennättäisi.

"Niin se kyllä käy!" virkkoi hän vähän ajan perästä puoliääneen. "Tosinhan aioin uudesta kankaastani laittaa Juhanalle ja itselleni hyvät pyhävaatteet, sillä onhan siisteys kunniaksi kirkossa. Minä myön sen. Parempi on saada torppa hyvin hoidetuksi syksyllä, niin saatamme sitte toivoa hyvää sataa kevätkylvöstä. Minä palkkaan Suotalon pitkän Antin. Hän on vahva ja riipeä työmies eikä valitse ruokia. Hei, Polle!" kehoitti hän hevostansa, iloiten päätöksestään ja katsoen tyytyväisesti paria harmaata pilvenhattaraa, jotka olivat hajoamaisillaan taivaan laelta. "Hei, Polle! sukkelaan nyt, niin saat leipää kotiin tultua!"

Kaikki kävi ihan toivon mukaan. Juhana makasi vuoteessa kyllin kauan, niin että jalka parani ihan terveeksi. Suotalon Antti raatoi sill'aikaa riipeästi Grimstahamissa, niin että kaikki tuli tehdyksi oikeaan aikaansa. Hän oli vanha tuttu, sillä hän oli kasvanut yhdessä Juhanan ja Katrin kanssa, Suotalo kun näet oli lähellä sekä Nikkarilaa että Kivelää. Hän helposti sopi Katrin kanssa palkasta, joka hänen piti saada puinnin aikaan. Rahan sijasta oli heidän kummankin mielestä mukavinta, että Antti itse otti kankaan, niin ei Katrin tarvinnut mennä sitä ensin muille myöskentelemään.

Muutapa tästä välitapauksesta ei enää olekaan huomattava kuin että sinä päivänä, jolloin Antti oli tehnyt viimeisen työnsä ja Katri toi hänelle kankaan palkaksensa, niin Antti virkkoi: "Kiitos, kunnan emäntä! Tiedättehän te molemmat, että minä olen teidän vanha leikkitooverinne ja sentähden saatan kyllä jättää muutaman viikon työn ilmaiseksikin, sillä enhän vielä ole supiköyhä. Pitäkää vaan kangas itse! Minä tahdon teitä nähdä kirkossa siistinä uusissa vaatteissanne."

Katri katsoi häntä silmiin pitkään ja tarkempaan kuin tavallisesti. "Antti!" sanoi hän, "tätä hyvää sinä et ole ilmaiseksi tekevä. Minä kyllä tiedän sisar Reetan ja sinun välisi, ja puhun sinun puolestasi hänelle. Sillä nyt minä tunnen sinut, Antti; ja usko pois, kyllä te hyvin tulette toimeen Nikkarilassa. Kyllä Reettakin sinusta pitää, vaikka hän välistä on juro; minä kyllä laitan niin, että välinne tulee hyväksi."

Antti työnsi hyvin tyytyväisen näköisenä pitkän, tumman tukkansa korvan taakse. Mutta mitä siitä seurasi, ei kuulu tähän kertomukseemme.

X.

Kymmenen vuotta oli nyt Grimstaham ollut asuttuna ja kaksi lasta leikkitteli tuvassa ilahuttaen Liisamummoa, joka ei päässyt sängystänsä. Mummolla säilyi puhelahja ihan viimeisiin hetkiin asti, ja näönkin salli Isä pysyä välttävänä. Sentähden oli mummon suurin ilo opettaa sieville lapsensalapsille tavauksen ja sisäluvun alkeita. Molemmat ne olivat pojat, toinen kuuden, toinen viiden vuoden vanha.

Kun Katrilla ja Juhanalla oli hyvin vähän aikaa oleskella sisällä, olivat lapsenlapset mummolla melkein ainoana seurana; heidän piti kertoa hänelle kaikki, mitä isä ja äiti ulkona tekivät. Sillä mummo tahtoi välttämättä tietää kaikki, mitä Grimstahamissa tapahtui. Ja jos pellolla tai niityllä tehtiin jotakin, jota mummo viisaudessaan sängyssänsä ei hyväksynyt, niin hän poikien kautta lähetti oman ajatuksensa Juhanalle ja Katrille tiedoksi.

"Mitä isä tänään tekee, Janne?" kysyi hän vanhemmalta pojalta eräänä iltapuolena kesäkuussa.

"Hän maalaa uutta läävää punaiseksi."

"Tökkohan hän sen oikein osaa!" supisi mummo itsekseen, laskien päänsä vasemmalle korvalle alas aluselle. "Varmaankaan ei hän ole muistanut panna vihtrilliä sekaan. Menes kysymään isältäsi, onko hän pannut vihtrilliä maaliin; mutta tule paikalla takaisin!" Sill'aikaa sai Kalle tavata sängyn vieressä.

Janne meni ihan suoraan uuden, muhkean läävän luo ja vei mummon sanan isällensä. Juhana hymyili ja otti taskustansa kakkusen, jonka oli tuonut viimein Tukholmassa käydessänsä. "Mene mummon luo, Janne, kiitä häntä muistutuksesta ja anna hänelle tämä!"

Miten mummo ihastui Jannen tuomisista! Pehmeät sokurileivät ja kakut olivat parasta herkkua, kuin luutamummo ikänänsä oli tavannut. "Voi sitä Juhanaa, miten hän muistaa minua joka kerran, kun käy kaupungissa!" sanoi mummo itsekseen, imi kakkua ja unhotti koko vihtrillin. Kuitenkin johtui hänelle maalaus mieleen, kun Jannen tuomiset loppuivat, ja hän kysyi: "Tiedätkö, miksikä isäsi maalaa kaikki huoneet yli ympäri ja portit ja aidat? Mutta tämä hökkeli, jossa asumme, on huonoin kaikista, eikä hän tätä maalaa."

Janne seiso, näpelöiden peitettä. "Kyllä, mummo," sanoi hän hetkisen perästä, "sen kyllä tiedän. Isä aikoo purkaa tämän tuvan ennen maalaamista."

"Vai niin, aikooko hän rakentaa uudet asuinhuoneet? Niihin minä en koskaan tule, Janne. Tämä vanha tupa ja minä, me häviämme yht'aikaa."

Poika ei käsittänyt mummon ajatusta. Mutta totta oli, että kun nyt kaikki muu oli uutta, kaunista ja puhdasta, niin itse asuinrakennus näytti kovin kurjalta niiden rinnalla. "Siihen minä vasta ihan viimeksi käyn käsiksi; saas nähdä ehdinkö vielä tänäkään vuonna", sanoi Juhana.

Joka sunnuntai istui Katri aamusta iltaan anopin luona. Juhana oli siellä vaan iltapäivällä, sillä aamupäivällä hän kävi kirkossa. Kun tuttavat kyselivät, missä hänen kelpo vaimonsa oli, vastasi hän: "Katri pitää jumalanpalvelusta kotona mummon kanssa."

Ei se kuitenkaan muuta ollut kuin mummon hellää hoitamista. Tosin Katri myöskin luki Liisalle niitä virsiä tai evankeliumeja, joista hän enimmäksi piti; mutta mummon kuulo oli tänä vuonna alkanut huonota, niin ett'ei hän enää sillä tavalla voinut nauttia Jumalan sanaa. Silmät vain yhä pysyivät yhtä kirkkaina ja selvinä, ja niillä hän katseli Katriä, joka oli hänestä kaunein näkö kaikista, ja poikia, jotka Katrin jälkeen olivat kauneimmat katsottavat.

Iltapuolella sunnuntaina tuli seuraan aina lisäksi Juhana ja palvelustyttö, joka tänä vuonna oli hankittu avuksi. Kun mummo näki niin paljon ihmisiä koossa kuin kuusi henkeä, sattui välistä, ett'ei hän oikein muistanutkaan päivää sunnuntaiksi, vaan oli olevinaan Heinätorilla. Muisti ja järki heikkenivät vähitellen. Kerran meni se niin pitkälle, että hän ojensi kätensä peitteen päälle, luuli sitä kuivaneeksi luudaksi ja tarjosi Kattrille, sanoen: "Kuusihan minun siitä pitäisi pyytää, mutta näkyy olevan kuivanut, niin menköön vaikka kolmesta." Katri peljästyivät noista sanoista; ne kuuluivat niin kamaloilta, että hän aavisti jotakin. Mutta Juhana tarttui siihen kolmesta äyristä tarjottuun käteen ja suuteli sitä; se olikin ensimmäinen ja viimeinen kerta hänellä suudella naisen kättä, jota kansan mies ei koskaan tee.

Juhana oli nyt jo ehtinyt niin pitkälle, että oli metsään kaatanut uuden asuinkartanon hirret. Hän suunnitsi mielessään, miten se oli tehtävä ja sisustettava. Suuren tuvan hän aikoi tehdä, eri kyökin ja kaksi kammaria, korkean vinnin ja vinnikammarin, jos kannatti. Seinäpaperieja ei hän vielä ottanut lukuun, mutta ulkoa piti kaikki maalattaman keltaiseksi. Viime vuosina hän oli saanut erinomaisen halun maalata ja punata kaikki. Ulkohuoneiden tervaaminen ja punaaminen kyllä oli tarpeenkin, sillä se esti mätänemistä, mutta kaikista Juhanan töistä alkoi yhä selvemmin näkyä kauniisen ja siistiin taipumusta. Ja Kattrinkin tähden hän niin teki, sillä Katri mielellään tahtoi kaikki sieväksi ja siistiksi, niin huoneet kuin työaseetkin. Sentähden oli Juhana vähällä ryhtyä seinäpaperienkin puuhaan.

Veistellössään hirsiä nelikulmaisiksi pihalla, mietiskeli Juhana huviksensa, miten hän vast'edes nikkaroi uudet pöydät, penkit, kaapit ja viimeiseksi sievän sängyn. Tuolit ja penkit olivat jo hänen mielikuvituksessaan vehreiksi maalattuina, kaappi ja pöydät sinisiksi. Maalia ja sutia osasi hän käyttää itsekin, "mutta", virkkoi hän, "vaikkapa toisinkin Tukholmasta oikean kisällin maalaamaan nuo kaikki minulle, niin eihän tuo koko maailmaa maksaisi tuokaan. Ehkäpä itse vain tuhraisin koko maalaamisen; enkä ryhdykään koko työhön itse, enkä saata viimeistä työtäni turmiolle."

Luutamummo, joka selvänä ollessaan yhä vieläkin tahtoi tietoa talon töistä ja puuhista, kuuli eräänä lauantai-iltana Jannelta, että Juhana jo oli vetänyt uuden asunnon hirret pihalle ja ryhtynyt niitä veistelemäänkin.

"Vai niin," sanoi mummo hetkisen kuluttua, huoahdaen, mutta keveästi, "vai ollaan jo niin pitkällä! nyt revitään vanha tupa, sitä ei mikään estä. Niin, niin. Tapahtukoon Herran tahto, niinkuin David sanoo. Uudet luudat nyt rupeavat lakasemaan ja kaikki kuivat luudat viskataan uuniin."

Katri seiso sängyn vieressä, itkien, sillä ne sanat tuntuivat hänestä katkerilta. Muuan kyynel putosi mummon kasvoille. Hän ei enää nähnyt, mutta säpsähti vähän ja sanoi:

"Ah, varmaankin olet sinä, Katri, tässä luonani! Jospa vielä kerran ennen kuolemaani saisin tuntea tuoretta metsän hajua. Tuo minulle vähän nuoria kuusen oksia!"

Katri toi niitä hänelle. Juhana ja lapset tulivat sisään. Havujen tuoksusta vilkastui mummo, vielä viimeisen kerran. Hän nousi puoli-istualleen sängyssä, tarttui molemmin käsin havuihin ja hengitti hyvillänsä. Silmät aukesivat, kirkkaasti ja nopeasti leimahtaen.

"Hyvä isä," sanoi hän, "armahda minua, joka olen suuri havunoksa, ja anna minun tulla uudeksi taimeksi sinun valtakunnassasi!"

Sitte vaipui hän alas vuoteelle ja kuoli. Mutta lapsenlapset sanoivat: "Kas, miten kirkkaat mummon kasvot ovat!"

ROUVA A. CH. EDGREN.

LÄÄKÄRIN VAIMO.

I.

Kaikista arvokkain mies pienessä Lounais-Ruotsin kaupungissa K—stadissa oli epäilemättä lääkäri Nordenberg. Tuskin oli siellä yhtäkään perhettä, jolle hän ei olisi ollut tukena ja lohdutuksena hädän ja surun hetkinä. Sitä paitsi sai kaupunki kiittää juuri häntä jonkinmoisesta maineesta. Matkustavia kävi vuodet päästänsä kaikista Ruotsin ääristä pyytämässä häneltä neuvoa ja lohdutusta; niin suuri oli hänen maineensa, että välistä tuli hänen luoksensa sairaita yksin pääkaupungistakin.

Ulkomuodoltaan oli Nordenberg jotenkin mitättömän näköinen mies, lyhyehkö, vanterra ja vahvaruumiinen; hän oli ihan kuin vahva talonpoika, niinkuin hän syntyperältään ja koko ruumiilliselta kehitykseltään todella olikin. Syvä ryppy kulmien välillä, joka todisti hänellä olevan tottumusta pitämään koossa ajatuksensa, ja terävä katse tekivät hänen muuten hyvin tavalliset kasvonsa älykkään näköisiksi. Huulet olivat paksut, samalla kertaa osoittaen hyvänluontoisuutta ja aistillisuutta. Koko luonteen merkkeinä lääkäriellä olivat kasvojen ala- ja yläosan erilaiset värähdykset. Luja tahto, vallanhimo ja äly olivat niissä näkyvissä hyvänluontoisuuden ja nautinnonhimon kumppaneina.

Hänen käytöksensä ei lainkaan ollut miellyttävä; ollen alkuansa köyhä talollisenpoika, joka oli arvoon kohonnut vain oman kykynsä avulla, ei hän ollut jaksanut kantaa menestystensä. Hän tuli kopeaksi ja vähän kerskailevaksi, Piti kunnianansa kaiken seuraelämällisen viehättävyyden hyljeksimistä ja puhui Smoolannin murretta kuin oikea talonpoika.

Hänen toimitapansa ei myöskään ollut ilman omituisuuksia. Hänen muotonsa sairastuoteen luona oli tavallisesti onnettomuutta ennustava ja hänen vastauksensa epäselvät ja salaperäiset kuin sfinksin. Vähäinen päänpudistus ja tyytymätön kädenliike olivat ainoat merkit, joista levottomat omaiset saivat arvata sairaan tilan olevan melkein toivottoman. Sitä suurempi oli sitte heidän kiitollisuutensa ja kunnioituksensa lääkäriä kohtaan, kun hän väsymättömyydellään ja suurella taidollaan sai sairaan pelastetuksi; ja se ihme tapahtuikin jotenkin usein.

Lääkäriin talo oli torin varrella, pieni tosin, vaan komein koko kaupungissa; rakennustavaltaan erosi se jyrkästi kaikista muista kaupungin taloista. Se oli uudenaikainen, palkongeilla ja monilla nurkilla koristettu huvila, takana ruusupuuta kasvava pengermä.

Talon sisustuskin oli erittäin komea, ehkäpä vähän ylpeäähkökin, mutta kaikkea kuitenkin jalostutti todellinen kauno-aisti, jota lääkäriellä tuskin olisi luullut olevan. Ja muuten voikin huomata kaikkea järjestelemässä olleen kauneuteen tottuneen naiskäden.

Vieraat, joita muualta saapui kaupunkiin, saivat tuntikausia odotellessaan lääkärin saleissa hyvin miellyttävän tunteen tästä kodista. Kaunis valkotukkainen pikku poika juoksi välistä täyttä vauhtia huoneiden läpi. Sairaant koettivat välistä pidättää häntä ja tekeytyä ystäviksi, ja jos heidän joskus onnistui niin paljon hillitä hänen rajuuttansa, että hän pysyi viisi minuuttia paikoillaan, saivat he hänen suustansa kuulla koko joukon viattomimpia ja suoranaisimpia kysymyksiä ja vastauksia.

Tosin hän oli, kuin muutkin hemmoitellut lapset, liian itsepäinen, mutta samalla niin iloinen, terve ja vilkas, ett'ei häneen mitenkään voinut pahastua.

Ja jos vieraat sairaat joskus saivat vilaukselta nähdä lääkärin vaimoa, niin se vain suurensi heidän mieltymystensä tähän kotiin. Hän oli sievä, hento, nuorekas nainen, liikkeissään kevyt, nopea ja vähän arka, silmät syvät ja loistavat. Vaikka häntä ei koskaan nähty yhdessä lääkärin kanssa, niin mielellään heidät kuitenkin ajatuksissaan kuvaili toistensa rinnalla oleviksi; he näyttivät niin hyvin täydentävän toisiansa, lääkäri ankaralla, miehekkäällä voimallaan ja vaimo hienolla naisellisuudellaan.

Mutta jos matkustavaiset viipyivät niin kauan kaupungissa, että ehtivät saada joitakuuta tuttuja, ja heiltä sitte tietysti tiedustelivat lääkärin perheoloja, niin kohta heidän ihanat unelmansa haihtuivat. Jos he puhuivat lääkärin perhe-onnesta, joka näytti niin suloiselta, saivat he vastaukseksi hymyilyä tai huokauksen, ja kun he tuommoisesta alusta tietysti tulivat hyvin uteliaiksi, saivat he kohta kuulla enemmänkin.

Niin, lääkärin avioliitto oli todellakin ensi vuosina ollut hyvin onnellinen. Hän oli suunnattomasti

rakastanut vaimoansa, ja vaimokin oli hyvin miellyttävä, kun hän äsken naituna nuorena rouvana tuli kaupunkiin. Tosin hän ei koskaan ollut niin lempeä eikä hellä, kuin hänen ulkomuodostaan päätäten olisi luullut; ei, päinvastoin oli hän hyvin oikullinen ja itsepäinen, piti omat ajatuksensa kaikista asioista ja vaikka oli niin nuori, saattoi ryhtyä väittelemään vanhain ihmisten kanssa ja puolustamaan omia, monesti hullunkurisia aatteitansa, kuin olisi henki ollut vaarassa. Mutta miellyttävä hän oli sittekin, sitä ei käynyt kieltäminen; hänessä oli jotakin niin vilkasta ja alkuperäistä, ett'ei kukaan voinut hyljeksiä hänen seuraansa.

Mutta hän ali aina hyvin heikko ja arka terveydeltään, ja pojan syntymisen jälkeen hän ei enää koskaan oikein voimistunut. Hän alkoi tulla juonikkaaksi ja heikkohermoiseksi, purskahti itkuun ihan ilman syyttä eikä osannut puhuakaan muusta kuin sairaudestansa. Lääkärin tarvitsee enemmän kuin muiden ihmisten olla rauhassa taudeilta omassa kodissansa; kun hän päivät päästänsä kuulee vain niistä puhuttavan, tahtoo hän mielellään kotonansa vähän viihdyttää ajatuksiansa iloisilla ja viehättävillä asioilla. Sentähden ei kukaan saatakaan ihmetellä, että hän vihdoin kyllästyi ainasiin valituksiin kotonakin. Hän alkoi illoin käydä klubeissa, jopa kaikissa pidoissakin, joista hän ennen onnellisena aikanaan ei lainkaan huolinut; häntä ei enää koskaan nähty yhdessä vaimonsa kanssa ja hyvin harvoin tavattiin hänet kotoaan.

Jos vieras tuommoisten tietojen perästä muistutti, että olipa toki ankarata ja katkerata vaimolle jäädä noin yksiksensä vain sairauden tähden, vaikka juuri oma mies oli lääkäri, jonka toki olisi enemmän kuin muiden kärsiminen sairaan oikkuja, niin sattui välistä se huomautus viemään uuden, hyvin arkatuntoisen asian perille, joka saatettiin ilmoittaa vain kahden kesken ja ankaran vai'olon lupauksen turvin. Semmoisen salamyhkäisen keskustelun jälkeen läksi vieras matkaansa syvästi surkutellen kovasti koeteltua lääkäri-raukkaa ja yhtä syvästi halveksien pientä, miellyttävää syväsilmaista rouvaa.

II.

Lääkäri Nordenbergin yliopiston-aikainen kumppani, joka oli lasten lääkärinä eräässä suuressa kaupungissa, tuli muutamana päivänä K—stadiin. Häneltä oli kuolema äskettäin riistänyt vaimon ja ainoan lapsen, niin että hän nyt aikoi muuttaa pois entisestä toimipaikastaan, jossa hänen lyhyt avioliittonsa oli niin äkisti päättynyt, ja asettua K—stadiin, joka oli viime aikoina niin melkoisesti kasvanut, että kaksikin lääkäriä siellä kyllä oli tarpeen. Varsinkin valitsi hän K—stadin sentähden, että tavattoman tuhoinen lasten tauti oli siellä jo monta kuukautta raivonnut melkein ruton tavalla. Taitava lääkäri ei tosin ollut saanut pelastetuksi omaa lastansa, mutta toisten lasten pelastuksen otti hän nyt päätehtäväkseen.

Nordenberg ei ollut kovinkaan iloissaan toisen lääkärin aikomuksesta asettua hänen kaupunkiinsa. Hän tosin ei tahtonut myöntää pelkäävänsä mitään kilpailua, mutta se vain oli hänellä selvillä, että tuo toinen oli ennen ja nytkin hänelle hyvin vastenmielinen kumppani.

Hänen kuitenkin täytyi näön vuoksi pitää yllä ystävyyttä ja hän siis kutsui entisen kumppaninsa päivälliselle muutamien muiden herrojen kanssa.

Lääkäri Selmer oli niin äskettäin tullut kaupunkiini ett'ei hän vielä ollut kuullut puhuttavan Nordenbergin surullisista perheoloista. Kun lakkaamatta vielä pyöri hänen ajatuksissansa oman, äsken sortuneen kotionnen muisto, lähestyi hän sydämmellisellä ystävyydellä kumppaninsa nuorta vaimoa ja kuusivuotista poikaa, jonka ikäinen hänen oma poikansakin oli ollut.

Hän joutui pöydässä istumaan emännän viereen ja rupesi heti vilkkaasen keskusteluun hänen kanssansa. Hän puhui rouvalle omasta pojastaan, joka äsken vielä oli ollut yhtä punaposkinen ja vallaton kuin rouvan Rutger, ja kertoi, miten kuume oli tullut ja katkaissut muutaman viikon kuluessa elämänlangat niiltä kahdelta, jotka olivat hänelle olleet niin rakkaat. Rouva kuunteli lämpimällä osanotolla ja alkoi kertoa kohtia Rutgerin elämästä, mitä tauteja hänessä oli ollut ja muuta semmoista. Vähitellen muuttui keskustelu iloisemmaksi; he molemmat kertoivat hupaisia muistoja lapsistansa, niiden viattomia sanoja sekä merkkejä aikaisesta kehitymisestä ja lupaavista luonnonlahjoista, joita kaikki vanhemmat ovat huomaavinaan lastensa ensimmäisinä kehitysvuosina.

Tämän hupaisen keskustelun aikana Selmer kuitenkin huomasi miellyttävässä vieruskumppanissaan yhtä ja toista, joka hänestä ei näyttänyt hyvältä. Hän huomasi rouvan koko olemuksessa joitakin heikkohermoisuuden ja ärtyisyyden merkkejä. Eikä häneltä näkemättä jäänyt myöskään kärsimys, joka kajasti silmistä, ja velttous hienoissa piirteissä suun ympärillä.

Monenlaista ja hyvää viiniä juotiin pöydässä, mutta rouva kiivaasti kielsi, kun Selmer tarjoutui kaatamaan hänellekin. Hän joi vain vettä ja söi erittäin vähän.

Talon ainoa poika istui isän vieressä, joka vain laski leikkiä, kun hän niin ahneesti nielasi viinin, jota

isä hänelle antoi. Äiti tarkasti pojan liikkeitä hyvin levottomasti, ja kun isä sittemmin täytti hänen lasinsa ja nauraen sanoi ei olevan haitaksi, jos poika sai oppia sietämään edes jotakin, niin äiti äkisti nousi ja nopeasti kumartuen pöydän yli sieppasi lasin pojan kädestä ja kaatoi sen tyhjään olutlasiin, joka samassa vietiin pois. Poika alkoi itkeä ja hoitaja sai viedä hänet pois pöydästä. Vieraat olivat hämillänsä ja Nordenberg itse purskahti raa'asti nauraa hohottamaan.

"Te näytätte olevan ehdottoman raittiuden harrastaja", sanoi Selmer emännälle, mutta kummastui samassa niiden näennäisesti niin viattomain sanain vaikutuksesta.

Tuskallinen puna nousi nuoren rouvan kasvoille ja otsalle asti, silmiin herui kyyneliä ja huulet vapisivat, kuin olisi hän ponnistellut kuuluviin jotakin vastausta, mutta ei saanut lausutuksi sanaakaan. Vieraat herrat niistivät nenäänsä tai rykivät tai murensivat kiivaasti leipää sormissaan. Kohta sitte noustiin pöydästä, ja kun kahvia tarjottiin salissa, oli rouva jo poissa näkyvistä.

Hirmuinen epäluulo vaivasi vierasta lääkäriä; hän kuunteli hajamielisesti toisten puhetta ja läksi vihdoin takaisin ruokahuoneeseen etsimään muka pikku Rutgeria.

Mutta todella hän tahtoi tavata rouvan ja se onnistuikin.

Vielä ei ollut ruvettu siistimään pöytää. Talrikit semmoisinaan, puolilleen juodut lasit, tyhjä pullot ja ryvettynyt pöytäliina eivät juuri olleet mikään viehättävä näky. Pöydän alimmassa päässä seiso rouva hehkuvin kasvoin ja juuri tyhjensi äkisti suuhunsa lasillisen väkevää viiniä, karahvi toisessa kädessä, kuin olisi hänellä ollut aikomus heti täyttää lasinsa uudestaan.

Nähtyään vieraan kiljahti hän ja pudotti karahvin maahan, niin että tummanpunainen viini juoksi hänen vaaleansiniselle villaleningilleen.

Selmer seisattui pöydän yläpään, tuntien katkeraa tuskaa havainnostaan, josta hän luuli saavansa selityksen rouvan äskeiseen käytökseen.

Rouva sai vaivoin mielensä asettumaan. "Te peljästyitte minua niin", sanoi hän teeskennellysti. "Minua niin rupesi vilustamaan päivällisen jälkeen ... varmaankin join liiaksi vettä ... ja sentähden arvelin olevan parasta ... mutta kas, vahinko kaunista leninkiäni!"

Hän kokosi hameensa poimuja, estääkseen viiniä ihan ympäri levenemästä, ja aikoi mennä pois.

Selmer pysäytti hänet. Hän oli hetkisen ollut kahden vaiheella ja muuttanut levottomasti milloin toista, milloin toista jalkaa eteenpäin; nyt hän nopeasti astui rouvan luo ja pani ystävällisesti kätensä hänen kouristetulle kädelleen, joka piti koossa leninkiä.

"Antakaa anteeksi", sanoi hän, "mutta ... tiedättehän, että on ainoastaan yksi keino sille, ken ... ken kerran ... ken sairastaa semmoista tautia kuin te. Että ehdottomasti jätätte kaiken väkevien juomien nauttimisen."

Hänen katseestaan loisti niin paljo hyvyttä, että rouva oli vähällä menettää koko mielenmalttinsa ja purskahtaa itkuun. Mutta oman ylläpidon aisti häntä vielä vahvisti ja hän vastasi tyytymättömän tavalla:

"Siinä en luule teidän olevan oikeassa. Minua on päinvastoin käsketty elämään hyvästi juuri tautini tähden."

Selmer ei heti löytänyt sopivaa vastausta, vaikka rouva näytti sitä odottavan. Rouva vähän kumarsi päätään ja läksi.

Kun Selmer palasi herrojen seuraan, oli siellä jo tuotuna esille konjakkia ja liköörejä. Isäntä otti juuri lasinsa ja kilisti toisten kanssa.

"Nyt juodaan pohjaan", sanoi hän, "niin että sitte saan kaataa uutta. Niin, minä sanon kuin ukko Petterson, joka kuoli viinahulluuteen: Mitä olisi elämä ilman konjakkia!"

Ja sille sukkeluudelleen nauroi lääkäri, niin että kohona hyppi, ja muut yhtyivät iloon.

Selmer otti hattunsa ja aikoi sanoa jäähyväiset; sikarin ja väkevän höyryt, joita huone oli ihan täynnä, vaikuttivat hänessä nyt todellista pahoinvointia. Isäntä ei häntä kuitenkaan laskenut muulla ehdolla kuin että hänen piti vain vähän aikaa kävelemän ja palaamaan sitte illalliselle. Se Selmerin täytyi luvata.

Hän astui hautausmaalle ja viipyi siellä kauan kävellen ja lueskellen kirjoituksia kaikista patsaista. Varsinkin viivähti hän vähän aikaa jokaisen pienen lapsen haudalla, joita olikin paljo äsken luotuja, selvinä todistuksina kulkutaudin tuhojista.

Se, mitä hän äsken oli nähnyt, oli kovin liikuttanut häntä. Nyt hän kiitti Jumalaa, että hänen oma poikansa makasi maan rauhallisessa povessa eikä ollut joutumassa elämän rajattomiin vaaroihin.

Hän palasi Nordenbergin taloon vasta sitte, kun siellä jo oli illallinen syöty. Isäntä näytti olevan hiukan ärtynyt ja pyyteli anteeksi, ett'ei hänen vaimonsa enää voinut tulla näkyviin. Hän ei voinut oikein hyvin.

Mutta tuskin ehtivät herrat siirtyä saliin, kun makuuhuoneen ovi aukesi ja nuori rouva seisoikin kynnyksellä. Heti ensi katsauksella huomasi Selmer, mitä rouva oli toiminut päivällisen jälkeen eli siitä asti, kun Selmer hänet viimeksi näki. Vehreään vivahtavat silmät, joiden hempeä loisto hänestä ennen oli näyttänyt niin viehättävältä, olivat nyt vaalakat ja himmeät, kasvot hyvin kalpeat, ja hienot, säännölliset kauneuden piirteet niin veltot, että Selmeriä oikein kauhistutti.

Nordenberg meni nopeasti hänelle vastaan, otti häntä kovasti kiinni kädestä ja sanoi terävästi ja käheästi kuiskaten: "Mene pois heti!" Muihin päin kääntyen lisäsi hän kovaan: "Toivoakseni annatte anteeksi, hyvät herrat, mutta vaimoni on todellakin niin heikko, ett'en minä voi sallia hänen liiaksi ponnistaa voimiansa. Mene nyt jo ja käy paikalla maata, Helena!" Hän yhä vielä piti kiinni rouvan kalvosimesta ja koetti nyt muille näkymättömällä, vaan kuitenkin kovalla sysäyksellä työntää rouvaa pois huoneesta.

Mutta silloin leimahtivat äkisti vehreät silmät ja kalpeat kasvot muuttuivat värikkäiksi.

"Ei!" sanoi hän. "Minä en mene. Sinä et saa uskotella vieraalle lääkärille, että minä juopunut olen. Minä en mene, vaan näytän hänelle, ett'ei ole totta — ei totta se, mitä hän minusta luulee."

Hän oli temmaissut kätensä irti miehensä rautakourasta, hienonen käsi oli kalvosimesta ihan punainen kouristuksesta, rouva näytti sitä Selmerille ja sanoi: "Katsokaahan! Näin minua kohdellaan! Mutta juovuksissa minä en ole!"

Hän astui eteenpäin pari horjuvaa askelta, jotka surkeasti todistivat ihan päinvastaista, vaipui sitte polvilleen, ojensi rukoilevasti kätensä Selmeriä kohti ja vaikeroi: "Oi, pelastakaa minut! pelastakaa minut, te! Olettehan tekin lääkäri! — Lääkärit voivat auttaa toista ... vaikk'eivät omia vaimojansa. Minä olen niin hirveän onneton. En minä muun tähden juo ... vaan minun täytyy ... täytyy! Jokin paha voima minua pakottaa! Minusta tuntuu, kuin voisin ennemmin surmata itseni kuin lakata juomasta. Oi, eikö ole mitään apua ja pelastusta?"

Selmeriin tämä koski kovasti. Hän meni rouvan luo, otti häntä kiinni kädestä, koetti häntä nostaa ylös ja sanoi: "Kyllä, minä uskon varmaan, että teidät saadaan pelastumaan. Siitä puhelemme jonakin muuna päivänä."

Hän talutti rouvan ovelle ja rouva seurasikin häntä mielellään. Ovea avatessaan rouvalle sanoi Selmer: "Minä tulen huomenna. Otatteko minut silloin vastaan?"

Rouva katsahti Selmeriin kiitollisesti, purskahti sitte itkemään, peitti kasvonsa käsillään ja melkein juosten poistui.

"Tämä näyttää olevan täydellisesti kehittynyttä dipsomaniaa", sanoi Selmer kahden kesken Nordenbergille. "Mitä lääkkeitä tai keinoja käytät häntä parantaaksesi?"

Nordenberg loukkaantui Selmerin kysymyksestä, sen muoto kun oli hiukan mestarimainen. Hän vastasi tylästi: "Siitä asiasta minä mielelläni puhun niin vähän kuin mahdollista suinkin."

Selmer vähän epäili, ennenkuin uudestaan kysyi.

"Sinä et varmaankaan tahtoisi jättää vaimoasi minun hoidettavakseni? Lääkärien ei yleensä pidä hoidella lähimpiä omaisiansa — ei ainakaan tämmöisissä tapauksissa — minulla sitä paitsi oli äskettäin hoidettavana samanlainen sairastunut."

"Kiitoksia!" vastasi Nordenberg ylpeästi. "Jos minä joskus katson tarvitsevani apuasi, niin kyllä silloin tulen kysymään neuvoa sinulta. Siihen asti on parasta, että me niin vähän kuin mahdollista sekaudumme toistemme toimiin."

III.

Vierasten poistuttua meni Nordenberg makuuhuoneeseen. Siellä oli jotenkin hämärä; yksi ainoa kynttilä, sekin melkein loppuun palanut, levitti niukkaa valoa. Vuoteen uutimet olivat syrjälle vedetyt ja Helena heittäytynyt tilalle poikittain ja siihen nukkunut. Hän oli avannut lenkinsä auki vyötäisiltä, tukka hajallansa peitteellä, ja tummanpunaiset viinipilkut: hehkuivat kuin veri leningin vaaleaa väriä vasten.

Todellisen vastenmielisyyden tunne pääsi lääkärissä valtaan. Hän astui kiireesti yöpöydän luo, otti siitä muutamia kirjoja sekä kellonsa alustan, tempasi auki oven ja aikoi ainiaaksi poistua tästä huoneesta eikä koskaan enää sinne astua jalkaansa.

Mutta Helena heräsi hänen kovista liikkeistensä, ja lääkäri seisattui purkamaan kaikkea suuttumustansa hänelle.

"Minä kävin juuri ottamassa täältä kapineeni", sanoi hän. "Nyt muutan minä alakertaan enkä enää astu jalkaanikaan tänne ylös sinun luoksesi, ja samoin täytyy myöskin pyytää, ett'et sinä täst'edes häpäse minun taloani näyttäytymällä ihmisille alhaalla minun huoneissani."

Rouva oli noussut pitkältänsä, mutta jäänyt istumaan vuoteen laidalle, pää käsiin vaipuneena. Nyt hän katsahti mieheensä, mutta niin väsyneesti ja himmeästi, kuin ei hän lainkaan olisi ymmärtänyt hänen sanojansa. Pää vaipui jälleen, niinkuin omasta painostansa käsien varaan, ja syvä, tuskallinen huokaus kohosi rinnasta.

Se väsynyt välinpitämättömyys lääkäriä vielä enemmän suututti.

"Tästä hetkestä alkaen on meidän ystävyyskeskämme lopussa, ymmärrätkö sen!" sanoi hän. "Ja mitä lapseesi koskee, en minä enää jätä häntä turmeltumaan sinun esimerkistäsi."

Rouva nosti äkisti päätänsä ja hänen silmänsä välähtivät.

"Minäköhän se olen koettanut totuttaa häntä väkeviin juomiin?" sanoi hän. "Minäkö olen tehnyt paheen nautinnoksi, minäkö juon päihdyksiin asti iloisessa seurassa ja kehoitan kaikkia muita seuraamaan esimerkkiäni? Ei, minä en juo nautinnon tähden, minä päinvastoin inhoan tätä pahetta niin hirveästi — niin kauheasti. Ja vaikka kuitenkin olen sen paheen orjana, niin sinä juuri olet siihen syyppää. Etkö sinä juuri määrännyt, että minun aina piti ottaman väkeviä, kunnes päässä tuntui, silloin kuin aloin tulla heikoksi ja kivuloiseksi? Etkö sinä juuri käskenyt minun alinomaan lisäämään annoksiasi, kunnes eräänä päivänä näit menneesi liian pitkälle ja sentähden äkisti kielsit minua maistamasta tippaakaan. Ja minunko vikani se oli, että silloin palaaminen jo oli liian myöhäistä? Ah, miten onnellisesti oletkin lääkärinä toiminut ja miten paljon mainetta hankkinut, se kaikki ei kuitenkaan korvaa ääretöntä kurjuutta, johon oman vaimosi olet saattanut."

Lääkäri ei löytänyt sanaakaan vastaukseksi; rouvan moitteet tunkeutuivat liian syvälle hänen tuntoonsa.

Ja rouva jatkoi — hän ikäänkuin tunsu nyt olevan viimeisen kerran, niinkuin se ensimmäinenkin oli, jolloin hänen oli suotu puhua suunsa puhtaaksi — hän tunsu olevansa kuin kuolemaan tuomittu, joka kyllä tietää rangaistuksesta olevan ihan mahdoton päästä, mutta joka sitä ennen koettaa niin täydellisesti kuin suinkin sysätä niskoiltaan edesvastauksen omista töistensä — hän jatkoi:

"Ja kun saatoit vaimosi niin hirveään onnettomuuteen, rupesitko edes itse inhoamaan tuon hirveän juoman nauttimista? Ei, et suinkaan; päinvastoin yhä vain jatkoit suurimmalla raakuudella remuisia atrioita. Ja ett'et ole vaipunut yhtä syvälle kuin minä, niin siitä saat kiittää vain vahvempaa ruumistasi ja etuluuloja, jotka sen, mikä naisella on inhottavaa, anteeksi antamatonta, tunnustavat miehellä luvalliseksi huvitukseksi!"

Nyt sai lääkäri kielensä valloilleen. "Sinä seoitat asiat, jotka eivät ollenkaan kuulu yhteen", sanoi hän. "Juoda lasi iloisessa seurassa on luvallista kelle hyvänsä, ja se on tietysti ihan toista kuin —"

"Missä sitte on raja?" keskeytti rouva. "Miten monesti olenkaan nähnyt sinun tulevan juuri tähän huoneeseen myöhään yöllä, kun klubissa olit siihen asti istunut! Miten inhottivat minua ne konjakin höyryt, joita sinusta levisi! Niin juuri siinä, jossa nyt seisot, sinä tavallisesti haparoit tulitikkuja, kaadoit vesikarahvin ja heittäydyit sitte vaatteissasi tilalle — aamusilla herättyäsi olit äreä ja voit pahoin — mutta sitte saatoit iloisessa seurassa kertoa kaikki tyyni ja laskea siitä leikkiä. Eikä yksikään niistä herroista, joiden kanssa sinä seurustelet, katsonut tuota vähääkään häpeälliseksi; päinvastoin te huvittelitte toisianne samanlaisilla historioilla."

"Eihän nyt ole puhe minusta", keskeytti lääkäri, alkaen jo vihastua. "Minä voin onneksi itse vastata teoistani. Mutta sen minä nyt sanon sinulle, ett'en enää huoli pitää poikaa kotona. Minusta on suuri, hyvinkin suuri uhraus erota ainoasta lapsestani —"

"Entä minusta sitte!" virkkoi rouva kädet ristissä.

"— mutta sehän on vain ihan kohtuullinen rangaistus minulle siitä kevytmielisyydestä, että otin vaimokseni juomarin tyttären, jolla on tuo myrkkyy veressänsä ja jolta se nyt ehkä on jäänyt perinnöksi pojallensa."

Helena keskeytti kiljahduksella. "Älä sano niin! Älä sano sitä perinnölliseksi! Herran tähden, älä sano!"

Hänen äänestänsä kaikui niin suuri epätoivo, että lääkäriä alkoi vähän arveluttaa. Hän ei voinut katsoa vaimoansa silmiin eikä äänikään ollut selvä, kun hän vastasi:

"Toivokaamme, että — ett'ei se ole niin vaarallista. Minä olen päättänyt viedä hänet Y:n pappilaan. Siellä hän saa totisen kristillisen kasvatuksen —"

"Totisen kristillisen kasvatuksenko!" keskeytti rouva katkeralla pilkalla. "Mitä sinä tarkoitat kristillisellä kasvatuksella? Semmoistako kuin hänelle tähän asti olet opettanut, koettaessasi häntä totuttaa raakaan leikkiisi ja konjakkiisi? Ah, minua kasvatettiin kristillisesti, kun olin vielä lapsi, mutta sinähän olet kaikin tavoin koettanut riistää minulta lapsen-uskoani ja antaa minulle sen sijaan raainta materialismia. Jos sinä edes olisit antanut minun pitää uskontoni, niin en nyt ehkä olisikaan niin ihan avuton ja toivoton suuressa hädässäni!"

Hänen äänensä painui, kunnes se vihdoinkin kaikui vain käheältä valitukselta. Hän vaipui polvilleen vuoteen viereen ja itkeä nyyhki niin hillittömästi ja onnettomasti, kuin ainoastaan se voi itkeä, joka hermoston turmelemisella on menettänyt kaiken vallan oman itsensä yli.

Lääkäri oli ollut lauhtumaisillaan vaimonsa syvän surun edessä, mutta hänen tunteidensa ilmi puhkeamisen liiallinen kiivaus vaikutti häneen aina vastenmielisesti. Hän kääntyi pois ja läksi huoneesta.

IV.

Seuraavana aamuna ajoi lääkärin kuomivaunut rappusien eteen. Lapsenpiika toi alas pikku Rutgerin, joka riemuiten hyppeli ilosta, että pääsi lähtemään pois papan kanssa. Heti tuli lääkärikin ulos. Mutta hänellä ei nyt ollut halua yhtyä pojan laverruksiin. Lyhyesti ja äreästi laittoi hän pois erään sairaan luoksi kutsujan, joka tuli vastaan rappusilla, hypähti vaunuihin, vetäsi oven kiinni ja sanoi ajurille:

"Y:n pappilaan! Aja kovasti!"

Yläkerrassa istui ikkunan luona lääkärin nuori vaimo katsellen pois vieriväin vaunujen jälkeen pienestä raosta alas lasketun kartiinin ja ikkunan pielen välistä.

Rakkain, kuin hänelle maailmassa oli, oma lapsensa oli häneltä otettu pois, eikä hänen pitänyt häntä enää näkemän. Ja hän oli antanut sen tapahtua vähääkään vastustamatta, sillä hän tunsikin, ett'ei hänellä ollut oikeutta pitää luonaan omaa lastaan.

Tunti kului toisensa perästä, ja rouva yhä istui liikkumatonna paikallaan ikkunan vieressä. Koko hänen olentonsa oli kuin rampautunut, niin että hänestä tuntui, kuin ei hän koskaan enää voisi nousta tuoliltansa, jolle hän oli vaipunut silloin, kun Rutger vietiin pois hänen luotansa — ei koskaan enää palata liikkuvaan, toimeliaasen elämään — ei koskaan enää päästä päivän valoon. Yksinäisyys ja pimeys täst'edes paraiten soveltuisivat hänelle — tuon äärettömän nöyryytyksen jälkeen, jonka hän oli kärsinyt edellisenä iltana, niin ett'ei hän enää koskaan uskaltanut katsoa ketään ihmistä silmiin. Sillä tähän asti ei hän vielä koskaan ollut itseään niin alentanut kuin eilen. Hän oli elänyt kiihtyneessä, luonnottomassa tilassa jo kauan yöt päivät, mutta ei se koskaan vielä ollut niin pitkälle mennyt, että hän niin kokonaan olisi menettänyt kaiken malttinsa. Vasta nyt käsitti hän sen totuuden hirveässä selvydessään; hän oli joutunut yhden semmoisen paheen orjaksi, jotka enimmin halventavat ihmisen ja koko ihmiskunnan.

Ja mimmoisia kuvia tuo ajatus johdatti hänen mieleensä! Seitsentoista-vuotiaana jo oli hän seisonut hirmuisimman sairavuoteen vieressä. Hänen isänsä, nuori, rakastettava, hyvälahjainen mies, oli kukistunut tuon hirmuisen paheen voimasta, jonka hän nyt tiesi saaneensa perinnöksi häneltä. Sen sairavuoteen kauheat muistot muuttuivat hänen mielikuvituksissaan eläviksi. Ja kun miehensä nyt oli hyljännyt hänet, oli hän auttamattomasti niiden pimeyden voimien kahleissa, jotka olivat turmelleet isän elämän. Ja — pahinta kaikesta — hänen lapsensa oli ehkä joutuva samaan onnettomuuteen!

Hän väänteli käsiään kauheassa toivottomuudessaan. Hän rukoili apua Jumalaltakin, johon hän ei enää luottanut; mutta mitään vastausta ei kuulunut hänen rukouksiinsa.

Hämärä oli jo tullut, kun Helena heräsi unelmistaan vaunujen vierimisestä kivitystä myöten. Hänen miehensä se siinä palasi kotiin, kun oli vienyt pois lapsen. Kuinka monesti hän ennen oli valvonutkaan myöhään yöhön ikkunan luona odotellen miehensä tuloa sairasten luota. Ensi aikoina häiden jälkeen oli hän, kuultuansa vaunujen äänen, aina rientänyt portaita myöten miehellensä vastaan, kiertänyt käsivartensa hänelle kaulaan ja toivottanut hänelle tervetuloa kotiin. Sittemmin, kun hän tuli kivuloiseksi ja lääkäri, hänen miehensä, alkoi kylmetä, oli hän istunut ylhäällä; pelolla ja toivolla

odotellen hänen tulevan ylös tervehtimään vaimoansa. Ja peloissaan, ett'ei hän ehkä tulekaan, oli hän itseksensä päättänyt olla vaivaamatta häntä sairautensa kertomisella ja näyttää iloiselta, että hän viihtyisi hänen luonansa.

Vaan kun lääkäri sitte vihdoin tuli ja hän istui miestänsä vasten nojautuneena ja tuntien hänen käsivartensa vyötärönsä ympärillä, silloin heräsi hänessä niin vastustamaton halu ja tarve uskoa hänelle huolensa, kertoa tautinsa tuntomerkit, joita hän, niinkuin kaikki muutkin hermotautiset niin innolla tarkasteli. Vaan siitä tuli hän, oma mies ja lääkäri, kylmäksi ja kärsimättömäksi, läksi pois eikä tullut vaimonsa luo moneen päivään. Ja monina yksinäisinä hetkinä, jotka hän vietti istuen yksiksensä ja haaveksien omaa tilaansa, oli vähitellen alkanut selvitä hänelle, ett'ei hänen miehensä ollutkaan semmoinen, kuin hän oli toivonut. Hän alkoi ymmärtää, että lääkärin rakkaus häneen oli ollut vain itsekäs ja aistillinen; niin kauan kun hän oli ollut kaunis ja iloinen, oli lääkäri kannellut häntä käsissään kuin kukkaa; mutta heti, kun hänen seuransa ei enää tuottanut hänelle huvia, hylkäsi hän arvelematta vaimonsa, vieläpä semmoiseen aikaan, jolloin vaimo olisi enimmin tarvinnut apua.

Ja kun hän kerran alkoi katsella miehensä luonnetta tässä valossa, rupesi hän myöskin harmittavan ja tuskallisen tarkkaan huomaamaan kaikkia hänen vikojansa. Hän havaitsi, mitenkä menestys ja imartelut häntä vähitellen paaduttivat, miten turhamaisuus ja voitonhimo alkoivat soida kovemmin, kuin hyvän sydämmen äänet, niin että hän ennemmin läksi rikkaan, kuin köyhän sairaan luo. Ja hän näki miehensä, joka ennen oli syvästi surrut hoidettavan sairaansa kuolemaa, nyt hyvillä päivällisillä nauravan ja laskevan leikkiä ihan äsken oltuansa kuolinvuoteella, vaikka kuolema oli seurannut leikkauksestakin, johon hänen ehkä ei olisi pitänyt ryhtyä.

Muuten elettiin lääkärin talossa aina hyvin iloisesti. Hän rakasti hyviä atrioita ja voimakkaita viinejä, ja panettelijat — sillä ei hänkään, vaikka olikin niin rakastettu mies, päässyt kaikkien kuolevaisten kohtalosta, että jokaisella on omat vihamiehensä — ne sanoivat hänen tehneen monta sairasta juomariksi siten, että liian kevytmielisesti määräsi heille omia mielijuomiansa, punssia rintatautisille, konjakkia ja voimakkaita viinejä heikoille.

Olkoonpa tuo asia miten tahansa, se vain on totta, että hänen oma vaimonsa joutui kohta onnettomaksi sen parannustavan kautta.

Harmissaan ja suutuksissaan siitä, että huomasi oman vaimonsa niin inhottavan paheen orjana, unhotti lääkäri kokonaan, minkä verran hän itse siihen oli vikapää. Muutamien kiivasten kohtausten jälkeen, joissa lääkäri oli röyhkeästi nuhdellut rouvansa käytöstapaa ja rouva hänelle vastannut kyynelsilmin sekä liiankin kiivailla itsensä soimauksilla, mutta heti kuitenkin jälleen langennut, päätti lääkäri oman rauhansa tähden olla ihan välinpitämätön tuosta hirveästä pahasta, joka kehittyi hänen omassa talossansa, karttoi niin paljon kuin mahdollista rouvaansa ja oli harvoin kotona.

Semmoinen oli ollut väli tähän päivään asti. Ja nyt oli tapahtunut ratkaseva käänne. Nyt oli rouva ihan hyljätty ja yksiksensä jätetty, säälimättä jätetty alttiiksi hirveimmän taudin raatelulle, hän, kuuluisan lääkärin oma vaimo.

V.

Kului muutamia onnettomia viikkoja, jona aikana sairas rouva parka sai kestää tuskallisimpia taisteluja.

Eräänä yönä sitte seisattuivat jotkin vaunut lääkärin talon eteen. Ajuri hypähti maahan ja soitti kovasti yökelloa. Unisena ja tyytymättömänä kysyi lääkäri palvelustyöltä, joka tuli sisään, kuka häntä nyt häiritsi, mutta kun tyttö vastasi, että hakija oli Y:n pappilasta, riensi hän heti vastaanottohuoneeseen.

"Kuka on sairaana?" kysyi hän kiivaasti.

"Pikku Rutger se on; hän sairastui niin äkisti. Provasti luulee hänen kääntyvän liikkeellä olevaan kulkutautiin."

Parissa minutissa pukeutui lääkäri ja vaunut vierivät kiireesti pois peninkulman päässä olevaan pappilaan.

Helenakin oli herätetty ja hän tiedusti, mistä lääkärin noutaja oli. Hän tiesi nyt oman poikasensa olevan sairaana, ehkäpä kuoleman kourissa, vaan ei pääsevänsä näkemään häntä.

Hän astuskeli toivottomuudessaan edestakaisin huoneessa. Jos hän vain olisi uskaltanut, olisi hän lähtenyt miehensä vaunuilla sinne. Mutta häntä pidätti lähtemästä nöyryyttävä ajatus, että hänet ehkä ajettaisiin kuitenkin pois sieltä, ja vielä enemmän ajatus, joka hänessä vähitellen oli muuttunut hullunomaiseksi totuudeksi, että hänen läsnäolonsa olisi lapselle turmiota tartuttavainen.

Hän vietti kamalan yön; kun aamu alkoi hiukan valjeta, loppuivat hänen voimansa. Hän katseli tuskallisesti ympärilleen, eikö löytäisi mitään keinoja, jolla voisi lievittää sisällistä taisteluansa. Mitään väkeviä ei enää ollut käsillä; palvelijat eivät lääkärin kiellon tähden taipuneet ostamaan hänelle mitään semmoista; ruokakonttorin ja kellarin avaimet hän tiesi olevan miehensä tallessa. Mutta tuskat olivat sietämättömät. Hän otti pöydältään hajuvesipullon ja joi sen pahamakuisen sisällyksen. Tunnin kuluttua makasi hän sikeässä unessa ja heräsi vasta myöhään päivällä.

Hän kuuli tavatonta liikettä talosta; ovia avattiin ja suljettiin, nopeita askelia liikkui rappusilla ylös ja alas. Ulkona oven edessä seisoivat taaskin pappilan vaunut.

Helena riensi ulos käytävään, tapasi erään palvelustytön ja kysyi, oliko lääkäri palannut.

"Jo hän on kotona."

"Ja miten pojan on laita?"

Tyttö näytti neuvottomalta ja vastasi vähän ajan perästä: "Varmaankin hän voi paremmin."

Helena seisoi hetkisen portailla. Miehensä oli kyllä kieltänyt häntä tulemasta koskaan alas hänen luoksensa, mutta piti hänkin hänen toki saaman jotakin tietoa lapsestansa.

Silloin kuului hänen korviinsa heikko, hyvin heikko ääni: "Mamma! mamma! Minä tahdon luokseni mamman!"

Ääni tuli lapsen-kammarista, tuosta huoneesta, joka nyt oli monta viikkoa ollut tyhjänä ja jossa hän koko aikana ei ollut kertaakaan käynyt. Hän tempasi auki oven ja oli kohta jo polvillaan lapsensa vuoteen vieressä, suuteli hänen käsiään ja itki ääneensä.

Silloin astui lääkäri huoneeseen.

"Mitä tämä on?" tiuskasi hän. "Täällä pitää olla hiljaa!"

Helena pysäytti paikalla kyöneleensä, nousi ylös ja katsoi rukoilevasti mieheensä. Hänen silmänsä syvimmällä tuskalla pyysivät, ett'ei häntä taaskin karkoitettaisi lapsen luota.

Lääkäri käsitti hänen katseensa, lähetti pois hoitajatyön ja sanoi vaimolleen ankaralla ja äreällä äänellä, häneen päin katsomatta: "En minä huoli kieltää sinua hoitamasta poikaa, jos vain voit olla ihan nauttimatta mitään väkeviä. Mutta paikalla, kun huomaan sinun koskevan mihinkään semmoiseen..."

"Herran tähden minä en huoli —!" vakuutti rouva, kädet ristissä ja ylös ojennettuina.

"Hiljaa! Ei mitään vakuutuksia!" keskeytti lääkäri jyrkästi. "Sinä olet kaikin puolin hyvin sopimaton sairaan hoitajaksi. Siihen tarvitaan ennen kaikkea tyyneyttä ja malttia ... ja tämä kiihkeä, liioitteleva luonne...! No, sitäpä nyt ei voi korjata ... saatammehan koettaa. Kuule nyt tarkkaan ohjeeni ja määräykseni!"

Hän käytti mielellään ankaraita ja voimakkaita parannustapoja. Juuri tuolla rohkeudellaan, joka ei kammonnut lujimpiakaan keinoja, oli hän pelastanut monta ihmishenkeä, ja vaikka hän välistä erehtyikin ja keinoillansa joudutti taudin onnetonta päätöstä, niin se kuitenkin tapahtui verrattain hyvin harvoin. Mutta hänen vaimonsa ihan peljästy, kun kuuli hänen ohjeensa, miten poikaa tuli hoitaa. Ryhtyäkseen semmoisiin keinoihin olisi hänellä pitänyt olla täydellinen luottamus lääkäriin, mutta rousallapa tuota luottamusta ei ollut, vaikka sitä lääkärille kaikkien muiden sairastuoteiden luona osoitettiin. Helena vaati jyrkästi, että oli kysyttävä toisenkin lääkärin neuvoa. "Niin minäkin olen arvellut", vastasi hänen miehensä. "Sentähden lähetinkin sähkösanoman N:lle ja pyysin hänen heti tulemaan tänne."

"Mutta minä en luota häneen", sanoi Helena hyvin hiljaa.

Lääkäri kääntyi äkisti vaimoonsa päin.

"Vai et luota häneen!" sanoi hän. "Ja miksi et, jos saan kysyä?"

"Koska hän on kuuluisa", vastasi rouva hiljaisesti.

Lääkäri katsoi häneen, kuin olisi luullut vaimonsa ei olevan täydessä järjessään. Mutta Helena jatkoi samalla levollisella, hiljaisella äänellä:

"Minä en enää luota kuuluisuuteen. Minä en enää usko, että kuuluisa mies on mikään suuri mies. Olen nähnyt niin paljon huonoutta, niin suuren ulkonaisen maineen rinnalla."

Lääkäri seiso i hetkisen hiljaa ikäänkuin mieltien ja mieltänsä tyyntyellen, sillä viha kiehui hänessä. Hänen, jota ei kukaan uskaltanut vastustaa, täytyi kuulla tuommoisia sanoja vaimoltansa, joka oli niin halventanut itseänsä hänen edessään ja jonka hän oli mielessänsä ihan tomuun asti kukistanut. Hän malttoi kuitenkin mielensä ja läksi huoneesta virkkamatta sanaakaan.

Vähän ajan perästä pukeutui Helena ja läksi ulos; hän katseli portista ulos astuessaan levottomasti ympäri toria ja huomattuansa, ett'ei ketään tuttuja näkynyt, kääri hän harson tarkasti ympärillensä ja astui arasti ja nopeasti pitkin erästä katuä. Hän ei ollut koskaan ollut liikkeellä muulloin kuin hämärissä tuon suuren kohtauksen jälkeen kotona; sillä hän tiesi olevansa halveksittava kaikkien silmissä ja pelkäsi näkevänsä sen kaikkien vastaantulijain kasvoista.

Helena saapui yksinkertaiseen taloon pienen syrjäkadun varrelle. Siellä hän tiesi uuden lääkärin asuvan ja oli kuullut hänen jo alkaneen saavuttaa suurta luottamusta sekä parantaneen jo monta lasta tuosta tuhoavasta taudista. Olipa hän saanut muutamia Nordenberginkin sairaita hoidettavakseen. Vastoin Nordenbergin tapaa oli hän ystävällinen ja leppyinen sekä varovaisesti ja hellästi hoiteli sairaita. Eikä Helena ollut unhottanut hänen todellista osanottoansa, jota hän oli osoittanut onnettomalle vaimolle hänen nöyrytyksensä katkerimpana hetkenä.

Selmer itse tuli hänelle vastaan ja näytti hyvin iloisella tavalla hämmästyneeltä. Rouva oli lakkaamatta ollut hänen ajatuksissansa ja hän oli usein mietiskellyt, mitenkä saisi tilaisuutta puhutella häntä ja tarjota hänelle apuansa tuossa kärsimisessä, joka kulutti häntä. Hän oli pari kertaa käynyt Nordenbergin talossakin ja kysynyt rouvaa, vaan palvelijat olivat vain vastanneet, ett'ei rouva voinut ottaa ketään vastaan.

Sentähden Selmer nyt erittäin mielellään lupasi täyttää Helenan pyynnön ja tulla katsomaan hänen poikaansa. Hän vain pani ehdoksi, ett'ei hänen käyntiänsä pitänyt salattaman pojan isältä.

Nordenberg oli Selmerin tullessa sairaitansa katsomassa. Sentähden meni Selmer suorastaan ylös lapsenkammariin ja tutki sairasta. Hän ei määrännyt mitään, vaan sanoi ensin tahtovansa neuvotella Nordenbergin kanssa. Kauan hän kuitenkin istui hämärässä huoneessa ja puheli hiljaisella äänellä Helenan kanssa, joka keskustelu näytti hyvin liikuttavan rouvaa.

Kun Nordenbergin vaunut pysähtyivät talon eteen, heitti Selmer rouvalle jäähyväiset, luvaten kohta palata, ja meni alas vastaanotto-huoneeseen, jossa molemmat lääkärit kauan neuvottelivat, vaihtaen monta hyvinkin kiivasta sanaa. Myöhemmin päivällä tuli Nordenberg ylös lapsenkammariin synkän näköisenä ja tutki uudestaan poikaa. Tapansa mukaan ei hän salaperäisyydessään ilmoittanut mitään päätöstä, mutta itsekseen hän taisteli kiivaan taistelun; ylpeys ei tahtonut antaa hänen tunnustaa olleensa väärässä, vaan isänrakkaus kuitenkin tahtoi pelastaa lapsen mihin hintaan hyvänsä. Vihdoin nuo molemmat voimat tekivät sovinnon, ja sen johdosta sanoi lääkäri hyvin loukkautuneen äänellä vaimolleen:

"Kun olet kerran osoittanut, ett'et luota minuun, vaan omin päin kutsuit toisen lääkärin, niin saat itse kantaa toimiesi seuraukset. Minä pesen käteni, enkä enää millään lailla sekaudu taudin hoitoon."

Monta kertaa päivässä hän kuitenkin tuli ylös lapsenkammariin, istui pitkät hetket vuoteen vieressä poikaansa katsellen ja kyseli aina hyvin tarkkaan, mitä ohjeita ja lääkkeitä toinen lääkäri oli määrännyt, mutta ei koskaan muistuttanut mitään. Tutuillensa, jotka kyselivät pojan vointia, vastasi hän vain, ett'ei lääkärin koskaan pidä hoidella omiansa, koska hän silloin ei voi pysyä niin levollisena, kuin tarpeen on.

Mutta kun lääkäri näin tuli viettämään niin monta hetkeä sekä päivin että öin vaimonsa seurassa, alkoi hänen mielensä leppyä häntä kohtaan.

Sillä aina siitä asti, kun rouva ensi kerran keskusteli vieraan lääkärin kanssa, oli ihmeellinen rauha levinnyt koko hänen olemukseensa. Ei enää näkynyt merkkiäkään tuosta liiallisesta kiivaudesta ja tunteellisuudesta, joka tavallisesti oli lääkäristä ollut niin vastenmielinen. Eikä myöskään ilmautunut noita toivottomuuden ja liiallisen itsensä soimaamisen kohtauksia, jotka lääkärissä vaikuttivat halveksimista yhtä suuressa määrässä, kuin sitte sijaan tullut äreä ylpeys häntä oli suuttanut. Nyt osoitti rouva tyyneyttä, tasaisuutta ja tajuttua arvokkaisuutta, niin että lääkäri häntä alussa kummasteli; mutta kun lisäksi vielä oli huomattavana sanomattoman surullisia, kärsiväisiä väreitä kalpeissa, väsyneissä kasvoissa, alkoi lääkäri vähitellen heltyä. Rouva oli niin miellyttävä hiljaa liikkueessaan sairashuoneen vieressä, ja sairashuoneen puolihämärässä näytti hän välistä vielä yhtä kauniiltakin, kuin ennen muinoin. Hän puhui hyvin vähän, vastasi erittäin harvasanaisesti miehensä kysymyksiin, mutta katse ei enää ollut arka, niinkuin ennen; päinvastoin saattoi hän katsoa miestänsä suorastaan silmiin, ei kuitenkaan ystävällisesti eikä hellästi, niinkuin ennen. Lääkäri ei oikein tajunnut sitä katsetta; siinä oli jotakin tutkivaista ja samalla moittivaista.

Kummallisia tunteita liikkui lääkärissä, hänen siinä istuessaan ja tarkastellessaan vaimoansa; hän

tunsi välistä sanomatonta halua syleillä häntä, vielä kerran tuntea hänen pehmeän poskensa, kuin sametin omaa poskeansa vasten, silitellä paksua, pehmeää tukkaa ja suudella kalvenneita huulia, jotka ennen olivat niin rakkaasti tarjoutuneet suudeltaviksi. Mutta rouvan käytöksessä oli jotakin, joka esti kaiken sellaisen koskettamisen. Muistaen kaikki, mitä katkeraa heidän välillään oli tapahtunut, kovat sanat, jotka hän itse oli lausunut vaimollensa, ja syvän halveksimisen, jolla hän oli kohdellut häntä, täytyi hänen tuntea jotakin neuvottomuutta ja hämmennystä Helenan luona ollessaan. Oman viallisuuden tunto alkoi yhä selvemmin herätä lääkärin mielessä.

VI.

Onnellinen käänne oli tapahtunut pojan taudissa; hän alkoi nopeasti parantua.

Lääkäri istui eräänä iltana alhaalla huoneessansa, mieli hyvin liikutettuna. Hänellä oli polvillaan kuvataulu, jonka katsomiseen hän ihan oli vaipunut. Se oli tytön pää, maalattu vesivärillä puolta pienemmäksi, kuin luonnollinen koko. Valkoinen harsopeite oli kuin keveimmät lumihuuteet tummalla tukalla ja hennoilla, melkein liiankin hennoilla olkapäillä. Melkoisen pitkän, sievästi kaartuvan kaulan päässä oli pienoinen pää, joka pystyn ryhtinsä ja syvien, säihkyvien silmäinsä tähden näytti niin lumoavalta; iho oli valkoinen ja tukka tumma, vähän punaiseen vivahtava. Se todellakin oli viehättävän pään kuva, ja lääkäri katsoi sitä niin kauan ja silmiään väräyttämättä, että niihin alkoi herua kyyneliä.

Niin, semmoisen näköinen hän oli ollut, hänen vaimonsa, silloin kun hän talutti hänet alttarin luo. Tämä hoikka tyttönen, nuo hellät, uneksivat silmät, hienot, hyvin kiinni puserretut huulet, pehmeäin tunteiden ja lujan tahdon viehättävä seoitus, miten se kaikki oli vallinnut häntä! Miten hän, imarruksilla turmeltu, mielivaltainen mies, oli nöyrytnyt hänen puhtaan, syvän katseensa edessä, joka näytti tahtovan tunkeutua ihan läpi hänestä ja tutkia kaikki sielun kätköt; miten häntä oli hävettänyt milloinkaan näyttää noille silmille mitään epäjaloa taipumusta, joka oli hänessä väsynyt nukuksiin! Hän oli tuntenut, että vaikka vaimo olikin hellä ja rakastavainen, niin hän samalla kuitenkin oli oleva leppymätön tuomari, jos hän vain osoitti hänelle mitään huonoutta tai halpamaisuutta. Ja kovan sanan sanominen hänelle, sitä ei Nordenberg silloin voinut ajatella edes koskaan mahdolliseksikaan.

Kuva oli lähetetty hänelle juuri tänä päivänä; se oli ollut eräällä Helenan sukulaisella, joka äskettäin oli kuollut.

Lääkäri oli istunut jo toista tuntia sitä katsellen, kun hänen kammarinsa ovi hiljaa aukesi ja Helena ilmestyi kynnykselle.

Tänä silmänräpäyksenä unhotti lääkäri kaiken katkeruuden, mitä oli nykyisen hetken ja sen välillä, jolloin kuva oli elävä todellisuus; hän ei huomannut, miten kurjan kuihtuneeksi tuo hieno muoto oli tullut. Hän vain tunsi sanomatonta halua sulkea vaimonsa syliinsä, ja hän astui käsivarret auki Helenaa kohti.

Mutta Helena peräytyi melkein peljästyneen näköisenä, ojensi torjuen kätensä vastaan ja sanoi toisaanne päin katsoen:

"Sinä kerran kielsit minua koskaan tulemasta sinun huoneihisi. Enkä minä nytkään olisi muuten tullut, vaan minulla on puhuttavaa sinulle semmoista, jota ei käynyt sanominen ylhäällä lapsenkammarissa."

Hän astui pari askelta eteenpäin, mutta seisattui sitte ja nojasi kädellään nojatuolin selkään.

"Nyt on Rutger kohta ihan terve", sanoi hän. "Minun luullakseni saatat jo ensi viikolla viedä hänet takaisin pappilaan."

"Ei minun aikomukseni olekaan lähettää häntä takaisin pappilaan", keskeytti lääkäri. "Rutger jää sinun luoksesi — meidän luoksemme!"

Hän aikoi ottaa vaimoansa kiinni kädestä, mutta Helena ei niitä liikauttanut tuolinseljältä.

"Ei", sanoi Helena, katsoen häntä vakavasti silmiin. "Sanoithan sinä, ett'en minä kelpaa lapseni kasvattajaksi — enkä minä kelpaakaan — en vielä!"

"Mutta näytähän jo olevan hyvällä alulla voittamassa —" hän etsi lievää sanaa — "taipumustasi. Ethän ole koko tällä viikolla..."

"Ja tiedätkö, miten vaikeaa se minusta on ollut!" huudahti rouva. "Tiedätkö, mitä hirmuisia tuskia olen kärsinyt. Ah, monesti luulin tulevani hulluksi! Mutta niin kauan, kun pelkäsin Rutgerin hengen olevan vaarassa, onnistui minun kestää. Levottomuuteni hänen tähtensä ja uhkauksesi — ajatus, että sinä minut ehkä ajaisit pois hänen luotansa, vaikka hän oli kuolemaisillaan ja vaikeroiden huusi minua — se

ajatus minua vahvasti ja antoi minulle ylikuonnolliset voimat. Mutta nyt ne jo ovat lopussa — minä en jaksa enää taistella kauemmin! Tänään minä jo taas join."

Hän vaikeni ja tuskallisia väreitä liikkui hänen kasvoillansa.

Lääkäri hypähti vihastuen.

"Mutta mitenkä sinä saitkaan...? Olenhan kieltänyt...!"

"Ah", sanoi Helena äkisti ja katkerasti, "hyvin mukavaa on noin vaan kieltää, kun ei samalla valvo; mutta sillä en minä vielä ole asetettu, minä tarvitsen voimakkaampaa tukea. Ja sentähden — kun sinä tulevalla viikolla menet viemään Rutgeria pappilaan — silloin minäkin lähden pois — sinun ei enää tarvitse hävetä minun tähteni."

"Sinäkö lähdet pois? Minnekö sitte menisit?"

"Ulkomaille semmoisten sairasten parannuslaitokseen, kuin minä olen. Sillä minä tiedän nyt, että semmoisia on. Ja tiedän myöskin, että minä sairastan pahaa tautia enkä vain ole paheen orjana. Ah, miksi et ole ollut niin armelias, että sinäkin olisit minulle sen sanonut? Miksi olet ihan armotta jättänyt minut alttiiksi hirmuisimmalle oman itseni halveksimiselle? Miksi minun piti ensin vieraalta lääkäriltä kuulla pelastavat sanat: ei se ole yksistään pahe, vaan tauti, jota vastaan on apua."

Lääkäri oli hyvin liikutettu.

"Selmerkö sen sanoi sinulle?" kysyi hän. "No niin, mahdollisesti hän onkin oikeassa. Semmoisia taudinkohtauksia tosin on, mutta hyvin harvassa. Ja jos jokin pelastus on mahdollinen — ah, lapsi parka, sinä et aavistakaan, mitkä kärsimykset sinun ensin täytyy kestää. Tiedätköhän, minkälaisia ne parannuslaitokset ovat, joista sinä puhut? Siellä joudut yhteen kaikkein syvimmälle langenneiden ihmisten kanssa — sinua kohdellaan ankarasti ja sinä saat kärsiä hirmuisimpia nöyryytyksiä. Jos jokin pelastus on mahdollinen, niin on se vain siten, että sinulta ehdottomasti poistetaan kaikki väkevät. Sinä itket ja kiusaat vartioitasi ja hoitajiasi rukouksilla, koetat varastaa, mitä haluat. Sinua tulee kohdella taipumattomalla ankaruudella, ja sitä kaikkea saat kestää yksin vieraassa maassa kovasydämmisten, välinpitämättömän ihmisten luona — tuommoisessa laitoksessa — se on ihan mahdotonta, sulaa hulluutta puhua mitään semmoista! Minä en käsitä, mitenkä Selmer..."

"Sinä puhut nöyryytyksistä", sanoi rouva kylmästi. "Ja luuletko minkään nöyryytyksen voivan tuntua suuremmalta, tuskallisemmalta kuin se, jonka sinulta kärsin. Ne vieraat ihmiset kohtelevat minua aina säällillä, sillä he tietävät minun sairastavan tautia, jolle en itse mitään voi. Mutta sinä! oletko sinä yhtään säälinyt minua, kun annoit minun tuntea halveksimisesi koko raskauden, kun kohtelit minua kuin suurta pahantekijää. Sinä puhut yksinäisyydestä! Voiko mikään yksinäisyys olla hirveämpi kuin se, joka on minua ympäröinyt täällä omassa kodissani, jätettynä kun olen ollut palvelijainikin ylenkatseen alaiseksi."

"Minä olen menetellyt pahasti, hyvin pahasti sinua kohtaan", virkkoi lääkäri, vetäen väkisin Helenan luoksensa ja suudellen hänen käsiänsä. "Enkä puolustuksekseni voi sanoa mitään muuta, kuin että ehkä olisin kohdellut sinua säälliväisemmin, jos olisin niinkuin Selmer ollut vain sinun lääkärisi, jos sinä olisit ollut vain minun hoidettavani sairas etkä oma vaimoni, mutta nähdä oman vaimonsa ... no, älkäämme enää siitä puhuko! Anna minun koettaa korjata, mitä olen rikkonut sinua vastaan. Jos on mahdollista parantaa sinut, niin parannan minä yhtä hyvin kuin noissa laitoksissa; luota minuun, minä hoidan sinua ja vartioin..."

"Ei, ei, ei!" esteli Helena entisellä kiivaudella ja tempasi irti kätensä. "Älä estele minua lähtemästä, minä kestan kärsimiseni ja nöyryytykseni helpommin siellä kaukana, kaikista erotettuna. Ja kohta sinä kuitenkin menettäisit kärsimyksesi... Anna minun vain lähteä! Minä tunnen, että se on ainoa, ihan ainoa keino!"

"Ja sitte kun palaat...?" sanoi hän hellästi kysyen ja jälleen ottaen kiinni käsistä.

"Kun tulen takaisin ja jos paranen taudistani ja kyllä minä paranen, sillä minulla on rohkeutta kärsiä mitä hyvänsä, niin sitte vast'edes on ainoana pyrintönäni oleva lapseni pelastaminen."

"Ainoana pyrintönäsi!" huudahti lääkäri, vetäen Helenan syliinsä. "Etkö sitte myöskin ole minun vaimoni?"

"Sinä unhotat", sanoi Helena vakavasti, "että vaikka minun onnistuisikin parata, niin turmio minulla kuitenkin on aina veressä. Etkähän sinä enää toiste ottais vaimoksesi naista, joka sinulle ehkä lahjoittaisi juomaripoikia."

Lääkäri antoi vaipua kätensä, jonka oli kiertänyt hänen ympärilleen;

Helenan sanat olivat koskeneet hänen sydämeensä.

"Ah, minä ymmärrän nyt!" lausui hän kiivastuen, "miksi sinusta on niin helppo noin tynesti ja jyrkästi lähteä miehesi luota, jota kuitenkin vannot rakastavasi koko ikäsi. Sinä et minua enää rakasta."

"En". vastasi Helena tynesti. "Sinä olet oikeassa, minä en sinua enää rakasta. Kun on kokenut niin paljon kuin minä, ei silloin enää voi rakastaa."

Lääkäri ei odottanut semmoista vastausta. Tarkoin punnitsematta oli hän kuitenkin aina pitänyt Helenan rakkautta luotettavana ankkurinpaikkana, jota eivät mitkään myrskyt voisi mylleröittää.

"Kun tulet takaisin, en minä siis ole sinulle mikään", virkkoi hän.

"Minä en koskaan unhotta, että sinä olet lapseni isä", vastasi Helena lempeästi. "Ja että sinä olit ensimmäinen ja ainoa rakkauteni!"

Lääkäri veti Helenan luoksensa, ja Helena kallisti hetkiseksi päänsä hänen rintaansa vasten, vaan katsahti sitte ylös häneen kyynelsilmin, irrottautui hiljaa hänen sylistänsä ja läksi pois huoneesta.

Lääkäri vaipui maahan pöydän eteen, jolle hän oli pannut kuvan Helenan tullessa. Hän nojasi päänsä pöydän laita vasten ja voimakas nyyhkytys vapisutti koko ruumiista. Hän itki niinkuin ennen nuorena ollessaan, milloin jokin sairas kuoli hänen leikkuupuukkonsa haavoista, hän itki semmoisia kyyneliä, joita ihminen ei koskaan vuodata turhaan.

MATILDA ROOS.

Katsaus pohjemmalle. — Hulluin huone. — Burströmiläisten juttu.

KATSAUS POHJEMMALLE.

I.

Kummastusta kuului kaikkialta, kun vihdoinkin levisi varma tieto, että dosentti todellakin oli kihloissa.

Ei sentähden, että hänen kihlautumisensa olisi mitään kummallista ollut, sillä sitä hän oli jo kauan odotettu; vaan hänen vaalinsa se tuli kaikenlaisten kyselemisten ja selitysten aiheeksi. Hänelle oli valmiiksi suunnittu ihan toisenlainen avioliitto.

Sillä dosentti oli nuori mies, jolla sanottiin olevan hyviä kuuluisan tulevaisuuden toiveita. Hän oli suorittanut tutkintonsa noin viittä vuotta aikaisemmin kuin muut hänen ikäisensä, ja hän tiesi, että sillä alalla, jolla hän aikoi käyttää voimiansa, oli hänellä loistava tie avoinna.

Ja hänen morsiamensa oli todellakin aivan tavallisin tyttönen, kuin ajatella voi, ja sitä paitsi hän, sen pahempi, oli myöskin köyhä, tuntematon orpo, jolla ei ollut mitään "nimeä" eikä yhteiskunnallista asemaa. Hänellä ei ollut mitään "toiveita" eikä muita pyrintöjä kuin rakastaa miestänsä ja tehdä hänet onnelliseksi. Hänen sielunsa oli uneksivainen ja tajuton kuin vasta puoleksi auennut kukannappu; elämän arvoitukset eivät olleet vielä häirinneet eivätkä kiusanneet häntä. Mutta hän hyvin suuresti miellytti juuri semmoisenaan kuin oli, lapsellisuudellaan ja luonnollisuudellaan; silmät hänellä olivat tummansiniset, säteilevät, ja kun hän katsahti ylös, huomasi toinen itsessään samaa kevään ja pirteyden tunnetta, kuin ensimmäisiä päivän valoon kohoavia vuokkoja katsellessaan. Huulet olivat niin kauniit ja suloiset, että olisi oikein pahastuttanut, jos hän ne olisi avannut, toimeentulon taistelusta puhuakseen.

Mutta dosentin vaimoksi pidettiin häntä ihan sopimattomana, varsinkin muutamassa hänen sekä

mies- että naisihailijainsa piirissä. Sillä suuresti häntä todella naisväkikin ihmetteli; hän oli tavattoman kaunis ja etevä mies eikä myöskään ollut millään tavalla jättänyt nauttimatta naisten suosittuna olemisen suloutta. Noin paria vuotta aikaisemmin "tiedettiin" ihan varmasti hänen olevan kihloissa erään nuoren neiden kanssa, jonka vanhempien talossa hän oli melkeinpä aivan jokapäiväisenä vieraana. Neiti luki filosofiaa hänen johdollansa ja yleensä puheltiin, miten rakastunut dosentti oli ja miten vain neiden oikut olivat kihlauksen julkasemisen esteenä. Siitä liitosta ei kuitenkaan tullut mitään, vaikka koko maailma arvasi sen vallan sopivaksi. Ja nyt oli hän kihlannut pienen neitisen, jota ei kukaan tuntenut ja joka arvattavasti yhtä vähän tajusi filosofiaa kuin kaunis, suuri villakoira, joka aina kulki dosentin seurassa ja oli yhtä lellitelty ja suosittu kuin hänen herransakin.

No niin, se oli nyt tosiasia, jota ei enää käynyt korjaaminen, ja kun vihdoinkin oli kyllikseen ihmetelty ja suunnittu dosentin ja hänen puolisonsa tulevaisuus, tynnyttiin vähän, ja kun kerran päästiin niin pitkälle, aljettiin vähitellen tunnustaa, että pikku morsian todellakin oli hyvin sievä.

Dosentti oli itsekin, ehkäpä kaikista enimmin, ihmeissään kihlautumisestansa. Hän tunsikin olevansa onnellinen, oikein lumottu, sillä niin rakastunut hän oli; mutta kun hän muisteli unelmia ja aikeita, joita hänellä oli neljä vuotta sitte, ei hän voinut olla hymyilemättä, puolittain surumielistä, puolittain onnellista hymyä.

Ja samalla tunsikin hän jonkinlaista kiihkeää, miellyttävää uteliaisuutta, mitäkähän hän tästä kihlauksesta ajatteli.

Ihmiset olivat todellakin olleet oikeassa, kun olivat sanoneet hänen ja hänen entisen filosofianoppilaansa olleen toisiinsa mieltyneet; mutta se mieltymys on noita harvinaisia laadultaan, jotka haihduttuansa muuttuvat edelleen jatkuvaksi, ystävälliseksi seurusteluksi. Dosentti kävi vielä ainakin kerran kuukaudessa tervehtimässä häntä, puhelemassa hänen kanssansa ja kiihdyttämässä hänen tiedonhaluansa.

Nyt viime aikoina, kun hänen ajatuksillansa ja tunteillansa oli ollut niin paljon muuta tekemistä, oli hän laiminlyönyt nuo vierailut; mutta kerran, kun hän jo oli ollut kihloissa noin kuukauden, syttyi hänessä vastustamaton halu käydä tervehtimässä entistä oppilastansa ja kuulemassa, mitä hän arveli.

Oli puolipäivän rinnassa. Neiti istui kirjoitushuoneessaan mukavassa nojatuolissa lukemassa, kun palvelustyttö tuli ilmoittamaan dosentin olevan vieraaksi tulossa. Huone oli kaunis, loistavasti ja huolettomasti sisustettu, liiankin täynnä kuvatauluja, kirjoja ja koristuksia. Siellä näytti kaikessa vallitsevan miellyttävä ja surumielinen, vaan kuitenkin ihan jääkylmä henki. Toisen ikkunan edessä seisoi marmorikuva, viisaus, käsivarret ristissä, katse tyyni ja vakava. Sen vieressä, ikäänkuin siihen kuuluvana, oli erään martyrin kuva, rinta läpi puhkaistuna.

Kuultuansa dosentin nimen nousi nuori neiti hitaasti ylös, pani pois kirjan ja katsahti peiliin.

Hänen musta pukunsa oli kuin valettu vartalon ympärille ja jotenkin keikailijan-omainen, vaikka kyllä yksinkertainen. Vaalea tukka oli sidottu yksinkertaiseen solmuun ylös niskaan, niin että hänen päänsä kaunis, kreikkalainen muoto näkyi selvästi. Kasvojenpiirteetkin olivat kauniit, kreikkalaiset, vaan muoto kalpea, väritön. Neiti oli pitkä ja hoikka, vaan astui hiukan kumarassa; silmissä oli himmeä katse ja ympärökset mustat, niinkuin paljosta valvomisesta ja itkusta tulee. Hän liikkui yleensä hyvin hitaasti eikä koskaan eksynyt missään asiassa liiaksi hätäilemään tai rientämään. Aina lapsuudestansa saakka ei hän ollut koskaan tehnyt mitään, joka ei häntä miellyttänyt; hän oli vanhempiensa ainoa lapsi, ja heidän yhtä yksinkertainen kuin hyvää-tarkoittavakin kasvatustapansa oli ylistellä kaikkea, mitä hän sanoi tai teki. Kaksitoistavuotiaana hän opettajattarensa hämmästykseksi selitti ei ennen uskovansa Jumalaa eikä kuolemattomuutta, kuin hänelle hankittiin selvät todistukset; siitä asti häntä ruvettiin pitämään nerona ja hänen oikkujansa kunnioittamaan kuin jotakin pyhää.

Dosentin astuessa sisään seisoi hän keskilattialla, toisella kädellään nojaten pöytään. Hän ei lähtenyt vastaan vieraalle, niin että dosentti sai tulla ihan hänen luoksensa asti; silloin vasta ojensi hän hänelle kätensä ja toivotti häntä tervetulleeksi.

"Käykää istumaan", sanoi hän sitte, istuutuen itse kiikkutuoliin ja viitaten kädellään sohvaan.

"Tiedättekö, minä olen sangen kauan odottanut teidän tuloanne", alkoi hän hymyillen ja hiljaa kiikuttaen tuoliensa.

"Vai olette? Todellako?" vastasi dosentti ja istuutui sohvaan. "Iloista kuulla..."

"Iloistako? Minä en luullut teillä tähän aikaan voivan olla muuta kuin yksi ilonaihe..."

Neiti otti vakkasesta pöydältä käyntikortin ja kuljetti sormeansa pari kertaa sitä pitkin.

"Todella en voi olla tunnustamatta, että tämä kortti minua kummastutti. Minä ... no kaikkiaan, toden totta, enhän ole muistanut teille onneakaan toivottaa!"

Neiti kääntyi dosenttiin päin ja ojensi hänelle kätensä.

"Kiitos", vastasi dosentti vakavasti, vähän jäykästi.

"Niin, minä todellakin kummastuin, nimittäin niin paljon, kuin minä mistään voin kummastua, ja minä olen koko tämän ajan ajatellut teitä ja teidän tulevaisuuttanne. Tosin minä en itse tunne teidän morsiantanne, mutta mikäli olen kuullut häntä kuvailtavan ... sallittehan minun puhua ihan suoraan?"

Hän nousi pystyyn tuolissansa ja kumarsi hymyillen päätään dosenttia kohti.

"Tietysti. Milloinka me kaksi emme ole puhuneet toisillemme suoraan?"

"Se on totta. Te olette ainoa, joka olette minun antaneet tuntea, että ehkä en olekaan niin etevä, kuin itse luulottelen olevani."

"Mutta, hyvä neiti, milloinka minä en olisi tunnustanut teidän etevyyttänne?" virkahti dosentti puoleksi ivallisella, toiseksi kummastuneella äänellä.

"Ette koskaan sanoin, se on tosi; ehkäpä ette myöskään ajatuksillanne, mutta koko olemuksellanne teitte te minut pieneksi oman itseni edessä."

Syntyi hetkiseksi äänettömyys. Molemmat tunsivat entisten aikojen heikkoa lempeä välähtävän sielunsa silmien ohitse.

Neiti nykäytti vähän kärsimättömästi olkapäitänsä, ikäänkuin vapautuakseen jostakin, joka ei miellyttänyt häntä, ja jatkoi sitte.

"Siis, ollakseni oikein suora, olen paljon ajatellut teitä, mutta en ole päässyt mihinkään päätökseen, joka olisi edullinen teidän onnellenne. Minä olen myöskin hyvin harkinnut, millä tavalla te oikeastaan rakastatte morsiantanne?"

"Milläkö tavalla rakastan morsiantani?"

"Niin juuri, millä tavalla. Voihan monella tavalla rakastaa, eikö totta?"

"Ehkä. Minä kuitenkin luulen kaiken riippuvan siitä, että rakkaus-nimi annetaan liian monelle tunteelle."

"Ei, vaan siitä, että rakkaus on oikullinen ja vaihtelevainen. Luuletteko esimerkiksi rakastaneenne minua samalla tavalla, kuin morsiantanne rakastatte?"

"En, sitä en luule, mutta..."

"No niin, älkää siis vastustelko. Voi rakastaa monta kertaa ja joka kerran rakastetaan eri tavalla. Kaikkia yhdessä katsoen on kolme luokkaa, joihin melkein aina voi lukea miesten rakkauden, mutta vaikka kuinka paljon miettsin, en kuitenkaan voi keksiä, mihinkä luokkaan teidän rakkautenne lukisin."

"Minua pahoittaa, että olen tuottanut teille niin paljon päänvaivaa. Kertokaahan kuitenkin ensin ne kolme luokkaanne."

Neiti nojautui taapäin tuolissansa, löi kortilla hiljaa edestakaisin sen selkälautaa vasten ja alkoi vallattomalla, opettavaisella äänellä:

"Varsin mielelläni. Ensinnäkin on niin sanottu aistillinen rakkaus, kiihko, intohimo. Se se on vahva ja innokas, se se on saanut suurta aikaan, esiytnyt historian näyttämöllä. Sitä vastaan taistellaan ja taistelussa kukistutaan. Sitte on se rakkaus, jota mies tuntee sitä naista kohtaan, jonka hän tahtoo saada vaimoksensa. Se on perin ikävä ja jokapäiväinen. Sen pohjana on oikeastaan, että mies on rakastunut kotionneen ja että nyt tahtoo sen rakkauden saada muuttumaan vereksi ja lihaksi sievän ja tottelevaisen vaimon muodossa. Se kuitenkin tekee oikein onnellisia avioliittoja, joissa ei ole mitään selkkauksia, ei mitään luulevaisuutta, paljo lapsia ja ankara kuri. Vihdoin parantava, pelastava rakkaus. Se on miellyttävä rakkaus ja erittäin käytöllinen. Kaikki vararikkoiset, veltostuneet, epäileväiset, ihmiskuntaa halveksivat, petetyt, elämään kyllästyneet herrat on pelastettavat siten, että he tapaavat nais-ihanteen, jota he enimmäkseen sanovatkin etsineensä jo aikaisimmasta nuoruudestansa asti. — Voihan sitä rakastaa vielä monella muullakin tavalla, mutta nämä ovat ne kolme pääluokkaa."

Dosentti nauroi.

"Te olette todellakin omituinen."

Neiti pudisti päätänsä kärsimättömästi.

"Oih, älkää huoliko lausua tuota sanaa! minä olen sitä kuullut niin monesti, että olen ihan kyllästynyt siihen."

"Enkä kuitenkaan luule teidän olevan mielissänne, jos sitä ette saisi kuulla. Minä oletan teidän laitanne olevan aivan saman kuin toisten, joita on valittu jäseniksi joihinkin seuroihin ja akatemioihin, he välinpitämättömästi vain nykähyttävät olkapäitään, mutta eivät kuitenkaan olisi hyvillään, jos heitä ei valittaisi."

"Niin, onhan meillä omat heikkoutemme", vastasi hän hymyillen, "vaan, kuten jo sanoin, minä en saa selville teidän tunteitanne. Te ette rakasta kiihkolla, sillä ainoastaan muinaisen Kleopatran kaltainen nainen voisi teidät kahlehtia. Ei teillä myöskään näytä olevan aviorakkautta, sillä siksi kuulutte te liaksi hemmoittelevan morsiantanne. Eikä tuosta kolmannenlaisesta rakkaudesta tietysti voi olla puhettakaan."

"Ja miksikä ei?"

"Älkää jo pakottako minua taas sanomaan teille sievistelyjä."

"No niin", vastasi dosentti hymyillen, "koska te ette tänään näytä olevan yhtä tarkkaälyinen kuin tavallisesti, niin autanpa vähän ilmasemalla teille erään salaisuuden. Muistatteko erästä iltaa noin neljä vuotta sitte, kun yhdessä palasimme suuresta teatterista? Neiti Grabow oli laulanut viehättävimmällä tavallansa; te olitte ihastunut ja sanoitte vallan hyvin saattavan rakastua kauniiseen lauluun. Muistatteko sitä?"

Neiti ei vastannut. Hän vain kumarsi hitaasi ja katsoi kauas pois haaveksivasti.

"Minä todella sinä iltana olinkin rakastunut, en kauniiseen lauluun enkä lämpimiin säveliin, vaan jononkin kovaan ja jäädyttävään... Muistatteko, mistä puhelimme astuessamme Kaarle XIII:n torin poikki? Minä muistan sen, kuin olisi se eilen tapahtunut; olen vieläkin ihan näkevinäni, miten vanhempanne astuivat edellämme, liian kiireesti vain minun mielestäni; olen vieläkin tuntevinani kylmän, jäisen talvi-ilman, näkevinäni, miten kuu paistoi Molinin suihkukaivon päältä. Te olitte tavallisella ivan ja tyytymättömyyden tuulellanne. Te pyysitte minua olemaan teitä ajattelematta ja maustitte hyvin karvaaksi kuvailunne, mitenkä vallanhimoiset ja vaikeat ohjata niin sanotut etevät naiset ovat ... miten he omaan lahjojensa tähden *vaativat* niin paljon mieheltä, ja kun miehillä ei ole niin runsasta etevyyttä, muuttuvat naiset heidän tyranneiksensa. Ja vihdoinkin sanoitte olevan monta tuhatta kertaa helpompi ja parempi poimia pikku kukka, joka ei muuta voi kuin tuoksuta, kuin kesyttää rajua lintu, jolta ensin on siivet leikattava... Muistatteko kaiken sen?"

"Miksi en sitä muistaisi?" vastasi neiti vähän kärsimättömästi, "semmoisia keskustelujahan ei koskaan unhoteta."

"No niin, minusta te silloin olitte ihan väärässä, olitte kummallinen ja teeskentelevä. Mutta vuodet vierivät; se työ, joka minulla ensin oli oikeana huvina, rupesi väsyttämään. Minä rupesin ikävöimään hiljaista, rauhallista kotia, johon ajatustyö ei tunkeutuisi jäljestä. Silloin aloin ajatella, että te ehkä kuitenkin olitte oikeassa, ja sinä hetkenä, kun näin nykyisen morsiameni, minä sen *tunsin*."

Neiti ei vastannut; hän katsoi yhä toisapäin ja leikitellen heilutteli tuolin rimpsuja.

"Ymmärrättekö, mitä tarkoitan?" jatkoi dosentti. "Te ette ole ainoa, joka ihmettelee, että minä valitsin niin mitättömän vaimon; mutta ei siinä mitään kummallista ole. Me, ajatuksen viljelijät, me tunnemme useinkin vetoa juuri sen puoleen, joka on ihan suora vastakohta meille, pirteän, luonnollisen tajuttomuuden puoleen. Kuvailkaahan vain mielessänne, kun koko päivän vaivautuu ajatustyössä, niin kernaastipa vihdoinkin tahtoo löytää hetkisen, jona ajatus saa olla rauhassa ja tunteet vain elää. Tahtoo saada kodin pieneksi, syrjäiseksi puutarhaksi, jossa lapset rähisevät ja linnut visertelevät, tahtoo vaimoksensa pikku olennon, joka osaa nauraa ja hyväillä ja rakastaa, tahtoo oikean *naisen*. Silloin etsii semmoisen olennon, jossa löytää täydellisen levon..."

"Ja sitä ette koskaan löytäneet minusta!" keskeytti neiti häntä innokkaasti. "Lakkaamatta taisteluja, kiivasta levottomuutta, ehkäpä välistä sitä lumousta, joka piilee suuressa, yhteisessä sielunelämässä, mutta ei koskaan lepoa! Ei mitään pienoisten loruillemista rauhallisessa tarhassa, kuten sanoitte, ennemmin vain matkustus myrskyisellä merellä..."

Neiti nousi kiivaammin, kuin hänellä muuten oli tavallista, ja meni ikkunan luo. Siellä hän seisoi pitkän hetken, otsa ikkunanruutua vasten, ja katseli ulos; dosentti istui liikahtamatta paikallansa.

Vihdoin kääntyi hän takaisin; hän oli hyvin liikutettu, hänen kasvoillensa oli kohonnut vaaleanpunaista hehkua, ja silmistä värähteli tuskaa, joka tulee niin syvälliseksi ja polttavaksi, milloin se välkkyi muuten tyyniltä ja kylmiltä kasvoilta.

Hän astui dosentin luo ja ojensi hänelle kätensä.

"Tervehtikää morsiantanne", sanoi hän lempeästi, "ja sanokaa hänelle, että on olemassa nainen, joka kadehtii häntä siitä onnesta, että hän on vain nainen."

Dosentti tarttui innokkaasti hänen molempiin käsiinsä.

"Uskokaa pois, tekin voisitte olla vain nainen!" huudahti hän, melkein tulinen katse silmissä. "Minä tunnen teidät ja tiedän, että naisellisuutta vielä on teissä..."

"Ei, ei," vastasi neiti vetäen pois kätensä, "te erehdytte, minun tunnemaailmani on kuollut, ajatusten tulussa ja epäilysten hehkussa palanut. Minä olen mietiskellyt itseni niin väsyksiin, ett'en minä enää jaksaa elää oikeata elämää. Muistatteko, kun luimme yhdessä ja minua epäily ja levottomuus kalvoivat ja minä sanoin teille en ennen lepääväni, kuin saan elämän arvoituksen selville? Muistatteko, miten silloin vastasitte ja sanoitte minun tekeväni elämän kuivaksi, kylmän kolkoksi näillä alituisilla epäilevillä harkitsemisilla? Minä en totellut varoituksianne, mutta nyt tunnen, miten oikeassa te olitte. Oi, minä usein toivon kuin Faust päästä tästä kaikesta, pois ... peseytymään puhtaaksi jossakin raikkaassa ja vilpoisessa! Mutta se on mahdotonta!"

"Ei, se ei ole mahdotonta. Hyljätkää kerrassaan kaikki nuo opin oikut; tuntekaa olevanne jälleen nuori."

Neiti pudisti päätänsä.

"Kun Tannhäuser istui vuorella Venus-rouvan luona, halusi hän ulos maan päälle, mutta päästyään ulos ikävöi hän jälleen hänen luoksensa. Minun ajatusmaailmani on semmoinen Venus-vuori; minä ikävöin ja haluan ulos, mutta en lähde, sillä tiedän varmaan, että kohta sinne taas palaisin."

"Haaveilija! Liiallista aattelua! Minä tiedän, että teissä kaiken tuon ohella kuitenkin on lämpöä ja rakkautta, jonka täytyy päästä ilmoille. Minä sen olen tuntenut," jatkoi dosentti hellällä äänellä, "minä tunsin sen kerran ... eräänä iltana ... mikä se teidät silloin ihan äkisti sai värisemään?"

"Mikäkö?" sanoi neiti vihdoin, venyttäen joka sanaa. "Niin, se on minun salaisuuteni. Mutta ... minä ilmasen sen teille nyt, jäähyväisiksi, entisien aikojen muistoksi. Te ette rakastaneet minua kyllyiksi. Minun laiseni naisen pitää saada ääretön rakkaus, niin suuri, että se on yhtä vahva kuin hänen epäilynsä, yhtä palava kuin hänen levottomuutensa, yhtä voimakas kuin hänen ajatuksensa, yhtä syvä kuin hänen ikävöimisensä, yhtä kaunis kuin hänen kauneimmat unelmansa. Mutta semmoista rakkautta ei ole maan päällä. Siksiäpä olkoonkin sinään, kuin nyt on."

Pitkä äänettämyys alkoi, joka ikäänkuin vapisi pidätettyjen tunteiden painosta. Molemmat he tunsivat saapuneensa rajalle, jonka ylitse heillä ei ollut oikeus astua. Dosentti oli hyvin liikutettu, hän pyyhki moneen kertaan kädellään otsaansa ja huokaili syvään.

Neiti astui pöydän luo ja selaili välinpitämättömästi jotakin kirjaa.

Kun hän kääntyi takaisin, oli hänen muotonsa ihan levollinen ja kylmä.

Hän kysyi jotakin vähäpätöistä uudesta kirjallisuudesta ihan muuttuneelta äänellä.

Dosentti säpsähti ja myönsi, tietämättä oikeastaan, mistä puhekaan oli.

Sitte alkoivat he kirjallisuudesta keskustelun, jota kesti, kunnes dosentti tuntikauden kuluttua sanoi hänelle jäähyväiset.

Mutta hän ei jatkanut noita pieniä yksityisiä vierailuja, eikä neitikään häntä koskaan pyytänyt tulemaan.

HULLUINHUONE.

Ihan kaupungin vieressä lähellä maantietä oli hulluinhuone, kaunis rakennus siipinensä ja komeine

etuseininen. Sepä se olikin kaupungin etevin rakennustaiteellinen mestariteos; kaikkien matkustajain, jotka sikäli kulkivat, täytyi välttämättömästi käydä sitä katsomassa, ja matkan-oppaissa oli tästä pikku kaupungista mainittuna; ainoastaan se merkillisyys, että siinä oli tavattoman kaunis ja hyvin järjestetty sairashuone mielenvikaisia varten.

Muutapa kaupungissa ei todellakaan ollut katseltavaa. Kadut olivat leveät ja tyhjät ihmisistä, tori kasvoi kesällä rikkaruohoa. Viime aikoina oli monta uutta taloa tehty muutamalle kaupungin laidalle; tahdottiin jäljitellä pääkaupunkia ja perustaa huvilakaupunki, ja äkisti tuli uudenaikaiseksi tavaksi muuttaa asumaan uusiin taloihin ja kuivaamaan niitä. Kaikin tavoin koetettiin kaunistella tätä uutta kaupungin osaa, laitettiin pieniä, nelikulmaisia kasvitarhoja, pensastoja ja kukkapenkkejä, maalaeltiin katot ja porstuat monenkarvaisiksi. Mutta ne puuhut eivät oikein menestyneet; säästäväisyydestä oli talot tehty ohutseinäisiksi, eivätkä alalattiatkaan olleet kyllin tukevat; säästäväisyydestä koetettiin myöskin saada niin monta asuntoa kuin mahdollista hyyrättäväksi, niin että talot näyttivät ladoilta tai kasarmeilta. Pormestari oli äskettäin käynyt pääkaupungissa ja nähnyt, mitenkä siihen yhä kasvoi kauneita palatseja, niin että hän oli ihan tuskissaan oman kaupunkinsa rakennustavasta; mutta sitäpä nyt oli aivan mahdoton paremmaksi saada, kaupunki kun näet oli pieni ja pienet sen olotkin ja talonisännät halukkaammat säästämään kuin kaunotaidetta kehittämään. Niinpä hulluinhuone yhä vain pysyikin kaupungin kauneimpana rakennuksena.

Se oli pienellä mäellä ihan yksikseen. Jos hetkisen seisoi sen edessä vahvaa kiviseinää katsellen kolkossa, tyynessä äänettömyydessä, joka sen ympärillä vallitsi, ja kun muisteli kaikkia huokauksia ja tuskanhuutoja, mitä tuolla sisällä oli kuulunut, niin tuntui koko laitos raskaalta, rampautuneelta rautaruumiilta, jossa kahlehdittu henki makaa sairaana ja valittavana.

Rakennuksen edessä oli suuri puisto tai metsä, sekin enimmäkseen hiljainen ja yksinäinen; ainoastaan joskus kesällä aamupäivällä istui lääkärin rouva siellä käsitöinensä. Mutta toisella puolella oli monta pihaa korkealla lauta-aidalla ympäröitynä; niissä hullut kävelevät ja uneksivat sekavia, hourailuvia uniansa elämän ihmeistä.

Siellä he, jos eivät ole olleet rajuina, saavat kauniilla ilmalla kävellä; siellä suuruuden ajatukset liitelevät heidän ympärillensä, siellä uneksivat he olevansa valtiomiehiä ja kuningattaria, siellä he taistelevat hirveäin, sekavain muistojensa kanssa, jotka tunkeutuvat heille mieleen; siellä ajavat he paholaista takaa ja nauravat kohtikurkkua, kun se uudestaan ilmestyy heidän taaksensa; siellä he hautovat yhtä ajatustansa, joka kietoutuu heidän sieluunsa lennätellen sitä kuin vihuri kuivaa lehteä, he sen päästävät käsistään ja sieppaavat sen jälleen kiinni, siellä — he istuvat jossakin nurkassa kokoon kyyristyneenä, kädet ristissä, ja itkevät, itkulla kuluttavat koko elämänsä äänettömässä, unenkaltaisessa tuskassa.

Oli kaunis heinäkuun päivä; viehättävä kesänhenki vallitsi luonnossa; hyönteiset surisivat, havut tuoksuivat kuumuutta likeisessä metsässä, vienoinen auer peitti taivasta. Puolen päivän rinnassa pysähtyivät vaunut sairashuoneen portin eteen. Niissä istui lääkäri ja hänen vieresssä nuori nainen, jota hän puhutteli kreivittäreksi, ollen erittäin kohtelias hänelle. Nuori nainen oli erittäin vilkas, välistä vähän heikkohermoisen tapaan levoton. Silmät, syvälle painuneet, eivät koskaan pysyneet levossa. Hän puhui melkein lakkaamatta ja toisteli moneen kertaan, että hän niin mielellään halusi käydä läpi koko sairashuoneen ja nähdä, jos vain oli mahdollista, sairaat.

Vastapäätä istui nuori mies, jolla ei vähääkään ollut hänen vilkkauttansa. Hän oli kalpea ja paljaspäinen, ja näytti hyvänluontoiselta ja yksinkertaiselta. Kesähelle uuvutti häntä; hän nieli lakkaamatta haukotuksiansa, mutta kuitenkin kohteliaasti vakuutti olevan hyvin miellyttävää nähdä hulluinhuonetta.

Kun vaunut pysähtyivät, hyppäsi kreivitär keveästi maahan ja riensi herrojen edellä hiekkatietä myöten ylöspäin. Lääkäri kiiruhti heti hänelle seuraksi ja jatkoi puhelua. Kreivi astui tien toista reunaa vähän jäljempänä ja pieksi kepillänsä heinikkoa.

"Muistakaa nyt, tohtori, että minä tahdon nähdä kaikki hullut, rajuimmatkin", sanoi kreivitär vielä kerran. "Oi, minä tunnen suurta osanottavaisuutta heitä kohtaan ja kaikkia kärsiviä kohtaan — sitä suurempaa, mitä enemmän he kärsivät!"

Kreivi katsahti ylös hymyillen armahtavaisesti.

"Vaimoni on hyvin omatapainen, kuten kuulette tohtori."

Lääkäri ei vastannut, mutta katsahti nuoreen kreivittäreen nopeasti tutkivaisesti. Hänestä näytti jotakin omituista paloa hehkuvan pitkien, mustien silmäripsien alla.

He astuivat nyt kiviportaita myöten ylös eri osastoihin.

Kreivittären koko huomio oli jännitettyinä. Naisen uteliaalla, kiivaalla osanottavaisuudella tajusi hän kaikki kärsimiset, mitä täällä oli ympärillä. Hän tunsi hirmuista lumousta kaikista tuijottavista silmäyksistä, kokoon kyyristyneistä olennoista, joilla oli tukka pörrössä ja posket veltot, riippuvaiset, ja lyhyestä, äkillisestä, kimakasta naurusta. Pieni ruma nainen tuli hänen luoksensa, kosketteli sormillansa kreivittären pukua ja pyysi häntä kohta palaamaan ja tuomaan hänelle uusia vaatteita, koska hän oli keisarinna eikä sentähden saattanut näyttäytyä semmoisessa puvussa, kuin hänellä nyt oli.

Kreivitär lupasi täyttää hänen pyyntönsä; hullu hymyili tyytyväisesti ja keikaili ilosta.

Eräässä kopissa, yksikseen suljettuna istui nuori nainen, laitoksen rajuin holhokki. Hän lauloi ja parkui niin, että kaikki käytävät kajahtelivat; pitkä tukka riippui hajallansa ja vanukkeissa puolialastomilla olkapäillä, rinta kohoili levottomasti, selvästi näkyi, miten valtimot paisuivat ja tykkivät ihon alla, ja tuon tuostakin kohotti hullu laihat, alastomat käsivartensa pänsä yli ja pudisteli nyrkkejensä.

Nuorta kreivitärtä kovin liikutti se kauhea näkö. Tämä sielunelämän hirmuinen arvoitus, johon hänenkin mielikuvituksensa hyvin usein häipyi eksyksiin, samalla pelotti ja viehätti häntä. Hän vaaleni, jokin pimeän toivottomuuden tunne täytti äkisti hänen mielensä.

"Tämä on elämän yö," mutisi hän, "harhailu äärettömissä sokkeloissa, koskaan ulos osaamatta."

Kreiviin se sitä vastoin näytti vastenmielisesti vaikuttavan.

"Lähde pois täältä!" kuiskasi hän, tarttuen vaimonsa käteen, "mitä tästä on hyvää? Nuo inhottavat näöt tuottavat vain unettomia öitä."

Kreivitär peräytyi ja katsahti häneen halveksivasti.

"Mene sinä!" sanoi hän kylmästi, "minä en pelkää muutamaa unetonta yötä."

Kreivi nykäytti olkapäitensä ja kääntyi hymyillen pois.

Kreivitär pysyi liikahtamatta ja katsoi miettiväisen näköisenä mieletöntä.

"Olisi hauska tietää, miltä hänen sielussansa tuntuu," sanoi hän hiljaa itsekseen. "Jos kaikki muistot ovat häneltä sammuneet, silloinpa olisi suloista... Sanokaas, tohtori," jatkoi hän ääneen lääkärielle, "mitähän arvelisitte, jos saisitte minut sulkea tuommoiseen koppiin..."

"Armollinen kreivitär," keskeytti lääkäri puheen, päätänsä tyytymättömästi pudistaen, "ei pidä antautua semmoista haaveksimaan."

"Oh, eipä haittaa, tulehan olla valmis ottamaan vastaan, mitä vain sattuu," vastasi hän puoleksi leikkillisellä äänellä. "Ette voi kuvitella, mikä selittämätön veto minussa tuntuu hulluinhuoneeseen ja hulluja kohtaan."

He läksivät pois päin ja tapasivat kreivin, joka käveli edestakaisin käytävässä ja yhä nieleskeli haukotuksia.

"Väsyttääkö tämä teitä, kreivi?" kysäsi lääkäri kohteliaasti.

"Ei, ei, ei; ei suinkaan," vastasi kreivi, olkapäitensä nykäyttäen ja tehden kieltävän liikkeen molemmin käsin. "Päin vastoin on tämä erittäin hupaista."

Naisten puoli oli nyt käytynä läpi. Kreivitär tahtoi nähdä myöskin miesten puolta, mutta niin lääkäri kuin kreivikin sitä vastustivat. Kreivitär näytti kalpealta ja kiihtyneeltä, huulet värähtelivät heikkohermoisesti. Vaan hän kuitenkin oli itsepäinen. "Vaikkapa vain alakerrokseen," pyysi hän hartaasti.

"Tapahtukoon sitte tahtonne," sanoi lääkäri; "siellä onkin vain yksi sairas. Mutta ehkäpä hänen näkeminen miellyttää teitä."

He saapuivat suureen, valoisaan huoneeseen. Se oli kauniisti sisustettu, sohvapöydällä oli sanomalehtiä ja kirjoja. Ikkunan luona seiso nuori mies seljin huoneeseen päin, käsin nojaten ikkunan pieleen. Hän seiso ihan liikahtamatta, huolimatta tulijoiden äänestä ja liikkeistä. Hänellä oli hoikka vartalo, ja tumma tukka riippui kiharoina niskassa.

"Hän on meidän lempein ja rauhallisin sairaamme," kuiskasi lääkäri; "koko hänen sairautensa on vain se mieletön ajatus, että hän päivät päästänsä seiso ikkunan luona katselemassa, eikö se, jota hän odottaa, jo tule."

"Hän on ollut levottomampi viime aikoina", sanoi vahti, joka siinä seiso, suuri avainkimppe kädessä; "hän on monta kertaa sanonut hänen ihan näinä päivinä tulevan."

"Ketä odottaa hän?" kysyi kreivinna innokkaasti.

"Oh, se on hyvin romantinen historia", vastasi lääkäri hymyillen.

"Ai, kertokaapa se sitte minulle!" huudahti kreivitär kiihkeästi.

"Olkoon menneeksi; — noin kymmenen vuotta sitten oli hän kotiopettajana suuressa herrastalossa. Siellä oli nuori tytär, kuten kerrotaan, viehättävä, kaunis tyttö, tuskin 17:n vanha, johon kotiopettaja tietysti rakastui. Hänen rakkautensa ei jäänyt yksipuoliseksi, sillä, kuten ehkä itsekin saatte nähdä, oli hänkin tavattoman kaunis, ja molemmat he jonkun ajan haaveksivat ja nauttivat rakkauttansa. Mutta..."

Lääkäri vaikeni ja alkoi puhella hiljemmin, sillä hänestä näytti, että nuori sairas liikahti. Mutta hän ei huomannut, että kreivitär oli vaalennut marmorikuvan kaltaiseksi, eikä nähnyt, miten hän haparoiden ojensi kätensä, tukea etsien, ja miten koko hänen olemuksensa ikäänkuin leimahti mielenliikutuksesta.

"Mutta", jatkoi lääkäri, "isä huomasi kohta heidän molemminpuolisen taipumuksensa, ja kun hän oli jyrkkämielinen ylimys, vihastui hän silmittömästi, erotti rakastavaiset toisistansa ja käski kotiopettajan jo samana päivänä lähtemään talosta. Nuorukainen totteli, mutta kaikki, mitä hänen silloin täytyi kärsiä, ero rakastetusta, hänen kyynelensä ja epätoivonsa, isän kiukku ja uhkaukset, kaikki se koski niin kovasti hänen lempeään, tunteelliseen mieleensä, että hän tuli hulluksi. Hän joutui tänne sairashuoneeseen ja on nyt jo ollut täällä kymmenen vuotta; mutta hänen sairautensa ilmautuu vain, kuten jo sanoin, ainoastaan niin, että hän lakkaamatta odottelee rakastetun tuloa."

Lääkäri vaikeni. Sitte seurasi pitkä, tukala äänettömyys. Kreivitär oli astunut pari askelta eteenpäin; hän nojasi kädellään tuoliin, katse oli värähtämättä kiintynyt nuoren miehen vartaloon.

Silloin kääntyi hulluinhuoneen asukas ja heidän katseensa tapasivat toisensa.

Nuorukaisella oli sanomattoman surullinen katse, johon vuosien pituinen odotus ja kaipaus oli päivästä päivään, hetkestä hetkeen kietoutunut.

Hän oli hellännäköinen, nuorekas mies, jonka koko olennessa näyttivät onnettoman rakkauden suudelmat vieläkin väräjävän.

Mutta kun hän näki edesssä kreivittären kalpean muodon, kun hänen katseensa ikäänkuin hukkuu kreivittären syviin, hehkuviin silmiin, silloin levisi autuas hymy hänen kasvoillensa. Sekava odotuksen ikävä haihtui kerrassaan, ja sijaan kehittyi autuaallinen loisto.

"Cecilia!" huudahti hän riemuiten ja avasi sylinsä.

Kreivitär astui askeleen häntä kohti. Mutta ilo oli ollut liian voimakas; se oli kuolettava, niinkuin ijankaikkisuuden ilo on ihmiselle. Heti kun nuorukainen avasi sylinsä, vaipuivat kätet jälleen alas ja hän kaatui kuolleena maahan, yhä vielä huulet onnellisessa hymyssä.

Hänen odotuksensa aika oli loppunut ja samoin hänen surullinen historiansa; mutta sen epäsoinnut olivat selvinneet täydelliseksi ja puhtaaksi loppusoinnuksi.

BURSTRÖMILÄISTEN JUTTU.

I.

Matami Jonsonista tuntui vähän raskaalta ja suruiselta, vaikka kyllä oli kaunis keväinen ilma, joka sai metsät paisumaan mehevästä vehreydestä, ja vaikka päiväpaiste lämmitti vainioita ja niittyjä, niin että kaikki maan poven piilossa olleet siemenet itivät ja taimelle kohosivat. Matami uskoi lujasti ennustuksiin ja muuhun sellaiseen; ihan varmasti kävi se aina toteen, sanoi hän, että jos harakka räkätti hänelle tai orava juoksi hänen editsensä tien poikki, niin jotakin kävi hullusti ennen iltaa.

Ja nyt aamusilla, kun hän veti pesuja alas meren rantaan, oli suuri, punakarvainen oravan runtale juossut tien poikki ihan kärrien editse.

Nyt matami jo puuhaili kapealla puolimädänneellä pesusillalla, pursui vaatteita keväisessä vedessä,

joka hiljaa loiski rantaa vasten, veti ne sitte ylös, pusersi niitä hiukan ja löi niitä muutamia kertoja kartulla, raskaalla, voimakkaalla kädellä ja tasaisessa tahdissa, niin että kallio lahden toisella puolella vastaan kajahteli.

Vähän etempänä metsän reunassa oli osa vaatteita kuivamassa. Ne loistivat lumivalkeilta vehreää pohjaa vasten ja heiluivat hiljaa vienosssa aamutuulussa.

Nyt olikin oivallinen kuivausilma, niin että pesijän sydän oikein hyppi ilosta.

Monta tuntia työskenteli matami sillalla yksitoikkoisesti kaiuttaen toisen rannan kallioita. Välistä ojensihe hän suoraksi, huokasi syvään väsymyksestä, pyyhki kasvoistaan hikeä esiliinansa nurkalla ja katsahti ympärilleen. Sitte kumartui hän jälleen jatkamaan työtänsä. Välistä kuuli hän jonkun höyrylaivan jyhmytystä etempää lahdelta. Savu nousi suoraan ylös, vedenpinta alkoi kohoella, laineet vierivät kohisten rantaan ja vesi nousi hyllyen pesusillalla, niin että matami kastui aina polviin asti.

Se oli pienoinen tänne pistäytyvä lahti merestä. Laivasillalta kulki tie ylöspäin jotenkin jyrkkään, kauniin koivikon läpi kierrellen. Kukkulalla oli monta huvilaa ja kesäasuntoa, joista kaikista oli kaunis näköala laivaväylälle. Pari asuntoa oli isäntäin itsensä teettämiä ja he niissä asuivatkin; muut olivat kesävieraille hyyrättäviä ja kaikki erään rikkaan entisen oluenpanijan omat, jota nyt kuitenkin ei enää koskaan nähty niillä tienoin. Monta vuotta sitte, ennenkuin olut ja porteri olivat hänet tehneet siksi suureksi mieheksi, kuin hän nyt oli, oli hän sattumalta polkuhinnasta saanut vanhoja hirsia ja niistä teettänyt itselleen ja perheelleen tänne kesäasunnon. Mutta kun hänen taloudellinen asemansa vaurastui yhä kukoistavammaksi, huomasi hän vihdoin tuon asunnon itselleen liian yksinkertaiseksi, hyyräsi sen muille ja samalla teetti monta uutta asuntoa sen lähelle ja ne kaikki olivat terveen, kuivan asemansa tähden hyvin kilvalla halutut kesähuvilat.

Suurin asunto, joka oli keskellä koivikkoa mäen päällä, näytti olevan erittäin muhkea, kaksinkertainen rakennus, palkonkineen ja kuistineen. Siinä asui oluenpanijan lanko rihkamakauppias Burström vaimonsa, kolmen lapsen ja kotiopettajan kanssa.

Muuten asui täällä, kuten jo sanottiin, monta perhettä, ja matami Jonsonin ynnä hänen miehensä paraimpana tulolähteenä oli vaatteenpesu sekä veden- ja puunveto heille. Sitä paitsi olivat Jonsonin talonmiehinä Burströmillä; talvet he saivat asua kyökissä, mutta kesät, kun ei paleltumisesta ollut pelkoa, oleskelivat he pienessä kojussa, joka oli tehty syrjemmäksi mäelle. Jonson-puolisoilla oli viisi lasta, niin että heidän täytyi aamusta iltaan olla ahkerassa työssä, voidakseen pysyä leivässä käsin. Ja sittekin oli monesti hyvin vaikea saada kokoon niin paljo, kuin nälkäinen lapsilauma olisi tarvinnut.

Puolen päivän rinnassa oli matami Jonsonilla koko pesu huuhdottuna; hän nousi mäelle katsomaan vaatteita ja poimi pois nuorilta, mitkä jo olivat kuivat. Hänen vanhimman jälkeinen poikansa, seitsenvuotinen, likainen ja ryysyinen vallatoija, vetelehti mäellä huvitellen äitiänsä, joka jo pari kertaa oli kehoittanut häntä menemään kotiin auttamaan veljeänsä kauppiaan kasvitarhan kitkemisessä, mutta poika ei vielä ollut katsonut kiirettä olevan. Viimein matami otti hänet kiinni niskasta, pudisteli häntä vähän, pyyhki häneltä esiliinansa nurkalla suun ympäristöä ja sysäsi hänet jotenkin kovakouraisesti tietä myöten ylöspäin.

"Kas niin, laita nyt itsesi tuonne työhön! Ja Herra sinua armahtakoon, jos et tottele!"

Samassa näki hän rouva Burströmin tulevan pitkin askelin alas mäkeä myöten.

"Kuulkaas nyt, matami Jonson", sanoi rouva päästyään matamin luo ja pannen kätensä hänen olkapäälleen, "minä lähden k:lo 2:n laivalla kaupunkiin ja otan pikku Miian mukaani. Ludvig tulee myöskin mukaan, niin saavat he leikitellä, kun minä kävelen asioillani."

Matami katsahti kummastuneena ylös. Jotakin outoa oli rouvan käytöksessä. Hän oli kiihkoinen ja levoton, silmät räpyttivät lakkaamatta ja puhe oli hiljainen, laulava, melkein rukoilevainen. Matami Jonson ei ollut tottunut näkemään häntä noin lempeänä ja ystävällisenä,

"Jos, rouva, olette niin hyvä, että huolitte ottaa tytön mukaa, niin..." vastasi matami vitkastellen, "mutta eihän sillä raukalla ole kunnon vaatteita."

"Ei siitä lukua!" virkkoi rouva kiihkeästi. "Minä puhdistutan häntä, — siitä ei teidän tarvitse hätäillä!"

Matami kiitti uudestaan. Olihan tuo oikein hyvin tehty, että rouva Burström otti tytön mukaansa. Ja ehkäpä hän vielä aikoi antaa hänelle jotakin vaaterepaletta, kengänkulut, kaulaliinan tai kenties kokonaisen hameenkin. Matami tunsu jotakin tyytymyksen tunnetta, ja aivan itsestään johtui hän ajattelemaan, että olipa oikein hauskaa, kun herrasväen pesu tuossa loisti niin valkoisena ja kauniina.

Rouva nyykäytti päätään matamille, kääntyi ja läksi astumaan ylöspäin, yhä vain hätäileväisen tavalla.

Mutta kun hän pääsi niin etäälle, ett'ei matami häntä enää nähnyt, muuttui hänen muotonsa kokonaan; kavala hymy, jolla hän äsken oli maustanut sanojansa, katosi, silmissä piilevä pahuus leimahti ilmi, hän puristi nyrkkiä ja mutisi puoliääneen: "niin, niin, odottakaahan vain te, koko rosvojoukko!"

Pihalla Burströmin huvilan edessä seisoi pikku Miia Jonson odotellen. Hän oli siivoin ja rauhallisin Jonsonista, kalpea, surumielinen lapsi, jotenkin tyhmänlainen ja hidas mitään oppimaan. Hyvin tottelevainen hän oli ja teki yleensä kaikki, mitä ihmiset häntä käskivät tekemään tai sanomaan.

Ylös ehdittyänsä sysäsi rouva tytön porstuaan, kutsui palvelustytön ja käski hänen pesemään ja siivoamaan Miian sekä panemaan hänelle Ludvigin vanhat kengät jalkaan. Itse meni hän myöskin pukeutumaan kaupungin matkaa varten. Selvästi voi kuulla hänen olevan vihoissansa, sillä hän paiskeli ovia ja piironginlaatikoita, ja avonaisesta makuuhuoneen ikkunasta tunkeutui hänen äänensä äkäisenä ja terävänä ulos aina herra Vigertin, kotiopettajan, luo asti, joka makasi riippuverkossansa, erästä Kjellandin romaania lukien. Tänäpä näyttikin koko talossa olevan jommoinkin häiriö; sillä palvelustytöt kuiskailivat toisilleen, herra ja neiti Burström istuivat makuuhuoneessa pitäen kiivasta, kovaäänistä perheneuvottelua sill'aikaa, kun rouva kampaili korutukkaansa ja valmistihe matkaan.

Hän näytti hyvin komealta, kun hän puolen tunnin kuluttua tuli ulos täysin pukeutuneena, tulipunaiset höyhenet hatussa, silkki- ja samettileninki yllä ja kädessä ranskalaiset hansikkaat, joita hän ei saanut menemään nappiin paksujen kalvosimiensa ympärille. Juuri siitä kiinnipanon ponnistuksesta oli hän kasvoiltaan yhtä punainen kuin hatuntöyhtökin, ja se teki hänet vielä vihaisemman näköiseksi, kun hän kovalla äänellä huusi Ludvigia ja siivoa pikku Miiaa, vaikka hän seisoi jo valmiina ihan hänen vieresssä. Ottaessaan jäähyväisiä mieheltään ja tyttäreltään nyökäytti hän päätään paljonsanovasti ja kuiskasi kavalasti hymyillen: "luottakaa vain minuun, minä kyllä tiedän, mitenkä tuommoisia on kohtelemisen."

Nuori neiti Burström nauroi: "Niin, mamman kanssa ei ole hyvä leikitellä", vastasi hän, oikealla tyttären kunnioituksella muistellen muutamia kohtauksia lapsuutensa ajoilta, joissa äitin pontevuus oli esiintynyt mielestä poistumattomalla tavalla.

Rouva läksi nyt astumaan sivullansa nuori herra Ludvig ja jäljessä pikku Miia, joka oli ihan menehtyä korin, kahden paketin ja sadevaipan kantamiseen. Saavuttuaan koivikkoon, jossa herra Vigert lukien makaili, ei rouva voinut olla poikkeamatta riippuverkon luo.

"Jos teitä, herra Vigert, haluttaa tänään tervehtiä tuttujanne, niin ilmoitan, että Ludvig viipyy koko päivän poissa", sanoi hän imelästi hymyten.

Herra Vigert nauroi itseksensä. Hän tiesi tuon olevan rouvalla vain hätäpäisen, hienommanlaisen tavan ilmoittaa hänelle, että kun hän (rouva) oli poissa, ei kotona annettu mitään kunnon päivällistä, koska herra ja neiti myöskin olivat päivällisellä tuttujensa luona, joissa kotiopettaja ei ollut tervetullut vieras. "Vai niin", vastasi herra Vigert haukotellen ja jalkojaan ojentaen, "kiitoksia tiedosta."

Rouva katsahti häneen vihaisesti. Miten hävyttömästi hän haukotteli rouvalle vasten silmiä ja vielä semmoiselle rouvalle, jonka talossa hän oli palkattuna palvelijana! Hän olisi mielellään antanut herra Vigertille korvapuustin, jos vaan olisi uskaltanut, mutta se kun oli vähän arveluttavaa, työkkäsi hän sen sijaan pikku Miiaa koko voimallaan eteenpäin, kääntyi seljin kotiopettajaan ja astui pitkin askelin alas laivasillalle, jossa kohta sen jälkeen kävi höyrylaiva ja vei rouvan ynnä lapset kaupunkiin.

Herra Vigert puolestaan maksoi rouvalle koron kanssa tuon hyväntahtoisuuden, jota rouva tunsikin häntä kohtaan. Sentähden hän vain piti paljon Burströmiläisistä, kun voi halveksia heitä niin perinpohjin, ett'ei hänellä tarvinnut olla mitään omantunnon vaivoja, vaikka olisi kuinka huonosti hoitanut kotiopettajan-tointansa. Vigert piti Ludvig-poikaa niin turmeltuneena, ett'ei hänestä enää voinut mitään hyvää saada tekemälläkään; koska hän nyt kerran oli ruvennut hänen kasvattajakseen, opetti hän häntä pari tuntia päivässä, vaan muuten antoi hän pojan olla omissa hoteissaan ja itse makaili riippuverkossansa lueskellen. Välistä kyllä saattoi häntä häiritä kimakka hätähuuto ja kun hän silloin läksi etsimään häiriön syytä saattoi hän esimerkiksi löytää jonkin Jonsonin nenällänsä maassa ja nuoren Burströmin häntä jonkin muinaisen tyrannin tavalla elävältä hautaamassa; mutta kun Jonson oli pelastettu ja hänen kiusaajansa asianmukaisesti kuritettu, palasi herra Vigert tyynesti mäelle riippuverkkoonsa lukemaan. Vaikka hän oli käsittänyt kotiopettajan tehtävät näin mukavalla tavalla, oli hänellä kuitenkin hirveän ikävä Burströmissä, ja joll'ei siellä olisi ollut tuota kaunista koivikkoa, ihanaa kesäistä ilmaa ja hovioikeudenneuvos Hedenstamin perhettä, joka asui lähellä eräässä huvilassa ja jonka seurassa hän erinomaisen hyvin viihtyi, niin olisi hän jo ammuin pistänyt pillit pussiin ja muuttanut majaa muualle.

Saatuaan kertomuksen loppuun luetuksi pisti herra Vigert kirjan rintataskuunsa, pudistelihe, käänsi päänsä, otti lasit silmiltänsä, asettui mukavimpaan tapaan ja jäi hetkiseksi suloisen miettimisen tai miettimättömyyden valtaan, kepillänsä hiljaa sysien verkkoonsa edestakaisin heilumaan.

Hän oli äsken täyttänyt viidennenkolmatta vuotensa, mutta kuitenkin oli hän jo kokenut paljon maailmaa, niin paljon; että hän itse luuli kokemustansa äärettömäksi. Noin viisi vuotta sitte luultiin häntä monen sadantuhannen perijäksi, mutta onnettomat keinottelemiset ja asiatuttavuudet tuon vanhempien rikkauden äkisti lopettivat. Isä tahtoi silloin poikaansa taivuttaa lopettamaan opintietä ja ryhtymään johonkin käytölliseen toimeen, mutta poika sen tuuman hylkäsi ihan jyrkästi. Mitä hän muuten tunsu tai ajatteli muuttuneesta asemastaan, ei hän kenenkään antanut edes aavistaakaan; hän piti ajatuksensa ominaan ja työskenteli vain sitkeällä, väsymättömällä pontevuudella, joka ennemmin tai myöhemmin voittaa kaikki ulkonaiset vastukset. Kesällä oli hän aina kotiopettajana ja talvella antoi opetusta suuretieteessä, siten hankkien välttämättömät tarpeensa.

Mitään varmaa tulevaisuuden suunnittelua ei hän vielä ollut tehnyt, mutta sen sijaan kosolta tuulentupia. Joku aika sitte julkasi hän muutamia kirjallisia pätkiä, ja se suosio, jolla arvostelijat ne ottivat vastaan, oli melkoisesti laajentanut hänen toiveitansa. Nyt hän valmisteli kirjoitelma- ja arvostelukokoelmaa, jonka sitte vast'edes aikoi julaista.

Maattuaan ja kiikuttuaan puolisen tuntia riippuverkossa alkoi hänestä tuntua vähän yksitoikkoiselta tuo taivaan ja puiden katseleminen sekä itikkain pois ajeleminen, jotka itsepäisesti yhä vain laulaa tillittivät hänen ympärillensä. Hän laskeutui maahan, veti suoraksi housujensa lahkeet ja nuttunsa helmat, pani lasit silmilleen ja hatun päähänsä, otti kepin käteensä ja läksi astumaan Hedenstamin huvilaan. Kello oli puoli-kolme, hän tiesi rouva Hedenstamin hänen molempien serkkujensa, neiti Arnellien, siihen aikaan aina istuvan kuistilla ompelemassa, ja hän itsekseen aprikoi, että jos hän nyt meni sinne, niin hänet pidätettiin päivälliselle.

Hän hymyili koko ajan itsekseen, kun astuskeli ja pieksi kepillään heinikkoa tien varrelta. Hän ajatteli Arnell-neitejä; niissä tytöissä oli jotakin hullunkurista, joka hyvin huvitti häntä. Vaikka he olivat hänen ikäisensä, piti hän kuitenkin heitä suurina lapsina, joilla ei muka ollut yhtään kokemusta. Mitäpä pari tuommoista tyttöä, jotka eivät olleet muuta tehneet kuin tanssineet pidoissa ja laulaneet illanvietoissa ja joita mamma ja pappa ja tätit olivat tarkasti vartioineet, mitäpä he voivat tietää elämästä? Samalla myönsi hän, että Arnell-neideistä voi "tehdä" jotakin; he eivät olleet ihan muiden tyttöjen kaltaiset, vaan osasivat keskustella kaikenlaisista aineista, ja hyvin oli hauskaa vaihtaa ajatuksia heidän kanssansa, varsinkin Cecilian, jonka hän aina suureksi huvikseen sai jumalattomilla mielipiteillään tyytymättömyydestä kiivastumaan. Arnellit puolestaan, jotka olivat suuressa maailmassa seurustelleet ja olleet monissa kauneissa ja ihanoissa rakkausseikoissa osallisina, pitivät herra Vigerttiä oikeana "keltanokkana" ja sanoivatkin keskenänsä häntä vain "pojaksi". Jonkinlaista vetoa he hänessä kuitenkin tunsivat, sillä he aina tulivat iloisiksi ja vilkkaiksi, kun vain saivat nähdä hänet. Vigert oli ihan toisenlainen, kuin he olivat tottuneet herroja näkemään. Ne nuoret herrat, jotka vierailivat päätirehtöri Arnellin kotona, olivat kaikki niin kohteliaat ja siistit, puhelivat naisten kanssa aina hienoin ja hyvin valituin sanoin ja olivat ihanteellisia mielipiteiltään. Herra Vigert sen sijaan lausui ihmisistä hirmuisimpia asioita, niin kauheita, ett'eivät neidet niitä ollenkaan sanoneet uskovansa, mutta eivät kuitenkaan voineet olla sitä uteliaalla mieltymyksellä kuulematta.

II.

Herra Vigert oli aivan oikein aprikoinut; rouva Hedenstam ja neidet Arnell todellakin istuivat kuistissa ja ompelivat. He ottivat hänet vastaan hyvin ystävällisesti; hän ja neidet hymyilivät tervehtiessään toisiansa, — melkeinpä aina he muuten nauroivatkin, milloin toisensa tapasivat, niinkuin olisi heillä ollut jotakin vain heidän yhteistä iloista naurettavana.

"No," alkoi herra Vigert, käytyänsä rouva Hedenstamin kehoituksesta istumaan, "no, oletteko tätä lukeneet, hyvät neidet?"

Hän otti Kjellandin novellin povitaskustansa ja ojensi sen neideille, puolittain kiistanhaluinen katse silmässä.

Cecilia katsahti pikaisesti kirjaan päin.

"Olemme!" vastasi hän ripeästi, "taikka oikeammin minä vain puolitiehen, vaan Agnes loppuun."

Herra Vigert siirtyi likemmäksi Agnesia. Kaikkien kasvoilta loisti hymy, sillä he tiesivät, mikä miellyttävä väittely nyt oli alkamassa.

"No, mitä sanotte, neiti? Eikö se ole vallaton, mestarillinen?"

"Kyllä, totta tosiaan, se on vallan erinomainen," vastasi Agnes, "mutta ei herra Kjelland eikä kukaan muu kirjailija, vaikka olisi miten nerokas, saa minua uskomaan..."

"Ei herra Kjelland eikä kukaan muu kirjailija saa minua uskomaan, että maailmassa olisi vain tyhmiä

ja huonoja ihmisiä," täytti Cecilia. Neidet Arnell puhuivat aina yht'aikaa. Varsinkin oli Cecilian vaikea antaa sisarensa päästä lauseen loppuun asti, ja kun heillä enimmäkseen aina oli samat mielipiteet, sopikin hyvin puhua yksiaanisesti.

"Jos ensinkin tarkastamme sankaritarta," jatkoi Agnes sisaren säestyksellä, "niin eihän hänessä ole mitään viehättävää, hän kun on ihan velto ja tahdoton. Se ei ole lainkaan luonnollista, tuo, sen vakuutan; ei ole ketään naista, joka ei taistelisi, ponnistelisi ja kärsisi semmoisissa oloissa..."

Herra Vigert viittasi kädellään tyytymättömästi ja pudisti päätään.

"Oh, teidän lorujanne!" huudahti hän, sääliväisesti hymyillen. "Luuletteko te, neiti, sen olevan jotakin tavatonta, jotakin, josta ansaitsee meluta? Semmoistahan tapahtuu joka päivä, se on ihan tavallisinta, eikä ansaitse niin paljon vaivata aivojansa sen tähden. Jos ottaisimme selon, niin näkisimme parastaan joka toisen naisen..."

"No, no, herra Vigert!" keskeytti rouva Hedenstam, tyytymättömästi pudistaen päätänsä.

"Niin, minä pyydän anteeksi, hyvä rouva ja hyvät neidet", vastasi herra Vigert, "minä en ehkä saa lausutuksi ajatuksiani kyllin hienolla tavalla. Mutta vika ei ole minun, vaan Herran, joka on niin laitellut tämän maailman, ett'ei siitä voi puhua parempien naisten seurassa."

"Hyi, miten te olette törkeä!" hätäilivät molemmat neidet, puoleksi nauraen, toiseksi pahastuen.

"Ei Herra ole niin laitellut, vaan ihmiset itse sen niin huonoksi mullistelevat," sanoi rouva Hedenstam vakavasti.

"Mutta teidän uskonoppinne mukaan, Herrahan se on luonut ihmisen. Mitenkä se soveltuu yhteen?"

"Jumala on tosin luonut ihmisen, mutta hän loi ihmisen hyväksi ja onnelliseksi, ja itse hän lankesi syntiin..."

"Vai niin. Se tuo nyt ei oikein sovellu minun ajatusoppiini, mutta älkäämme huoliko ryhtyä jumaluusopillisiin väittelyihin. Ihmiset ovat pahat, samapa sitte, Herrako heidät on tehnyt sellaisiksi vaiko he itse ovat siksi tulleet, — ja kun nyt kirjailijan tulee pysyä totuudessa..."

"Niin, mutta siinäpä juuri kirjailijat eivät pysy!" keskeytti Cecilia. "He oikein poimimalla poimivat kaikki, mitä on kurjaa ja huonoa, mutta hyppäävät kaiken kauniin ja jalon ohitse, jota myöskin on olemassa. Jos minä olisin kirjailija," jatkoi hän loistavin katsein, "niin kuvailisin jotakin kaunista, enkä tuommoisia kurjia rakkausjuttuja, joissa ei ole todellista, vahvaa rakkautta eikä jaloa naista, joka ylentää ja jalostuttaa miehen, jota hän rakastaa..."

"Sen kyllä uskon, ainahan on naisten lempiaatteena ollut rakkaudesta ja kääntymisestä kirjoittaminen. Onneksi alkaa yleisö nyt kyllästyä semmoisiin historioihin. Jos te aiotte ruveta kirjailijaksi, neiti, niin pitää teidän kerrassaan hyljätä nuo mummon ihanteet! Ne hajahtavat oikein homeelta!"

"Niin, te, herra Vigert ette varmaankaan ole rakkauteen taipuvainen?" vastasi Cecilia, kohottaen hiukan kulmiansa ja puolittain keikailevasti, puolittain veitikkamaisesti katsoa pilkistäen silmillänsä.

"Minäkö?" huudahti herra Vigert, hypähtäen hiukan penkillänsä ja hänen mustanruskeista silmistänsä leimahti koko joukko säkeniä. "Ah, hyvä neiti, lempi on aina ollut minun kiusani; aina siitä asti, kun olin pikku poika nulikka, on se asunut ruumiissani. Mutta se tekee ihmisen vain veltoksi ja toimeettomaksi, se on ajettava pois, milloin se rupeaa vaivaamaan, pois ajettava eikä valtaan päästettävä..."

"Mutta voipa sattua, ett'ei sitä jaksaa ajaa pois," arveli Agnes ja katsahti hymyillen ylös.

"Oh, kyllä! kyllä sen jaksaa," vastasi Vigert iloisesti, "jos vain ei ole lukenut liian paljon vanhoja naisromaaneja!"

"Te puhutte kuin kokematon poika," sanoi Agnes, olkapäitään vähän nykähyttäen. Hän oli kokenut oman elämänromaaninsa, pitkän, kauniin romaanin, jossa oli ollut paljon rakkautta ja kyyneleitä; sentähden luuli hän olevansa oikeutettu tuntemaan, että oli vähän muita kokeneempi.

Herra Vigert alkoi nauraa iloista, heleää, hyväntahtoista nauruansa.

"Ah, tehän olette oivallinen, oikein jumalallinen!" huudahti hän, lyöden käsiään edestakaisin polviensa vasten. "Ette usko, miten te olette hullunkurinen! Mitä kokemusta *teillä* oikeastaan on maailmasta, neiti? Mitä te elämästä tiedätte? Ette enempää kuin tuo lintu" — hän osoitti linnunhäkkiä, joka riippui katosta — "tietää metsästä tai sen täysinäisestä, voimakkaasta ja rikkaasta luonnonelämästä. Välistä

lasketaan naaraslintu sen luokse ja silloin se visertelee ja rakastaa ja laulaa rakkaudesta, ja sitte kuvittelee se luultavasti mielessään, ihan kuin tekin, tietävänsä kaikki elämästä. Ei, uskokaa, neiti, te ette siitä tiedä enempää kuin lintukaan. Ei teidän laistenne naisten sovi puhua elämän kokemuksesta. Jos isänne joutuisi köyhäksi ja teidän täytyisi itsenne ansaita elatuksenne, täytyisi tehdä työtä, sitte vasta saatatte puhua kokemuksesta. Katsokaas," jatkoi hän, ja hänen katseensa muuttui vakavaksi, lämpimäksi, "minä tuota vähän tunnen, minä. Minulla on kaksi sisarta, molemmat kasvatetut niinkuin tekin varallisuudessa, ja sitte heidän ihan äkisti täytyi itsensä ruveta työllään ansaitsemaan elatuksensa. Puhukaa heidän kanssansa, niin saatte kuulla! He eivät ihaile mitään naisromaaneja, he eivät elä jonkun miehen rakastamista ja kääntämistä varten, sen saatan vakuuttaa! He tekevät työtä, he tietävät, että elämä on taistelua, taistelu sitä varten, että saisi paikan, josta elää, ja se taistelu voi usein olla hyvinkin raskas ja ankara, mutta se karkasee meidät, tekee mieleemme lujaksi ja rohkeaksi. Ja siinä taistelussa, näettekös, oppii tuntemaan maailman ja ihmiset! Eivät kuhnurit eikä emä rakenna mehiläispesää, vaan työmehiläiset, ja ne ne myöskin saavat nähdä maailmaa, kosketella kukkia ja ryöstää niistä hunajan!"

Hänen mustat silmänsä säkenöivät; pyöreästä punakukkaisesta muodosta loisti lapsellista rohkeaa uljuutta, kun hän puristi nyrkiksi pienen, vaan lujan kätensä ja ikäänkuin uhoitellen pudisti lyhyttä, pontevaa käsivarttaan.

Agnes ja Cecilia katselivat häntä koko ajan hyvin tarkkaavaisesti. Miten omituinen, yksinkertainen mies hän oli! Koko hänen olentonsa, hänen vartalonsa, muotonsa, äänensä ja liikkeensä olivat niin terävät ja tarkkapiirteiset, että ne vastoin tahtoakin painuivat katsojan mieleen. Pitkän ajan vielä jälkeenkäpäin, kun jo oli erottu hänestä, häilyi hänen kuvansa silmissä ja ääni ja nauru soi korvissa, aivan samoin kuin muutammat sukkelat sävelet kaikuvat kuulijan ympärillä vielä kauan aikaa sen jälkeen kun ne jo ovat vaienneet.

"Mutta luuletteko," sanoi Agnes hetkisen vait'olon jälkeen, joll'aikaa kukin oli istunut ja mietiskellyt itseksensä, "luuletteko, että vain köyhyys, rahalliset huolet ja muut semmoiset opettavat meitä tuntemaan maailmaa? Ettekö usko olevan hiljaisia, salaisia taisteluja, joita ei kukaan näe, mutta jotka kuitenkin yhtä suuresti, ehkäpä suuremmassakin määrässä kuin ulkonaiset huolet paljastavat meille elämän salaisuuksia?"

Hän istui ja puhuessaan piirusteli pöytää ompeluneulalla; vaiettuaan käänsi hän silmänsä ylöspäin ja katse, joka kohtasi Vigerttiä, oli hyvin pitkä ja salaperäinen.

"Kyllä," vastasi hän, "sen kyllä uskon, mutta se tapahtuu hyvin yksipuolisella tavalla. Ne taistelut ovat vain pikku kahakoita, monesti kyllä tulisia ja kiivaita, mutta suuriin, verisiin sotiin, joissa taistellaan voiton ja tappion uhalla, niihin ette to koskaan joudu. Katsokaas, neiti, mitä sanon teille, ett'eipä juuri ole mitään, joka kerrassaan tuottaa meille niin suuren joukon ihmisten tuntemista, kuin elatushuolet. Mitä kaikkea saakaan oppia, kun joutuu tekemisiin koronkiskurien, asioitsijain ja muiden semmoisten kanssa ja sitte vararikoon! Miten paljon ahneutta, viekkautta, kurjuutta ja tyhmyyttä silloin saa nähdä! Oih, minä vakuutan, että nuo kokoukset ja neuvottelut, ennenkuin myrsky puhkeaa pauhaamaan, ovat oikeita tuommoisten ominaisuuksien näyttelyjä! Silloin tulee pitää silmät auki. Ja miten perinpohjaisesti saa nuori tyttö tutkia ihmiskurjuutta, kun hänen isänsä ihan äkisti tekee konkurssin ja hänen entiset nuoret ystävänsä kääntyvät häneen seljin ja nuoret herrat, jotka vielä äsken häntä imartelivat, tulevat äkisti lyhytnäköisiksi, niin ett'eivät edes huomaa häntä, kun kadulla vastaan tulevat! Ne ovat oivallisia tilaisuuksia, ne! Silloin sitä oppii ihmiset tuntemaan, näette, neiti!"

Hän hieroi hyvillään käsiänsä ja nauroi, osoittamatta vähääkään katkeruutta. Häntä näyttivät oikein sydämmeen asti huvittavan kaikki nuo surulliset havainnot.

"Ei, ei, herra Vigert!" huudahti rouva Hedenstam, ja molemmat tytöt häntä innokkaasti kannattivat. "Minä vakuutan, että te liioittelette! Niin sydämmettömät ja halpamaiset eivät ihmiset ole. Te maalaatte liian mustaksi."

"Maalaanko? Enpä toki!" vastusti Vigert istuutuen ylemmäksi penkille ja vakuuttavalla kädenliikkeellä painattaen lakin syvemmälle päähän. "Kyllä minä liiankin lempeä olen enkä liiaksi suuretele. Teidän ei vain pidä sanoa sitä kurjaksi, halpamaiseksi, törkeäksi tai mitä muita sellaisia nimiä voisittekaan ihanteellisuudessanne keksiä; se on ihan suorastaan vain inhimillistä eikä mitään muuta. Minusta on päinvastoin oikein miellyttävää katsella, miten ihmiset sotkeutuvat huonoihin ja rumiin asioihin. Sieluni ja Jumalan kautta," jatkoi hän, eteenpäin kumartuen, päätänsä kallistaen, lyöden kätensä yhteen ja vähän murtavasti ikäänkuin laulamalla painaen joka sanaa, niinkuin hänellä oli tapana, milloin tahtoi sanansa oikein voimakkaiksi saada, "sieluni ja Jumalan kautta ei ainoakaan henki Burströmin perheessä ole rahtuistakaan parempi kuin Kjellandin kuvaamat henkilöt, jotka kertomukset ovat eräällä taholla saaneet aikaan niin paljon huutoa roskakirjallisuutta vastaan? Te ette varmaankaan ole koskaan joutuneet asioihin tuommoisten puolisivistyneiden, rikasten porvariperheiden kanssa, mutta minulla on ollut se onni sekä isäni konkurssissa, että kotiopetus-toimissani: minä heidät tunnen. Ettekö luule

esimerkiksi rouva Burströmin olevan oikea Kjellandin henkilö, vieläpä kaikista sydämmettömin ja turhamaisin?"

"Kyllä tosiaankin," vastasi Cecilia, "sen kyllä uskomme. Minulla ei ole suurta kunnioitusta Burströmiläisiä kohtaan," jatkoi hän, halveksivasti nykäyttäen olkapäitään. "Mutta luuletteko te todella kaikkien rikasten olevan ahneita, teeskenteleväisiä ja sydämmettämiä ja kaikkien köyhien olevan rikasten sorrettavina, petettävänä ja turmeltavina? Ettekö usko olevan semmoisiakin rikkaita, jotka tuntevat osanottoa ja todellakin tahtovat auttaa?"

"Onhan niitä ihan varmaan, varsinkin koko joukko semmoisia, jotka siitä puhuvat. Onpa niitä paljo, jotka toimittelevat apumarkkinoita, kokoovat köyhäinkoteja ja turvapaikkoja ja jakavat hopeahäissänsä summittain rahaa köyhille. Antoihan esimerkiksi Burströmin hopeahäissänsä 10,000 kruunua köyhien varalle."

"Niin, ja olihan se hyvin kauniisti tehty."

"Totta se oli kauniisti, ainakin oli niin sanomissa. Voittepa sitä paitsi kuvitella mielessänne, miten iloisella ja ylevällä mielellä hän on sinä päivänä ollut, kun hän muuten aina ajaa kerjäläiset pois eikä koskaan ota kävelylle lähtiessään kukkaroa taskuunsa, ett'ei suinkaan tarvitsisi antaa ropoa eikä lainata."

Kaikki naiset nauroivat.

"Te olette varmaankin oikein paha mies, herra Vigert!" sanoi Cecilia.

"Jos te tuntisitte minun vanhempani ja vanhempieni vanhemmat, saisitte ihan toiset ajatukset varakkaista ihmisistä," vastusti Agnes vakavasti. "Ei koskaan ole sanomissa, mitä he tekevät, eikä mamma ole koskaan osallisena apumarkkinoissa, mutta luulenpa, että jos kysyisitte heidän köyhiltänsä, voisivat he sanoa teille olevan rikkaitakin, jotka tekevät köyhille hyvää."

Hän punastui, kun oli saanut lausutuksi sanansa, ja aikoi vähän hätäisesti ommella työtänsä; hänestä tuntui itsestään, kuin olisi hän tahtonut muka kerskailla.

Herra Vigert kumarsi hänelle tavattoman kohteliaasti.

"Sitä en ollenkaan epäile", vastasi hän, "enkä mitään enemmän halua kuin oppia tuntemaan teidän vanhempanne."

Siitä syntyi hetkisen kestävä ujo äänettömyys. Ei kumpikaan neideistä osannut sanoa mitään. Molemmat ompelivat kiireesti ja katsahivat nopeasti, kysyväisesti toisiinsa. Mitäkähän oikeastaan heidän vanhempansa, joilla oli ankarat, hienot, vähän vanhanaikaiset mielipiteet, arvelisivat tästä suorapuheisesta nuoresta herrasta?

"No varjele, kello on jo kohta neljä!" huudahti nyt rouva Hedenstam, nousten ja pannen työnsä syrjään. "Nyt saatte te, tytöt ja herra Vigert, mennä vastaan setä Konradille, niin saan minä täällä vähän järjestellä. Miten nopeasti aika onkin kulunut, minä en luullut kellon vielä olevan kaksikaan! Ei koskaan aika kulu niin nopeasti kuin Arnellien seurassa."

Hän nykäsi Ceciliaa leuasta, katsoi häntä silmiin veitikkamaisesti ja ihastuneesti ja suuteli häntä pari kertaa. Neidet Arnell ja rouva Hedenstam kunnioittivat hiljaisesti, syvällisesti, melkein ihmettelevästi toisiansa ja toistensa toimia. Yleensä ihmettelivät Arnell-neidet suuresti ystäviänsä eivätkä koskaan kärsineet kuulla mitään muistutusta heistä. Heillä olikin koko joukko virheettömiä mallihenkilöitä sekä Etelä- että Pohjois-Ruotsissa, joiden kanssa he olivat tavattoman tiheässä ja vilkkaassa kirjeenvaihdossa.

Cecilia ja Agnes käärivät koruompeluksensa kokoon, ottivat hattunsa ja kävelivät alas laivasillalle, seurassansa herra Vigert, joka lakkaamatta huvitteli heitä leikkisellä, viehättävällä tavallaan. Rouva Hedenstam sill'aikaa järjesteli huoneet, laitteli tuoreita kukkia astioihin, katatti pöydän kuistille, asetti esiin voileipäpöydän, niin että kun hovioikeudenneuvos ja hänen kolme vierastansa parinkymmenen minuutin kuluttua astuivat rannasta ylös, oli kaikki valmisna ja hän itse tapansa mukaan seisoi porstuan portailla antamassa miehellensä tervehdyspuheita.

Hyvin iloisiksi ja hupaisiksi vilkastuivat mielet päivällisten aikana. Neidet Arnell ja setä Konrad, joksi he sanoivat hovioikeudenneuvosta, olivat hyvin hyvät ystävät; Konrad laski leikkiä ja ivasi heitä aina jostakin ihailijasta, niin että lakkaamatta naurettiin ja ilvehdittiin, milloin he vain joutuivat yhteen.

"Niin, pikku Cissa, nyt siitä kohta tosi tullee!" sanoi hovioikeudenneuvos, naukattuaan pienen päivällisryppyysensä ja pantuaan lasin pöydälle. "Minä tapasin tänään erään luutnantin ja pyysin häntä tulemaan ensi sunnuntaina meille. Minä kerroin sinunkin olevan täällä ja että sinusta olisi hyvin

hupaista tavata häntä."

Cecilia punastui aivan korviaan myöten. Hänen kanssansa oli helppo narrikoida, sillä hän tulistui pian ja syytyi helposti kuin ruuti.

"Mitenkä voittekaan, setä, sanoa mitään semmoista?" huudahti hän.
"Ikäänkuin minä piittäisin semmoisesta..."

"Niin, hyvä pikku Cissa, minä luulin sinun rakastavan häntä," vastasi neuvos viattoman näköisesti, "punastuthan sinä aina, kun mainitaan vain hänen nimeänsä."

"Tiedättehän kyllä, setä, että minä punastun ihan ilman syyttäkin," vastasi Cecilia hehkuen niin että oikein korvan lehtiä poltti.

Herra Vigert katseli häntä puoli ivallisesti, syödessään seinää vasten nojautuneena suurta voileipää ja juustoa. Niin, olipa hänestä oikein merkillistä, miten helposti muutamat tytöt punastuvat ihan syyttä — taikkapa semmoisten herrojen tähden, jotka hänen mielestään olivat melkein sama kuin ei mitään.

Sitte istuuduttiin pöytään ja jatkettiin puhelua samaan suuntaan. Vigert ei puhunut niin paljoa kuin ennen; hän paraastaan kuunteli ja teki havaintojansa.

Päivällisen jälkeen oleskeltiin kuistissa ja juotiin kahvia. Sitte lauloivat Cecilia ja rouva Hedenstam yhdessä ja Agnes säesti soitolla.

Herra Vigerttiä musiikki ei ollenkaan viehättänyt, vaikka hän oli siksi kyllin kohtelias, että aina toista vakuutti; hän tajusi yhtä vähän musiikkia kuin varis, ja kun naiset rupesivat yhdessä laulamaan erästä kappaletta "Figaron häistä," istuutui hän sohvalle pianon vastapäätä ja tutki huvikseen heidän vartaloitansa ja katsettansa. Neiti Cecilialla oli pitkä, hoikka, muhkea vartalo ja pieni pää, jota hän piti pystyssä hyvin ylevällä, jopa vähän ylpeälläkin tavalla. Muuten ei hän ollut erinomaisen kaunis, mutta kasvot puhuivat selvää kieltä, niistä kuvastuivat hänen sielunsa pienimmätkin väreet.

Agnes oli pienempi Ceciliaa, mutta paljoa kauniimpi. Hänellä oli kalpea, säännöllinen muoto ja tummanharmaat, suloiset, säihkyvät silmät.

Herra Vigert piti enemmän Agnesista, mutta Cecilia häntä enemmän huvitti. "Neiti Agnes tarvitsee jotakin, joka häntä vilkastuttaa," ajatteli hän, "hän näyttää välistä niin kelvottoman autuaalta ja teeskennellyn hartaalta. Muuten hän olisi oikein lumoava."

Laulun loputtua mentiin ulos kävelemään ja nauttimaan ihanaa kesäiltaa, lämpöistä ilmaa ja vähän hiljennettyä linnunlaulua. Kotiin palattua syötiin illallinen, ja sitte katsoi herra Vigert olevan ajan sanoa hyvää yötä ja kiittää miellyttävästi kuluneesta päivästä.

Hyvästi jättäessään piti hän Agnesia hetkisen kiinni kädestä ja sanoi hymyillen: "Tiedättekö, mitä olen koko illan ajatellut, neiti?"

"En," vastasi Agnes kummastuen.

"Minä olen koko ajan ajatellut pienoista Heinen runoa. Jos tahdotte lukea sen, niin on se 'Buch der Lieder'-kokoelmassa 'Dichterliebe'-kappaleessa ja alkaa näin: 'Im Rhein, im heiligen Strome, da spiegelt sich — —' [Laulukirja. — Runoilijan rakkaus. — Reinissä, pyhässä joessa, kuvastuu —.] Sen pikku runon kirjoittaja minä mielelläni tahtoisin olla ja sitte omistaa sen teille — jos näette olisin teihin rakastunut!"

Hän nauroi, päästi neiden käden, kumarsi pari kertaa muulle herrasväelle ja juoksi alas portaita sekä polkua myöten, joka vei Burströmin huvilaan; Agnes katseli vähän kummastellen hänen jälkeensä.

Kotiin tultuaan sai hän kuulla, ett'ei rouva Burström ollut tullut illaksi kotiin; herra ja neiti olivat jo käyneet levolle. Kun kello oli jo puoli yksitoista, eikä Vigerttiä enää haluttanut lähteä metsään kävelemään ja filosofiallisia miettimisiänsä jatkamaan, meni hänkin vuoteelle, mutta kuluipa pitkä hetki, ennenkuin hän nukkui. Hän muisteli Arnell-neitejä ja kulunutta päivää. Mitähän oli Cecilia oikeastaan tarkoittanut, kun sanoi, ett'ei Vigertillä ollut taipumusta rakkauteen? Se lauselma ei häntä viehättänyt. Ei kukaan nuori, mies eikä nainen, mielellään kuule semmoisia sanoja kuin ett'ei hän tajua rakkautta, varsinkin jos sanoja on toista sukupuolta kuin se, jolle niin sanotaan. Hän aprikoitsi, mimmoinenkohan nainen Cecilia oikeastaan oli. Epäilemättä oli häntä paljon imarreltu eikä hän myöskään ollut vapaa keikailemisesta, mutta Vigert ei oikein voinut uskoa, että hänessä voisi syntyä mitään syvällistä tunnetta. Agnes sitä vastoin...

Pitemmälle hän ei kuitenkaan ehtinyt. Hänen arvelunsa Agnesista hajosivat epäselviksi haaveksimisiksi, joita mielessä häilyy ennen nukkumista, ja muutaman silmänräpäyksen kuluttua makasi hän jo sikeässä unessa, antaen sen myöskin koko talolle tiedoksi tasaisilla, kovilla kuorsauksilla,

jotka pakottivat viereisessä huoneessa nukkuvan Burströmin suuttuen nousemaan tilalla istualleen ja jyskyttämään seinään, että hän toki vaikenisi.

III.

Seuraava päivä oli yhtä kaunis ja kirkas kuin edellinenkin. Taivas oli käynyt tummansiniseksi ja selväksi, niinkuin kevätkesällä tavallisesti tapahtuu, kun kauan on ollut muuttumatonta kaunista säätä. Aurinko paistoi yhä kuumemmin joka päivä ja havumetsä tuoksui virvoittavaa hajuansa. Vesi aleni rannoilla pitkän kuivuuden tähden; keskipäivällä helteistä kuin saunassa, mutta iltapuolella oli ilmassa vielä vähäsen kevään viileyttä jäljellä.

Matami Jonson otti ajasta vaarin ja käytti hyväkseen oivallista kuivuuilmaa. Hän oli pessyt hienoja vaatteita jollekin herrasväelle ja ripusteli niitä mäelle, jossa päivä oikein räätä ja vähän tuulikin, niin että kaikki pian kuivi. Hänen kelpo poikansa oli tänään myöskin lakannut tuosta ikävästä puutarhan puhdistustyöstä; kun ilma oli näin ihana, oli hänestä vapaus suloisempaa ja hän juoksenteli ympäri mäkeä, viskoi kiviä lahteen, kääri ylös lahkeensa ja kaaloi itsekin kauas veteen. "Voi tuota poikaa," arveli matami, mutta hän ei enää jaksanut lakkaamatta torua.

Hänen siinä puuhaillessaan juoksi kaksi nuorinta lasta, minkä jaksoivat, alamäkeen, sysien toisiansa, tukka hajalla, peljästyneinä, uteliaina ja kiihkoisina. Kohta tuli jäljestä Jonsonkin pitkin askelin. Hänkin näytti hämmästyneeltä ja säikähtäneeltä; hän irvisti, otti lakin päästänsä ja raapi niskaansa.

"Mitä ihmettä tämä tietää?" kysyi matami peljästyneenä tuosta kaikkien äkillisestä tulosta.

"Rouva on siellä", toimittivat lapset kilpaa, läähättäen ja kuiskaten, ikäänkuin olisi rouva ollut lähelläkin heidän takanansa, "hän sanoo meidän varastaneen hänen korvarenkaansa..."

Matami katsoa tuijotti epäilevästi ja kysyvästi mieheensä.

"Niin, hän on ihan hulluna," todisti mies, yhä vielä käsi tukassa, "hän on siellä tuvassa ja räiskää ja paukkaa. Hän sanoo Miian varastaneen hänen kalliskiviset korvarenkaansa ja peustaa piirongin laatikoita, niin että kaikki lentelee kuin höyhenet hänen ympärillensä."

Matami Jonson kalpeni ihan ja polvet olivat vähällä pettää. Mutta hän ei sanonut mitään, heitti vain vaatteet käsistänsä, sysäsi syrjään lapset, jotka siinä seisoivat edessä, suut ja silmät ihan seljällensä, ja ylös mäkeä, Jonson jäljestä yhä mutisten: "ihanhan hän on hulluna."

Kun matami saapui pikku tupaansa, oli siellä surkea näky edessä. Vuode oli pengosteltu, päänaluset viskelty pitkin lattiaa, kaikki laatikot vedetyt pois piirongista ja tavarat heitelty huiskin haiskin lattialle ja tuoleille. Piirongin edessä seisoivat rouva, repien ja raastaen; hän näytti olevan ihan vimmoissansa, kasvot ja hatun höyhentöyhtö yhtä punaisina, kädet vapisivat ja tuontuostakin virutti hän suonenvedon-tapaisesti ylähuulensa; vieressä seisoivat herra, kiihkeästi seuraten kaikkia hänen liikkeitänsä.

Heti Jonsonit nähtyään syöksähtivät herra ja rouva Burström heitä vastaan syytellen ja uhkaillen. Varsinkin oli rouva hyvin puhelias; hän näytti saavan tarpeellista helpotusta, kun kerran kiukku pääsi ilmi puhkeamaan.

"Niin, malttakaahan vain, rosvot!" tiuskasi hän heristäen kädellään matami Jonsonia. "Pois teidät ajetaan, sen minä sanon, ja linnaan teidän pitää joutuman. Tuokaa paikalla tänne korvarenkaat, matami, ell'ette tahdo, että minä päästän koko poliisijoukon niskoillenne. Ei maksa vaivaa ruveta noin tyhmistyneeksi, kun tiedätte yhtä hyvin kuin minäkin, että sikiö ne on varastanut. Tuokaa ne siis heti paikalla tähän, sen neuvon hyvällä."

Matami Jonson pani kätensä ristiin ja puristi niitä varovasti vastakkain.

"Niin totta kuin Jumala elää", sanoi hän ja mielenliikutus sai sanat kurkkuun tukehtumaan, "en minä eivätkä lapsenikaan ole edes nähneetkään korvarenkaitanne; vielä vähemmän niitä ottaneet."

Rouva Burström räjähti kovaan, terävältä ja raa'alta soivaan pilkkanauruun, joka levisi ulos ovesta ja herätti pikku lintuset, jotka istuivat oksillansa nukuksissa puolipäivän helteessä.

"Joko matami tai hänen pentunsa osaa hyvästi valehdella!" huudahti hän. "Miia itse tunnusti ottaneensa korvarenkaat ja kätkeneensä ne piirongin laatikkoon."

Matami Jonson säpsähti. Hänen silmänsä suurenivat ja käsi kääntyi pyyhkimään otsasta tiukkuvaa tuskanhikeä.

"Onko Miia sanonut ottaneensa korvarenkaat ja peittäneensä ne piirongin laatikkoon?" toisti hän

matalalla äänellä.

"Oletko sinä tullut kuuroksi, akka roisto?" pilkkasi herra Burström.
"Etkö kuule mitä rouva sanoo?"

Matamin katse muuttui äkisti. Tuskaisuus katosi ja sijaan tuli jotakin kovaa ja kostonhimoista.

"Sittepä te olette säikytyksellä saaneet Miian valehtelemaan!" huudahti hän äkisti ja katsoi terävästi syyttäjäänsä.

Herra ja rouva Burström ihan vimmastuivat noista rohkeista sanoista ja alkoivat uudestaan uhkailla poliisia ja vankeutta, ja nuori neiti Burström, joka oli luonteeltaan tavattoman herkkätuntoinen ja sentähden oli vain matkan päästä katsellut tapausta, kääntyi nyt äkisti seljin koko joukkoon ja meni kotiin, selitellen, ett'ei mitenkään voinut kuunnella tuommoisia, jotka haukkuivat ja rääväsivät.

Poistuivat myöskin hänen vanhempansa tuvasta. Ulos päästyään seisoi rouva hetkisen vaiti ja katseli ilkeillä silmäyksillä ympärilleen; sitte otti hän Jonsonin pienistä pojista yhden kiinni olkapäästä, lykkäsi häntä edellään ja julisti hänen pääsevän Miialle seuraksi, kunnes jompikumpi heistä tunnusti totuuden, missä korvarenkaat olivat.

Matami Jonson punastui hyvin ja aikoi juosta tempaamaan pois poikaa häneltä; mutta Jonson pidätti häntä.

"Maltahan, Kristiina," kuiskasi hän tarttuen hänen käteensä, "emmehän ihan varmaan tiedä, onko tyttö ehkä ottanutkin korvarenkaat."

Vaimo ei vastannut; hän vain tempasi kätensä irti ja katsahti mieheensä halveksivasti. Mutta kuitenkin antoi hän rouva Burströmin mennä polkua myöten ja viedä pojan mennessään.

Matami seisoi liikahtamatta ja katsoa tuijotti rouva Burströmin jälkeen. Kun rouvaa ei enää näkynyt, palasi hän tupaan ja alkoi edes vähän järjestellä.

Hän oli koko ajan vaiti; silloin tällöin vapisi hänen rintansa, ikäänkuin tukehutetusta itkuhuokauksesta. Mieskään ei tullut mitään sanoneeksi, hän näytti säikähtyneeltä ja hätäytyneeltä, repi tukkaansa ja tuontuostakin katsahti arasti ja kysyväisesti vaimoonsa, joka levitti peitettä vuoteen päälle.

"Kuulepas, mitäs sinä ajattelet, Kristiina?" kysyi hän vihdoin epäröisesti.

Matami Jonson kääntyi piirongista päin, jossa hän järjesteli, ja katsahti mieheensä. Sitte sulki hän kovasti laatikon, satoi liinan kaulaansa ja sanoi jyrkästi:

"Mitäkö minä ajattelen? Että sinä olet nuhjus, kun et edes puolusta omaa lastasikaan, ja että tuo rouva on itse piru. Mutta Jumala on oikeuden Jumala ja Hän kyllä vielä antaa totuuden tulla ilmi!"

Niin sanoen läksi hän tuvasta rantaan vaatteiden puuhaan.

Alas ehdittyään alkoi hän ripeästi ripustaa vaatteita nuorille ja ottaa pois kuivia. Mutta parin minuutin kuluttua laimeni työ; kyöneleet heruivat silmiin ja tekivät hänen näkönsä himmeäksi, hän pudisti päätänsä ja pusersi silmänsä, mutta vihdoin alkoi vesipisaroina kieriskellä niin tiheään, ett'ei hän enää nähnyt mitään. Hän istui kivelle, peitti kasvonsa käsiinsä ja itki katkerasti.

Sitte tuntui hänestä paljon helpommalta; se tukahuttava tunne, joka rinnassa oli ollut suljettuna, sulii ja haihtui, hän hengitti jälleen vapaammin ja voi taaskin ajatella selvemmin.

Puolenpäivän rinnassa meni hän ylös tupaansa, pani risuja lieteen ja teki tulen, keittääkseen perunoita päivälliseksi. Jonson ei ollut kotona, ja ruoanaika kului eikä häntä vielääkään kuulunut. Kaksi pojista oli käynyt kyökissä ja he kertoivat nähneensä rouvan ja herran lähtevän kaupunkiin, ja rouva oli niin vihainen, että...

Matami tunsu oudon ajatuksen nousevan mieleensä, kun mies viipyi niin kauan. Jonsonilla oli aina ollut tapana, milloin vain jotakin ikävää tapahtui taikka vaimonsa häntä torui, mennä juomaan. "Laupias Jumala, kun pitää semmoinen elukka olla miehenä, joka ei mitään voi saada selville..."

Väärin hän nyt kuitenkin oli tehnyt miehellensä; vähän ajan kuluttua tuli hän kotiin ja ihan selvänä. Hän oli ollut koko ajan puita sahaamassa. Vaimo pani pöydälle perunat ja mies söi hyvällä halulla; mutta hyvin hän oli onnetoman näköinen, pudisti silloin tällöin päätänsä ja huokaili välistä hyvin syvään.

"Mitä arvelet, Kristiina?" kysyi hän vihdoin. "Luuletko Miian ottaneen korvarenkaat?"

Matami Jonson naurahi halveksivasti. "Ei enempää kuin minä tai sinäkään!" vastasi hän.

Jonson näytti vähän mieltiväiseltä. Hänellä ei ollut niin lujaa luottamusta perillistensä hyveeseen. Hänelle johtui mieleen, että pari vuotta sitte oli näytetty toteen vanhimman pojan Niilon vähän näpistelleen, ja hän nyt muistutti sen vaimolleen.

"Niin Niilo, se on ihan toista", vastasi matami suoravaisesti. "Mutta Miia, se pieni, tyhmä raukka! Kyllä silloin itsensäkin pitää olla hyvin yksinkertainen, jos semmoista voi uskoa!"

"Saattaapa olla niin," vastasi mies, "jos minä vain voisin ymmärtää, mitä olisi tehtävä, että saisi asian selville!"

Matami ei heti vastannut. Hän katsoa tuijotti tuhkaan ja siveli toisella kädellään paljasta käsivarttansa.

"Joll'ei rouva tänä iltana tuo lapsia tänne," sanoi hän sitte jyrkästi ja yksitoikkoisella äänellä, "niin minä huomeisaamana varhain lähden kaupunkiin ja puhun itse heidän kanssansa ja tuon heidät pois. Ja jos rouva rupee estelemään, niin menen nimismiehen luo, taikka tunnenpa siellä kaupungissa erään semmoisen, joka kirjoittelee ihmisille; hän kuuluu joutuneen riitaan lain kanssa, niin ett'ei hän voi panna omaa nimeänsä näkyviin, mutta hän kuuluu auttavan köyhiä, ja hänet minä sieltä etsin. Anderssonit kyllä tietävät ja neuvovat, missä hän asuskelee."

Jonson kuunteli tarkkaan vaimonsa puhetta. Hän nyykäytti monta kertaa päätään, ja syömästä päästyään istui hän pitkän ajan ikkunan luona, ääneti ja ajatuksissaan

Vihdoin nousi hän, huokasi, otti lakkinsa ja alkoi lähteä.

"Kuules nyt, äiti", sanoi hän painaltaen lakin otsallensa, "ei sinun tarvitse lähteä kaupunkiin. Minä lähden sinne itse tänä iltana ja otan selon lapsista. Ja joll'en heitä saa mukaani, niin menen kutsumaan nimismiehen. Minä lainaan soutuveneen tuolta alhaalta, niin ei matka maksa mitään."

Matami Jonson näytti kummastuneelta.

"Niin, rakas Jonson", sanoi hän epäillen, "joll'et vain siellä tekisi tyhmyyksiä. Älä koske viinaan, sen minä sanon, sillä silloin käy kaikki hullusti!"

Jonson mutisi jotakin, mutta niin hiljaa, ett'ei sitä kukaan kuullut, nyykäytti päätään vaimolleen ja läksi tuvasta.

Hänen poistuttuaan istuutui matami paikkaamaan Niilon housuja, joissa oli suuri nelikulmainen reikä toisessa polvessa. Hän ei tuntenut lainkaan voivansa täysin luottaa Jonsoniin; hän jotenkin varmaan tiesi hänen palaavan tyhjin toimin. Nyt ei kuitenkaan voinut sen enempää asiaan tehdä, ja olihan se toki levähdys. Hän istui ja kuroi, lapset tulivat kotiin ja melusivat hänen ympärillensä, ilta kului ja hän joutui vähitellen suloiseen välinpitämättömyyden tilaan. Muistoja lapsuuden ajoista liiteli hänen mielessänsä, muodottomia, epäselviä muistoja, paremmin jonkin tarinan kaltaisia. Hän näki vanhan, kalpean miehen, jota hän sanoi isäksensä, ja hän kuuli hänen sanovan kummallisen terävällä ja katkeralla äänellä, joka katoamattomasti painui hänelle mieleen: "Köyhä on aina väärässä."

Hän pani pois ompelutarpeet ja housut, teki voileipiä lapsille, askaroitsi jotakin vielä tuvassa ja kävi sitte levolle. Hän ja tytöt makasivat esihuoneessa, toiset lapset taampana pikku kammiossa. Yö alkoi jo tulla ulkonakin, linnunlaulu vaikenä, viileitä tuulenpuhalluksia kulki mäen yli. Tuvassa olivat kohta kaikki unen helmoissa, heidän hengityksensä kuului epätasaiselta ja raskaalta helteisessä huoneessa, jonka ilma sakenemistaan sakenä makaavien huokumisesta ja lämpöisen kosteasta hajusta, joka levisi huoneeseen yön tullessa.

IV.

Rouva Burström oli käyttänyt yhtä yksinkertaista kuin viekastakin keinoa, saadakseen Miian tunnustamaan varkauden. Heti kun kalliskiviset korvarenkaat hävisivät, rupeesi hän epäilemään Jonsonia, joiden hän oli monestikin nähnyt näpistelevän mehumansikoita kasvitarhasta, ja merkillistä kyllä, hän valitsi uhriksensa siivoimman ja tyhimmän lapsen Miian. Kaupunkiin ja rouvan omaan asuntoon saavuttua, laittoi rouva heti noutamaan puodista rusinoita, manteleja ja veskunoita, asetti ne herkut Miian eteen sekä viereen vielä yhden kruunun rahankin, ja sanoi sitte, että jos Miia tunnustaisi totuuden ja neuvoisi, mihin oli pannut korvarenkaat, niin saisi hän kaikki nuo. Helpostipa Miia tietysti tarttui ansaan; kiiltävä kruunun raha häntä varsinkin lumosi, niin että hän heti vastasi ottaneensa ne korvarenkaat. Mutta hänellä oli hyvin hidas keksimiskyky, niin että oli ihan mahdoton sanoa, mihinkä olikaan ne peittänyt. Rouva sen sijaan sitä sukkelammin ehdotti, että eivätkö ne ole mamman piirongin laatikossa, ja sen Miia heti myönsi.

Kun rouva, turhaan etsiskelyään kaikki matami Jonsonin laatikot löytämättä mitään, joka olisi edes vivahtanutkaan kalliilta kiviltä, sitte iltasilla palasi kaupunkiin, ryhtyi hän samalla tavalla menettelemään poika Jonsonin kanssa, jonka juuri sitä varten oli ottanut kaupunkiin. Mutta poika oli paljoa älykkäämpi kuin sisarensa; hän tuotatti rouvalla ainakin toista vertaa enemmän rusinoita ja manteleja ja kaksi kokonaista kruunua, ennenkuin tunnusti rikoksensa. Sitte päästi hän vilkkaan mielikuvituksensa ihan valloilleen ja kertoi panneensa korvarenkaat vinnin kattoon laudan alle, jota mielikuvituksen lentoa rouva Burström oli yksinkertaisuudessaan heti valmis uskomaan. Siispä hän seuraavana aamuna läksi taas maalle Jonsonien kattoa tutkimaan ja jätti lapset lukon taakse tampereen, jossa he saivat kylleksensä huvitella rusinoilla, manteleilla ja veskunoilla.

Tuvassa tapasi rouva Burström matamin, joka pyytämälläkin pyysi häneltä takaisin lapsiansa, sillä hän saattoi vaikka vannoa, että he eivät ole ottaneet korvarenkaita, ja kuinka he olisivat voineet saadakaan ne, kun eivät koskaan päässeet herrasväen huoneihin, j.n.e. Mutta ei rouva eikä herrakaan, joka kohta tuli jälestä, kuunnellut häntä; he vain vatkuivat, että lapset itse ovat tunnustaneet ottaneensa korvarenkaat, ja ell'ei se ollut totta, niin ei matami Jonson ollut opettanut lapsiansa puhumaan totta. Sitte veti herra portaat esiin ja rouva kiipesi ylös herran pidellessä portaita kaatumasta.

Rouva veti sieltä alas koko joukon rojua, vanhoja rääsyjä, ruostuneita työaseita, heinätukkuja y.m., mutta kalliita kiviä tietysti ei löytynyt minkäänlaisia. Rouva Burström oli kuitenkin tänään paljoa ystävällisempi kuin eilen, hän vain ääneti kaiveli rääsyläjiä ja silloin tällöin puri kovasti hammasta. Herra sen sijaan oli ihan kuin riivattu; hän räiski ja pauhasi koko ajan, niin ett'ei matami Jonson ehtinyt saada senkään vertaa suunvuoroa, että olisi lausunut edes sanan lapsiansa puolustamiseksi.

"Ole vähemmällä, Burström", sanoi vihdoinkin rouva hyvin juhlallisesti ja laskeutui alas. "Älkäämme tuhlatko sanoja noille ihmisille; se olisi vain itsemme halventamista. Totuus kyllä vielä tulee ilmi."

Ja arvokkaisuudella, jonka tieto asiansa oikeudesta tuotti rouvalle, otti hän miehensä kiinni käsivarresta, katsahti uhkaavasti matami Jonsoniin ja läksi tiehensä, ilmoittaen kohta palaavansa voimakkaamman avun kanssa.

Matami Jonson tunsu joutuvansa ihan toivottomuuden partaalle. Hän pani kätensä ristiin ja väenteli niitä niin, että jäntevät sormet paukkuivat. Hän kuuli, miten rouva kartanolla tiuskui piioillensa, kieltäen heitä kaikkia puhumasta sanaakaan Jonsonien kanssa, ja miten neiti Burström huusi niin kovasti, että matami Jonsoninkin piti kuuleman: "mamma raukka, kun hänen täytyy ryhtyä tekemisiin semmoisen roistoväen kanssa!"

Mitä kummaa hänen nyt tuli tehdä? Mihinkä oli rouva vienyt lapset? Eikö Jonson ollut tavannutkaan heitä, vai eikö hän ollut päässytäkään kaupunkiin asti, vaan pysähtynyt tiellä johonkin kapakkaan?

Toivottomuudessaan meni matami hovioikeudenneuvoksen kyökkiin ja kertoi siellä murheensa kyökkipiialle ja emännöitsijälle, jotka hyvin innolla kuuntelivat häntä. Kohta saivat myöskin neidet Arnell ja rouva Hedenstam asiasta tiedon, ja kaikki kolme tulivat heti kyökkiin, jossa matami Jonson sai uudestaan kertoa historiansa alusta loppuun asti.

He olivat hyvin osanottavaiset kuulijat. Cecilia oikein hehkui innosta ja uteliaisuudesta, hän seurasi matamin kertomusta käsien viuhtomisella, huudahduksilla ja punehtumisilla vuorotellen.

"Näettekös, täti!" sanoi hän melkein riemuiten ja katsahti rouva Hedenstamiin, "mitä minä aina olen sanonut Burströmiläisistä! Muistatteko, täti, miten minä varoitin joutumasta heidän seuraansa..."

Sitte ruvettiin vilkkaasti neuvottelemaan, mitähän nyt oikeastaan olisi tehtävä.

Cecilia oli hyvin kostonhimoinen ja puolusti innokkaasti tehokkaihin toimiin ryhtymistä, poliisien kutsumista, Burströmiläisten manuuttamista tai muuta semmoista. Agnes pysyi tyynempänä, hän tunsu syvimmin suurta sääliä ja koetti lohduttaa matamia, joka huomaten, miten osanottavaisia toiset olivat, rupesi yhä surkeammin valittamaan ja katkerasti nyyhkimään puhuessansa.

Rouva Hedenstam oli vähän varovaisempi kuin Cecilia. Hänen mielessänsä välähti ajatus, että Jonsonit ehkä mahdollisesti olivatkin varkaat; eihän hän sitä tosin uskonut, mutta ei ollut kuitenkaan ihan varma heidän viattomuudestaan, ja sentähden oli parasta menetellä maltillisesti.

"Nyt minä neuvon teille, matami, mitä teidän pitää tehdä", sanoi hän, muutamia silmänräpäyksiä mietittyänsä, turvallisella, vakavalla ja varmalla äänellä, kuten ainakin neuvoja jakaessa, ja se ääni oli hyvin rauhoittava silloinkin, kun hän ihan tavallisimpiakin asioita neuvoi, niinkuin esimerkiksi että mene ja pane maata, jos ketä nukutti, tai nyhdätä pois hammas, jos kellä hampaita kolotti. "Teidän pitää odottaa iltaan asti Jonsonia, kuullaksenne, onko hän saanut mitään aikaan. Joll'ei, niin pitää teidän

huomisaamuna varhain mennä kaupunkiin, vaatia päästä lasten luo ja rouva Burströmin läsnä ollessa kysyä heiltä, ovatko ottaneet korvarenkaat, ja jos he ovat valehtelemalla omistaneet syyn, tunnustavatko he sen. Parasta olisi teidän ollut jo alun pitäin lähteä Jonsonin sijaan. Eivät miehet, 'paremmat' eikä 'pahemmat', ole kyllin kekseliäät, kun on tämmöisistä asioista selko saatava, sen minä sanon!"

Matami Jonson kuivasi kyyneleensä, huokasi ja pudisti päätänsä. Herranen toki, miten oikeassa armollinen rouva oli. Tyhmeliinihän Jonson oli ja aina oli ollut eikä hänestä koskaan voinut muuta tullakaan. Mutta jos hän nyt ei tule tänä iltana, niin lähden minä huomeisaamuna, niinkuin armollinen rouva neuvoi, ja Jumalan avulla pelastan lapset, mietti matami.

Armollinen rouva toi nyt lasin viiniä, joka matami Jonsonin piti juoda voimiaan vahvistaakseen, ja käski kyökkipiian antaa hänelle vähän aamiaistakin. Pieni vaimoraukka näytti niin kalpealta ja kuihtuneelta; suurten silmien alla olivat mustat, syvät kuopat, ja katkera katse, joka näkyi hänen nauraessaan, oli tullut vielä selvemmäksi kuin tavallisesti.

Matami joi viinin ja kiitti herrasväkeä ystävällisyydestä. Sitte söi hän aamiaisen, jonka kyökkipiika oli eteen asettanut. Omituinen suloisuuden tunne alkoi hiiviskellä hänessä; viini lämmitti niin kummallisen ihanasti, tuntui niin keveältä sydämalassa ja jotakin suhisevaa ja hyväilevää päässä. Hänestä ei elämä nyt näyttänyt niin kärsimättömältä kuin äsken; hän oli ihan vakuutettu, että hän huomenna oli saava takaisin lapsensa, ja hän istui pitkän ajan piikojen kanssa puhellen ja kertoen heille juttuja Burströmiläisten perhe-elämästä, jotka juuri eivät tehneet Hedströmiläisiä rouva tai herra Burströmin ihailijoiksi.

Cecilia ja Agnes olivat sisällisessä kapinassa koko päivän.

"Hyvänen, semmoisia roistoja!" huudahti Cecilia heti kyökistä ulos tultuaan, pani kätensä ristiin ja sitte ne taas kiihkoisesti ojensi suoriksi. "Että saa ollakin olemassa sellaista ilkeyttä! Että ihmisten sallitaankin käyttäytyä tuolla tavalla! Hyi! Minä en antaisi semmoiselle ihmiselle kuin rouva Burströmille kättä edes yhdellä sormellakaan! En voi sanoa, miten minä häntä halveksin ja inhoan syvimmästä sydämmeni pohjasta..."

"Lopeta jo, hyvä Cecilia!" keskeytti Agnes. "Eihän asia siitä parane, että sinä noin pauhaat. Jos pappa olisi täällä, niin varmaankin halveksisit ja inhoaisit häntä vähemmin."

Cecilia vaikenä. Niin, Agnes oli hyvinkin oikeassa. Päätirehtori Arnell ei koskaan sallinut tuomita ihmisiä, vaikka he kuinka viallisia olisivat olleet, ja kun Cecilia jumaloitsi isäänsä, hillitsi hän aina hänen läsnäollessaan sanansa, jotka olivat kiivaat, johtuivatpa ne sitte myötä- tai vastatunnosta.

Ei sinä päivänä kuitenkaan voitu puhua muusta kuin Burströmiläisten jutusta. Cecilialla oli kyllä tuhatkin ehdotusta. Hän ehdotti, että heti lähdetäisiin kaupunkiin puhumaan hovioikeudenneuvoksen kanssa, taikkapa myöskin itse mentäisiin suorastaan poliisikammariin syyttämään Burströmiläisiä. Agnesin mielestä oli parempi lähteä ensin rouvan puheille ja selittää hänelle, miten kova ja raaka hänen käytöksensä oli. Rouva Hedenstam arveli samoin kuin Agnes, ja kaikki kolme he aivan varmasti päättivät, että joll'ei matami Jonson huomenna saanut lapsiansa takaisin, niin yhden heistä oli meneminen puhumaan rouva Burströmin kanssa.

Kun hovioikeudenneuvos saapui kaupungista päivälliselle, ehti hän tuskin tervehtiä tai saada hattua päästään, ennenkuin jo kaikki kolme yht'aikaa syöksähtivät ahdistamaan häntä tuon tärkeän tapauksen kertomisella. He puhuivat niin kiireesti ja niin sekaisin, että kelpo hovioikeudenneuvokselta joutui pää ihan pyörälle.

"Ei, ei, hyvät lapset!" huudahti hän, tukkien sormillaan korvansa. "Älkää kaikki yht'aikaa! Yksi kerrassaan! En minä käsitä sanaakaan, kun noin pauhaatte. Kuinka se nyt olikaan?" jatkoi hän istuutuen kuistissa tuolille, "onko rouva Burströmiä syytetty kalliskivisten korvarenkaiden varkaudesta?"

"Ei!" huudahti Cecilia nauraen ääneensä, "ei se niin ollut! Päinvastoin hän... Kas setä, näin on asia..."

Ja kun Cecilialla oli sukkelin kieli, sai hän sananvallan ja kertoi koko historian, lisäillen siihen omatkin mietteensä ja kaunopuheiset selityksensä. Rouva Hedenstam ja Agnes säestivät kertomusta vain katseilla, kasvojen liikkeillä ja joillakuilla yksityisillä sanoilla.

Hovioikeudenneuvos pudisti päätänsä.

"Se on ruma juttu", sanoi hän vakavasti. "Jos lapset todellakin ovat viattomat, ovat Burströmit menetelleet ihan vastoin lakia."

Cecilia riemuitsi.

"Mitä sanotte, setä!" virkkoi hän. "Oikein oivallista. Niin, senhän kyllä saatoin arvatakin. No, hyvä setä, mitä on nyt ihan ensiksi tehtävä? Manuuttaako heidät ... vai..."

"Tehdäkö?" toisti hovioikeudenneuvos ja nykähytti olkapäitänsä.
"Pelkäänpä, ett'ei nyt vielä voi tehdä mitään. Puhutella rouva Burströmiä ehkä saattaisi ja siten toimittaa kaikki hyvin..."

"Kuuletkos!" kerkesi Agnes riemuiten sanomaan sisarellensa, "setä ajattelee aivan samoin kuin minä..."

"Niin, mutta kun setä sanoo, että heidän menettelynsä on vastoin lakia, olisi paljon parempi heti kääntyä laillisten virastojen puoleen", vastasi Cecilia innolla; "pitäisikö tuommoisen konnuuden saaman tapahtua rangaistuksetta. Minä toivon, että Burströmiläiset tuomitaan vankeuteen, ehkäpä linnatyöhönkin?" lisäsi hän, kysyväisesti katsahtaen hovioikeudenneuvokseen.

"Minä toivon, heidät tuomitaan maksamaan Jonsoneille kunniallinen korvaus; se minusta on pääasia", lausui rouva Hedenstam pontevasti.

Hovioikeudenneuvos nauroi.

"Hyvät lapset, luultavasti heitä ei tuomita mihinkään! Mistäkä heitä olisi muka syytettävä? Emmehän edes tiedä, ovatko Jonsonit ollenkaan syyttömät. Toistaiseksi on parasta antaa asian mennä menojaan, ell'ei tahdota koettaa, mitä hyvät sanat saavat aikaan."

"Niin, no koetetaan sitte hyvillä sanoilla!" kehoitti Cecilia innokkaasti. "Jotakin meidän tulee ainakin tehdä, eikö totta, hyvä setä; eihän voi antaa ihmisraukkoja tuolla lailla rääkätä, puhukaamme rouvan kanssa..."

"Saatammehan arvella sitä asiaa", sanoi hovioikeudenneuvos nousten ylös, "mutta kaikkein ensiksi tulee meidän syödä päivällinen, minulla on hirveän nälkä, ja kun vatsa on tyhjä, ei silloin hyviä neuvoja mieleen johdu."

Päivällistä syödessä neuvoteltiin koko aika tuosta tärkeästä asiasta, pääsemättä kuitenkaan mihinkään päätökseen.

Iltapäivällä tuli herra Vigert; hän tietysti tiesi koko asian juurta jaksain, ja hän uteliaasti halusi kuulla, mitä Arnell-neidet siitä arvelivat.

"No, oletteko kuulleet, mitenkä rouva Burström on kohdellut Jonsoneja?" kysyi Cecilia, heti kun herra Vigert ehti tervehtiä ja kiittää viimeisestä.

"Tottahan", vastasi Vigert hymyillen ja pannen pois hattunsa ja keppinsä sekä istuutuen. "Minä sain nähdä senkin, miten rouva Burström seisoj portailta ja peustasi Jonsonin vinniä. Ette usko, miten kauniit, ompeluksilla koristellut silkkisukat hänellä oli jalassa!"

"Niin, onhan se oikein kaunis, pikku historia!" jatkoi Cecilia, huolimatta kuulla Vigertin viimeisiä sanoja. "Oletteko koskaan kuullut kenenkään ihmisen käyttäytyneen niin raa'asti?"

"Olen; minun tulee tunnustaa, ett'en minä puolestani ole niinkään kummastunut;" vastasi herra Vigert "Minä en ole koskaan millään lailla pitänyt rouva Burströmiä ihanteena. Mutta rouva Hedenstam ja hyvät neidet, te kun tässä eräänä päivänä olitte niin valmiit puolustamaan rouva Burströmin ja koko ihmiskunnan hyvyttä teistä sen olisi minun luullakseni pitänyt tuntuman hyvin pahalta..."

"Niin, minä tunnustan, että hyvin kummastuin", vastasi Cecilia pontevasti. "Minä tunnustan mielelläni, ett'en koskaan ole uskonut semmoista saattavan olla olemassa. Mutta nyt me myöskin näytämme, että on niitäkin, jotka tahtovat ja voivat auttaa! Ah, sydäntäni oikein pakottaa kun ajattelen noita Jonson-raukkoja! Eikö totta, me emme jää istumaan ristissä käsin, vaan koetamme jotakin tehdä heidän hyväksensä."

"Tehdäkö heidän hyväksensä? Ei, kiitos kunniaista, sen minä heti pyydän saada luovuttaa toisille!" sanoi herra Vigert, viitaten torjuvasti kädellensä. "Mitä kummaa minä voisin tehdä? Ei, minä aion juuri niin, kuin te sanotte, panna kädet ristiin ja katsoa, miten se asia kehittyy. Semmoisiin ei koskaan pidä sekautua, silloin vain enemmän sotkisimme; sitä on käsiteltävä kuin paiseita; pitää antaa sen kypsyä ja parata itsestään, silloin tulee kaikki jälleen hyväksi."

"Hyi, herra Vigert!" lausui Agnes tyytymättömästi. "Tuo ei ollut hyvin sanottu! Voiko todellakin mielenne olla niin jyrkkä, ett'ette tahtoisi auttaa näitä Jonson-raukkoja?"

"Minä en koskaan käytä semmoisia verbejä enkä apuverbejä kuin 'tahtoisin', 'toivoisin', 'uskoisin'. Kun jokin aikomus syntyy mielessäni, panen pääverbin suorastaan indikatiivin presenssiin ja toimin sen mukaan. Aina lapsuudestani saakka, kuin luin Ranskan kielioppia, en minä ole kärsinyt noita verbejä, jotka vaativat konjunktiiivia."

"Se oli voimakkaasti sanottu, herra Vigert", vastasi Agnes, "mutta samalla myöskin uhkarohkeasti ja itsenäisesti. Ken ei voi käyttää toivoa- ja uskoa-sanoja, hän ei myöskään ymmärrä 'rakastaa'-sanaa, jota paitsi kaikki toimimiseen ja työhön ovat vain turha vaiva."

"Mahdollista kyllä, neiti. Saammehan nähdä, koituuko muuten Jonsonille enempi hyvää teidän uskostanne ja rakkaudestanne kuin minun itsekkäisyydestänikään."

"Sen minä näytän teille!" vakuutti Cecilia säteilevin silmin. "Jos Jonsonit ovat syyttömät, lupaan minä toimittaa, että Burströmiläiset saavat maksaa ilkeytensä. Setä Konrad itse sanoi heidän menetelleen vastoin lakia. Niinpä ei olekaan muuta tekemistä kuin manuttaa heidät. Meidän velvollisuutemme on katsoa, ett'ei tuommoista saa tapahtua muistuttamatta. Nuo rikkaat, ylpeät ihmiset saakoot nähdä, ett'ei heillä ole oikeutta niin kohdella köyhiä, tunkeutua heidän kotiinsa, kätkeä heidän lapsensa ja todistuksitta nimitellä heitä varkaiksi!"

"Minä toivotan teille sydämmestäni onnea poliisitoimeenne, neiti", vastasi herra Vigert, "mutta neuvon vain teitä olemaan varovainen! Ette usko, miten mutkikkaat semmoiset asiat ovat; helposti voi sattua, että enemmän vahingoitetaan kuin hyödytetään sitä, jota tahdotaan auttaa."

"Niin siinä kyllä saatatte olla oikeassa, herra Vigert", vastasi rouva Hedenstam. "Parasta on varovaisuus. Mutta minulla on toinen ehdotus. Minä tiedän, että te, herra Vigert, kirjoittelette sanomiin, ettekö te voisi tästäkin asiasta kirjoittaa?"

"Minäkö? En, ei se minuun koske. Jos olisin romaanikirjoittaja, voisin siitä ehkä seipitä novellin, vaikka silloin tietysti kaikki hyvin kasvatetut naiset ja arvostelijat heti tuomitsisivat sen luonnottomaksi ja liioitelluksi, koska muka 'paremmat' naiset eivät noin voi seisoa puikkoportilla kalliskivisiä korvarenkaita etsimässä eivätkä haukkua ihmisiä, ja mitä muuta kaikkea he muistuttaisivat. Ei se käy päinsä, vaan minä tiedän paremman ehdotuksen, kirjoittakoon neiti Cecilia! Hän esittelee asiat paljoa liikuttavammin ja ihanteellisemmin kuin minä ja voisi kirjoittaa kauniin pikku kertomuksen, sorretusta pesumatamista esimerkiksi... Vai kuinka?"

Cecilia punastui ihan tuliseksi. Hän näytti niin viehättävältä, kun hän noin punastui; koko muoto liekitsi ja hän avasi suunsa, niin että hän näytti perin lapselliselta ja hämmästyneeltä.

"Minä en käsitä teidän tarkoitustanne, herra Vigert", sanoi hän, koettaen, vaikka turhaan, olla aivan ymmärtämättömän näköinen.

"Oh, kyllä te sen ymmärrätte. Ei maksa vaivaa teeskennellä. Luinhan äskettäin Familjejournalenista hyvin kauniin pikku kertomuksen, joka oli teidän kirjoittamanne. Se oli vakavasta ompelijattaresta muistaakseni. Johtuu mieleeni, että itsekseni ihmettelin, missä te olette tavanneet semmoisia ompelijattaria. Oletteko te yleensä huomanneet ompelijattarien olevan niin ankaran tarkat siveysasioissa?"

"Enpä tiedä, miksi ei ompelijatar saattaisi rakastaa hyvettä ja kukistaa kiusauksia, niinkuin muut naiset", vastasi Cecilia ylpeästi.

"En toden totta, en minäkään tiedä siihen mitään erityistä syytä; sitä saatatte kysyä niiltä, jotka paremmin tuntevat fysiologiaa kuin minä. Mutta se kuuluu niin liioitellulta. Paljoa onnistuneemmalta tuntuu vakavista tinasotamiehistä kirjoittaminen, sen minä sanon. Varsinkin minusta tuntui teidän ompelijattarenne hyvin enkelimäiseltä; samassa talossa, jossa minä asuin, oli minun huoneeni kohdalla ylempässä kerroksessa neljä pienoista ompelijatarta, oikein sievän näköistä tyttöä, mutta yöllä he aina pitivät semmoista melua, ett'en minä osannut heidän vakavuuttansa kovin suureksi arvata..."

"Kuulkaas, tytöt, nyt pitää meidän saada kuulla vähän musiikkia!" virkkoi hovioikeudenneuvos, jonka mielestä keskustelu oli kääntynyt vähän vastenmieliselle suunnalle. "Johan nyt olemme kuulleet niin paljon ikäviä asioita, että tarvitaan vähän virkistystäkin."

Cecilia ja Agnes avasivat pianon ja rouva Hedenstam valikoi nuotteja, mutta herra Vigert kiiruhti ennen laulun alkamista sanomaan hyvää yötä. Hän sanoi olevansa pahoillaan, kun ei ehtinyt kuunnella kaunista laulua, koska muka vielä oli monta tärkeää asiaa kirjoitettava, ja hänen siis täytyi rientää kotiin.

Matami Jonson käveli koko illan rannalla miestänsä odotellen. Mutta venettä ei näkynyt minkäänlaista; kello löi 9, 10, 11, eikä Jonsonia kuulunut. Väsyneenä ja tyytymättömänä meni hän mökkiinsä, pani maata ja kun hän seuraavana aamuna heräsi, tunsu hän olevansa niin tuskainen ja levoton, että jos vain olisi uskaltanut, olisi hän mennyt rouva Hedenstamilta pyytämään lasin viiniä; eilinen lasi oli häntä niin sanomattomasti vahvistanut ja huojentanut.

Hän siivosi tuvan ja itsensä niin hyvin, kuin voi, käski lasten pysymään siivoina hänen poissa ollessaan ja läksi klo 9:n höyryllä kaupunkiin, rouva Hedenstamin neuvon mukaan itse puhuttelemaan lapsiansa rouva Burströmin läsnä ollessa.

Hän oli monta kertaa käynyt Burströmiläisten asioilla kaupungissa, niin että hän tiesi, missä he asuivat, ja läksi suorastaan sinne laivasillalta. Kelloa soittaessa vapisi hänen kätensä ja polvetkin tuntuivat väräjävän; hän pelkäsi näkevänsä rouva Burströmin vihaisen katseen, ja jos hän olisi totellut sydämensä taipumusta, olisi hän heti kääntynyt ja rientänyt pois niin kiireesti kuin ehti. Taaskin kulkivat hänen ajatuksissaan isänsä sanat: "Köyhä on aina väärässä." Niin, ehkäpä hän olikin väärässä, kun niiksi tuli...

Rouva itse avasi oven. Hän hämmästyti niin matami Jonsonin tulosta, ett'ei heti muistanut kärkeä pois häntä ja sulkea ovea. Matami käytti hänen epäilystään hyväksensä ja pistäytyi sisään.

"Ei maksa vaivaa teidän tulla tänne sotkemaan", aikoi rouva Burström, mutta matami oli jo nähnyt lapset, ne kun olivat uteliaisuudesta tulleet tumpuriiin, eikä hän päästänyt sopivaa tilaisuutta käsistensä. Hän meni Miian luokse, otti häntä kädestä ja katsoi hyvin ystävällisesti suoraan silmiin.

"Tyttö", sanoi hän innokkaalla, laulavalla äänellä, jota hänen kaltaisensa naiset tavallisesti käyttävät juhlallisissa tiloissa, "puhu totta, ja sano minulle Jumalan ja omantuntosi nimessä: oletko ottanut rouvan kalliskiviset korvarenkaat?"

Rouva Burström oli tullut matamin viereen. Hän katsoi myöskin Miiaa silmiin, ja hänen terävä katseensa lumosi lapsen, niinkuin käärme lumoa pikku linnun. Pikku tyttö katsoa tuijotti rouva Burströmiin, hänen silmäteränsä suurenivat ja hän veti luomet kiinni, olkapäät olivat koholla ja suu auki.

Matami Jonson uudisti kysymyksensä vielä innokkaammin.

"Olen", vastasi Miia ihan kaiuttomasti ja lakkaamatta rouva Burströmiä silmiin katsoen.

Äiti päästi irti tytön käden. "Taivaan Herra", mutisi hän ja pyyhkäisi tukan otsaltansa vapisevalla, tuskaisella käden liikkeellä.

"Tunnusta sitte totuus, poika", jatkoi hän, ottaen hänet kiinni nutusta ja melkein tietämättänsä pudistaen häntä, "mihinkä olet pannut rouvan korvarenkaat?"

Poika Jonson katseli ympärillensä ja kaiveli kädellään taskuansa, jossa molemmat kruununrahat olivat kätöksissä. Hänen vilkas mielikuvituksensa ei ollutkaan sillä kertaa paikallaan.

"Ylimmälle kyökin hyllylle", vastasi hän hävyttömän rohkeasti.

Matami Jonson huoahutti syvään ja tunsu huojennusta.

"Siinä kuulette, rouva", sanoi hän. "Luuletteko tuon olevan totta, kun he ensin sanovat korvarenkaiden olevan katossa ja sitte kyökin hyllyllä."

"Niin, se ei ollenkaan ole hyväksi teille, se", vastasi rouva ilkeästi irvistäen, "se näyttää, ett'ette ole opettaneet lapsianne puhumaan totta."

"Oh, luulenpa olevan kyllä useampiakin, jotka osaavat valehdella, kuin vain nämä raukat", vastasi matami ylpeästi.

"Kyllä niitä on, matami! Siellä maalla on näillä vielä kolme sisarusta, jotka kyllä osaavat yhtä reippaasti valehdella!"

"He eivät ole valehdelleet itsestensä!" huudahti matami Jonson rajusti. "Te olette ne narranneet, en tiedä, millä tavalla, mutta olette ja pakoittaneet ja pelottaneet ne valehtelemaan."

"Varokaa, matami!" tiuskasi rouva Burström. "Älkää ruvetko hävyttömäksi! Muistakaa, mimmoiseksi olette asianne laittaneet! Älkääkä uskotelkokaan, että se on jo lopussa. Kylläpähan vielä tulee suurempi voima pakottamaan teitä rupeamaan avuksi lapsillenne korvarenkaiden etsimisessä..."

"Sitä ei mikään voima tee!" vastasi matami Jonson jyrkästi. "Jos teidän korunne olisivat tähtinä taivaalla, niin voisin ne helpommin sieltä ottaa kuin kodistani!"

Hän aukoi ja solmieli kaulaliinaansa, kiersi hätäilevästi saalin olkapäillensä ja kiinnitti sen nuppineulalla. Hän oli niin liikutettu, että pää ja kädet vapisivat ja suuret hikipisarot heruivat alas otsalle.

"Tulkaa!" sanoi hän, mennen lastensa luo ja koettaen vetää heitä mukaansa, "nyt pitää teidän lähteä ja totella äitiänne, lapset! Rouva on jo kyllin kauan teitä houkutelut, sanon minä."

Rouva Burström katsahti häneen halveksivasti. "Viekää vain kanssanne ne, jos tahdotte", sanoi hän, "mutta muistakaa, että minä silloin lähetän puolenpäivän aikaan kaksi poliisia teitä vangitsemaan!"

Matami Jonson säpsähti. Ei mikään pelottanut häntä niin kovin kuin poliisi-sana. Jos rouva Burström olisi puhunut tuomarista, asianajajasta tai nimismiehestä, ei hän niistä olisi vähääkään huolinnut, mutta "poliisi" lannisti kerrassaan hänen rohkeutensa.

Hän päästi lapset ja meni peloissaan ja hitaasti ulos ovesta, jonka rouva itse avasi ja sitte kovasti pauskasi kiinni. Arkuutta ja uhkarohkeutta häilyi sekaisin matamin mielessä. Tuo käsittämätön, sydämmetön sorto huumasi häntä. Olikohan todellakin niin, että rouva sai lähettää poliisin heitä vangitsemaan, vaikka he olivat ihan syyttömät? Hänessä kasvoi epäselvä tunne, että hänen nyt tulisi nousta rohkeasti vastustamaan ja että se kyllä onnistuisi, mutta monivuotinen tottumus aina nöyrytymään ja kiertelemällä voittamaan oli häneen auttamattomasti juurtunut, ja se teki hänet araksi ja tyhmäksi.

Kello yksi saapui hän maalle. Jonsonia ei vielä ollut näkynyt. Hän kyseli ihmisiltä, mutta ei kukaan ollut nähnyt häntä sen illan jälkeen, kun hän lainasi soutuveeneen ja läksi kaupunkiin.

Hän riisui pyhäpukimensa, kääri ne huolellisesti kokoon ja pani piirongin laatikkoon. Sitte pukeutui hän niihin vaatteihin, joita hän käytti lattiaain pesussa, ja meni johonkin huvilaan pesemään kyökkiä ja portaita.

Illan suussa läksi hän rantaan ja istui siellä pari tuntia Jonsonia tähystelemässä.

Tuskan tunne rupeesi täyttämään hänen mieltänsä. Se alkoi tuntua rinnan alla epäselvänä pakotuksena, kohosi yhä korkeammalle, tukkeutui kurkkuun ja sai viimein korvat soimaan ja suhisemaan. Hirveä aavistus välähti hänessä, että Jonson ehkä oli hukkunut ja hän nyt oli leskenä viiden lapsensa kanssa.

Tuontuostakin toisteli hän niitä sanoja ja hänen tuskansa yhtä usein syöksähti päähän päin; mutta vähitellen se sitte kuitenkin laimeni ja matami tuli ihan välinpitämättömäksi. Hän istui pää käden varassa ja katsoa tuijotti veteen. Sen yksitoikkoinen liikunta monistui hänen sielussansa, jotakin tenhotonta, sisällyksetöntä, aaltoilevaa häilyi siinäkin lakkaamatta.

Yö tuli, mutta yhä istui matami paikallaan odotellen. Vihdoin näki hän veneen, jossa Jonson istui; se kääntyi niemen päitse lahteen. "Jumalan kiitos!" huudahti hän ja huojentuen huokasi, nousi ylös ja läksi sillalle. Vene kieppui sinne tänne ja airot loiskuivat epätasaisesti; matamin tottunut silmä huomasi heti Jonsonin olevan päissänsä. Hänen oli hyvin vaikea päästä rantaan, hän sousti veneen siltaa vasten niin, että hirret paukkoivat, pudotti toisen airon ja lipesi, kun yritti nousemaan ylös. Matamin täytyi auttaa häntä, ett'ei putoaisi veteen, ja sitte haroa airo sekä sitoa vene kiinni.

Jonson oli hyvin humalassa. Hän hoiperteli niin, että tuskin kykeni ollenkaan pääsemään ylämäkeen. Märkänä hän oli vyötäisiin asti, niinkuin olisi jo ollut veden hädässä. Hän viuhtoi käsiään ja tuontuostakin kiroten mutisi: "ihanhan tästä voi hulluksi tulla ... minä en huoli mistään ... en niin mistään..." Matami kysyi häneltä pari kertaa, oliko hän tavannut lapset tai nimismiehen, mutta Jonson vain viuhtoi vielä pahemmin käsiään ja höpisi: "en minä huoli mistään!"

Kun tupaan päästiin, nousi siellä kuumassa höyryt Jonsonille päähän, hän tuli rajuksi ja riitaiseksi. Tuo naisen sortamisen halu, muinaisen eläimellisen voiman jäännös, joka on vain puoli kuolleena näissä sivistymättömissä kansanluokissa ja humalan kanssa herää uuteen eloon, se into nyt vimmasi Jonsonin. Hän hoiperteli vaimoansa kohden, heristäen häntä kädellään ja sanoen häntä elukaksi, joka on opettanut lapsensa varastamaan ja valehtelemaan. Matami ei vastannut mitään; hän ei koskaan puhunut miehensä silloin, kun hän oli humalassa. Mies sai pauhata minkä mieli teki, hän ei moittinut eikä vastustanut, väistyi vain pois tieltä ja koetti saada häntä nukkumaan. Mutta seuraavana päivänä, kun humala jo oli haihtunut, olivat kyllä saarnat tallella semmoiset, että Jonsonin korvia ei suinkaan kutkuttanut; silloin oli mies katuvainen ja lempeä kuin lammas.

Heti vuoteelle ehdittyään rauhoittui Jonson tapansa mukaan; hänen häjyytensä muuttui vähitellen

yksinäisiksi kirouksiksi ja epäselviksi ääniksi, kunnes viimein kaikki sekautui syväksi, korisevaksi hengitykseksi.

Kun matami Jonson kuuli miehensä nukkuneen, istuutui hän ikkunan luo ja itki, itki niin katkerasti kuin ainoastaan kerran ennen elämässään. Se tapahtui monta vuotta sitten, kun hänen ensimmäinen sulhasensa, kaunis tykkiväen kersantti oli hyljännyt hänet.

Seuraavana aamuna herättyään oli Jonson vieläkin lempeämpi ja pehmeämpi kuin ennen samanlaisissa tiloissa. Hän näytti hyvin kurjalta, ryki ja puhalteli, huokasi aina välistä hyvin syvään ja tuontuostakin katsahti arasti, odottavasti vaimoonsa sill'aikaa kun pukeutui ja koetti silitellä housujansa, jotka olivat ihan rypistyneet vedestä. Mutta hänen suureksi kummastuksekseni ei nyt kuulunutkaan mitään saarnoja; vaimo päinvastoin oli ystävällinenkin hänelle, auttoi häntä vaatteiden puhdistuksessa, ompeli kiinni västistä suuren ratkeaman, keitti perunoita ja laittoi aamiaisen. Jonsonin täytyi vain ihan tarkoilleen kertoa kaupungissa käyntinsä. Alussa kävi kertominen hitaanlaisesti ja välistä näytti hän kokevan kierrellä, mutta kun hän huomasi, ett'ei vaimo nyt aikonutkaan torua, rohkasi hän mielensä ja alkoi vähitellen kuvailla vastoinkäymisiänsä oikein kaunopuheisesti.

Toiss'iltana kaupunkiin tultuaan oli hän heti mennyt rouva Burströmin luo tapaamaan lapsiansa, mutta rouva oli hänet paikalla ajanut pois ovelta. Rouva oli oikein hävyttömästi haukkunut häntä ja uhannut poliisilla ja vankeudella, eikä Jonson ollut nähnyt vilahdukseltakaan lapsia. Yön makasi hän veneessä ja koetti seuraavana aamuna soittaa Burströmin ovikelloa, mutta ovi avattiin vain raolleen ja temmattiin samassa kiinni. Silloin hän vihastui ja läksi jälleen maalle etsimään nimismiestä. Mutta hän ei ollut kotona. Kaksi tuntia Jonson odotteli; hän oli niin väsyksissä ja suuttumuksesta raivoissaan sekä lisäksi vielä oli hänellä myöskin nälkä ja jano, niin ett'ei hän voinut olla menemättä kapakkaan ottamaan voileipää ja...

Niin, matami Jonson kyllä ymmärsi, mitenkä sitte oli käynyt. Sitä hänen ei tarvinnut kertoa; sen vanhan jutun osasi hän jo ulkoa. Hän tahtoi vain tietää, miten Jonson oli kastunut niin likomäräksi kotiin tullessaan, oliko hän horjahtanut mereen, vai miten?

Jonson koetti ensin monella tavalla kierrellä, häntä ei näyttänyt haluttavan tunnustaa, mitenkä oikeastaan oli. Mutta vihdoinkin sai matami ongituksi, että hän oli tahtonut hukuttautua, niin oli hän kyllästynyt kaikkeen, mutta humalassa ei hän saanut aikomustansa pannuksi toimeen enempää kuin puoliväliin.

Matami Jonson ei vastannut. Hetkisen olivat molemmat vaiti. Kuului ainoastaan lusikoiden kalinaa ja lasten maiskutusta suullaan, kun söivät.

"Mitäs olisit sanonut, Kristiina", kysyi vihdoinkin Jonson vaimoonsa katsahtaen, "jos en enää olisikaan palannut?"

Matami Jonson hymyili katkeraa, terävää hymyänsä.

"Tuskinpa olisin sanonut mitään;" vastasi hän, "minä olin niin perin murheellinen, ett'ei se enää olisi pahemmaksi voinut tulla."

Juuri kun hän sen oli saanut sanotuksi, aukesi tuvan ovi ja hänen rajattomaksi kummastuksekseni astui esiin rouva Burström, jäljessä piika ja molemmat lapset.

Mutta rouva oli nyt toisenlainen, kuin matami Jonsonin häntä viimein nähdessä tässä tuvassa. Punaiset töyhdöt kyllä olivat vieläkin hatussa, mutta ne olivat varmaankin paljon likistyneet. Kasvoiltaan oli hän ihan kalpea, poskissa vain oli muutamia punaiseen vivahtavia viiruja, niinkuin punakoille ihmisille jää kalvetessa. Hän näytti hyvin neuvottomalta ja epäröivältä, oikein "löylytetyltä", kuten Niilo, vanhimman jälkeinen Jonsonin pojista, sanoi.

"Niin, hyvä matami, kyllä tämä nyt liian ikävää on ... mutta eihän kukaan ihminen ole erehtymätön", alkoi hän, ja hänen tyhmä, sekava puheensa yhä vain suurensi hänen ryhdittömyyttänsä. "Teidän lapsenne eivät muuten olekaan aina olleet virheettömät, ja voihan sitä erehtyä, niinkuin jo sanoin. Ikävää tämä kuitenkin on ... senhän voitte ymmärtää, että paremman luokan ihminen ajattelisi... Te nyt tietysti voisitte minulle tehdä vähän harmia tällä ... mutta toivoakseni unhotatte pois koko asian ... se on nyt lopussa, eikähän se puhumalla parane tai muulla melulla."

Matami Jonson katsoi terävästi rouvaa silmiin.

"Mitä te, rouva, tällä kaikella tarkoitatte?" kysyi hän pistävästi. "Oletteko löytäneet korvarenkaanne?"

"Olen kyllä ne löytänyt!" vastasi rouva rumasti nauraen. "Oman piironkini laatikosta, hyvä matami!

Mutta eihän niitä erehdyksiä voi välttää... Ikävää kuitenkin... Ette tietysti voi ymmärtää, miltä 'paremmasta' ihmisestä tuntuu, kun on näin menetellyt... No, onhan asia nyt lopussa ... koetamme unhottaa sen, hyvä matami, se on parasta meille molemmille. Tässä on vähä viiniä", sanoi hän pannen pöydälle pullon, "se tekee teille hyvää, matami... Ja tässä on vähä vaatteita ... kengät Niilolle ... kuten sanoin, unhotetaan nyt pois koko asia, matami... Enhän minä mitään pahaa tarkoittanut, sen kyllä käsitätte... Miia on kelpo tyttö... Hän saa tulla auttamaan vähän kyökissä ja syödä siellä päivällistä ... ei hänelle muuten näinäkään päivinä ole mitään pahaa tapahtunut, sen saatan sanoa ... kruunun sai hän ja poika kaksi, ja ne he saavat pitää, sen nyt arvaatte..."

Puhuessaan hän taputti Miian päätä tasaisesti, ikäänkuin tietämättänsä, ja ruma nauru keskeytteli lakkaamatta hänen sanojansa, kunnes se muuttui viimein ihan hillittömäksi rohotukseksi.

Matami Jonson ei vastannut mitään, mutta kun rouva pani pullon pöydälle, kohotti hän kiivaasti oikean kätensä, ja silmät säihkyivät kostonhimoisesti. Aikoiko hän lyödä rouvaa vai pulloa, ei hän tiennyt itsekään, sillä kumpikin jäi tekemättä. Hänen kätensä vaipui alas, ja pullo sai seisoa rauhassa ja rouva puhua loppuun ja mennä matkoihinsa, matamin liikahtamatta paikaltaan ja sanomatta sanaakaan.

Mutta sitte hän äkisti hypähti, pudistihe ja sylkäsi rouvan jälkeen.

"Hyi tuommoista!" sanoi hän. "Ja hän sanoo itseään paremmaksi ihmiseksi!"

Rouva Burström oli tämän tapauksen jälkeen ihan voimaton. Naurunrohotus muuttui samanluontoiseksi itkunnyyhkimiseksi, ja kun hän näki miehensä ja lapsensa, heittäytyi hän heidän syliinsä vuorotellen ja mutisi kyyneliensä keskestä, että hän haluaisi nyt olla monen peninkulman syvyydessä maan alla. Mutta herra Burström ja lapset lohduttelivat häntä niin rakkaasti ja selittelivät hänelle niin johdonmukaisesti ja vakuuttavasti, ett'ei semmoista roistoväkeä kuin Jonsoneja kohtaan ollut kellään mitään velvollisuuksia, että rouva kohta ihan toipui. Puolenpäivän seudussa oli hän jo yhtä iloinen ja itseensä tyytyväinen kuin tavallisesti, ja kun illan suussa pari nuorta kauppakirjuria tuli vieraiksi, laski hän leikkiä ja nauroi niin kovasti kuistilla, että Jonsonit, jos heillä olisi ollutkaan parempia ajatuksia hänestä, voivat kuulla hänen pitävän koko asiaa mitättömänä joutavuutena, liian turhana ja vähäpätöisenä, että sen olisi tarvinnut kauan vaivata mieltä.

VI.

Neidet Arnell, palatessaan uintihuoneesta, joka oli pesutuvan vieressä, tapasivat matami Jonsonin. Nyt täytyi matamin tarkkaan kertoa sekä miehensä paluu että rouva Burströmin täänamuinen käytös.

Molemmat he ihan suuttuivat; Agnesin silmät säihkyivät ja Cecilia näytti vallan menehtyvän vihasta ja hämmästyksestä.

"Se oli halpamaisinta ja raainta, kuin milloinkaan olen kuullut!" virkkoi hän. "Minä alan todellakin uskoa herra Vigertin olevan oikeassa! Mutta nyt pitää teidän, matami, oikein jyrkästi pitämän puoltanne", jatkoi hän innokkaasti. "Hovioikeudenneuvos sanoi teillä olevan lain tukena. Menkää siis vain rouva Burströmin luo ja vaatikaa vahingonkorvausta, vähintään 100 kruunua, ja joll'ei hän suostu, niin käykää nimismiehen luona ja manuuttakaa rouva. Minä lupaan auttaa ... minä puhun hovioikeudenneuvokselle ... ja veljellenikin, hän on lakimies ja ymmärtää semmoisia..."

Agnes kannatti hartaasti sisarensa kehoituksia, mutta matami Jonson pudisti päätänsä epäilevästi hymyillen.

"Kukapa sen tietää, maksaako vaivaa ruveta keräjäimään", sanoi hän, "köyhähän kuitenkin aina on väärässä..."

"Teidän täytyy saada hyvitystä!" huudahti Cecilia pontevasti. "Minä kyllä autan niin paljon, kuin suinkin voin! Semmoista sortoa ei saa rankasematta tapahtua, niin kauan kun on rehellisiä ja tunnokkaita ihmisiä maailmassa!"

Mutta matami Jonson sittekin yhä tunsu epäilystä eikä uskonut maksavan vaivaa rettelöidä. Ainoa, johon hän oli suostuvainen, oli puhella Andersonien asianajajan kanssa ja pyytää häneltä apua. Se mies vaikutti häneen hiukan lumoavasti, vaan lakiin ja poliisiin tai rehellisiin ja oikein ajatteleviin ihmisiin hän ei nimeksikään luottanut. Kuitenkin kiitti hän Arnell-neitejä heidän neuvostansa ja sanoi koettavansa puhua rouvan kanssa.

Kotimatallaan tapasivat neidet herra Vigertin, joka nyt juuri palasi purjehdusmatkalta eikä vielä tiennyt, miten tuo juttu oli päättynyt.

"No, oletteko kuulleet?" huudahtivat molemmat yht'aikaa, kun ehtivät niin lähelle, että herra Vigert voi kuulla heidän äänensä. "Oletteko kuulleet, että rouva itse oli hävittänyt korvarensa ja löytänyt

ne?"

"En; todellako?" vastasi herra Vigert, nostaen lakkiaan ja kätellen molempia neitosia.

"Niin, ja arvaatteko, mistä hän ne löysi?"

"Oh, ehkä korvistansa?"

Neidet nauroivat.

"Eihän toki, vaan piironkinsa laatikosta! Oletteko koskaan kuulleet järjettömämpää ja samalla tyhmempää ja ilkeämpää käytöstä?"

"Hyvät neidet, minua se ei suuresti kummastuta. Mutta nyt olisin hyvin halukas kuulemaan, mitä te aiotte tehdä asian hyväksi; 'sorrettu pesumatami' toki jo lienee alulla..."

"Niin, tehdä me todellakin aiomme jotakin!" keskeytti Agnes vilkkaasti.

"Ell'ei rouva Burström anna Jonsoneille korvausta..."

"Niin me kaikin voimin koetamme saada Burströmiläiset manatuiksi", täytti Cecilia. "Joll'ei setä Konrad tahdo meitä auttaa, puhun minä veljelleni, tuomari Arnellille. Tunnetteko veljeäni, herra Vigert?"

"En, paha kyllä, en tunne."

"Oi, niinpä ette tunne jalointa, puhtainta, parasta miestä, kuin on olemassa!" huudahti Cecilia, kasvot hehkuvina. "Teidän pitäisi todellakin saada nähdä hänet, herra Vigert, minä en koskaan ole nähnyt mitään niin kaunista ja miehekästä! Hän on lakimies, näettekös, ja hän kyllä auttaa Jonsoneja, siitä olen varma. En tiedä ketään, joka niin säälisi köyhiä kuin hän; hän sanoo, etteivät rikkaat edes käsitäkään, mitä velvollisuuksia sallimus on pannut heidän päällensä kärsiviä kohtaan.

"No niin, minä toivotan onnea; kun on semmoinen liittolainen kuin veljenne, niin onhan teillä hyvä toivo voitosta aikomassanne Burströmiläisten jutussa. Ja kyllä te kaiken avun tarvitsettekin, minkä suinkin saatte, sillä jos oikein tunnen Burströmiläisiä, eivät he anna edes viittäkään kruunua Jonsoneille, vaan pitävät kiinni äyrestä niin kauan, kuin voivat, ja ennemmin odottavat manuuta. Jääkää hyvästi!" lisäsi hän, kohottaen lakkiaan ja poiketen polulle, "sallitteko minun tulla noutamaan teitä tavalliselle iltakävelyllä?"

Neidet kumarsivat ja hymyilivät myöntävästi sekä kiiruhtivat kotiin kertomaan tädille ja setälle päivän tapausta ja esittämään ehdotuksiansa oikeuteen toimittamisesta.

Hovioikeudenneuvos kuitenkin kokonaan laimensi heidän intonsa. Hän vakuutti Burströmiläisten manuuttamisen olevan sulaa hulluutta. Tosinhan heidät rangaistuslain mukaan saisi sakotetuksi, mutta vähäpä siitä hyvää koituisi Jonsoneille; saattaisihan Burström kostonhimosta taivuttaa veljensä, oluenpanijan, ajamaan pois Jonsonit, ja silloin ei juuri mitään kiitettävää olisi toimitettu ihmisrakkauten ja oikeudenharrastuksen innolla.

Cecilialle kuitenkin oli sitä vaikea vakuuttaa; puheliaammin kuin tavallisesti selitteli hän, miten hirveätä se oli, kuin tuommoista voi tapahtua muistuttamatta, että pitäisi manuuttaa Burströmiläiset ell'ei muun niin oikeuden tähden, että hovioikeudenneuvoksen ainakin pitäisi mennä selittämään Burströmille hänen olevan velvollinen maksamaan Jonsoneille kunniallisen korvauksen. Hän kiusasi niin setää, että hän, vaikka olikin perin kärsivällinen, vihdoin suuttui ja vastasi, ett'ei hän huomannut minkään estävän Ceciliaa, koska hän oli niin täynnä ihmisrakkautta ja oikeudentuntoa, itse kääntymästä rouva Burströmin puoleen ja näyttämästä hänelle, miten epäkristillinen hänen käytöksensä oli. Se olisi parempi kuin lörpötellä ja loruta asioista, joita ei ymmärrä.

Se vastaus sattui Ceciliaan, niin että hän vähitellen vaikenä. Mutta kun hän ja Agnes jäivät kahden kesken, neuvottelivat he kauan yhdessä ja päättivät, että Cecilian, joka oli vanhempi ja rohkeampi, piti seuraavana päivänä käymän rouva Burströmin luona ja koettaman taivuttaa häntä palkitsemaan vääryytensä Jonsoneja kohtaan.

Koko yön valvoi Cecilia, mietiskellen tuota tehtävää. Hän sepitsi pitkän, kauniin ja liikuttavan puheen, jonka aikoi pitää rouvalle, valmisteli pitkät vuoropuheet, joissa hän itse aina sovitteli sanansa hyvästi ja huolellisesti, vaan rouva Burström halpamaisesti ja raa'asti; ne päättyivät hänen mietiskelyissäänsä milloin niin, että neiti Arnell läksi pois ylpeänä ja pää pystyssä sekä itseksensä luvaten ei enää milloinkaan lähestyvänsä semmoisia henkilöitä, milloin niinkin, että rouva Burström, kukistuneena sivistyksen etevämmyyden voimasta itkien otti häntä kiinni kädestä ja tunnusti menetelleensä väärin.

Mutta seuraavana päivänä, kun sovittu työ olisi ollut tehtävä, ei Cecilialla ollut hituistakaan

rohkeutta. Ja mikäli päivä kului, sikäli mielikuvitus sai hänet vähitellen niin pelkoihinsa, että hän punastui ja tapaili sanoja, kun vain ajattelikin seisovansa rouva Burströmin edessä, jolla oli niin terävä kieli ja tuikea katse.

Seuraavat päivät kuluivat ihan samoin. Öillä kävi hän aina sekä mielikuvituksessaan että unissaan rouva Burströmin luona, piti kauniita puheita ja kukisti hänet ryhdillensä ja sivistyksellensä, mutta heti kun päivä tuli, muuttui hän araksi kuin jänis ja saattoi paeta pitkät matkat, kun vain näki jonkunkaan Burströmiläisistä. Hän oli siitä niin suutuksissaan omaan itseensä, että polki välistä jalkaa, mutta vähimmin kaikista se auttoi; tosiasia vain oli se, että hän ei uskaltanut ryhtyä puhumaan rouva Burströmin kanssa. Eikä Agneskaan tai rouva Hedenstam voineet häntä auttaa, vaikka kyllä hyvin paheksuivat Burströmiläisten käytöstä. Rouva Hedenstam ei tahtonut sekautua koko asiaan, kun pelkäsi siten ehkä joutuvansa riitaan naapuriensa kanssa, ja siitähän aina voisi tulla vastuksia, ja Agnes oli liian kaino saadakseen mitään aikaan. Monta kertaa tapasivat he matami Jonsonin, ja koettivat aina yllyttää häntä, puhellen vain korvauksesta, oikeudesta j.m.s. Mutta puheita pitemmälle eivät he koskaan ehtineet.

Niin kuluivat loppuun ne päivät, jotka Arnellit saivat viettää hovioikeudenneuvoksen luona. Torstai-aamuna seisoivat he höyryn kannella, valmiina lähtemään kaupunkiin, ja huiskuttivat nenäliinojansa jäähyväisiksi rouva Hedenstamille, joka seisoj sillalla. Kaikki mitä he olivat saaneet aikaan, oli vain salainen sopimus puhua, setä Konradin sanoista huolimatta, asiasta tuomari Arnellille, joka oli nuorempi ja toimeliaampi, ja sitte hänen kauttansa hankkia sorretuille oikeuden turvaa.

VII.

Noin viikon kuluttua siitä, kun neidet Arnell läksivät maalta, oli herra Vigert eräänä aamuna Tukholmassa monilla asioilla. Käännyttyään muutamasta kadun kulmasta, näki hän vähän matkan päässä edessänsä Cecilian ja kiiruhti käyntiänsä, niin että pian saavutti hänet ja pysäytti lausumalla: "hyvää päivää, neiti Cecilia!"

Neiti säpsähti ja katsahti kummastuneena taaksensa. Hänestä ei yleensä ollut mieleen, että herrat häntä noin kadulla puhuttelivat; se ei ollut tavallista hänen äitinsä ja tätiensä aikoina, ja neidet Arnell pitivät vielä kiinni vanhoista tavoista. Mutta nähtyään, kuka puhuttelija oli, kumarsi hän ystävällisesti päätänsä ja tervehti häntä tavallisella punastuksellaan ja säihkyvällä hymyilyllään, joka olisi ollut hyvin miellyttävä, ell'ei hän samalla tahtomattansa olisi ojentautunut suoraksi ja näyttänyt niin silmiltään pilkalliselta.

He astuivat sitte yhdessä katua edelleen. Vigert astui oikealla puolella, ja jos hänen sijassaan olisi ollut joku muu herra, olisi se pikku seikka saattanut Cecilian ihan pahastumaan, mutta nyt hän ei siitä huolinut. Herra Vigertissä oli jotakin erityistä, ihan toisenlaista kuin kaikissa muissa.

"No, neiti Cecilia," sanoi Vigert, kiitettyään viimeisestä hupaisesta seurasta ja kerrottuaan terveisiä Hedenstamin perheeltä, "kuinkas se Burströmiläisten juttu edistyy? Pitkällekö jo olette päässeet?"

Hän kääntyi neitiin päin ja hänen silmänsä säihkyivät, jota paitsi suun ympärille ilmestyivät pienet ivalliset piirrot.

Cecilian kasvot synkistyivät; hän nykäytti olkapäitäänsä kärsimättömästi.

"Oih, älkää nyt enää siitä puhuko; tiedättehän, miten se kiusaa ja vaivaa minua. Eihän sillä mitään voi, vaikka kuinka koettaisi! Minä puhuin veljelleni, ja hän sanoo ihan samaa kuin setä Konradkin, että Burströmiläisten manuuttaminen olisi sulaa hulluutta ja että sillä vain vaikuttaisi ikävyyksiä!"

Herra Vigert nauroi:

"No. sittehän saattaa sanoa, että teidät on oikein perinpohjin kukistettu, neiti Cecilia! Nyt voitte käsittää, miten auttamaton asia on, koska veljennekään, puhtain, jaloin, kaunein ja paras lakimies, ei saa mitään tehdyksi..."

"Ei, älkää pilkatko!" keskeytti häntä Cecilia kiivaasti. "Tämä asia on minua enemmän surettanut, kuin voitte aavistaakaan. Minä olen niin suutuksissani, niin harmissani juuri sentähden, ett'ei mitään voi tehdä oikeuden hyväksi; minä tahtoisin syyttää jotakuta, mutta en tiedä ketä enkä miten. Minä tiedän, että on velttoutta jossakussa, mutta missä: laissako vai minussa itsessäni vai veli Edvardissa vai ehkä kaikissa rikkaissa köyhiä kohtaan. Ymmärrättekö, mitä tarkoitan? On niin sanomattoman tuskallinen tuo epäsoinnun, vajanaisuuden tunne, jonka kyllä liiankin selvästi tunnen, mutta jota en osaa tarkkaan määritellä Edvart lohdutteli sillä, ett'ei tuommoisia pikku vääryyksiä aina voi hillitä, ne kun ovat asian omassa luonnossa, eri kansanluokkien keskinäisessä suhteessa, että on paljokin tässä maailmassa semmoista, jota on mahdoton korjata, y.m.s. Mutta semmoinen puhe ei tyydytä minua."

Herra Vigert ei heti vastannut. He astuivat hetkisen, maahan katsellen. Vähitellen muuttui hänen äsken leikillinen muotonsa hyvin vakavaksi.

"Niin, neiti," sanoi hän viimein voimakkaalla, vähän raa'alla äänenpainolla, "juuri nuo pienet vääryydet, joita ei kukaan hillitse, hienot epäsoinnut, jotka eivät häiritse yleistä sopusointua ja joita sentähden ei kukaan viitsi ruveta oikomaan, ne ne ovat yhteiskunnan pahin myrkkyy. Ne ovat samanlaiset kuin bakteriat ja pahat kaasut, joita joka päivä ilmasta hengitetään keuhkoihin, huomaamatta ja tietämättä, miten paljon pahaa ne vähitellen tekevät. Mutta niinkuin lääketiede nyt rupeaa tutkimaan tautien syitä, tarkaten pienimpiäkin, syvimmälläkin olevia pikku seikkoja; niinkuin se alkaa puhdistaa ilmaa, vettä ja ruokaa, siten estääkseen tautien syntymistä, niin on myöskin syntyvä jokin toinen tiede, joka puhdistaa yhteiskunta-ruumiin, uskokaa se! Oletteko lukeneet Herbert Spenceriä? Siinä vasta on mies! Hän ja hänen seuraajansa kyllä käyvät käsiksi semmoisiin ummehtuneihin laitoksiin kun säätyerotuksiin, kansan sortoon y.m.s. Mutta siihen asti, kun ihmiskunta on valmistunut tuota käsittämään, ei maksa vaivaa parkua ja voitotella vääryyksistä, vaan on parasta antaa niiden olla aloillansa. Ne kyllä putoavat pois kuin mädänneet omenat!"

Cecilia ei vastannut, vaan katsoi häneen vähän epäilevästi. Arvattavasti mietiskeli hän, mitähän hänen isänsä sanoisi tuommoisesta lorusta? Hänen isänsä kyllä oli aatteiltaan vapaamielinen, mutta aina hän lausui paheksuvansa nuoria ja hurjia intoilijoita, jotka repivät pois, mitä vanhaa on, osaamatta kumminkaan panna mitään uutta sijaan. Semmoisia sanoi hän "maailman parantelijoiksi" eikä lainkaan suosinut heitä. Eiköhän hän sanoisi herra Vigerttiäkin parantelijaksi?

"Oletteko lukeneet Spenceriä, neiti?" jatkoi herra Vigert.

"En, en ole lukenut."

"No, ehkä saan sitte lainata teille hänen Yhteiskunnan-oppinsa?"

"Kiitoksia?" vastasi hän innokkaasti, "varmaankin on hyvin hauska tuleva hänen teostensa lukeminen."

Vähäsen matkan astuivat he ääneti. Herra Vigert heilutteli keppiänsä ja seurasi silmillään sen liikettä. Vähitellen katosi taas vakavuus hänen kasvoistansa, ja hyväntahtoinen, leikillinen hymy alkoi leikitä suun seudussa.

"Koska nyt olette, neiti, joutuneet niin alakuloiseksi elämän vääryyksistä ja ihmisten sydämättömyydestä, niin saanenpa hiukan virkistää teitä", sanoi hän vihdoin katsahtaen sivullensa Ceciliaan. "Kun otetaan kaikki lukuun, niin te ja neiti Agnes kuitenkin olitte oikeassa siinä, ett'ei yleensä ihmiskunta eivätkä erittäin Burströmiläiset olekaan niin halpamaiset, kuin minä olin halukas uskomaan. Herra Burström antoi toispäivänä omin käsin Jonsonille rahasumman korvaukseksi vääryydestä, jonka hän ja hänen vaimonsa saivat kärsiä."

Cecilia huudahti hämmästyksestä ja löi kätensä yhteen, vaikka olikin keskellä vilkkainta pääkatua.

"Mitä sanotte? Sitäpä en olisi uskonut; se oli todellakin odottamatonta ja hauskaa kuulla. Niin, näettekös, herra Vigert, ei pidä liian nopeasti tuomita ihmisiä..."

"Ei, neiti, ei liian nopeasti, siinä olette oikeassa. Mutta vaikkapa tämä kohta kävikin teidän sanainne mukaan, niin kävi toinen kohta niin, kuin minä sanoin! Muistatteko, miten kerran sanoin en uskovani herra Burströmin antavan edes viittä kruunuakaan? Ja miten hyvin minä arvasinkin! Viiteen kruunuun asti hän ei jaksanut kiivetä, se olisi ollut liian tuntuva kolo, mutta neljä kruunua hän antoi Jonsonille lohdutukseksi. Tarkemminhan oli vaikea edeltäpäin arvata vai mitä?"

Cecilian muoto venyi melkoista pitemmäksi.

"Neljä kruunua!" huudahti hän hämmästyneenä.

"Niin, suuri se summa ei ollut, sen myönnän. Mutta rihkamakauppias Burström on viisas taloudenhoitaja, senpätähden hän onkin kohonnut arvokkaaksi mieheksi."

"Neljä kruunua!" Cecilia ei selvinnyt kummastuksestansa, vaikka häntä samalla suututti herra Vigertin pila. "No, mitä sanoivat Jonsonit runsaasta lahjasta?"

"Mitäkö he sanoivat? Sen minä mielelläni kerron, sillä se hyvin kuvaa luonteita. Jonson itse oli hyvin tyytyväinen ja mielissään, kiitti kaikkein nöyrimmästi ja pisti rahat taskuunsa. Luultavasti mielti hän heti, että neljällä kruunulla saa koko joukon ryyppyjä. Mutta matami Jonson, kuultuaan sen, sanoi, että jos Burström olisi antanut rahat hänelle, ei hän niitä olisi ottanut vastaan. Hän oli tähänkin asti tullut toimeen ilman Burströmien neljää kruunua ja toivoi samoin vast'edeskin pysyvänsä Jumalan avulla leivässä. Kuvaahan se miehen ja vaimon luonteita, vai miten?"

"Kuvaa todellakin."

He olivat nyt päätirehtori Arnellin talon edessä. Cecilia veti päivänvarjonsa kokoon, pani sen olkapäätänsä vasten ja soitti porttikelloa.

"Asutteko te tässä?" kysyi herra Vigert.

"Asun, toisessa kerrassa. Tämä on papan talo."

"Siinä näyttää olevan erinomaisen sieviä asuntoja", jatkoi Vigert, katsellen ylöspäin.

"Hyvin sieviä, varsinkin talvisaikaan. Kesällä ei ole hauska asua kaupungissa, mutta ei mamma eikä pappa huoli kesähuveista; sitä paitsi on tänä kesänä paljo tehty korjauksia."

Hän oli jo noussut alimmalle portaalle ja ojensi puoleksi käsivartensa ulos hänelle puhuessaan.

"Tuo on varmaankin teidän tai neiti Agnesin huone", sanoi Vigert hymyillen ja osoittaen avonaista ikkunaa toisesta kerrasta. "Se näyttää niin runolliselta ja viehättävältä kukkinensa ja linnunhäkki keskellä!"

"Se on meidän huoneemme", vastasi Cecilia nauraen. Hän seisoj hetkisen vaiti ja katseli mieltiväisesti kenkensä kärkeä, sitte käänsi hän silmänsä ylös ja sanoi nopeasti.

"Ettekö tahdo syksyllä tulla tervehtimään meitä ja itse näkemään, onko meidän kotimme hauska?"

Herra Vigert kumarsi ja hänen silmänsä kirkastuivat, niin että koko muotokin samalla kirkastui.

"Kiitoksia", vastasi hän innokkaasti, "tahdon kyllä oikein mielelläni, sen vakuutan teille, neiti Cecilia. Saanko pyytää teitä viemään kunnioittavan, vaikka tuntemattoman tervehdykseni isällemme ja äitillemme ja sydämmellisen tervehdykseni neiti Agnesille?"

"Kiitän. Mutta kun joudutte yhteen papan kanssa, ette saa olla niin ankara ihmisiä arvostellessanne; pappa tulee niin tyytymättömäksi aina, kun kuulee niin ankaroita tuomioita; hän luulee aina hyvää ihmisistä."

Herra Vigert naurahti.

"Minä lupaan tulla hyvin kesyksi", sanoi hän, tarttuen käteen, jonka neiti hänelle ojensi.

"Se oli hyvin. Hyvästi sitte! Hyvästi ensi sunnuntaihin asti, jolloin kaiketi tulemme setä Hedenstamia tervehtimään. Viekkää heille sydämmelliset terveiset!"

Vigert puristi hänen kättänsä ja kumarsi paljain päin, ja Cecilia nyökkäytti hymyillen päätänsä, jonka jälkeen he erosivat. Vigert meni vihellellä laivalle päin, tyytyväisenä itseensä ja elämäntapansa, ja Cecilia juoksi ylös rappuja, kiiruhtaen kertomaan vanhemmilleen ja Agnesille Burströmiläisten jutun loppua.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK SKANDINAVIASTA: NOVELLI-KIRJA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works,

by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up,

nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and

distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.